

การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอภิชฐานธรรม

พระบุญมีทัต ปุณฺณวณฺโฑ (สุพรรณเทศ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2563

การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม

พระบုญลัท ปุณณวนโต (สุวรรณเดช)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2563

การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม

พระบุญลัท ปุณณวณโฑ (สุวรรณเดช)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2563

CREATING THE SUCCESS IN LIFE ACCORDING
TO ADHITTHĀNADHAMMA PRINCIPLE

PHRABOUNLATH PUÑÑAVANTO (SOUVANDET)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE MASTER DEGREE OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2020

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม
ชื่อนักศึกษา : พระบุญลัท ปุณณวโนโต (สุวรรณเดช)
ชื่อปริญญา : ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต
สาขาวิชา : พุทธศาสนศึกษา
ปีพุทธศักราช : 2563
อาจารย์ที่ปรึกษา : พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตราจารย์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาบุญศรี ภาณวุฑโฒ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(ดร. สมเกียรติ ไชยภูมิ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีรตม์ แสงแก้ว)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรียน)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic : Creating The Success In Life According To Adhithhānadhamma
: Principle
Student's Name : Phrabounlath Puññavanto (Souvandet)
Degree Sought : Master of arts
Program : Buddhist Studies
Anno Domini : 2020
Advisor : Phrakhrusripariyattikunaphorn, Asst.Prof.Dr.

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in
Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of arts (Buddhist
Studies)

Dean of Graduate School

.....
(Phra Srivinayaphon, Dr.)

Thesis Committee

Chairman

.....
(Phramaha Boonsri Nāṇavuddho, Asst.Prof.Dr.)

Advisor

.....
(Phrakhrusripariyattikunaphorn, Asst.Prof.Dr.)

Member

.....
(Dr. Somkiet Chaiyapoom)

Member

.....
(Asst.Prof.Dr. Theerat Saengkaew)

Member

.....
(Assoc.Prof.Dr. Manop Nakkanrian)

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริษฐานธรรม
ชื่อนักศึกษา	:	พระบุญลัท ปุณณวนโต (สุวรรณเดช)
ชื่อปริญญา	:	ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	:	พุทธศาสนศึกษา
ปีพุทธศักราช	:	2563
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต 2) เพื่อศึกษาการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริษฐานธรรม และ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริษฐานธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเอกสาร ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปอุปนัย แล้วสรุปผลการวิจัยนำเสนอแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสำเร็จในชีวิต หมายถึง การได้สิ่งที่ต้องการตามที่ตั้งไว้แล้วเกิดความสุขโดยใช้วิธีการ คือ การสร้างความสำเร็จตามหลักพุทธธรรม ตามกฎธรรมชาติ และหลักและแนวทางในการสร้างความสำเร็จ เช่น การค้นหาความเป็นตัวของตัวเองและอย่างจมอยู่กับความทุกข์ในอดีต

2. หลักอริษฐานธรรม หมายถึง หลักธรรมที่ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้ ประกอบด้วย 4 ประการ คือ 1) ปัญญาธิษฐาน 2) สัจจาธิษฐาน 3) จาคาธิษฐาน และ 4) อุปสมาธิษฐาน โดยใช้วิธีการตามหลักจักรธรรม 4 คือ 1) ปฎิรูปทสวาสะ 2) สปัริสุบสังเสวะ 3) อัตตสัมมาปณิธิ และ 4) ปุพเพตปุญญตา

3. ผลการวิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริษฐานธรรม พบว่า 1) มีคุณค่าในด้านการพัฒนามนุษย์ คือ จะทำให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้ความคิด และเรียนรู้จนทำให้เข้าใจในเหตุและผล 2) มีคุณค่าในด้านการพัฒนาสังคม คือ ทำให้มีความสัมพันธ์ และมีความสามัคคีกับผู้อื่น ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และ 3) มีคุณค่าในด้านการพัฒนาจิตใจ คือ ทำให้มีจิตใจแน่วแน่ เมื่อตั้งใจจะทำอะไรแล้วก็จะทำจนกว่าจะประสบผลสำเร็จ

คำสำคัญ การสร้าง, ความสำเร็จในชีวิต, อริษฐานธรรม

ABSTRACT

Thesis : Creating The Success In Life According To Adhitthānadhamma Principle
Student's Name : Phrabounlath Puññavanto (Souvandet)
Degree Sought : Master Degree of Arts
Program : Buddhist Studies
Anno Domini : 2020
Advisor : Phrakhrusripariyattikunaphorn, Asst.Prof.Dr.

The objectives of this thesis were as follows: 1) to study the creating of the success in life, 2) to study the creating of the success in life according to Adhitthānadhamma Principle and 3) to analyze the value for the creating of the success in life according to Adhitthānadhamma Principle. This research was a qualitative study, focused on the documentary studies, mainly in the Tipitaka, the relating research documentaries and the Buddhist scholars' works. All the data were classified into the system, concluded and presented in the descriptive analysis.

The results of the research were found as follows:-

1. The success in life means getting the wanted and intended things achieving happiness by means of the creation of the success according to the Buddha Dharma Principle, the natural law principle, and the principles and guidelines for creating the success such as searching for the own personality and not immersing oneself in the past suffering.

2. The Adhitthānadhamma Principle means the Dharma Principle creating the success in life with consist of 4 reasons as follows 1) Panyatisathan (wisdom intention), 2) Sajjatisathan (truth intention), 3) Jakatisathan (sacrifice intention) and 4) Ubasamatisathan (non defilement intention) with the application method of Chakra Dharma (prosperity virtues) 4 as follows; 1) Patiroop Devasawada (suitable environment), 2) Sapapurasu Sangsewa (good people association), 3) Atta Sammapanithi (right way direction), and 4) Puppekata Punyata (good background deeds).

3. The analytical results of the value for the creation of the success in life according to Adhitthānadhamma Principle were included as follows; (1) Human development aspect regarding to be knowledgeable people with creative thinking ability and cause-effect understanding, (2) Social development aspect including the relationship

and unity with others for the social happiness, (3) Mind development aspect concerning a resolute mind for doing the intended things until success.

Keyword : Creating, Success in life, Adhitthānadhamma Principle

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านพุทธศาสนศึกษา ระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณรองอธิการบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ราชวิทยาลัย ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ ขอกราบขอบพระคุณพระคุณพระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ที่กรุณาเป็นประธานควบคุมการสอบ ขอขอบคุณ ขออนุโมทนาขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับมหาบัณฑิตสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา และขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มวิทยานิพนธ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขออนุโมทนาขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมาตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขออนุโมทนาขอบคุณครอบครัว และญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการะบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

พระบุญลัท ปุณณวนโธ (สุวรรณเดช)

สารบัญคำย่อ

พระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นหลังที่ผู้วิจัยอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แก่ พระไตรปิฎก ภาษาบาลี พร้อมอรรถกถา ฉบับสยามรัฐ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.2538 ซึ่งมีคำย่อและคำเต็มของคำศัพท์เรียงตามลำดับ ดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม
พระสุตตันตปิฎก	
ที.ปา.	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฐกวรรค
ขุ.ธ.	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปท
ขุ.ชา.	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาตก
ขุ.จู.	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิตเทส
ขุ.ป.	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสมภิทามคค
ม.ม.	= สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก
ส.ส.	= สุตตันตปิฎก สญฺเจตตนิกาย สคาถวรรค
อง.ติก.	= สุตตันตปิฎก องคุตตรนิกาย ติกนิปาต
อง.จตุกก.	= สุตตันตปิฎก องคุตตรนิกาย จตุกกนิปาต
อง.ปญจก.	= สุตตันตปิฎก องคุตตรนิกาย ปญจกนิปาต
อง.สตตก.	= สุตตันตปิฎก องคุตตรนิกาย สตตกนิปาต
พระอภิธรรมปิฎก	
อภ.วิ.	= อภิธรรมปิฎก วิภังค
อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก	
ที.ม.อ.	= ทีฆนิกาย สุมงคฺลวิลาสินี มหาวคคอฏฺฐกถา

การอ้างตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของคัมภีร์เป็นแบบ 3 ตอน พระไตรปิฎก คือ เล่มที่/ข้อที่/หน้าที ตามลำดับ ตัวอย่าง เช่น ที.ปา. 11/311/290 หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฐกวรรค ภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อ 311 หน้า 290.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญคำย่อ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย	3
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ	4
1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย	11
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
2 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต.....	14
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิต.....	14
2.1.1 ความหมายเกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิต.....	14
2.1.2 องค์ประกอบของความสำเร็จในชีวิต.....	16
2.1.3 ลักษณะของความสำเร็จในชีวิต.....	18
2.1.4 ขั้นตอนของความสำเร็จในชีวิตตามหลักประโยชน์ 3.....	22
2.1.5 เป้าหมายของความสำเร็จในชีวิต.....	27
2.2 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต.....	31
2.2.1 การสร้างความสำเร็จตามหลักพุทธธรรม.....	31
2.2.2 การสร้างความสำเร็จตามกฎธรรมชาติ.....	33
2.2.3 หลักและแนวทางในการสร้างความสำเร็จ.....	37
2.3 สรุป.....	41
3 การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม.....	43
3.1 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม.....	43
3.1.1 ความเป็นมาของอริยฐานธรรม.....	43
3.1.2 ความหมายของหลักอริยฐานธรรม.....	44
3.1.3 ประเภทของอริยฐานธรรม.....	47

	หน้า
3.1.4 ประโยชน์ของหลักอริษฐานธรรม.....	69
3.1.5 การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริษฐานธรรม.....	71
3.1.6 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตโดยใช้หลักจักรธรรม 4.....	73
3.2 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ.....	77
3.3 สรุป.....	82
4 วิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริษฐานธรรม.....	83
4.1 คุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์.....	83
4.2 คุณค่าด้านการพัฒนาสังคม.....	85
4.3 คุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจ.....	88
4.4 สรุป.....	90
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	92
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	92
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	95
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	98
บรรณานุกรม.....	99
ภาคผนวก.....	104
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย.....	105
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูล.....	110
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์.....	116
ประวัติผู้วิจัย.....	119

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	หน้า 11
---------------------------------------	------------

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมปัจจุบันนับวันจะมีความแออัดหนาแน่นขึ้น ซึ่งเห็นได้จากจำนวนประชากรในประเทศมีเพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี ความต้องการสิ่งต่าง ๆ ในบางครั้งต้องแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน มุ่งเน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของวัตถุ จนลืมนึกถึงคุณธรรมทางด้านจิตใจ เช่น การให้ความสำคัญกับการศึกษา แต่ไม่ปลูกฝังความรู้ด้านจริยธรรม ฯลฯ และสังคมในปัจจุบันนี้มุ่งเน้นแต่เรื่องวัตถุ จนลืมนึกถึงคุณธรรม ลืมคำสอนทางศาสนาอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้ไม่กลัวต่อบาปกรรม มีอาชญากรรมเกิดขึ้นทั่วไป ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้รับการพิสูจน์ตามเหตุผลจากนักปราชญ์มาเป็นเวลา 2560 ปี (โดยประมาณ) ยังมีได้มีผู้ใดพบข้อบกพร่องในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม และยอมรับว่าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐแท้ ซึ่งในปัจจุบันสังคมไทยยังมีข่าวเรื่องอาชญากรรม ข่าวการทุจริต ดิดการรับสินบน รับเงินค่าแป๊ะเจี๊ยะ ฯลฯ มีการเรียกร้องหาความยุติธรรม และเรียกร้องให้โรงเรียนปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน แต่ในส่วนของ การศึกษาก็มุ่งเน้นให้นักเรียนนักศึกษาที่มีอิสระทางด้านความคิด เมื่อมีอิสระทางด้านความคิดจะ ประกันได้อย่างไรว่าเป็นคนดี หรือคนไม่ดี เพราะคนที่ไม่มีหลักธรรมในจิตใจเป็นแนวทางในการ ดำเนินชีวิต ย่อมทำทุกอย่างตามที่ตนปรารถนา ทำให้ขาดวินัย ขาดระเบียบ จนขยายความรุนแรงขึ้น กลายเป็นเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความวุ่นวายจนหาความสงบสุขในสังคมมิได้ หลักธรรมใน พระพุทธศาสนาเป็นคำสอนให้คนมีความมั่นคงในความคิด และอยู่ในกรอบแห่งความดีงาม ไม่ให้อิสระในความคิดที่เป็นอกุศล ไม่ให้อิสระในความคิดตามอิทธิพลของอกุศลมูล คือ เหตุแห่งความชั่วร้าย หากแต่ให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมก่อนแล้วจึงค่อยมีอิสระทางความคิด นั้นย่อมแสดงว่าให้คนมีอิสระ ทางความคิดภายหลังที่มีจิตใจมั่นคงอยู่ในคุณธรรมแล้วเท่านั้น¹

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นได้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความเชื่อและการปฏิบัติ ของคนในสังคมชาวพุทธเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการทำความดีหรือการสั่งสมความดีทั้งในชาตินี้และ ชาติหน้าเป็นสิ่งที่สามารถก่อให้เกิดความสำเร็จหรือประโยชน์กับชีวิตได้ ซึ่งหลักธรรมที่มีความสำคัญ ต่อคนในสังคมชาวพุทธที่สามารถทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิต ได้แก่ หลักอริยฐานธรรม กล่าวคือ อริยฐานธรรมเป็นธรรมที่มีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นธรรมที่มุ่งเน้นให้คน มีความเพียร คนที่ต้องการความสำเร็จในชีวิต หรือต้องการหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งหลายก็จำเป็นต้องอาศัยความเพียร นั่นคือ ต้องอาศัยหลักอริยฐานธรรม เพราะอริยฐานธรรมเป็นการอาศัยความ

¹มูลนิธิพระราชศรัทธา, พระธรรมเทศนา กัณฑ์ที่ 29 เรื่อง อริยฐานธรรมคำความดีมั่นคง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, 2537), มปน.

เข้มแข็งของจิตใจ หลักอริชฐานธรรมเป็นธรรมที่ควรตั้งมั่นไว้ในใจ เป็นฐานที่ตั้งมั่นความเพียรประกอบไปด้วย 4 ประการ คือ

1. ปัญญา หมายถึง ความรู้ชัดหยั่งรู้ในเหตุผล พิจารณาให้เข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง

2. สัจจะ หมายถึง ความจริงดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา เริ่มแต่สมมติสัจจะจนถึงปรมาตตสัจจะ

3. จาคะ หมายถึง ความเสียสละ สละสิ่งอันเคยชิน ข้อที่เคยยึดถือไว้ และสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความเปิ่นจริงเสียได้ เริ่มแต่ละอามิสจนถึงสละกิเลส

4. อุปสมะ หมายถึง ความสงบ ระวังโทษข้อขัดข้องมัวหมองุ่นวายอันเกิดจากกิเลสทั้งหลายแล้วทำจิตให้สงบได้²

อย่างไรก็ตาม การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรมนั้น คาดหวังจะทำให้บุคคลที่มีปัญหาในการดำเนินชีวิตย่อมมีสติและปัญญาสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง ทำให้มีแต่ความผาสุกทั้งในปัจจุบันและในโลกอนาคต แต่โดยทั่วไปแล้วคนมักจะเข้าใจในการอริชฐานแล้วทำให้ประสบกับความสำเร็จ เช่น การอริชฐานขอพร ท่องคาถา ขอพรหลวงพ่อบุญเทพเทพทันใจ ขอให้ถูกหวยรวยเบอร์ แต่ในหลักทางพระพุทธศาสนานั้นสอนให้คนเกิดสติ ปัญญา เกิดสัมมาทิฐิในการอริชฐาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจทำวิจัยเรื่อง การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ประสบกับความสำเร็จ มีหลักยึด มีอุดมการณ์ที่แน่วแน่ เมื่อยึดหลักอริชฐานธรรมแล้ว ย่อมทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิต ทำให้ชีวิตไม่ตกอยู่ในอบายภูมิอย่างแน่แท้ และเมื่อได้ผลการวิจัยเช่นใดแล้วผู้วิจัยก็คิดว่าคงจะเป็นประโยชน์ในด้านพระพุทธศาสนา และผู้สนใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในเรื่องหลักอริชฐานธรรมในอนาคตต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต

1.2.2 เพื่อศึกษาการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม

²ที.ปา. 11/311/290.

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาหรือตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างความสำเร็จ
2. ศึกษาการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม
3. วิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือพระภิกษุสงฆ์และประชาชนในเขตอำเภอสามพราน จำนวน 5 รูป/คน

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ เขตจังหวัดนครปฐม

1.3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา คือ การศึกษาในครั้งนี้ ได้รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน 2562 ถึง เดือนมีนาคม 2563 รวมระยะเวลา 8 เดือน

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม ในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน 2562 ถึง เดือนมีนาคม 2563 ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ดังนี้

1.4.1 รวบรวมที่เป็นเอกสารข้อมูลที่ได้จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา

1.4.2 รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ข้อมูลจากหนังสือ ตำรา วารสาร เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูล คือ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และหอสมุดประจำจังหวัดนครปฐม

1.4.3 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 5 รูป/คน ได้แก่ 1) บรรพชิต และ 2) ฆราวาส ได้แก่

1. พระครูศรีปริยัติวิธาน, ดร. ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม
2. พระครูอรุณจริยานุวัตร, ดร. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสิต สุขวรรณดี อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

4. ดร.วันไชย์ กิ่งแก้ว รักษาการรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

5. ดร.วิญญู กิณะเสน อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

1.4.4 นำข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตีความตามประเด็นสำคัญที่กำหนดไว้แล้วสรุปผลการวิเคราะห์ ตามที่ปรากฏในหลักฐานเพื่อเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่และลำดับขั้นตอนเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์

1.4.5 เสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.4.6 นำเสนอบทความวิทยานิพนธ์ ในการประชุมทางวิชาการ

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต

1.5.2 ทำให้ทราบวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม

1.5.3 ทำให้ทราบการวิเคราะห์คุณค่าการส่งเสริมการสร้างความสำเร็จในชีวิต

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1.6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท) ได้กล่าวว่า เกี่ยวกับชีวิตนี้มีทางเลือกอยู่สองทาง คือ คล้อยไปตามกับโลก หรือพยายามปฏิบัติให้อยู่เหนือโลก พระพุทธเจ้าท่านทรงปฏิบัติจนพระองค์ทรงตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ ในทำนองเดียวกันปัญญา ก็มีสอง คือ ปัญญาโลกีย์ กับปัญญา โลกุตตระ หากเราไม่มีการภาวนาฝึกปฏิบัติอบรมตน ถึงเราจะมีปัญญาปานใดก็เป็นเพียงปัญญาโลกีย์ เป็นโลกีย์วิสัย จะหลุดพ้นโลกไปไม่ได้ เพราะค่าว่ามีธรรมะ นี่ก็คือการจะทำอะไรก็ตามให้ทำด้วยปัญญาให้นึกคิดด้วยปัญญา ผู้ใดมีสติสัมปชัญญะควบคุมตลอดเวลาแล้ว คนนั้นย่อมอยู่ใกล้พระพุทธเจ้าทุกเมื่อ องค์ธรรมประเภทปัญญาธิฐานนี้³

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวถึงหลักอริชฐานธรรมนั้น ก็ได้พบเห็นในการทำบุญของพระพุทธานุศาสนิกชนอยู่ทั่วไป ทำบุญที่ไหน เมื่อไหร่ ก็มีการอริชฐานให้เข้าถึงพระนิพพานกันทั้งนั้น เพราะการอริชฐานเป็นจุดเริ่มต้นของการทำดี เพราะการทำดีนั้นจะต้องเริ่มต้นที่ใจ มีเข็มทิศหรือมรรคาที่จะใช้ดำเนินชีวิตของตนเองไปในภายภาคหน้า ย่อมทำให้ชีวิตตนเองได้รับ

³พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท), *โพธิญาณ*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า 29.

ประโยชน์ที่ตีงาม เพราะว่าบัณฑิตที่ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตน เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขแห่งตน⁴

แปลก สนธิรักษ์ ได้กล่าวว่า เป็นการนำเอาหลักอริยฐานธรรมไปใช้ในการพัฒนาสังคม เพื่อให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนี้ ทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์สามัคคีกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจะทำอะไร พุดอะไร คิดอะไร ก็เป็นไปในลักษณะของความที่มีเมตตาต่อกัน ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมงาน พี่น้องร่วมครอบครัว ผู้ที่อยู่ร่วมชาติ และอยู่ร่วมโลก เมื่อปฏิบัติอย่างนี้แล้วจะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข⁵

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงไวยากรณ์ของอุปสมะ คือความสงบ ในหนังสือพุทธธรรม ฉบับขยายความว่า หมายถึงภาวะที่หายวุ่นวาย หลงพล่าน กระวนกระวาย ปราศจากความทุนทวายเร่าร้อน หมดสิ่งทีทวนให้หมดความกระเพื่อม จึงเรียก ชั้ง สงบ เย็น ทุกอย่างเข้าที เป็นตัวของตัวเอง สามารถเสวยผลต่าง ๆ ได้บริบูรณ์ที่สุด และมีความพร้อมมากที่สุดที่จะใช้ทำการ จากไวยากรณ์เหล่านี้ จึงวางห้วข้อบทไว้ว่า วิชา วิสุทธิ สันติ นิพพาน ถ้าจะแปลง่าย ๆ คือ สว่าง อิสระ สะอาด สงบ หรือนิพพาน ใครพอใจไวยากรณ์อื่นใดก็เติมเข้ามาอีกก็ได้ เช่น วิชา วิมุตติ เกษม ปรมัตถ์ บรมสัจจ์ นิพพาน ฯลฯ ก็อยู่ในขอบเขตความหมาย นิพพาน อยู่นั่นเอง ที่เกี่ยวกับความสำเร็จ และมั่นคงของชีวิต ก็เพราะกิเลสต่าง ๆ ไม่สามารถครอบงำได้⁶

สุรนนท์ เพ็ชรพิรุณ ได้กล่าวว่า การพัฒนาปัญญาของอริยฐานธรรม ผู้ปฏิบัติสามารถทำด้วยตนเอง จะทำให้มีฐานกำลังแห่งจิตใจที่มั่นคง ทำให้มีกำลัง มีปัญญา เพื่อพัฒนาให้เข้าถึง โภติศรัทธา จนเป็นปัญญาที่จะละเลิกในสิ่งที่เป็นอกุศลทั้งปวง เลิกฝากความหวังไปกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เลิกมงายในไสยศาสตร์ เลิกฝากความหวังในเรื่องโชคชะตา หันมาพึ่งตนเองและพัฒนาปัญญา เมื่อ ปัญญาพัฒนาเต็มที่ เจริญเต็มที่ก็จะทำให้มองเห็นเหตุผลมากขึ้น ความนับถือในอำนาจที่เร้นลับหรือสิ่งที่มองไม่เห็นต่าง ๆ โดยเปลี่ยนมานับถือเหตุและผลตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา⁷

พระธรรมสิงหบุราจารย์ ได้กล่าวว่า อริยฐาน หมายถึง การตั้งใจมุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่ง การตั้งจิตภาวนา การตั้งจิตขอร้องต่อสิ่งที่ตนถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ตนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ในทางพระวินัย แปลว่าการตั้งเอาไว้ หรือตั้งใจกำหนดไว้ แม้แต่พระพุทธเจ้าช่วงยังไม่ตรัสรู้ก็ทรงอริยฐานเหมือนกัน ทรงอริยฐานว่า เราตั้งความเพียร คือความไม่ถอยหลัง หนึ่งเอ็นกระดุกจะเหลือเนื้อและเลือด ในสรีระจักเหี่ยวแห้งไปก็ตามที เมื่อยังไม่บรรลุได้ด้วยกำลังของบุรุษ ด้วยความเพียรของบุรุษ ด้วยความบากบั่นของบุรุษแล้ว จักหยุดความเพียรนั้นเสียเป็นไม่มีเลย⁸

⁴พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), *แก่นพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2549), หน้า 20-21.

⁵แปลก สนธิรักษ์, *แว่นธรรม เล่ม 3*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2530), หน้า 52.

⁶พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 260.

⁷สุรนนท์ เพ็ชรพิรุณ, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการพัฒนาปัญญาตามทัศนะของพระพุทธทาสภิกขุ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2547, หน้า 42.

⁸พระธรรมสิงหบุราจารย์, *หลักประกันชีวิตทุกลมหายใจใช้เวลาให้เป็นประโยชน์*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2548), หน้า 21.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปญฺโญ) ได้กล่าวว่า เรื่องพระพุทธศาสนากับชีวิตในสังสารวัฏในหนังสือ สมเด็จพระพุทธองค์ตรัสสอนอะไรและวิมุตติธรรม ว่า ชีวิตที่มีความมั่นคงและประสบความสำเร็จ คือ การฝึกจิตให้ชาวสะอาดปราศจากกิเลส นี่คือการทำจิตให้ผ่องแผ้ว “สัจจิตปริโยทปน” ด้วยการเจริญสติ เกิดสมาธิ ปัญญา และญาณ ให้มองเห็น สภาพธรรม ซึ่งประกอบและเข้ามาเกี่ยวข้องกับตนตามความจริง เพื่อลดละความเป็นตัวตน และถอดอุปาทานได้ในที่สุด ส่วนที่เป็นจิตสิกขา หรือสมาธิสิกขา เป็นส่วนของการฝึกอบรมจิต ด้วยการบำเพ็ญบารมีทั้ง 7 คือ เนกขัมมะ ชันติ วิริยะ สัจจะ อธิษฐาน ปัญญา และอุเบกขา เป็นการเดินทางสู่เส้นทางตรงเข้าสู่หลักชัยที่ตั้งไว้ คือ ความพ้นทุกข์ พระนิพพานบ้านของชีวิตที่มีความสำเร็จ มั่นคง อันที่แท้จริงจึงเป็นจุดหมายปลายทางสุดยอดปรารถนาของชีวิต คือ สัจธรรม⁹

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง อธิษฐานธรรม ในหนังสือธรรมมูญชีวิต ฉบับพหุภาษาภาษาอังกฤษ ว่าตั้งตนบนฐานที่มั่น ซึ่งใช้เป็นที่ยืนยึดให้สามารถ ยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายได้ โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิด ไม่เปิดช่องแก่ความผิดพลาดเสียหาย และไม่เกิดสิ่งมัวหมองทับถมตน ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมที่เรียกว่า “อธิษฐานธรรม” อธิษฐานธรรมเป็นธรรมที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้วสามารถดำเนินชีวิตของตนเองให้บรรลุถึงจุดหมายหมายของชีวิตที่ได้วางเอาไว้ ทำให้ชีวิตของตนเองที่เกิดขึ้นมาแล้วชาติหนึ่งไม่เสียประโยชน์เปล่า ซึ่งบุคคลที่มีธรรมเหล่านี้เป็นฐานของการดำรงชีวิตแล้ว ย่อมจะมีชีวิตที่ประสบผลสำเร็จทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นบุคคลที่มีความมั่นใจในชีวิตของตนเองไม่มีความหวั่นไหว หวาดหวั่น สะพรึงกลัว แม้แต่ความตายที่จะมีมาสู่ตนเอง บุคคลที่ตั้งมั่นอยู่ในอธิษฐานธรรม และนำหลักธรรมนี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตให้ดีแล้วย่อมมีความสำเร็จ¹⁰

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวว่า การดำเนินชีวิตเพื่อให้พบกับความสำเร็จนั้นเป็นสิ่งที่แต่ละท่านจะพึงศึกษาและปฏิบัติเอาเอง เพราะธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสำเร็จและมั่นคงนั้นเป็นแนวทางเพื่อให้ตนเองไปสู่ความพ้นทุกข์ มีความสุขที่ถาวร เพราะความสำเร็จและความมั่นคงที่เราสร้างกับชีวิตนี้เป็นสิ่งที่สะอาด บริสุทธิ์ เป็นชีวิตที่อยู่ด้วยการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แต่ในทางตรงกันข้ามกับเป็นชีวิตที่ปล่อยวาง เพราะการปล่อยวางทุกอย่าง เป็นความสุขที่ประเสริฐ ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในตัวในตนของเรา ซึ่งพระพุทธศาสนานั้นเน้นสอนให้มนุษย์เราให้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ นอกจากนี้ สัจจาอธิษฐานเป็นฐานที่มั่นคงให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตได้อย่างไร สัจจะนี้เป็นฐานที่มั่นคงเพราะ สัจจะในอธิษฐานธรรมเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติธรรมให้ถึงการพ้นทุกข์ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ซึ่งถือว่าเป็นฐานที่มั่นคงแห่งพระอริยเจ้า ในส่วนของมนุษย์ เราก็สามารถนำสัจจาอธิษฐานมา

⁹พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปญฺโญ), *สมเด็จพระพุทธองค์ตรัสสอนอะไรและวิมุตติธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนรักษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, 2548), หน้า 318.

¹⁰พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมมูญชีวิตฉบับพหุภาษาภาษาอังกฤษ*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2550), หน้า 34.

ประยุกต์ใช้ เพื่อให้เป็นฐานที่มั่นคงแห่งการสำเร็จของชีวิตได้เช่นกัน เพราะว่าคนที่มั่งคั่งจะยอมเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นในการทำหน้าที่ของตนให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้¹¹

พีรพัฒน์ ศุภลักษณ์ ได้กล่าวว่า ในอีกนัยหนึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว มีความอยากด้วยกันทั้งสิ้น ความอยากทั้งหลายนี้นักปราชญ์ท่านเรียกว่า ตัณหา มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี ทำให้เกิดความมืดบอดในจิตใจ คือกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ซึ่งมนุษย์เราจะพบความสุขที่แท้จริงนั้น คือ จะต้องสละตัณหาทั้งสามนี้ออกเสียจากจิตใจให้ได้ก่อน เพราะว่าความสุขที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข แต่ความสุขที่แท้จริงนั้นอยู่ที่การเอาชนะใจตนเอง หรือสละซึ่งสิ่งที่มาครอบงำจิตใจของเรา คนที่มีจาคะในตนที่มั่นคงแล้ว ย่อมเป็นคนทำแต่คุณงามความดี ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว แต่การสละหรือจาคะที่ถูกต้องตามแนวทางของ อริยฐานธรรม จะต้องเป็นการสละสิ่งของที่เป็นข้าศึกแก่ความจริง การสละกิเลส¹²

สรุปได้ว่า อริยฐานธรรม เป็นธรรมที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้วสามารถดำเนินชีวิตของตนเองให้บรรลุถึงจุดหมายของชีวิตที่ได้วางเอาไว้ บุคคลที่ตั้งมั่นอยู่ในอริยฐานธรรม และนำหลักธรรมนี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตให้ดีแล้วจะประสบกับความสำเร็จ แล้วมีชีวิตที่ประสบผลสำเร็จทั้งในทางโลกและทางธรรม

1.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูปลัดสมชาย จิตตคุตโต (โถมจันทร์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบำเพ็ญสัจจะบารมีของวิธูรบัณฑิต” ผลการวิจัยพบว่า การบำเพ็ญบารมีถือว่าเป็นหลักการสร้างคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยการบำเพ็ญบารมีนั้นมีอยู่ 10 ประการ มีทานบารมี เป็นต้น และสัจจะบารมีนั้นถือได้ว่าเป็นหนึ่งในกรอบการสร้างคุณธรรม ผู้ที่มุ่งหวังความเจริญ หรือการบรรลุธรรมขั้นสูงพึงนำไปปฏิบัติ คำว่าสัจจะ หมายถึง ความจริง การรักษาสัจจะ คือการพูดที่เป็นจริง หรือการเชื่อตรงต่อคำพูด และการปฏิบัติการทำเพ็ญสัจจะบารมียอมให้คุณค่าแก่ผู้ที่ปฏิบัติในหลาย ๆ ด้าน มีด้านการสร้างการพัฒนาคุณภาพของชีวิต เป็นต้น ซึ่งเรื่องราวของวิธูรบัณฑิต เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในชาดก โดยวิธูรบัณฑิตนั้นเป็นผู้ที่มีศีล และหนักแน่นในเรื่องของการรักษาสัจจะ และเป็นผู้ที่มีจิตใจเด็ดเดี่ยวในการตัดสินใจ และมีความรับผิดชอบต่อคำพูด และการกระทำของตน แม้จะถูกปณณกษัยจับไปเพื่อฆ่าเอาหัวใจก็ไม่เกรงกลัว ทั้งนี้เพราะต้องการรักษาสัจจะที่ได้ให้ไว้กับยักษ์จนในที่สุดก็สามารถเปลี่ยนความคิดของยักษ์ด้วยการปฏิบัติให้ยักษ์เห็นความจริง และมั่นคงในสัจจะวาจาของตน ในที่สุดก็รักษาชีวิตให้รอดพ้นจากอันตรายได้ การบำเพ็ญสัจจะบารมีของวิธูรบัณฑิตนั้นถือว่าเป็นไปตามแนวทางแห่งพุทธจริยา และเป็นแบบอย่างของผู้ที่รักษาสัจจะได้ด้วยสัจจะที่รักษานั้นสามารถให้ประโยชน์ทั้งแก่ตน และสังคม¹³

¹¹พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *ธรรมครองชีวิตธรรมะนำแสงสว่างสู่ชีวิตใหม่*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2550), หน้า 160.

¹²พีรพัฒน์ ศุภลักษณ์, *คิดอย่างพระพุทธเจ้าแล้วเราจะไม่ทุกข์*, (นนทบุรี : บริษัท ขพาพับลิชชิงเวิร์กส์ จำกัด, 2550), หน้า 194-195.

¹³พระครูปลัดสมชาย จิตตคุตโต (โถมจันทร์), “การบำเพ็ญสัจจะบารมีของวิธูรบัณฑิต”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2552, หน้า บทคัดย่อ.

พระนรงค์ฤทธิ์ ธมมรกชิต (สุขอัน) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนาเถรวาทนี้มีพัฒนาการจากปัจจัยที่สำคัญหลายประการ คือ มาจากการพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม พระพุทธศาสนาเอง อิทธิพลของศาสนาฮินดู ที่แทรกซึมปะปนเข้ามา อิทธิพลของศาสนาและ วัฒนธรรมเปอร์เซียรวมถึง อิทธิพลของศิลปกรรมกรีกโบราณด้วย มหายานให้ความสำคัญกับบารมีธรรมเพราะเป็นธรรมที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญพร้อมกับช่วยเหลือสัตว์อื่นให้พ้นทุกข์ไปด้วย จึงทำให้พระโพธิสัตว์สูงกว่า พระอรหันต์ และพระปัจเจกพุทธเจ้า ซึ่งต่างกับพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท โดยเถรวาทเชื่อว่าบารมีเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าบำเพ็ญมาแล้ว ไม่สำคัญเท่ากับธรรมที่บำเพ็ญก่อนจะตรัสรู้ มหายานยึดหลักประโยชน์สำคัญเรียงจากต่ำไปหาสูง คือ เพื่อประโยชน์ตน เพื่อนิรวาณ และเพื่อสรรพสัตว์ บารมีของฝ่ายมหายานส่วนใหญ่ถือว่ามี 6 แต่บางคัมภีร์เพิ่มเป็น 10 ตามแบบอย่างเถรวาท เนื่องจากมหายานให้ความสำคัญกับแนวคิดพระโพธิสัตว์ที่มีโพธิจิตสามารถบำเพ็ญบารมี เพื่อเข้าถึงพุทธภาวะได้ พร้อมกับช่วยเหลือสัตว์อื่นให้พ้นทุกข์ในภายหลัง ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนให้บรรลุ อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณต่อไปในอนาคต¹⁴

สุภาพร พรหมเถื่อน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดเรื่องอริชฐานบารมีในคัมภีร์พระพุทธานุสวาท” ผลการวิจัยพบว่า การบำเพ็ญบารมีถือว่าเป็นหลักการสร้างความดีในทางพระพุทธศาสนา โดยการบำเพ็ญบารมีนั้นมีอยู่ 10 ประการ มีทานบารมี เป็นต้น และอริชฐานบารมีนั้นก็ถือว่าเป็นหนึ่งในกรอบการสร้างความดีผู้มุ่งหวังความเจริญหรือการบรรลุธรรมขั้นสูงพียงนำไปปฏิบัติ คำว่าอริชฐานบารมี หมายถึง การตั้งมั่นสมาทานอย่างไม่หวั่นไหว คือความตั้งมั่นที่เป็นไปในอาการต่าง ๆ อันกำกับด้วยความกรุณา และอุบายโกศลกำกับ มีลักษณะ คือความตั้งมั่นไม่หวั่นไหว เป็นต้น การบำเพ็ญอริชฐานบารมี การตั้งมั่นสมาทานอย่างไม่หวั่นไหว คือความตั้งมั่นที่เป็นไปในอาการต่าง ๆ มีลักษณะ คือ การตั้งมั่นไม่หวั่นไหวในที่นี้ “บารมี” นั้นมี 3 ระดับ คือ 1) บารมี เป็นการสร้างความดีในชาติต่าง ๆ เหมือนคนปกติทั่วไป 2) อุปบารมี เป็นบารมีที่สร้างความดียิ่ง ๆ ขึ้นไป และความดีก็เริ่มจะสมบูรณ์ขึ้นจนเป็น 3) ปรมัตถบารมี เป็นบารมีที่เต็มเปี่ยมจนสามารถบรรลุธรรมได้ อริชฐานบารมีจึงเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการทำความดี อริชฐานบารมีในการพัฒนาชีวิตนั้นสามารถที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาในสังคมไทยย่อมสามารถที่จะแก้ปัญหาได้¹⁵

พระครูเมตตาสารคุณ (ธวัชชัย ยันสังกัต) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักอริชฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิต” ผลการวิจัยพบว่า อริชฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์ เป็นธรรมหมวดหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งอีกหมวดหนึ่ง ที่มีผลต่อการทำให้ชีวิตมีความมั่นคง มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย และเป็นสุข เป็นหลักธรรมที่เปรียบเสมือนแผนที่ เพราะว่าอริชฐานธรรมนี้เป็น หลักธรรมที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้คนที่มีความตั้งใจที่เด็ด

¹⁴พระนรงค์ฤทธิ์ ธมมรกชิต (สุขอัน), “ศึกษาหลักการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2552, หน้า บทคัดย่อ.

¹⁵สุภาพร พรหมเถื่อน, “การศึกษาแนวคิดเรื่องอริชฐานบารมีในคัมภีร์พระพุทธานุสวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2554, หน้า บทคัดย่อ.

เดี๋ยวมั่นคงเห็นคุณค่าของตนที่เกิดมา และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายอันสูงสุดแห่งธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน อธิษฐานธรรมมี 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัญญาอธิษฐาน 2) สัจจาอธิษฐาน 3) จาคาอธิษฐาน 4) อุปสมาอธิษฐาน¹⁶

พระครูกันตลีลาภวัฒน์ (ชนิด ฉนทโก) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม 4” ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานภาพของสังคมไทยปัจจุบันมีเสรีภาพเกินขอบเขต มักใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ความขัดแย้งอาจเริ่มที่เจตคติทางความคิด ทางลัทธิความเชื่อ หรือแม้แต่การดำเนินชีวิต ที่แตกต่างกัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุให้เกิดข้อพิพาทมากมายในสังคมกลายเป็นการแตกความสามัคคีของคนไทย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหลายครั้ง ทำให้ประเทศชาติขาดความมั่นคงซึ่งแต่ก่อนนั้นสังคมไทยเคยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความรักความสามัคคีกันฉันท์พี่น้อง และก็ยังอยากเห็นทุกคนกลับมาสามัคคีกันเหมือนเดิม 2) ผลจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าอริยฐานธรรม 4 หมายถึง ธรรมอันเป็นที่มั่นธรรมอันเป็นรากฐานที่มั่นคงของบุคคล เพื่อให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายไว้ได้ โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิดและไม่เกิดสิ่งมัวหมอง หมักหมมทับถมตน ผู้ปฏิบัติตามหลักอริยฐานธรรม 4 ย่อมประกอบด้วยปัญญาไม่ไปสร้างความวุ่นวายในสังคม หลักอริยฐานธรรม 4 คือ ปัญญา (ความรู้ชัด) สัจจะ (ความจริง) จาคะ (ความสละ) และอุปสมะ (ความสงบ) เมื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมก็จะช่วยส่งผลให้สังคมไทยมีความสงบร่มเย็น เป็นชุมชนที่มีความสามัคคีน่าอยู่อาศัย 3) แนวคิดเรื่องการส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยจากการศึกษา พบว่าสังคมไทยต้องการความเป็นหนึ่งเดียวของผู้คนในสังคม ด้วยการรวมพลังกันปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ถูกต้องดีงามตามหลักการ ข้อบังคับ กติกา และศีลธรรม สิ่งที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนสังคมไทยให้เดินหน้าไปสู่ความสามัคคี คือ ทุกคนใช้ปัญญาในการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา มีการสละสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงเสียได้ และใช้วิถีทางสันติระงับโทษข้อขัดข้องมัวหมองวุ่นวาย ทำจิตใจให้สงบได้ ถือความสามัคคีเป็นใหญ่ยอมส่งผลให้เกิดความสงบสุขทั้งแก่ตนและสังคมอย่างแท้จริง¹⁷

พระชุตินันต์ อริโย (เข็มกลาง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์อริยฐานบารมีในเนมิราชชาดก” ผลการวิจัยพบว่า หลักอริยฐานของพระเนมิราชที่ปรากฏในเนมิราชชาดก พบว่า การบำเพ็ญอริยฐานบารมีของพระโพธิสัตว์เนมิราชชาดกก็เป็นหนึ่งในทศชาดก เมื่อได้ศึกษาเนื้อเรื่องในเนมิราชชาดก อริยฐานบารมีได้จากที่พระองค์ทรงตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่ในการบริจาค และรักษาศีลภาวนา การอริยฐานบารมีจึงมีความสำคัญต่อการประพฤติพรหมจรรย์เป็นอย่างมาก หลักธรรมที่สนับสนุนกับอริยฐานบารมีในเนมิราชชาดก ได้แก่ บุญกิริยา วัตถุ 3 สัปปุริสธรรม 7

¹⁶พระครูเมตตาสารคุณ (รัชชัย ยันสังกัต), “การศึกษาหลักอริยฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2554, หน้า บทคัดย่อ.

¹⁷พระครูกันตลีลาภวัฒน์ (ชนิด ฉนทโก), “การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม 4”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2555, หน้า บทคัดย่อ.

ทศพิธราชธรรม 10 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 อธิษฐานธรรม 4 ที่พระเจ้าเนมิราชทรงกระทำมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอาศัยคำอธิษฐานที่ปรารถนาเป็นพระพุทธรูปเจ้าในภายในภาคน้ำ¹⁸

ปภัตรา เตชะไพบุลย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการทำงานให้ประสบความสำเร็จในชีวิตของนักแสดงอาชีพไทยตามหลักพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า สำหรับบุคคลที่ประสบความสำเร็จตามคัมภีร์พุทธศาสนานั้น ได้แก่ จุฬินเตวาลิก นางวิสาขา พระนางสามาวดี นางชูชุตตรา นางอุตตรา นางสิริมา และ มหาชนก ได้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรม ได้แก่ เมตตากรุณา ชนติธรรม อิทธิบาท 4 และปัญญา ซึ่งทุกท่านล้วนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ และเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา รูปแบบการทำงานที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตของนักแสดงอาชีพตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า นักแสดงได้นำหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในการทำงาน ทั้งหลักการปฏิบัติตน ได้แก่ ศีล 5 และพรหมวิหาร 4 หลักการปฏิบัติงาน คือ อิทธิบาท 4 และสัปปุริสธรรม และหลักการปฏิบัติต่อสังคม คือ กัลยาณมิตร และทศ 6 ทั้งหมดเชื่อมร้อยกันเป็นรูปแบบการทำงานที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตของนักแสดงอาชีพตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้นักแสดงทำงานได้ประสบผลสำเร็จในการประกอบสัมมาอาชีพในแวดวงบันเทิงทั้งความมีชื่อเสียง ได้รางวัลอันทรงเกียรติ มีผลงานอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งได้รับการยอมรับจากประชาชน และสังคม¹⁹

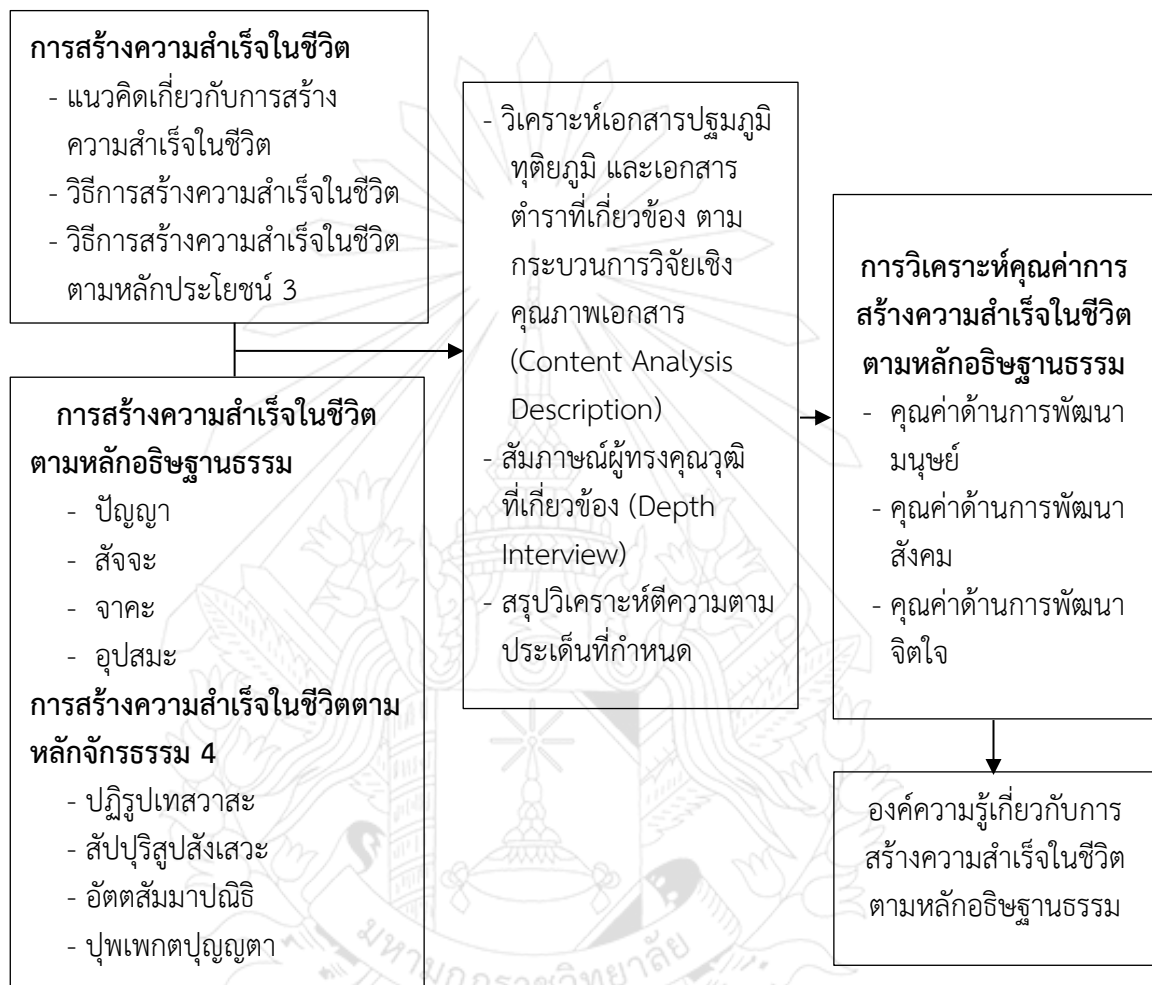
สรุปได้ว่า จากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบถึงการสร้างจิตอันแน่วแน่ต่อการสร้างความสำเร็จในชีวิตโดยการยึดหลักอธิษฐานธรรม ประกอบด้วยหลัก 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัญญา 2) สัจจะ 3) จาคะ และ 4) อุปสมะ พร้อมด้วยหลักธรรมที่สนับสนุนกับอธิษฐานบารมีในเนมิราชชาดก ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ 3, สัปปุริสธรรม 7, ทศพิธราชธรรม 10, อิทธิบาท 4, พรหมวิหาร 4, อธิษฐานธรรม 4, รวมทั้งรูปแบบและวิธีการโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าของหลักธรรมคำสอนที่ถือเป็นแบบอย่างของการแบ่งปัน การให้ทาน การเสียสละ เพราะในหลักธรรมที่ผู้ต้องการความสำเร็จในชีวิตพึงปฏิบัตินั้นจะแฝงไปด้วยคติคำสอนต่าง ๆ ที่พุทธศาสนิกชนสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และจะเอื้อประโยชน์ในการสร้างความสำเร็จในชีวิตเป็นสำคัญและต่อตนเอง และยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยที่เกี่ยวกับ “การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอธิษฐานธรรม” โดยตรงผู้วิจัยจึงได้สนใจทำวิจัยในเรื่องนี้

¹⁸พระชุตินันต์ อริโย (เข็มกลาง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์อภิปธานบารมีในเนมิราชชาดก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2556, หน้า บทคัดย่อ.

¹⁹ปภัตรา เตชะไพบุลย์, “รูปแบบการทำงานให้ประสบความสำเร็จในชีวิตของนักแสดงอาชีพไทยตามหลักพระพุทธศาสนา”, ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2559, หน้า บทคัดย่อ.

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.8 คำนิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

ความสำเร็จในชีวิต หมายถึง การทำเป้าหมายที่วางไว้ให้ได้ประสบกับผลสำเร็จ เมื่อการที่ ได้ทำอะไรแล้ว บรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งใจไว้ว่าจะไม่สมบูรณ์ 100% หากแต่ขึ้นอยู่กับความพึง พอใจของเราว่าพอใจในสิ่งที่เราทำได้ หากเราคิดว่าพอใจสิ่งนั้นสุดท้ายชีวิตของเราก็จะประสบกับ ความสำเร็จอย่างแท้จริง

การสร้างความสำเร็จในชีวิต หมายถึง การสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่มีคุณค่า ที่ปรารถนาในการดำรงชีวิตโดยใช้หลักอริชฐานธรรม เป็นการสร้างความสำเร็จให้ชีวิตเกิดความมั่นคง มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย และเป็นสุข ทำให้จิตใจเด็ดเดี่ยวมั่นคง เห็นคุณค่าของตนเพื่อนำไปสู่การช่วยสร้างความสำเร็จในชีวิตให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้วิธีหลักอริชฐานธรรม

หลักอริชฐานธรรม หมายถึง หลักธรรมอันเป็นฐานที่ตั้งของบุคคลทั่วไปซึ่งประกอบไปด้วย หลักธรรมทั้ง 4 ประการ ดังนี้

ปัญญา หมายถึง ความฉลาดที่เกิดขึ้นจากการเรียนและคิด การรู้ชัด รู้แจ้ง รู้ซึ่งความจริงอย่างท่องแท้แน่นอน หยั่งรู้ในเหตุผล และทำการพิจารณาในสภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง เพื่อนำทางในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ แบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ปัญญาระดับต้น ปัญญาระดับกลาง และปัญญาระดับสูงสุด

สัจจะ หมายถึง ความจริง ความซื่อตรง ความจริงใจ ความกตัญญู ความเที่ยงธรรมซึ่งมนุษย์ได้มีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุข และเข้าใจความจริงว่าอะไรจริงแท้ อะไรจริงไม่แท้ จำแนกได้ 2 ประเภท คือ สมมติสัจจะ คือ ความจริงโดยปัญญา และปรมาตสัจจะ คือ ความจริงที่แท้ไม่สามารถเปลี่ยนเป็นอื่นได้

จาคะ หมายถึง การสละ เป็นการสละกิเลส คือ การตัดใจหรือตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือในสิ่งต่าง ๆ ออกเสีย ลดความเห็นแก่ตัว เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความเรียบง่าย จนประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ ซึ่งในทางพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน จาคะนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 นัย คือ สละวัตถุ และสละอารมณ์

อุปสมะ หมายถึง ความสงบใจ ความสงบที่ปราศจากสิ่งรบกวน เป็นสันติภาพที่ทำให้จิตใจไม่เดือดร้อน มีแต่ความว่างเปล่า ทำให้การดำเนินชีวิตไม่มีความวุ่นวาย พบแต่ความสงบสุข เช่น ประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวในการอยู่ร่วมกัน เช่น หมดโทสะ หมดโมหะ

หลักจักรธรรม 4 หมายถึง ธรรมที่มีอุปการะมาก เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างความสำเร็จอื่น ๆ ทุกอย่าง และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต บรรลุความงอกงามไม่พินาศ เป็นธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุจล่อนำรถไปสู่ที่หมาย ซึ่งธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พหุการธรรม ประกอบไปด้วย

ปฏิรูปเทศวาสะ หมายถึง การอยู่ในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่ต้องกระทำ เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญสมณธรรม เป็นต้น ผู้ต้องการศึกษาวิชาการสาขาใด ควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีความพร้อมทุกอย่าง ด้าน เช่น ครู อาจารย์ ตำราเรียน การคมนาคม สะดวก และสิ่งอื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้การเรียนให้มีประสิทธิภาพ

สัปปริสุပ္สังเสวะ หมายถึง การคบสัตบุรุษ ซึ่งการเข้าไปคบหา สนทนาไต่ถาม มอบตัวเป็นศิษย์ รับโอวาทของสัตบุรุษ ซึ่งสัตบุรุษย่อมแนะนำสิ่งที่ควรแนะนำ ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ให้รู้จักเว้นชั่วประพฤติดี ละสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์กระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเดียว ซึ่งการคบคนดีย่อมทำให้ประสบความสำเร็จ

อัตตสัมมาปณิธิ หมายถึง การตั้งอยู่ในประโยชน์ปัจจุบัน ได้แก่ การหมั่นหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์ไว้ การมีเพื่อนดี การเลี้ยงชีวิตพอเหมาะพอดีการตั้งอยู่ในประโยชน์ในอนาคต ได้แก่

ความสมบูรณ์ด้วยศรัทธา ความสมบูรณ์ด้วยศีล ความสมบูรณ์ด้วยจาคะ ความสมบูรณ์ด้วยปัญญา ผู้เข้าไปคบหาสัตบุรุษแล้วปฏิบัติตนตามคำแนะนำของสัตบุรุษ ย่อมเป็นผู้ตั้งตนไว้ชอบ

บุพเพกตบุญญา หมายถึง ความเป็นผู้ได้กระทำบุญไว้ก่อน กล่าวคือ เมื่อเราได้ทำบุญไว้ในอดีต บุญนั้นกล่าวโดยเหตุ เมื่อกุศลกรรมหรือทำความดีในอดีต แล้วบุญกุศลนั้นจะทำให้เรามีความสุขในปัจจุบัน อุปมาด้วยการเรียนหนังสือจนสำเร็จ ได้ปริญญาบัตรอันเป็นเครื่องแสดงคุณวุฒิให้เข้าทำงานได้ เมื่อทำงานเจริญก้าวหน้า มีตำแหน่งสูงขึ้น มีหลักฐานมั่นคง ก็ได้รับความสุขตามสมควร แก่อัตภาพ ความสุขนั้นเป็นผลของความดี คือการเรียนหนังสือที่ได้กระทำไว้ในอดีต

การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักจักรธรรม 4 หมายถึง ความดี 4 ประการ อันเป็นประดุจวงล้อที่ขับเคลื่อนชีวิตให้ทำความดีสวนกระแสกิเลสได้อย่างเต็มที่ เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดี และพัฒนาตนเองในการทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต และช่วยปกป้องคุ้มครองชีวิตตนเอง ครอบครัว จนกระทั่งสามารถสร้างตัวสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรมได้สำเร็จ

คุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์ หมายถึง การปฏิบัติตนตามหลักอริยฐานธรรมจะทำให้พัฒนาคนให้รู้จักเป็นอยู่ได้อย่างดี โดยสอดคล้องกับความจริงของชีวิตที่เป็นไปตามธรรมดา ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรม แสดงพฤติกรรม เพื่อสนองความต้องการ แรงจูงใจ หรือเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ หรือเป็นการพัฒนาศักยภาพของตนด้วยตนเองให้ดีขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสันติสุขของตน

คุณค่าด้านการพัฒนาสังคม หมายถึง การทำให้เกิดความพอใจร่วมกัน มีความคิดเห็นพ้องกัน ความเห็นพ้องกัน เช่น มีความเห็น เป็นสมานฉันท์ คือทำให้เกิดความสามัคคี ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกันร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาทไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับ ความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง หลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ และความกลมเกลียวกัน

คุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจ หมายถึง การปฏิบัติตนตามหลักอริยฐานธรรมจะทำให้เกิดความรู้สึกรู้จักคิด เชาวปัญญา ความสำนึก ความมีสติ แต่ความคิดเป็นองค์ประกอบสำคัญของจิตใจที่สามารถรู้เห็นได้ กำกับและควบคุมอย่างชัดเจน จิตใจเป็นรากฐานสำคัญที่จะแสดงออกในอากัปภิกิริยาตลอดหน้าที่การงาน การพัฒนาจิตใจคนให้เป็นคนดี มีวินัย และมีคุณธรรม

บทที่ 2

วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต

การวิจัยเรื่อง การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริษฐานธรรม จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะศึกษาวิจัยออกได้ ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิต

2.1.1 ความหมายเกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิต

2.1.2 องค์ประกอบของความสำเร็จในชีวิต

2.1.3 ลักษณะของความสำเร็จในชีวิต

2.1.4 ขั้นตอนของความสำเร็จในชีวิตตามหลักประโยชน์ 3

2.1.5 เป้าหมายของความสำเร็จในชีวิต

2.2 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต

2.2.1 การสร้างความสำเร็จตามหลักพุทธธรรม

2.2.2 การสร้างความสำเร็จตามกฏธรรมชาติ

2.2.3 หลักและแนวทางในการสร้างความสำเร็จ

2.3 สรุป

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิต

ความสำเร็จเป็นความต้องการของมนุษย์ที่ได้ตั้งเป้าหมาย และกำหนดการไว้ล่วงหน้าแล้ว
เกิดความสุข

2.1.1 ความหมายเกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิต

มนุษย์ทุกคนย่อมอยากประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องชีวิตส่วนตัว หรือ
เรื่องการทำงาน คนส่วนมากมักจะวัดความสำเร็จกันในเรื่องของจำนวนเงินว่าใครมีเงินมาก ก็ถือว่า
ประสบความสำเร็จอย่างที่ต้องการ ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงความหมายของความสำเร็จไว้ ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ ได้กล่าวว่า ความสำเร็จ หมายถึง การที่องค์กรสามารถทำงานได้
บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และงานนั้นเป็นงานที่มีคุณค่าและมีคุณภาพสูง¹

นิตย์ สัมมาพันธ์ ได้กล่าวว่า ความสำเร็จ หมายถึง ความสามารถขององค์กรที่ตั้งไว้
แผนปฏิบัติงานและดำเนินการตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย²

¹ธงชัย สันติวงษ์, *องค์การและการจัดการทันสมัยยุคโลกาภิวัตน์*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2543), หน้า 18.

²นิตย์ สัมมาพันธ์, *ยุทธศาสตร์การบริหารใน 3 โลกธุรกิจสู่ความสำเร็จ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2546), หน้า 10.

พวงรัตน์ เกสรแพทย์และดุขฎิ โยฎิ ได้กล่าวว่า ความสำเร็จ หมายถึง ความสามารถในการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้านการบริหาร ด้านการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล³

อานนท ชินบุตร ได้กล่าวว่า ความสำเร็จ หมายถึง ความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติงาน การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้บรรลุผลตามที่ตั้งไว้⁴

วิเชียร วิทยอดม ได้กล่าวว่า ความสำเร็จ หมายถึง ลักษณะของการทำงานที่ท้าทาย ต้องการได้รับข้อมูลป้อนกลับ เพื่อประเมินผลงาน มีความชำนาญในการวางแผนความรับผิดชอบสูง พยายามชนะปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ หรือแก้ไขปัญหาให้ได้ความสำเร็จลุล่วงและมีประสิทธิภาพ⁵

วิลาวรรณ รพีพิศาล ได้กล่าวว่า ความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยสำคัญในแต่ละมุมมองที่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละด้าน⁶

मितชูโอะ คเวสโก ได้กล่าวว่า ความสำเร็จในชีวิต หมายถึง ชีวิตของคนที่น่าหลักธรรมมาใช้ในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน เป็นไปในครรลองครองธรรม ทำให้มีชีวิตที่สมบูรณ์แบบสามารถอยู่เหนืออุปสรรคต่าง ๆ ได้ หลักธรรมเหล่านี้เมื่อนำมาปฏิบัติแล้ว ทำให้ตนเองได้รับความสงบสุข เป็นคนที่มีความมั่นใจเข้าใจในชีวิตของตัวเอง ทำให้สามารถเอาชนะสิ่งยั่วยวนต่าง ๆ ได้ ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส ตัณหา⁷

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวว่าความสำเร็จ หมายถึง การได้สิ่งที่ต้องการตามความปรารถนา ถ้าความปรารถนาถูกขัดขวางไม่ได้รับความตอบสนอง ก็จะเกิดความคับข้องใจ และความไม่สบายใจ กลายเป็นความทุกข์ การประสบความสำเร็จในชีวิต แม้เพียงนิด ๆ หน่อย ๆ ก็จะทำให้มีกำลังใจก้าวต่อไป ฉะนั้น หากพูดว่าความสำเร็จคือเรื่องหลอเลี้ยมความหวังก็น่าจะถูก ถ้าใครทำอะไรสำเร็จก็จะมีกำลังใจมากขึ้น ก้าวไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ความสำเร็จในชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ ชีวิตของคฤหัสถ์หรือชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งคติธรรมของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) มีลักษณะ 4 ประการด้วยกัน ดังนี้

1. มีงานทำสุจริต และเป็นงานที่ตนชอบ
2. มีเงินใช้
3. มีชื่อเสียงเกียรติยศ เป็นที่นับหน้าถือตา
4. มีความสุขในชีวิต

ถ้าชีวิตของคฤหัสถ์หรือชาวบ้านคนใด มีเพียงพร้อมทั้ง 4 ประการนี้ ถือว่าเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ พระพุทธเจ้าสอนว่า ความสำเร็จมาจากตัวเราเอง นั่นคือ

1. เป็นเรื่องของการเสาะหา ไม่ใช่เกิดมาเป็น

³พวงรัตน์ เกสรแพทย์ และดุขฎิ โยฎิ, การศึกษาเขาว์อารมณัในฐานะตัวกำหนดความสำเร็จของผูับริหาร, “วารสารพฤดิกรรมศาสตร์”, ฉบับปริทัศน์, 9, 21, 2546.

⁴อานนท ชินบุตร, คัมภีร์แห่งความสำเร็จ, (กรุงเทพมหานคร : ต้นไม้, 2546), หน้า 39.

⁵วิเชียร วิทยอดม, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : ธนชัฎการพิมพ์, 2550), หน้า 187.

⁶วิลาวรรณ รพีพิศาล, หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : วิจิตรหัตถการพิมพ์, 2550), หน้า 230.

⁷मितชูโอะ คเวสโก, ชนะใคร ไม่เท่าชนะใจตน, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดตา, 2551), หน้า 15.

2. เป็นเรื่องของการต่อสู้ ไม่ใช่นั่งดูดวง
3. เป็นเรื่องของการฟันฝ่า ไม่ใช่ฟ้าบันดาล
4. เป็นเรื่องของความเชี่ยวชาญ ไม่ใช่โชคช่วย
5. เป็นเรื่องของการฝึกฝน ไม่ใช่บุญ

ฉะนั้น สิ่งที่เราควรทำเพื่อให้ได้ความสำเร็จนั้น คือมีความพยายาม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ความเพียรพยายาม เป็นเรื่องที่ทำนทั้งหลายต้องกระทำ พระตถาคตทั้งหลาย เป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น” พระองค์ทรงได้ชี้ทางแห่งความสำเร็จไว้ เรียกว่า อิทธิบาท อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ บาท คือ หนทาง อิทธิบาท จึงแปลว่า หนทางสู่ความสำเร็จ ถ้าเราต้องการความสำเร็จ เราก็ต้องเดินไปตามทางหรือบันได 4 ขั้น ที่พระพุทธองค์ทรงประกาศไว้มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1. ฉันทะ มีใจรัก
2. วิริยะ พากเพียรทำ
3. จิตตะ มีใจฝักใฝ่
4. วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน^๑

สรุปได้ว่า ความสำเร็จ หมายถึง การได้สิ่งที่ต้องการตามความปรารถนาและความต้องการที่ตั้งไว้แล้วเกิดความสุข ซึ่งเป้าหมายของความต้องการคือสิ่งต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าจากความต้องการ มนุษย์เราทุกคนถ้านำหลักอิทธิฐานธรรมมาใช้ในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน และเป็นไปในครรลองครรองธรรมจะทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์แบบสามารถอยู่เหนืออุปสรรคต่าง ๆ ได้

2.1.2 องค์ประกอบของความสำเร็จในชีวิต

องค์ประกอบของความสำเร็จ การที่มนุษย์ที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตนั้น ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงปัจจัยหรือองค์ประกอบของความสำเร็จไว้ ดังต่อไปนี้

สุภาภรณ์ บุตรดีวงษ์มีเงิน กล่าวว่า คนเราเกิดมาทุกคนต่างมีความต้องการเป็นของตัวเอง เป็นไปตามหลักของ Maslow's Hierachy of need เสมอ ได้แก่ การตอบสนองทางสรีระ ความมั่นคงปลอดภัย ความรัก การยอมรับ ชีวิตตามที่ตนปรารถนาสูงสุด แตกต่างกันไปเนื้อหาเป็นการเฉพาะตน ระดับการยอมรับ การจดจ่อต่อสิ่งที่ต่างกันในความสำเร็จ ถือเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จ ในชีวิตทุกความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยเหล่านี้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ได้แก่

1. ความต้องการ (Personal vision, need) ต้อง Identify ให้ได้ว่าเป็นอะไร คนที่อยู่ไปวัน ๆ จะไม่มีข้อนี้
2. แรงจูงใจ (Motivation) แรงบรรดาลใจ (Inspiration) อาจเกิดเองโดยธรรมชาติของบุคคลที่มีความปรารถนา หรือได้เห็น ได้สัมผัส เรียนรู้ (Telling Moment)
3. ความสามารถที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย (Competency) ได้แก่
 - 1) ความรู้ ความเชี่ยวชาญ บุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ
 - 2) ความทุ่มเท วิริยะ ลงมือกระทำการ ไม่ท้อถอย

^๑พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ความสำเร็จแห่งชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป), หน้า 3.

3) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งรูปธรรม และนามธรรม นำมาดัดแปลง แก้ไข พัฒนาอย่างต่อเนื่อง⁹

หากบุคคลขาดข้อใดข้อหนึ่งย่อมจะไปไม่ถึงเป้าหมายที่ต้องการได้ ดังนั้นบุคคลที่จะประสบความสำเร็จ ได้ในชีวิตต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ข้อ เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของความสำเร็จแล้ว จะเห็นได้ว่า ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทั้งสิ้น เช่น

ความรู้ = ปัญญา

ความทุ่มเท = วิริยะ

ผลลัพธ์ = นิพพาน

กล่าวได้ว่า ความสำเร็จนั้นจะต้องประกอบไปด้วยหลักธรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น ปัญญา นั้นอยู่ในหลักอริยฐานธรรม ใช้การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาปัญญาให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความจริง ดังนั้น การที่จะพัฒนาคน พัฒนาชีวิต พัฒนาจิตใจ พัฒนาประเทศได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยบุคคลที่มีปัญญาเฉียบแหลมด้วยกันทั้งนั้น ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เราก็เหมือนกัน ถ้าขาดปัญญาแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ แต่ในทางตรงกันข้ามนั้น มนุษย์ที่มีปัญญาเฉลียวฉลาด ย่อมนำพาชีวิตของตนให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง มีแต่ความเจริญ และมั่นคง ทำให้ชีวิตมีแต่ความผาสุกทั้งในโลกปัจจุบันและโลกหน้า

พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสสอนให้พุทธบริษัททั้งหลายให้พิจารณาว่า ความสุขหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่เรา แต่สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นสิ่งของไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นทุกข์ คือมีความแปรปรวน เมื่อพิจารณาอยู่เป็นประจำจนทำให้เห็นแจ้งรู้อริยสัจ คือ ความจริง 4 ประการ ว่าความทุกข์มีอยู่จริง ธรรมเป็นเครื่องดับทุกข์ที่มีอยู่จริง ธรรมเป็นข้อที่พึงปฏิบัติให้ถึง ซึ่งเป็นความจริง 4 ประการ ได้แก่ 1) เกิด 2) แก่ 3) เจ็บ และ 4) ตาย นั้นย่อมเห็นจริงและแจ้งประจักษ์ในธรรมทั้ง 4 ประการ จึงสั่งสอนสัตว์ให้รู้ตามความจริงนั้น เพื่อจะให้ละทุกข์ และเข้าถึงความสุข หรือความสำเร็จของชีวิตที่แท้จริง¹⁰

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ) กล่าวว่า เมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้ว สุขหรือทุกข์นั้น ๆ ย่อมไม่สามารถเข้าครอบงำได้ ไม่มีความยินดียินร้ายต่อความทุกข์ความสุขเหล่านั้น จึงทำให้มีชีวิตที่ประสบความสำเร็จ และมั่นคงสมบูรณ์ คือ มีความพอดี ปฏิบัติตนให้อยู่ในอริยมรรค มีการพัฒนาชีวิตของตนเองอยู่ตลอดเวลา นั่นคือ การทำจิตใจของตนเองให้เจริญ ทำให้มากขึ้น ทำให้ดีขึ้น สามารถดำเนินชีวิตให้มีความสุข ความปลอดภัย ข้ามพ้นจากบ่วงมาร นำพาตนไปถึงฝั่ง การที่จะประสบผลสำเร็จตามที่ได้วางไว้หรือไปสู่นิพพานนั้น ก็ต้องอาศัยการปฏิบัติธรรมในการยกจิตใจสูงขึ้น นั่นคือ การบำเพ็ญภาวนา (อริยฐานธรรม)¹¹

⁹สุภาภรณ์ บุตรดีวงษ์มีเงิน, “ความสำเร็จ”, 2555, สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2562, จาก <<http://www.gotoknow.org/posts/137130>>

¹⁰อรรถกถา บุญยเกียรติ, *อารมณ์ขันและความศักดิ์สิทธิ์ของสมเด็จพระสังฆราช สมุดสมเด็จ 3*, (นนทบุรี : สยามพระ, 2553), หน้า 92.

¹¹พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), *คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์*, พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2549), หน้า 8-9.

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความสำเร็จ ความสำเร็จนั้นจะต้องประกอบไปด้วยหลักธรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น ปัญญา นั้นอยู่ในหลักอริชฐานธรรม ใช้การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาปัญญาให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความจริง

2.1.3 ลักษณะของความสำเร็จในชีวิต

ลักษณะของความสำเร็จดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของคำว่า ความสำเร็จในชีวิต โดยมีการแบ่งออกเป็นลักษณะได้ 2 ส่วน คือ 1) ความสำเร็จ และ 2) ชีวิต โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความสำเร็จ

ความสำเร็จ คือ ได้รับสิ่งตรงตามความต้องการที่ตั้งไว้แล้วเกิดความสุข ซึ่งเป้าหมายของความต้อการคือสิ่งต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าจากความต้องการ ซึ่งมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความต้อการความสำเร็จนั้น ๆ เช่นเดียวกับในทางธรรมนั้น ความสำเร็จสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่

1. ความสำเร็จทางโลกียะ คือ การมีความสุข และความมั่นคงเป็นหลักหรือกำแพงให้กับตน

2. ความสำเร็จทางโลกุตตระ ซึ่งความสำเร็จที่แท้จริงนั้น คือ การไปให้ถึงพระนิพพาน พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า สิ่งที่จะทำให้ชีวิตมีความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีความพยายาม ความพยายามจึงเป็นเรื่องที่ท่านทั้งหลายต้องกระทำ¹²

ส่วนการดำเนินชีวิต พระพรหมมัจฉลาจารย์ (ปัญญา นันทภิกษุ) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตเพื่อให้พบกับความสำเร็จนั้น เป็นสิ่งที่แต่ละท่านจะพึงศึกษา และปฏิบัติเอาเอง เพราะธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสำเร็จ และมั่นคงนั้น เป็นแนวทางเพื่อให้ตนเองไปสู่ความพ้นทุกข์ มีความสุขที่ถาวร เพราะความสำเร็จและความมั่นคงที่เราสร้างกับชีวิตนี้เป็นสิ่งที่สะอาด บริสุทธิ์ เป็นชีวิตที่อยู่ด้วยการไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น แต่ในทางตรงกันข้ามกับเป็น ชีวิตที่ปล่อยวาง เพราะการปล่อยวางทุกอย่างเป็นความสุขที่ประเสริฐ ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในตัวในตนของเรา ซึ่งพระพุทธศาสนานั้นเน้นสอนให้มนุษย์เราให้มีความเข้าใจอย่างถูกต้อง ทั้ง ทางกาย ทางวาจา และทางใจ แล้วจะประสบแต่สิ่งที่ดี หรือสิ่งที่ประเสริฐ ที่มนุษย์เราควรจะได้รับโดยไม่ต้องสงสัย ซึ่งพระพุทธศาสนานั้นมีความมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์ได้ประโยชน์จากหลักธรรมคำสอน มีการพิจารณาให้รอบคอบ แล้วนำไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จต่อตนเอง เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้คนปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น สอนให้คนมีปัญญา รู้เหตุรู้ผล ไม่มมงาย มีเป้าหมายของการดำเนินชีวิตที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อ¹³

ส่วนที่ 2 ชีวิต

ชีวิตจึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษา น่าทำความเข้าใจ ซึ่งความหมายของชีวิตนั้นเป็นเรื่องยากที่จะตอบว่าอย่างไร ว่าชีวิตคืออะไร เพราะต่างก็ไม่รู้ว่าชีวิตคืออะไรเหมือนกัน แต่มีผู้ให้ความหมายของชีวิตตามทัศนของผู้ให้ความหมาย ดังนี้

¹²เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

¹³พระพรหมมัจฉลาจารย์ (ปัญญานันทภิกษุ), *ธรรมครองชีวิต ธรรมะนำแสงสว่างสู่ชีวิตใหม่*, อ่างแล้ว, หน้า 160.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาประมุข ได้กล่าวว่า ชีวิต คือ อายุ และคำว่าชีวิตมิได้มีความหมายเพียงความเป็นอยู่แห่งร่างกาย แต่ยังหมายถึง ความสุข ความทุกข์ ความเจริญ ความเสื่อมของบุคคลในทางต่าง ๆ ด้วย¹⁴

ศิริพงษ์ จันทรหอม ได้กล่าวว่า ชีวิต คือความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงแปรปรวน และชีวิตก็อยู่ได้ด้วยความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงแปรปรวน¹⁵

พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน) ได้ให้ความหมายของชีวิตว่า ชีวิตตามรูปศัพท์ หมายถึง ความเป็นอยู่ การดำรงอยู่ ซึ่งเป็นความเป็นอยู่ หรือการดำรงของชีวิตนั้น ๆ จะเป็นหน่วยรวมขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มาประกอบกันเข้า เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ได้ในทางพระพุทธศาสนานั้น ได้กล่าวถึงชีวิตได้ว่า ตามหลักความจริงของธรรมชาติกล่าวถึงชีวิตไว้ว่า เป็นที่รวมของขั้น 5 คือ รูปขั้น เวทนาขั้น สัญญาขั้น สังขารขั้น และวิญญาณขั้น โดยได้มีการดำเนินอาศัยซึ่งกันและกัน ตามหลักของปฏิจจสมุปบาท เป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง ทุกขัง สภาพของความเป็นทุกข์ อนัตตา สภาพที่ไม่มีตัวตน ซึ่งในงานวิจัยนี้เป็นชีวิตของมนุษย์ที่ประกอบ ด้วย ร่างกายและจิตใจ ซึ่งหมายถึงเอาชีวิตของคนที่อยู่บนโลกนี้ และชีวิตของมนุษย์เหล่านี้ เป็นชีวิตที่มีศักยภาพความเป็นอยู่ความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ ที่มีปัญหาในการดำเนินชีวิตของตนเอง ตามหลักธรรม ให้ไปถึงจุดเป้าหมายสูงสุดในชีวิตตามที่ตั้งใจเอาไว้ได้¹⁶

พิน ดอกบัว ได้กล่าวว่า คำว่า ชีวิต เป็นภาษาบาลี โดยมีรากศัพท์มาจาก ชีวธาตุ ในอรรถว่า ความเป็นลง อิ อากม และ ต ปัจจัย ในกริยาภิตก ในบาลีไวยากรณ์ แปลว่า เป็นแล้ว หรือ ความเป็นนั่นเอง ตรงกับข้ามกับความไม่เป็น¹⁷

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวว่า ชีวิต คือ ความเปลี่ยนแปลง เพราะว่าชีวิตของเรานั้น เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ชีวิตอยู่ได้เพราะการเปลี่ยนแปลง มีการเคลื่อนไหว มีความต้องการอาหารทั้งที่เป็นอาหารที่ใช้หล่อเลี้ยงร่างกาย และจิตใจ มีความต้องการปัจจัย 4 ในการดำรงชีพ และมีความกลัวภัยต่าง ๆ ที่จะมาสู่ตน และยังคงกล่าวว่า ชีวิตคือการรวมอยู่ของกายกับใจ เพราะชีวิตประกอบด้วยรูปนาม หรือกายกับใจ กายใจรวมกันเข้าเราก็ยังเป็นคนมีชีวิต กายใจแยกออกจากกันก็หมดชีวิต¹⁸

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า ชีวิตของคนเรานั้น ตามความหมายที่เกี่ยวกับหลักธรรม ก็ได้หมายความเอาเรื่องของเบญจขันธ์ หรือ ขันธ์ 5 ซึ่งหมายถึงเอาชีวิตของ

¹⁴สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาประมุข, *ความจริงที่ต้องเข้าใจ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 1-13.

¹⁵ศิริพงษ์ จันทรหอม, *ธรรมชาติชีวิต Way of life*, (กรุงเทพมหานคร : สยามอินเตอร์บุ๊คส์, 2548), หน้า 61.

¹⁶พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน), “การศึกษาวิเคราะห์ข้อปัสเสนธรรมไพเราะพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)*, 2549, หน้า 117.

¹⁷พิน ดอกบัว, *พุทธปรัชญาแห่งชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2550), หน้า 1.

¹⁸พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *วงล้อชีวิตธรรมะสำหรับการดับทุกข์สู่ทางชีวิตอันประเสริฐ*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยควอลิตี้บุ๊คส์, 2550), หน้า 31.

คนเรานั้นประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยต่าง ๆ จัดเข้าเป็นหมวดหมู่ได้ 5 หมวด เรียกว่ารวมชั้น 5 คือ 5 กอง หรือ 5 ประเภท ดังนี้

1. รูป คือหมายเอาสิ่งที่รวมกันเป็นร่างกาย สิ่งที่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรม
2. เวทนา หมายถึง ความรู้สึกสุข ทุกข์ ไม่สุข ไม่ทุกข์
3. สัญญา ความจำได้หมายรู้ การกำหนดเอาการรู้จักสิ่งต่าง ๆ
4. สังขาร คือ ความนึกคิดต่าง ๆ ตลอดถึงความดี ความชั่ว ที่ประกอบกับความรู้นึกคิดเหล่านั้นเป็นคุณสมบัติของจิตใจ ที่ปรุงแต่งใจของเราให้เป็นไปต่าง ๆ เมื่อปรุงแต่งใจเสร็จแล้วก็ปรุงแต่งความคิด ปรุงแต่งคำพูด และการกระทำต่าง ๆ ที่แสดงออกทางกาย
5. วิญญาณ หมายถึง ความแห่งความรู้ ที่ทำงานทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การได้รส เหล่านี้ ฯลฯ ซึ่งจากความหมายของชั้น 5 ข้างต้น เมื่อประกอบกันเข้าแล้ว ก็เป็นชีวิตของเรา ว่าที่จริงที่เราเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ หรือว่าเรามีชีวิตอยู่ได้ตลอดเวลา ก็เพราะเราแบก บริหาร ควบคุม ประคับประคอง ชั้น 5 นี้เอง¹⁹

ในอีกทางหนึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายว่า ความสำเร็จของชีวิต คือ คนที่มีความมั่นใจในชีวิตของตนเองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่หวาดหวั่นต่ออันตรายทั้งหลาย แม้กระทั่งต่อความตาย ก็เพราะว่าได้ดำเนินชีวิตของตนให้ดีที่สุด และได้ใช้ชีวิตนั้นให้เกิดคุณประโยชน์คุ้มค่ากับการที่ได้เกิดมา เกิดมาแล้วสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ก็รับแรงชวนชวนทำในสิ่งนั้นโดยทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ไม่ปล่อยให้เวลาที่มีอยู่ เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ หมายเอาการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา จนทำให้จิตตั้งมั่นอย่างแน่วแน่ ความชั่วหรืออกุศลมูล ไม่สามารถเข้าครอบงำได้ จนเข้าถึงกระแสแห่งพระนิพพานหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวงพ้นจากสังสารวัฏโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าท่านได้วางปรัชญา หรือแนวทางในการดำเนินชีวิตไว้ให้เราได้ใช้เป็นหลักยึด และปฏิบัติตามมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 อุดมการณ์ อุดมการณ์เป็นเป้าหมายที่สูงสุดในชีวิตของตัวเอง ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ชีวิตเดินทางไปสู่เป้าหมาย มีแผนที่ในการดำเนินชีวิตที่แน่นอน เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสุขที่แท้จริง ในทางพระพุทธศาสนานั้น การที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน เว้นในสิ่งที่ควรเว้น ทำหรือประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ควรทำ หรือควรประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ

ประการที่ 2 หลักการ พระพุทธเจ้าได้วางแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อความสงบที่มั่นคงยั่งยืนแห่งชีวิตในบทรของโอวาทปาฏิโมกข์ ไว้ว่า เว้นจากการทำชั่ว การทำแต่ความดี และทำจิตของตนเองให้ผ่องใส ซึ่งเป็นหลักของการที่ทำให้ชีวิตมีความสำเร็จและมั่นคงอย่างแท้จริง

ประการที่ 3 วิธีการ คือ การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความสุข ความสำเร็จ ความมั่นคง ความหลุดพ้นอย่างแท้จริง ทั้งการรักษาศีล เจริญภาวนา เป็นวิธีการที่ทำให้จิตสงบ ผ่องใสและบริสุทธิ์ ซึ่งวิธีนี้เป็น การปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงธรรมขั้นสูงสุด ที่เรียกว่า โลกุตระธรรม อันเป็นธรรมที่สะอาดหมดจด เป็นการปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมแห่งอริยมรรค คือ มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นเป้าหมายที่

¹⁹พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *กระแสธรรมเพื่อชีวิตและสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2550), หน้า 67-68.

แท้จริง มีความต้องการให้ได้ผลในปัจจุบัน ให้พ้นทุกข์ในปัจจุบัน ซึ่งในการปฏิบัติธรรมนี้เป็นเรื่องของตัวเองในปัจจุบันทั้งสิ้น ไม่ใช่เรื่องในกายภาคหน้า เพื่อให้หยุดหมุนเวียนแห่งลัทธิสังสารวัฏ²⁰

โดยภาพรวมชีวิตที่ประสบความสำเร็จ และมั่นคงเป็นชีวิตที่ทวนกระแสโลกทวนกระแสของสังคมได้ เพราะการทวนกระแสโลกได้นั้น ทำให้เรามีความมั่นใจในชีวิตและความเป็นอยู่ไม่หมกมุ่นหรือติดอยู่ในโลก ความเป็นอยู่ที่อยู่เหนือวิสัยของชาวโลก มีชีวิตที่มุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรม มีหลักธรรมที่นำพาตนเองให้เป็นไปเพื่อความสุข และความหลุดพ้นจากอสังขารกิเลสอย่างแท้จริง คนภายนอกอาจมองเราเป็นความทุกข์ลำบาก แต่ว่าตัวเราก็มั่นใจ เพราะเราเชื่อมั่นในความชัดเจนกับตัวเอง เรามีความสุข ไม่มีความขัดแย้งในตัวตน คนที่มีชีวิตที่ประสบความสำเร็จ เป็นชีวิตที่สามารถทวนกระแส 2 อย่าง ดังนี้

1. ในการทวนกระแสระดับสังคม ถ้าเรามองในสภาพความเป็นกลางแล้ว จะเห็นว่าในสังคมปัจจุบันนี้มีกระแสความเป็นอยู่อย่างไร มีคุณมีโทษ มีข้อดีข้อเสียอย่างไรบ้าง ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ เราจะต้องเข้าใจในความเป็นจริง เพื่อให้ชีวิตของเรามีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตให้ตั้งทาง ถูกทาง ถูกต้องตามหลักธรรม ที่จะทำให้เราดำเนินชีวิตไปให้ถึงจุดหมายปลายทางที่วางเอาไว้

2. ในระดับที่เป็นรากฐานมากกว่านั้น คือภายใต้กระแสที่เป็นอยู่และปรากฏ ให้เรามองดูแก่นแท้แห่งความปราถนาของชีวิต ในการที่จะทำให้ชีวิตของเราทวนกระแสในระดับสังคมนั้น เป็นไปได้ดี มีการดำรงชีวิตที่แตกต่างออกไป เช่น มีความเรียบง่าย การกระทำก็มีหลัก มีความถูกต้อง ตั้งทาง เราก็มั่นใจพึงพอใจ จิตใจของเราก็เป็นสุขในสภาพของชีวิตที่เป็นอยู่อย่างนั้น มีธรรมเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะทำให้ชีวิตมีความยั่งยืน เพราะเรามีความมั่นใจที่จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องนั้นเอง

ดังนั้น ความสำเร็จ คือ การเป็นผู้เข้าถึงธรรม มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เป็นผู้ที่ไม่มีความประมาทในชีวิต ไม่เป็นชีวิตที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งความโลภ ความโกรธ และความหลง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิ มีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย เคารพในหลักธรรมอย่างมั่นคง เป็นผู้ที่ปลอดจากทุกข์ และปลอดจากกิเลส เข้าใจในหลักของชีวิต คือ กฎแห่งไตรลักษณ์ หรือลักษณะทั่วไปของชีวิต 3 ประการ ดังนี้

1. อนิจจตา ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป
2. ทุกขตา ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว ภาวะกอดัน ผีก และขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้น เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้อยู่ในสภาพนั้นคงที่ไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว ไม่ให้ความสมอยากแท้จริง หรือความพึงพอใจเต็มที่แก่ผู้อยากได้ด้วยตัณหาอุปทาน

3. อนัตตตา ความเป็นอนัตตา ความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมีนเอง

เมื่อทราบถึงกฎไตรลักษณ์ดีแล้ว ก็จะทำให้เข้าใจในชีวิตที่เป็นอยู่ เข้าใจในสภาพของชีวิต ทำให้เข้าใจในสังขาร ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน เข้าใจเกี่ยวกับชั้น 5 ที่รวมตัวกันเป็นร่างกาย เมื่อรู้แล้วมีการพัฒนาตนโดยการปฏิบัติตามให้ถูกต้องตรงหลักธรรมคำสอน ดำเนินชีวิตให้เป็นประโยชน์ มีการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิต ยกจิตให้สูงขึ้นรู้ธรรมอันประเสริฐแล้ว ก็จะทำให้ชีวิต

²⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

สามารถเข้าถึงสุขอย่างแท้จริง ซึ่งความสุขที่ทำให้ความสำเร็จของชีวิตที่ไม่เปลี่ยนแปลงได้ก็คือ เป็นผู้ ได้กระทำซึ่งพระนิพพานให้แจ้ง เป็นบุคคลที่ข้ามพ้นในวัฏสงสาร เป็นคนที่สามารถตัดวงจรแห่งความ ทุกข์ทั้งปวงได้ คือ การหมดสิ้นกิเลสทั้งหลายทั้งปวงนั่นเอง ซึ่งได้เรียกว่าเป็นความมั่นคงของชีวิตที่ สมบูรณ์นั่นเอง ชีวิตที่ประสบความสำเร็จ จะประสบกับสิ่งที่ดีที่สุด ประเสริฐที่สุด สูงที่สุด สดุดยอด ที่สุด ตามที่เราทุกคนปรารถนาที่จะได้กัน

สรุปได้ว่า ลักษณะของความสำเร็จ ได้แบ่งลักษณะของความสำเร็จได้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ความสำเร็จ คือ ความต้องการที่ตั้งไว้แล้วเกิดความสุข ซึ่งเป้าหมายของความต้องการคือสิ่งต่าง ๆ ที่ กำหนดไว้ล่วงหน้าจากความต้องการ ซึ่งมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความต้องการนั้น ๆ ส่วนที่ 2 ชีวิต คือ การดำรงอยู่ ความเป็นอยู่ หรือการดำรงของชีวิตนั้น ๆ เช่น การรวมอยู่ของกายกับ ใจ เพราะชีวิตประกอบด้วยรูปนาม หรือกายกับใจ กายใจรวมกันเข้าเราก็ยังเป็นคนมีชีวิตกายใจแยก ออกจากกันก็หมดชีวิต

2.1.4 ขั้นตอนของความสำเร็จในชีวิตตามหลักประโยชน์ 3

ความสำเร็จในความหมายของแต่ละคน แต่ละอาชีพ มีความละเอียดอ่อนแตกต่างกันไป แต่น้อยคนนักที่มุ่งมั่นอย่างจริงจังในการฝ่าฟัน อุปสรรคไปสู่จุดหมายที่วางไว้ หลายคนอาจถูก คิดและตั้งคำถามขึ้นในใจว่า ถ้าอย่างนั้นความสำเร็จอาจไม่ได้หมายถึงการได้มาซึ่งวัตถุและทรัพย์สิน เงินทองเพียงอย่างเดียว แต่มันอาจหมายถึงสัจธรรมความจริงบางอย่างที่ผู้เป็นเจ้าของชีวิตใฝ่หาก็ได้ แต่เป้าหมายที่ชัดเจน เป็นสิ่งกำหนดทิศทางการคิด คำพูด และการกระทำเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ ชีวิตคนเรามีความก้าวหน้า การตั้งเป้าหมาย เปรียบเสมือนแม่เหล็กที่จะดึงดูดสิ่งที่เราต้องการจะเป็น หรือต้องการจะมีได้ เป็นพลังใจขับเคลื่อนความสำเร็จ ซึ่งขั้นตอนของความสำเร็จในชีวิตตามหลักคำ สอนในพระพุทธศาสนามีขั้นตอน 3 ระดับ²¹ ดังนี้

ขั้นตอนระดับที่ 1 ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐี “อุ อา กะ สะ” หรืออาจเรียกเต็ม ๆ ว่า ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอัน อำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1. อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่นขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการ หมั่นประกอบกิจการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อัน เป็นอุปบายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ

2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (ที่หามาได้ด้วย ความ ขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม) เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือ ทำลายไปโดยภัยต่าง ๆ

3. กัลยาณมิตรตทา คบคนดี ไม่คบคบชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญ สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

²¹เพ็ญสาสิริ, “เป้าหมาย 3 ระดับ” 2561, สืบค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2562, จาก <<https://www.winnews.tv/news/22067>>

4. สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้

ขั้นตอนระดับที่ 2 สัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ภายนอก ประโยชน์ชั้นสูงขึ้นไป อันได้แก่ ความมีจิตใจเจริญองงามด้วยคุณธรรมความดี ทำให้ชีวิตนี้มีค่า และเป็นหลักประกันชีวิตในภพหน้า ซึ่งจะสำเร็จได้ด้วยธรรม 4 ประการ ซึ่งธรรม 4 อย่างนี้เรียกเต็มว่า สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกรธรรม คือ

1. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา
2. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล
3. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาค
4. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา

ขั้นตอนระดับที่ 3 ปรมัตถธรรม หมายถึง ธรรมชาติที่เป็นความจริงแท้แน่นอน ที่ดำรงลักษณะเฉพาะของตนไว้โดย ไม่ผันแปรเปลี่ยนแปลง เป็นธรรมที่ปฏิเสธความเป็นสัตว์ ความเป็นบุคคล ความเป็นตัวตนโดยสิ้นเชิง ปรมัตถธรรม นี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สภาวะธรรม ปรมัตถธรรม หรือ สภาวะธรรม นี้มี 4 ประการคือ 1) จิต 2) เจตสิก 3) รูป และ 4) นิพพาน

อธิษฐานธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่เป็นฐานที่ทำให้ชีวิตเดินทางไปได้อย่างถูกต้องไม่หลงเพี้ยนไปกัปกามคุณต่าง ๆ ไม่ให้อารมณ์เป็นตัวตัดสินใจ ใช้หลักของปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงเข้าใจในสรรพสิ่งที่เกิดมาบนโลกนี้ได้อย่างถ่องแท้ มีเหตุ มีผลในการดำเนินชีวิต มีจุดหมายปลายทางของการดำเนินชีวิตที่แน่นอน ซึ่งขั้นตอนหรือเป้าหมายของความสำเร็จในชีวิตมี 3 ระดับตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมประโยชน์ 3 เพราะการเข้าถึงประโยชน์แห่งธรรมในทางพระพุทธศาสนานี้ย่อมเป็นความสุขที่สมบูรณ์ ทำให้บุคคลนั้นสามารถเข้าถึงอรรถะ ดังนี้

1. ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ประโยชน์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ที่ผู้ครองเรือนทั่วไปหวังความสุข ที่ใช้ปฏิบัติเป็นหลักในการสร้างเศรษฐกิจสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตในปัจจุบัน เพราะว่าความมั่นคงของผู้ครองเรือนคือการใช้ความสุข สุขแต่การใช้ทรัพย์ สุขที่เกิดจากการจ่ายทรัพย์ที่ตนเองมีสุขจากการไม่เป็นหนี้คนอื่น และสุขที่เกิดจากการทำงานที่ไม่มีโทษ เว้นจากอบายมุขทั้งหลายถึงพร้อมด้วยอิทธิบาท 4 ถือเป็นประโยชน์ด้านแรกของการดำเนินชีวิต ที่ยังประโยชน์ให้เกิดกับตนเองและสังคม รู้จักความขยันหมั่นเพียร ถ้าคนเรารู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับปัจจุบันดีแล้ว ก็จะสามารถวางแผนในการดำเนินชีวิตว่า ควรทำอะไรให้เกิดประโยชน์ก่อนหลัง และจำทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ฝ่ายเดียว ไม่ทำในสิ่งที่ให้โทษ อะไรที่ทำไปแล้วทำให้ตนเองและคนอื่นเดือดร้อนก็จะไม่ทำ คนที่เห็นประโยชน์ในปัจจุบันนี้ ก็จะรีบชวนช่วยในการทำกิจนั้นให้เร็ว ทันต่อเหตุการณ์ ไม่ทอดเวลา ต้องใช้เวลาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ไม่ให้เวลาต้องเสียโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์มีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง ดังนี้

1) อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร การรู้จักหาทรัพย์สมบัติ คือ การหมั่นประกอบการในการทำกิจการงานทั้งปวง เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนเองทำอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่มีปัญญาในการทำงาน รู้ว่างานที่ทำนั้นสุจริตหรือไม่สุจริต ไม่ท้อแท้ในการทำงานหาเลี้ยงชีพแม้จะลำบากขนาดไหนเป็นการหามาได้ซึ่งทรัพย์ในทางสุจริตยุติธรรม ไม่เป็น

การหาทรัพย์สินที่ทำให้ตนเองและบุคคลอื่นต้องลำบาก ไม่เป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการพนัน ไม่ฉ้อโกงหรือเบียดบังทรัพย์สินของผู้อื่นเอามาเป็นของตน เพราะเป็นการได้มาซึ่งทรัพย์สินที่ไม่สุจริต

2) อารักขสัมปทา หมายถึง การถึงพร้อมด้วยการรักษา การรู้จักวิธีการเก็บรักษาทรัพย์สินสมบัติที่ตนเองหามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมและหามาได้ด้วยความสุจริตและประกอบด้วยธรรม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับบอขายมุข ทำให้ให้เสียทรัพย์สิน ถือเป็นการไม่รักษาทรัพย์สิน ไม่ให้เกิดความเสียหายไปในเหตุที่ไม่สมควร การรักษาทรัพย์สินก็เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีความเดือดร้อนหรือมีความจำเป็นก็สามารถนำทรัพย์สินนั้นออกมาใช้ได้ไม่ใช้รักษาทรัพย์สินหรือเก็บทรัพย์สินไว้ด้วยความหวงแหน โดยไม่คิดที่จะทำให้เกิดประโยชน์ ไม่รู้จักการใช้ทรัพย์สิน จนเป็นคนตระหนี่เป็นคนเห็นแก่ตัว เป็นคนไร้น้ำใจ เป็นคนที่ไม่เอาสังคม ถ้าเป็นคนหวงแหนทรัพย์สินก็จะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและสังคม จะทำให้ทรัพย์สินที่หามาแล้วไม่เกิดประโยชน์จากการรักษาทรัพย์สินเหล่านั้น

3) กัลยาณมิตรตตา หมายถึง การมีมิตรที่ดี มีเพื่อนที่เป็นบัณฑิตที่มีปัญญาที่เฉลียวฉลาด มีคู่ชีวิตที่ดี เป็นการเลือกคบคน สนทนาปราศรัยเฉพาะบัณฑิตผู้ที่มีปัญญา เพราะขึ้นชื่อว่าบัณฑิตผู้ที่มีปัญญานั้นย่อมแนะนำบุคคลอื่นให้เป็นคนดี ทำงานที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ คอยตักเตือนและให้คำแนะนำเมื่อประสบกับปัญหาและให้กำลังใจ มิตรที่ดีนี้มี 4 จำพวก คือ

3.1) มิตรมีอุปการะ มิตรประเภทนี้ จะแสดงออกให้เราเห็นเมื่อเราตกทุกข์ได้ยาก ช่วยป้องกันเพื่อนเมื่อตกอยู่ในความประมาท รักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนไม่ให้เสียหาย คือช่วยเพื่อนดูแลและใช้จ่ายทรัพย์สินในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ เมื่อมีภัยก็เป็นที่ยังได้ช่วยเพื่อนต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาต่างๆ ที่เพื่อนกำลังประสบอยู่ เมื่อมีธุรกิจหรือการงานอะไรที่เราต้องลงทุน คือ เมื่อเพื่อนเดือดร้อนในทุนทรัพย์ ก็ช่วยออกทรัพย์สินให้มากกว่าที่เพื่อนออกปากขอทรัพย์สินนั้น

3.2) มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข มิตรประเภทนี้สามารถบอกความลับซึ่งกันและกันได้ ปกปิดความลับของเพื่อนได้อย่างดีไม่ยอมให้บุคคลอื่นทราบได้ เมื่อมีคราวเคราะห์ร้ายก็ไม่ทอดทิ้งกัน มิตรประเภทนี้แม้ชีวิตก็สามารถสละแทนเพื่อนได้ เพื่อนในลักษณะนี้ถือว่าเป็นเพื่อนตาย ถ้ามีเพื่อนแบบนี้ก็ควรรักษาไว้ให้ดีที่สุด

3.3) มิตรที่แนะนำแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ มิตรประเภทนี้คอยห้ามไม่ให้เพื่อนทำความชั่ว แนะนำให้เพื่อนทำแต่ความดี บอกเพื่อนให้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยได้ฟัง บอกทางการดำเนินชีวิตไปสู่ความสุข และบอกทางสวรรค์ให้เพื่อนได้ทราบ ช่วยเพื่อนให้เรียนรู้และอธิบายให้เข้าใจในสิ่งที่เพื่อนไม่รู้

3.4) มิตรมีความรักใคร่ เป็นมิตรหรือเพื่อนประเภทร่วมทุกข์ร่วมสุข ใครที่ดีฉินินทาเพื่อนก็ได้แทนเพื่อน และสามารถชี้แจงให้เข้าใจเพื่อนในความเป็นจริง เมื่อมีใครมาสรรเสริญเพื่อนก็รับรองความดีของเพื่อนตามที่คนได้กล่าวสรรเสริญ คือใครก็ตามที่มาดูถูกเพื่อนในทางที่เสียหายก็สามารถอธิบายความจริงของเพื่อนให้คนเหล่านั้นได้ทราบ

4) สมชีวิตา หมายถึง การเลี้ยงชีวิตพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป การมีชีวิตหรือการเลี้ยงชีวิตให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม สมควรกับสภาพความเป็นจริงของตนเองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ เป็นบุคคลที่รู้จักทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ เลี้ยงชีวิตของตนเองและผู้ที่ตนเองต้องรับผิดชอบแต่พอเหมาะพอควร รายรับมากกว่ารายจ่าย ไม่ให้เป็นหนี้ใคร เป็นการหาเลี้ยงชีพด้วยความพอเพียงพอเหมาะพอประมาณ

ของตน ใช้ทรัพย์ไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตให้มากที่สุด ให้เกิดคุณค่ามากที่สุด และกำลังทรัพย์ที่หามาได้ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่ใช่จ่ายเกินตัว ไม่ฝืดเคืองจนถูกมองว่าเป็นคนตระหนี่ เลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ซึ่งในอริยมรรคเรียกว่าสัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบธรรม²²

2. สัมปรายิกัตถะประโยชน์ ประโยชน์ที่จะเกิดในภพภาคหน้า ซึ่งประโยชน์อันนี้เป็นผลจากการทำประโยชน์ในข้อแรก มีความคิดที่จะทำแต่ความดี มีความคิดเสมอว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่มนุษย์ผู้มีคุณธรรมเหล่านี้แล้ว ย่อมทำความดีด้านเดียว เพื่อหวังความดีที่จะเกิดขึ้นในภพหน้าของตนเอง เมื่อสิ้นชีวิตไป คือมีสวรรค์หรือสุคติภพนั่นเอง ประโยชน์ในระดับนี้เป็นไปเพื่อความคาดหวัง มีความมั่นใจในตนเองในการเผชิญชีวิตด้วยความไม่ครั่นคร้ามต่อความตาย และชีวิตที่เป็นไปในภพภูมิข้างหน้าหลังจากตนเองเสียชีวิตไปแล้ว ประโยชน์ในขั้นนี้เป็นความเจริญงอกงามของชีวิตในด้านจิตใจที่สามารถบรรลุคุณธรรมได้ คือมีความเชื่อมั่นในการทำความดี มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีความเสียสละ ไม่ทำให้เป็นที่เดือดร้อนทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น เป็นคนที่มีความรับผิดชอบชั่วดี ซึ่งถือว่าเป็นการมีเสถียรภาพเมื่อไปสู่ภพภูมิใหม่ในภาคหน้า มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ

2.1 สัทธาสัมปทา หมายถึง การถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือความเชื่อ มีความเชื่อในปัญญาของพระพุทธเจ้าว่า เป็นอรหันต์ที่หมดสิ้นกิเลสทั้งปวง ตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง และมีความเชื่อในกฎแห่งกรรมว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มีความอบอุ่นซาบซึ้ง มีความสุขทางใจไม่เป็นคนอ้างว้าง เลื่อนลอย มีศรัทธาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้เข้มแข็ง

2.2 สีสสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้มีศีล มีวินัย ที่ใช้รักษาควบคุมการแสดงออกทางกาย ทางวาจา ไม่ทำความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น ทำให้เป็นคนที่มีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม พุดจาในสิ่งที่เป็ประโยชน์เท่านั้น และไม่ทำให้ตนเป็นภัยต่อตนเอง และสังคม มีความภูมิใจในชีวิตที่สะอาดด้วยอำนาจแห่งการรักษาศีลที่บริสุทธิ์ ได้ประพฤติแต่การอันดีงาม ด้วยความสุจริต เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดประเวณี ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้า ฯลฯ

2.3 จาคาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการบริจาคทาน เสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่น ให้การช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาได้รับความเดือดร้อน เป็นการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เป็นคนมีน้ำใจโอบอ้อมอารี มีความอิมใจ ในชีวิตที่มีคุณค่า ได้ทำประโยชน์ให้กับสังคม ด้วยการที่เป็นคนมีน้ำใจเสียสละ เป็นนักสังคมสงเคราะห์

2.4 ปัญญาสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิด และความดับเป็นอริยะ เป็นผู้ที่มีความรู้ทั่วในเหตุและผล บาปบุญคุณโทษ สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ มีความกล้ากล้ามั่นใจ ที่จะแก้ปัญหา นำพาชีวิตและภารกิจทั้งหลาย ดำเนินด้วยปัญญา

3. ปรมัตถะประโยชน์ ประโยชน์สูงสุด ซึ่งประโยชน์ในอริยมรรคธรรมนี้ ถือว่าประโยชน์ที่สูงสุดของชีวิตเรานั้น คือพระนิพพาน เป็นการปฏิบัติพัฒนาจิตใจของตนเอง มุ่งให้ได้ความหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งมวล เข้าถึงความสุข ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงอันที่จะไม่ทำให้กลับไปเวียนว่ายตายเกิดอีก ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติตามหลักของอริยมรรคมีองค์แปด คือ ความเห็นชอบ หรือปัญญาอันเห็นชอบ 1 ความดำริชอบ 1 การเจรจาชอบ 1 การทำงานชอบ 1 การ

²²ที.ปา. 11/260-264/209-211.

เลี้ยงชีวิตชอบ 1 ความพยายามชอบ 1 การระลึกชอบ 1 ความตั้งใจชอบ 1 เพราะว่าพระนิพพานนั้นเป็นดินแดนอันเกษม ดินแดนอันสงบ ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะสงสารอีก เป็นที่อยู่ของพระอรียเจ้าทั้งหลายที่ละจากโลกนี้ไปแล้ว พระอรียเจ้าเหล่านั้นเป็นอรหันต์ที่หมดแล้วแห่งอาสวะกิเลสทั้งหลาย²³ ประโยชน์หรือเป้าหมายในระดับสูงสุดที่มนุษย์เราพึงบรรลุได้ คือพระนิพพาน²⁴ เพราะเป็นสิ่งที่อิสระอยู่เหนือโลก ผู้บรรลุพระนิพพานจะเกิดความเข้าใจ รู้แจ้งหยั่งเห็นความจริงของโลกและชีวิต เพราะว่าจิตที่เบิกบานแจ่มใส สามารถแก้ปัญหาในจิตใจได้อย่างสิ้นเชิง มีจิตใจที่มั่นคงไม่หวั่นไหวไปตามโลกธรรม คือ การผันผวนแปรเปลี่ยนของสิ่งทั้งหลาย เมื่อบรรลุถึงประโยชน์นี้ได้ ก็ไม่ใช่เพียงเกิดประโยชน์แก่ตัวผู้บรรลุเท่านั้น แต่ยังสามารถก่อประโยชน์ และสร้างคุณค่าแก่โลกทั้งมวลอีกด้วย การได้บรรลุถึงประโยชน์ในระดับขั้นสูงสุดย่อมได้รับอานิสงส์ ได้แก่ 1) ได้รับความสุขในภพปัจจุบัน 2) ไม่ไปอบายภูมิ 3) พ้นจากกิเลสและกองทุกข์ 4) ถึงสุขอันไพบูรณ์ และ 5) ไม่ต้องกลับไปเวียนว่ายตายเกิดในห้วงมรรณพสงสารอีกต่อไป²⁵

สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอน คือ ความจริงที่เป็นประโยชน์ ใช้แก่ทุกข์ได้ นำไปสู่จุดหมาย และได้พุดถึงประโยชน์และจุดหมายของการดำเนินชีวิต ซึ่งหลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่จุดหมายในทางพระพุทธศาสนานั้นมี 3 ประการ เรียกว่า อัตถะ ซึ่งอัตถะ 3 ประการ²⁶ ได้แก่

1. ทิฏฐธัมมิกัตถะ เรียกกันว่า ประโยชน์ปัจจุบัน ทิฏฐธัมมิกัตถะ ก็คือ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือประโยชน์อย่างที่เราเห็น ๆ เพราะทิฏฐธัมมะ แปลว่า เรื่องที่เห็น ๆ กันอยู่ เรื่องที่มองเห็นได้ในแง่กาละ ก็คือปัจจุบัน ถ้าพุดในแง่ของเรื่องราวก็คือเรื่องทั่ว ๆ ไป เรื่องการดำเนินชีวิต การเป็นอยู่ที่ปรากฏ เรื่องทางวัตถุที่เห็นกันได้ สภาพภายนอก เช่น การมีปัจจัย 4 มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย มีฐานะ มีลาภ มีเกียรติ มียศ มีสรรเสริญ เรื่องชีวิตคู่ครอง ความมีมิตรไมตรีอะไรต่าง ๆ ในชีวิตปัจจุบันนี้ ในชีวิตที่มองเห็น ๆ กันอยู่ นี้เป็นประโยชน์ปัจจุบัน ซึ่งพระพุทธศาสนาสอนว่าเป็นจุดหมายประการหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ หรือการปฏิบัติตามธรรมในพระพุทธศาสนา

2. สัมปรายิกัตถะ แปลกันว่า ประโยชน์เบื้องหน้า สัมปรายิกัตถะ ก็คือ ประโยชน์ที่เลยออกไปหรือต่อออกไป สัมปราย แปลว่า เลยออกไป ก็หมายถึงเบื้องหน้า เลยออกไปไกล ๆ ก็คือภพหน้าชาติหน้า จะไปเกิดที่ดี ๆ ไม่ไปเกิดที่ชั่ว ๆ นี้เป็นประโยชน์หรือเป็นจุดหมายขั้นสัมปรายะ หรือถ้าไม่มองไกลมากอย่างนั้น ก็ได้แก่สิ่งที่เป็นหลักประกันชีวิตในเบื้องหน้าหมายถึงสิ่งที่ลึกเข้าไปทางจิตใจ คือ พ้นจากเรื่องทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การมีฐานะ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ ชั้นภายนอกแล้วก็มาถึงเรื่องจิตใจ เรื่องคุณธรรมต่าง ๆ การที่จะมีจิตใจที่สุขสบาย ซึ่งท่านบอกว่าต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ มีศรัทธา มีความประพฤติซึ่งทำให้มั่นใจตนเอง มีศีล มีจาคะ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสุตะ มีความรู้ได้เล่าเรียนศึกษาและมีปัญญา มีความเข้าใจรู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

²³มูลนิธิพระราชศรัทธา, *พระธรรมเทศนา กัมมัตถ์ที่ 15 เรื่อง ประโยชน์ 3*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เลียงเชียง, 2537), หน้า 42.

²⁴ช.จ. 30/673-755/389.

²⁵พระมหาเสรีชน นริสโร, “การศึกษาวิเคราะห์ข้อปัสเสนธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, อ่างแก้ว, หน้า 31.

²⁶สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), “ประโยชน์ 3 อย่าง”, 2524, สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2562, จาก <<https://www.payutto.net>>

3. ปรมัตถ์ หรือ ปรมัตถะ คือ ประโยชน์อย่างสูงสุด พุดกันง่าย ๆ ก็คือเรื่องนิพพาน หรือความมีใจเป็นอิสระ ความมีจิตหลุดพ้น มีจิตใจปลอดโปร่งผ่องใสเบิกบานอยู่ได้ตลอดเวลา เพราะปราศจากกิเลสจุดหมายนี้แบ่งเป็น 3 อย่าง หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็น 3 ระดับ ซึ่งอยู่ในวงหรือขอบเขตของพระพุทธศาสนาเป็นลักษณะทั่วไป อนึ่ง ถ้าหากจะไม่แบ่งในแง่ระดับ จะแบ่งในแง่ประโยชน์ หรือจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นด้าน ๆ ท่านก็แบ่งไว้อีก บอกว่าประโยชน์มี 3 อย่างหรืออรรถะ 3 อย่าง คือ 1) อัตตัตถะ ประโยชน์ตน 2) ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น และ 3) อุกยัตถะ ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย หรือ ประโยชน์ร่วมกัน

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จตามหลักประโยชน์ 3 จะเห็นได้ว่าหลักประโยชน์ 3 เป็นสิ่งที่ช่วยให้สำเร็จตามความประสงค์และอรรถผลที่เกิดจากความประสงค์นั้น เมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนความสำเร็จตามหลักประโยชน์ 3 แล้วจะทำให้เรามีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี รู้จักใช้ปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม มีจริยธรรม และมีความสุขบนพื้นฐานตามความต้องการของแต่ละบุคคล รวมทั้งนำความรู้จากความจริงของชีวิตมาสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและจะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดได้

2.1.5 เป้าหมายของความสำเร็จในชีวิต

คนเราทุกคนจะต้องมีเป้าหมายของความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งที่เราสามารถอุทิศกำลังกาย กำลังใจ เพื่อทำให้สำเร็จลุล่วง สิ่งที่อยู่เหนือข้อจำกัดทั้งปวง เงินทองและกาลเวลา การที่จะไปถึงความสำเร็จต้องมีสิ่งใดเป็นพื้นฐานได้บ้าง เช่น เป้าหมายที่ชัดเจนรู้ว่าสิ่งที่จะทำคืออะไร และความมุ่งมั่นอันแรงกล้าที่จะพิชิตเป้าหมายนั้น ในเรื่องเป้าหมายนั้นพอเข้าใจได้ แต่ความมุ่งมั่นอันแรงต้องมีสิ่งใดขับเคลื่อน และไม่ใช่แค่ขับเคลื่อนไปข้างหน้าเพียงอย่างเดียว ต้องพิชิตเป้าหมายให้ได้ด้วย นั่นหมายความว่า มันต้องแรงพอและอยู่ได้นานพอ ที่จะพาให้เราไปถึงเป้าหมายได้ ในที่สุด ซึ่งสิ่งนั้นก็คือ Passion นั่นเอง Passion คือ ความชอบ ความปรารถนา อันเปี่ยมด้วยพลังที่มุ่งหมายในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างแรงกล้า ไม่หวาดหวั่นต่ออุปสรรคหรือข้อจำกัดใด ๆ สิ่งใดที่เราทำด้วย Passion เรามักไม่ค่อยรู้สึกเหน็ดเหนื่อยหรือย่อท้อ เพราะสิ่งที่เราต้องการนั้นยิ่งใหญ่เกินกว่า และแน่นอนว่าสิ่งที่ตามมานั้นคือ ความสุข ซึ่งความสุขมี 3 ระดับ คือ

ความสุขระดับที่หนึ่ง เป็นความสุขในช่วงวัยเด็กจนถึงวัยรุ่น สุขภาพในวัยนี้คือ การได้ทำในสิ่งที่ตัวเองอยากทำ เพราะช่วงวัยนี้เราอาจยังต้องทำตามคนรุ่นคนนี้ เดินตามทางที่มีเส้นขีดไว้ การได้ทำอะไรตามใจบ้าง จึงเป็นความสุข

ความสุขระดับที่สอง เมื่อโตขึ้นระดับหนึ่ง มีความสามารถ มีศักยภาพเพียงพอระดับหนึ่ง มีโอกาสที่ดีที่จะเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์และช่วยเหลือผู้อื่นได้ เมื่อผู้คนเหล่านั้นเกิดความทุกข์ความสบายใด ๆ อันเนื่องมาจากสิ่งที่เราได้สร้างไว้ การได้ทำเพื่อผู้อื่น การได้รู้ ได้เห็น ว่าตัวเรานั้นมีคุณค่าต่อผู้อื่น จึงเป็นความสุขในระดับนี้

ความสุขระดับที่สาม ต่อเนื่องมาจากระดับที่สอง เมื่อทำจนเป็นปกติวิสัยและเกิดเป็นความปรารถนาที่จะให้คนรอบข้างเกิดความรู้จักในสิ่งเดียวกัน นั่นคือ การค้นหาคุณค่าในตัวเอง ค้นหาคุณค่าที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่เพียงตัวเองแต่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น การได้สอนหรือได้นำทางให้

ผู้คนที่ค้นหาคุณค่าของตัวเอง ภาคภูมิใจในสิ่งที่มี และนำสิ่งเหล่านั้น ไปสร้างประโยชน์เพื่อผู้คน ทำให้เขาเกิดความสุขในระดับที่สองได้ นั่นเป็นความสุขได้ในระดับนี้²⁷

คนเราในสังคมปัจจุบันส่วนใหญ่ ได้ใช้ชีวิตไปตามวิถีทางซึ่งตนกำหนดขึ้นเอง โดยไม่ได้ศึกษาว่า ทางที่เดินนั้นถูกต้องสมควรแล้วหรือยัง คนชั่วทั้งหลายยอมใช้ชีวิตไปตามความพอใจของตน โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ความสุข เป็นสภาพธรรมชาติที่เป็นคู่ปรับ หรือเป็นฝ่ายตรงข้ามกับความทุกข์ ขณะใดที่มีความสุขมากก็อาจกล่าวได้ว่า มีความทุกข์น้อย ขณะใดที่มีความสุขน้อยก็อาจกล่าวได้ว่า มีความทุกข์มาก ความทุกข์ หมายถึง สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก หรือสภาพที่ไม่น่าพอใจ ความสุข หมายถึง สภาพที่ทนอยู่ได้ง่าย หรือสภาพที่น่าพอใจ ซึ่งความสุขในทางพระพุทธศาสนานั้นมีความสุข 3 ระดับ คือ

1. สุขจากกามคุณ (สุขอย่างนี้มีสุขน้อยแฉ่งไว้ด้วยทุกข์และมีโทษมาก) คำว่า กาม หมายถึง ความใคร่ อันได้แก่ความใคร่ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เช่น ขณะที่เราเห็นรูปสวย ๆ แล้วเกิดความพอใจ เรียกว่าเสพกาม ขณะนั้นเราได้รับอารมณ์ที่พอใจ เรียกว่ามีความสุขในการเห็นจัดเป็นความสุขในกาม ขณะที่เราได้ยินเสียงเพลงไพเราะแล้วเกิดความพอใจ เรียกว่า เสพกาม ขณะนั้นเรามีความสุขอยู่กับการฟังเพลง จัดเป็นความสุขในกาม เรื่องของความสุขในกามนี้มีทั้งฝ่ายที่เป็นกุศลหรือฝ่ายบุญ และฝ่ายที่เป็นอกุศลหรือฝ่ายบาป

ความสุขในกามที่เป็นบุญ ได้แก่ ความรู้สึกยินดี โดยไม่มีกิเลสเจือปน เช่น ขณะที่เราฟังธรรม มีความยินดี ได้ชื่อว่าเสพกามฝ่ายกุศล เป็นบุญ ปัจจุบันยอมมีความสุข และยังคงส่งผลให้สบายหรือมีความสุขในอนาคต เช่น จะเป็นผู้มีปัญญาเข้าใจธรรมะได้ง่ายในอนาคต วันดีคืนดีนี่ก็อยากฟังธรรมขึ้นมา ก็ไม่รู้สึกหงุดหงิด ไม่รู้สึกทรมานทรมาย เมื่อได้ฟังธรรมอีกก็มีความสุขอีก แต่ถ้าไม่ได้ฟังธรรมก็ไม่ได้รู้สึกหงุดหงิดแต่อย่างใด

ความสุขในกามที่เป็นบาป ได้แก่ การที่จิตมีโลภะ เช่น ขณะตกปลา ปลาติดเบ็ดเกิดความพอใจ ได้ชื่อว่าเสพกาม ฝ่ายอกุศล คือ จิตมีความโลภ เป็นบาป ปัจจุบันเขายอมมีความสุข แต่บาปนี้จะส่งผลให้เขาลำบากในอนาคต เช่น ถูกประทุษร้ายหรือได้รับอุบัติเหตุในอนาคต วันดีคืนดีนี่ก็อยากจะตกปลาอีก ขณะนั้นยอมมีความสุขไม่สบายใจ จิตยอมทรมานทรมาย มีความทุกข์ หาทางที่จะให้ได้ตกปลาอีก เรียกว่ามีตัณหาเกิดขึ้น ถ้าได้สนองตัณหา คือได้ตกปลาสมอยาก ความทรมานทรมายก็หมดไป แต่ถ้ามีอุปสรรคเป็นเหตุให้ไม่ได้ตกปลา จิตก็就会有ความหงุดหงิดเศร้าหมองเกิดความไม่พอใจ เกิดความทุกข์ขึ้นมา เพราะเหตุนี้จึงกล่าวว่า โลภะ คือ ความพอใจส่งผลให้มีสุขในปัจจุบัน แต่ส่งผลให้ลำบากหรือเป็นทุกข์ในอนาคต

จะเห็นว่าการเสพกามนี้มีทั้งฝ่ายที่เป็นบุญและบาป ฝ่ายที่เป็นบุญให้ความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ส่วนฝ่ายที่เป็นบาป มีทั้งที่ให้ความสุขในปัจจุบัน แต่เป็นทุกข์ในอนาคต และที่ให้ความทุกข์ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งผู้ที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในการเสพกาม ย่อมหาความสุขในชีวิตได้ยาก เพราะต้องอาศัยเหตุปัจจัยจากภายนอกทำให้เกิดความสุขขึ้น คือความสุขจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับสุขเวทนาเท่านั้น เช่นเมื่อได้เห็นภาพดี ๆ ได้ยินเสียงดี ๆ ได้รับรสอาหารดี ๆ จึงจะมีความสุขเกิดขึ้น ความสุขในกามนี้จัดเป็นความสุขระดับต่ำ ผู้เฝ้าหาความสุขในกาม ถ้าทำกรรมดีหรือ

²⁷ กัณฑ์มิ่งค์ แสงเกียรติทะการ, “ความสุข 3 ระดับ”, 2560, สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2562 จาก <<https://www.medium.com/@javakung/a318a0380bf8>

ทำบุญเสมอ ๆ เมื่อตายไป ก็จะไปเกิดในสุคติภูมิ ได้แก่ เป็นมนุษย์หรือเทวดา ถ้าทำกรรมชั่วหรือทำบาปเสมอ ๆ เมื่อตายไป ก็จะไปเกิดในทุคติภูมิ ได้แก่ เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน สัตว์นรก หรือเปรต

2. สุขจากสมาธิ (เป็นสุขที่ความละเอียดอ่อนและประณีตขึ้น แต่ก็ยังไม่แน่นอนยังสามารถกลับมาทุกข์ได้) หรือความสุขในฌาน คำว่า ฌาน หมายถึง อารมณ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ เช่น อารมณ์สงบ ปิติสุข อารมณ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นก็เฉพาะกับคนที่ฝึกสมาธิได้ผลแล้วเท่านั้น บุคคลใดก็ตามที่ทำจิตให้สงบ ตั้งมั่นเป็นสมาธิอยู่กับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งได้ ละความฟุ้งซ่าน ละความกังวลในเรื่องต่าง ๆ ได้ ก็จะมีอารมณ์ฌานเกิดขึ้นกับบุคคลนั้น ในตอนแรกอาจจะรู้สึกว่าการสงบ รู้ชัดในอารมณ์ที่กำหนด มีความสบายใจเกิดขึ้น ต่อมาอาจจะมีปิติคือความอิ่มใจเกิดขึ้น ต่อมาอาจจะมีสุขคือความรู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่งเกิดขึ้น ต่อมาอาจจะมีจิตผ่องใส เป็นอิสระจากกิเลส อารมณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นความสุขที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสำหรับผู้ทำสมาธิ เรียกว่า ความสุขในฌาน อารมณ์ฌานนี้เป็นฝ่ายกุศล เป็นบุญ ส่งผลให้เกิดความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผู้ที่ทำฌานให้เกิดขึ้นเสมอ ๆ ย่อมเป็นคนที่มีจิตใจมั่นคง อารมณ์ดีเยือกเย็น มีความสบายใจอยู่เสมอ

ความสุขในฌานเกิดขึ้นจากภายในไม่อาศัยเวทนาจากภายนอก คือไม่ว่าภายนอกจะมีความสุขเวทนาหรือทุกข์เวทนาเกิดขึ้นก็ตาม ถ้าขณะนั้นเขาสามารถทำจิตให้สงบเป็นสมาธิได้ ความสุขในฌานก็จะเกิดขึ้นเสมอ ความสุขในกามกับความสุขในฌาน มีเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน ผู้ที่ปรารถนาจะมีความสุขในฌาน จะต้องละความสุขในกามเสียก่อน แล้วทำสมาธิให้จิตสงบ ความสุขในฌานจึงจะเกิดขึ้น ความสุขในฌานนี้จะดีกว่า ประณีตกว่า เป็นสุขกว่า นำยินดีกว่าความสุขในกาม นอกจากนี้ ถ้าผู้ใดทำสมาธิจนแก่กล้า ก็จะสามารถทำอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้ เช่น สามารถอ่านใจผู้อื่นได้ ระลึกชาติได้ หายตัวได้ เป็นต้น

3. สุขที่เกิดจากการหมดกิเลส (เป็นสุขที่แท้จริง ไม่กลับมาทุกข์อีก) หรือความสุขในนิโรธ คำว่า นิโรธ หมายถึง ความสละ หรือความปล่อยวางตัณหา ตัณหาคือความอยาก คืออยากได้ อารมณ์ที่ดี เช่น อยากเห็นรูปสวย ๆ อยากได้กลิ่นหอม ๆ อยากฟังเสียงที่ไพเราะ ขณะใดที่เราทำสติสัมปชัญญะให้เกิดขึ้น ขณะนั้นนิโรธก็เกิดขึ้น ลักษณะของนิโรธก็คือ รู้ชัดในอารมณ์ตามความเป็นจริง เรียกว่าไม่มีโมหะ ไม่มีมโนคติในอารมณ์นั้น เรียกว่าไม่มีโลภะ และโทสะ ขณะนั้นจิตย่อมบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลส ในขณะที่เราทำสมาธิ เมื่อมีอารมณ์ฌาน เช่น มีปิติเกิดขึ้นก็ให้รู้ว่ามีปิติเกิดขึ้น ยังมีปิติอยู่ ไม่ยินดีในปิตินั้น เมื่อปิติเสื่อมไป ก็ให้รู้ว่าปิติเสื่อมไป ไม่เสียใจในความเสื่อมนั้น เมื่อมีสุขเกิดขึ้น ก็ให้รู้ว่ามีสุขเกิดขึ้น สุขปรากฏอยู่ ก็ให้รู้ว่าสุขปรากฏอยู่ ไม่ยินดีในสุขนั้น อย่างนี้ได้ ความสุขที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจะมีลักษณะเช่นเดียวกับฌาน เพราะในการปฏิบัติจิตต้องตั้งมั่นเป็นสมาธิเหมือนกัน แต่ให้ผลในอนาคตต่างกันคือ ผู้ที่ทำนิโรธให้เกิดขึ้นเสมอ ๆ ย่อมมีการสั่งสมปัญญา ทำให้กิเลสอ่อนกำลังลง และเมื่อปฏิบัติจนนิโรธมีกำลังแก่กล้า ก็จะสามารถเอาชนะตัณหา สามารถประหารกิเลส ทำให้บรรลุมรรคผลได้ในที่สุด

ผู้ที่ได้มรรคผลครั้งที่ 1 เรียกว่า พระโสดาบัน เมื่อตายไป จะเวียนว่ายตายเกิดในสุคติภูมิอีกไม่เกิน 7 ชาติก็จะได้เป็นพระอรหันต์

ผู้ที่ได้มรรคผลครั้งที่ 2 เรียกว่า พระสกิทาคามี เมื่อตายไป จะเกิดเป็นมนุษย์อีกเพียงชาติเดียว และจะได้เป็นพระอรหันต์ในชาตินั้น

ผู้ที่ได้มรรคผลครั้งที่ 3 เรียกว่า พระอนาคามี เมื่อตายไป จะเกิดเป็นพรหมและได้เป็นพระอรหันต์ในชาตินั้น

ผู้ที่ได้มรรคผลครั้งที่ 4 เรียกว่า พระอรหันต์ เป็นผู้ที่มิจิตบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลส เมื่อตายไป ก็จะไม่เกิดอีกเรียกว่าเปลี่ยนสภาพจากการมีชีวิตที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดไปเป็นสภาพที่ว่างเปล่า ไม่มีชีวิต ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีก ที่เรียกว่า นิพพาน²⁸

วิธีการสร้างความสุขแบ่งออกเป็น 5 ข้อ คือ

1. สร้างความสุขจากเสพหรือสนองตอบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี่เป็นการสร้างความสุขพื้นฐาน ตาอยากดูรูป ฟาไปดู หูอยากฟังเสียงเพราะ ก็ฟาไปฟัง จมูกอยากดมกลิ่นหอม ก็ฟาไปดม

2. สร้างความสุขจากการพัฒนาใจให้มีคุณธรรม เช่นพ่อแม่มีเมตตาต่อลูก ยอมลำบากเพื่อให้ลูกของตนเองมีความสุข เป็นปรัชญาการทำงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราคือ ความสุขของฉันทน์ คือการทำให้คนอื่นมีความสุข อย่างนี้ เป็นความสุขที่เกิดจากความมีเมตตา

3. รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิตไม่ยึดติดกับความสุข หมายความว่าอยู่กับโลกแต่ไม่หลุดโลก ใจที่ขาดสติ จะปล่อยให้ทุกข์ตามธรรมชาติกลายมาเป็นทุกข์ในใจของตนเอง ทุกข์ทางกาย ไม่จำเป็นต้องให้ใจต้องเป็นทุกข์ด้วย มันจะกลายเป็นทุกข์สองต่อ

4. สร้างความสุขจากการปรุงแต่งใจให้เป็นสุข รู้จักฝึกจิตฝึกใจให้มองโลกในแง่ดี เกิดมาในโลก อยู่ใต้ฟ้าอย่างกลัวฝน เกิดเป็นคนอย่างกลัวโดนนินทา นี่คือการปรุงแต่งใจให้เป็นสุข

5. พัฒนาปัญญาให้เข้าถึงอิสรภาพ รู้แจ้งจริงในความจริงของโลก เหมือนดอกบัวเกิดในน้ำ แต่ลอยพ้นน้ำขึ้นไป ตรงนี้เกิดขึ้นได้จากการเจริญวิปัสสนา กรรมฐาน และมีจิตที่หลุดพ้น เป็นอิสระจากกิเลสอย่างถาวร อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรมในทางพุทธศาสนา และวิธีปฏิบัติต่อความสุข อย่าประมาทในความสุข มีอยู่ 4 ประการ คือ

1) ไม่เอาทุกข์ทับถมใจที่ไม่เป็นทุกข์ หมายความว่า ตามธรรมชาติอันเป็นธรรมดาของชีวิต ใจของเราทุกข์ มีพุทธดำรัสตรัสไว้ว่า จิตโดยแท้นั้นผ่องใส แต่กายที่ทุกข์นั้น ถ้าเราไม่เอาใจเข้าไปแบกทุกข์ ใจก็ไม่ทุกข์ แต่มนุษย์จำนวนมากมีชีวิตที่เป็นทุกข์ เพราะเอาใจเข้าไปแบกทุกข์ แกว่งเท้าหาเสี้ยน ทุกข์จริงนั้นไม่มี แต่ใจเราไปแกว่งหาหมั่นเอง

2) สุขที่ชอบธรรม หมายความว่า เวลาแสวงหาความสุขนั้น ขอให้แสวงหาแต่ความสุขโดยชอบธรรม สุขที่ไม่ชอบธรรมไม่ต้องเอามา เช่นความสุขที่ติดในกามารมณ์ สุขที่ชอบธรรม นิชายง่าย ๆ ว่า ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำคนอื่นให้เดือดร้อน ทำจิตใจให้สดชื่นเบิกบานแจ่มใส

3) ต้องไม่ยึดติดในความสุขในชอบธรรม เช่น การยึดติดในสมาธิ เสพติดสมาธิมาก ๆ จะขี้เกียจ หลงลืมหน้าที่ หากขาดสติ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า มีความสุขโดยชอบธรรม ก็จงอย่าประมาท

4) ความสุขของมนุษย์นั้นมีพัฒนาการ เรามีความสุขจากกามแล้วก็ยังไม่พอ ต้องพัฒนาไปจนถึงจิตที่เป็นวิมุตติสุขด้วย²⁹

²⁸ชมรมลานความคิด, “ความสุข 3 อย่าง”, 2552, สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2562 จาก <<http://www.oknation.nationtv.tv/blog/Duplex/2009/04/04/entry-1>>

²⁹วนา, “ความสุขในพระพุทธศาสนา”, 2551, สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2562. จาก <<http://www.oknation.nationtv.tv/blog/vana/2008/05/01/entry-1>>

สรุปได้ว่า อริษฐานธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่เป็นฐานที่ทำให้ชีวิตเดินทางไปได้อย่างถูกต้อง ไม่หลงเพลิดเพลนไปกับกามคุณต่าง ๆ ไม่ให้อารมณ์เป็นตัวตัดสินปัญหา ใช้หลักของปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงเข้าใจในสรรพสิ่งที่เกิดมาบนโลกนี้ได้อย่างถ่องแท้ มีเหตุมีผลในการดำเนินชีวิต รู้จักประโยชน์ มีจุดหมายปลายทางของการดำเนินชีวิตที่แน่นอน เพราะการเข้าถึงประโยชน์แห่งธรรมในทางพระพุทธศาสนานี้ย่อมเป็นความสุขที่สมบูรณ์ และเป้าหมายความสำเร็จในชีวิตของคนเราก็คือความสุข ความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์เราทุกคนปรารถนา แต่ถ้าปฏิบัติต่อความสุขไม่ถูกต้อง ความสุขนั้นก็กลายมาเป็นความทุกข์และโทษแก่เราได้ ตรงกันข้ามหากเราปฏิบัติต่อความสุขถูกต้อง เราก็มีความสุข และเราก็มี ทุกข์น้อยลงทุกที จนทุกข์หมดไป เหลือแต่ความสุขที่สมบูรณ์

2.2 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต

วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตนั้น คนเราจะต้องพึ่งตนเองก่อนให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นมีวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต ดังนี้

2.2.1 การสร้างความสำเร็จตามหลักพุทธธรรม

การสร้างความสำเร็จในชีวิตนั้นจะต้องอาศัยการพึ่งตนเองก่อนที่จะประสบความสำเร็จ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้หลายนัย ซึ่งหลักใหญ่ทรงสอนให้รู้จักการพึ่งตนเองในการประกอบคุณความดี ในการยกระดับชีวิตของตนให้สูงขึ้นเป็นการสอนให้มนุษย์เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง สอนให้รับผิดชอบตัวเอง ไม่โอนให้เป็นภาระของคนอื่นหรือสิ่งอื่น ไม่ต้องบวงสรวง อ้อนวอน หรือรอโชคชะตา แนวคำสอนนี้สอนให้คนเชื่อว่า “ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว” ที่เรียกว่า กฎแห่งกรรม (Law of karma) สำหรับวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตนั้นจะต้องอาศัยการพึ่งตนเองก่อนที่จะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นได้แบ่งวิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองตามกฎแห่งกรรม กฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา เป็นกฎแห่งเหตุและผลทางด้านศีล เป็นกฎที่สนับสนุนคำสอนที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” พระพุทธศาสนาถือว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม³⁰ บุคคลทำกรรมใดไว้ ดีหรือชั่วเขา ย่อมเป็นผู้รับผลแห่งกรรมนั้น อย่างแน่นอนหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงไม่สอนให้โทษบุคคลอื่น เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นมาไม่โทษข้อผิดพลาดนั้น ๆ ให้ไปอยู่ที่ความบังเอิญหรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลึกลับใด ๆ แต่สอนให้พยายามสู้หน้ากับความจริงตามเหตุผลทุกอย่าง และให้ถือว่าปรากฏการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับชีวิตของเรา เป็นผลของการกระทำของเราทั้งสิ้น จากทัศนะดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ากฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนาเป็นกฎแห่งการพึ่งตนเอง เมื่อคนเข้าถึงความจริงนี้ ก็จะไม่หึงงอมือ งอเท้า เลิกคิดที่จะพึ่งตน คนอื่นหรือสิ่งใด ๆ ภายนอกเพราะประจักษ์ว่าตัวเองเท่านั้นที่จะบันดาลวิถีชีวิตของตนให้เป็นไปในรูปใด ๆ ก็ได้ ตามผลแห่งการกระทำของตน³¹

2. วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยการประกอบคุณความดี การสร้างความดีในทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องเฉพาะตัว คือ ผู้ใดทำ ผู้นั้นได้ ดังพุทธภาษิตที่ว่า “ยาทีสวัปะเต

³⁰ม.ม. 13/767/648.

³¹สุทธิพงษ์ ตัณฑยาพิศาลสุทธิ, *หลักพระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2531), หน้า 81.

พืชชาติสลกเต ผลกล้วยถาวรี้ กล้วยถาวรี้ จ ปาปกั แปลว่า บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผล เช่นนั้น ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดีผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้ผลชั่ว”³² ฉะนั้น ทุกคนต้องทำดีด้วยตน การสอนให้พึ่งตนเองเป็นการวางรากฐานจิตใจให้เข้มแข็ง ถ้าที่จะต่อสู้กับความยากลำบากโดยไม่ต้องกังวลว่า จะมีใครมาให้ความช่วยเหลือหรือไม่เป็นการสอนให้คิดหาวิธีแก้ปัญหาตัวเอง ซึ่งจะส่งผลให้มีจิตใจเป็นอิสระและทำให้เป็นผู้ไม่ประมาท เพราะเมื่อไม่เคยคิดพึ่งผู้อื่น ย่อมจะเป็นผู้เตรียมการทุกอย่างไว้เพื่อช่วยตัวเอง

3. วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยการยกระดับชีวิตให้สูงขึ้น วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยการยกระดับชีวิตให้สูงขึ้น ได้แก่การพยายามยกระดับชีวิตหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยวิธีการอันชอบทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษาและการฝึกหัดตัวเอง ไม่ปล่อยชีวิตไปตามบุญตามกรรม เป็นการสอนให้บุคคลหาความก้าวหน้ามาสู่ตนเองอยู่เรื่อย ๆ ให้สร้างความเจริญรุ่งเรืองไม่หยุดอยู่กับที่และส่งเสริมความพากเพียรเข้มแข็งของตน³³

4. วิธีการสร้างความสำเร็จด้วยการพึ่งตนเองโดยไม่พึ่งวิบวงสรวง วิธีการสร้างความสำเร็จด้วยการพึ่งตนเองโดยไม่พึ่งวิบวงสรวง ได้แก่การพึ่งตนเอง โดยไม่คิดพึ่งสิ่งนอกตัว ที่ตัวไม่ได้กระทำ หลักการพึ่งตนเองข้อนี้ สอนให้บุคคลมีเหตุผลมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ไม่ผลักภาระหน้าที่ให้เป็นธุระของผู้อื่น คือ หากอยากได้ดี ตนก็ต้องทำดี อยากมีข้าวกินก็ต้องปลูกข้าว อยากมีทรัพย์ก็ต้องรู้จักประกอบเหตุที่จะให้มีทรัพย์ รู้จักการหาทรัพย์ อยากมีความรู้ก็ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ มิใช่อยากได้ดี อยากมีทรัพย์ อยากมีความรู้ ก็เที่ยวไปอ้อนวอนของพระบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนหวัง ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดกับหลักแห่งเหตุและผล³⁴

5. วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยหลักศรัทธา วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยหลักศรัทธา มนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ย่อมแสวงหาที่พึ่งแก่ตนและสังคมเพื่อความอยู่ดีกินดี และให้สังคมดำเนินไปด้วยความปกติสุข โดยส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อและความเข้าใจต่อสิ่งที่ตนเห็นว่าสามารถเป็นที่พึ่งและป้องกันภัยได้ แม้ในพระพุทธศาสนาก็มีหลักสร้างที่พึ่งแก่ตนอย่างมีเหตุผล คือ หลักศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ ซึ่งต้องประกอบด้วยองค์ 4 ประการ คือ

1) กัมมสัทธา คือ การเชื่อเรื่องกรรม กฎแห่งกรรม ไม่ใช่การอ้อนวอนจากสิ่งใด ๆ ให้สำเร็จผลในการทำงานและการดำเนินชีวิต

2) วิปากสัทธา คือ เชื่อวิปาก ได้แก่ เชื่อผลของกรรมที่ตนกระทำ โดยเชื่อว่า ถ้าเราทำดีก็จะได้รับผลดี ถ้าทำความชั่วก็ได้รับผลชั่วเช่นกัน

3) กัมมมัสสกาตาสัทธา คือ ความเชื่อว่าสัตว์ทั้งปวงมีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนมีกรรมเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบและเสวยวิบากกรรมที่ตนได้กระทำไว้นั้น

³² ส.ส. 15/392/115.

³³ สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ, *หลักพระพุทธศาสนา*, อ่างแล้ว, หน้า 82.

³⁴ พระครูพิศาลธรรมรักขิต, “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเอง : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านแม่ใส”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2554, หน้า 20.

4) ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อกถาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในการเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงสั่งสอนสัตว์โลกให้สามารถพ้นทุกข์ได้ด้วยอริยสัจ³⁵

หลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตนั้น การจะประสบความสำเร็จหรือความสมหวังในชีวิต เพื่อให้ชีวิตเป็นไปด้วยความสำเร็จและสมหวัง คือ คือหวังอยากเป็น หวังอยากได้ในสิ่งที่ตนคิดว่า จะสุขสบาย บางคนก็สมหวังตามความมุ่งหมาย บางคนก็ไม่ได้ คนที่คิดอะไร ทำอะไร ได้รับผลสมหวังตามความมุ่งหมายนั้น เพราะมีคุณธรรมเป็นเหตุให้สมหวัง 4 ข้อ ได้แก่

- 1) มีความเชื่อที่มีเหตุผล
- 2) เป็นคนมีระเบียบวินัย
- 3) รู้จักเสียสละสิ่งที่เป็นข้าศึกในการทำงาน
- 4) ถึงพร้อมด้วยปัญญา คือ เป็นคนรู้จักใช้ปัญญาพิจารณาวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้น รู้จักตัดสินปัญหา รู้จักแก้ปัญหาด้วยกำลังปัญญาของตนเอง³⁶

อย่างไรก็ตามคุณธรรม 4 ข้อนี้ เป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้เป็นคนมีความมั่นคง เป็นตัวของตัวเอง สามารถทำตนให้เป็นที่พึงของตนได้ตามความมุ่งหวังตั้งใจของตน ซึ่งคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน มักไม่ได้สมหมายในสิ่งที่ตนหวังเป็นเช่นนั้น ก็เพราะอยากประสบผลสำเร็จ อยากตั้งตัวได้ อยากพึ่งตัวได้ แต่ไม่ประกอบด้วยเหตุอันจะทำให้ตนได้ หากมีแต่นั่งคิดนอนคิดเอา ไม่รู้จักทำงาน ไม่รู้จักแสวงหา เข้าทำนองว่าเป็นคนงอมืองอเท้า ก็ย่อมจะไม่ได้ทรัพย์ที่ตนปรารถนาได้ คนที่ประสงค์จะพึ่งตนเองได้ จึงไม่ควรเป็นคนดีแต่คิด ดีแต่ตั้งความปรารถนาแต่ไม่ดีทำ ไม่รู้จักลงมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ความปรารถนาของบุคคลในโลก ที่สมหมายได้ยากนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ 4 อย่าง คือ

- 1) ขอสมบัติจึงเกิดมีแก่เราโดยทางที่ชอบ
- 2) ขอยศจึงมีแก่เรากับญาติพวกพ้องเรา
- 3) ขอเราจงรักษาอายุให้ยืนยาว
- 4) เมื่อสิ้นชีพแล้ว ขอเราจงไปบังเกิดในสวรรค์³⁷

สรุปได้ว่า การสร้างความสำเร็จตามหลักพุทธธรรมนั้นจะต้องพึ่งตนเองก่อน ในการสร้างความสำเร็จในการพึ่งตนเองนั้น แบ่งออกเป็น 5 ประการ คือ 1) วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองตามกฎหมายแห่งกรรม 2) วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยการประกอบคุณความดี 3) วิธีการสร้างความสำเร็จด้วยการพึ่งตนเองโดยไม่พึ่งวิธีบังสรวง 4) วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยการยกระดับชีวิตให้สูงขึ้น และ 5) วิธีการสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยหลักศรัทธา และหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต เพื่อให้ชีวิตเป็นไปด้วยความสำเร็จและความสมหวัง

2.2.2 การสร้างความสำเร็จในชีวิตกับกฎทางธรรมชาติ

คนเรานั้นเกิดมาไม่สามารถที่จะเลือกเกิดได้ แต่เราสามารถที่จะเลือกการดำเนินชีวิตของตนได้ ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในชีวิตจะเป็นไปอย่างไรนั้น เป็นไปตามความต้องการของแต่ละคน

³⁵อภ.วิ. 35/822/443.

³⁶อง.จตุกก. 21/101/392.

³⁷อง.จตุกก. 21/104/392.

ในพระพุทธศาสนานั้น สอนเรื่องทุกข์กับการดับความทุกข์ ด้วยการเข้าใจปัญญารู้แจ้งเห็นตามกฎของธรรมชาติ ทุกข์เกิดขึ้นตามกฎธรรมชาติ การดับไม่เหลือแห่งทุกข์จึงเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ เป็นไปเพื่อการละกิเลส เป็นไปเพื่อการทำลายอวิชชา คือ ความไม่รู้ ความไม่รู้จักทุกข์ ความไม่รู้จักเหตุให้เกิดทุกข์ ความไม่รู้จักความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ความไม่รู้จักข้อปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ แต่เป็นไปเพื่อการใช้สติปัญญาเพื่อดับทุกข์ เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่เรามีหน้าที่อะไรก็ควรทำหน้าที่นั้นไป หน้าที่เป็นเรื่องภายนอก แต่สำหรับภายในเรามองเห็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ คือ ความรู้สึกด้วยความว่างจากตัวตนเสมอ เห็นว่านามรูปนี้เป็นธรรมชาติ เมื่อเข้าใจอย่างนั้นแล้วเราจะได้สิ่งสูงสุดในชีวิต ทำให้เราได้ประสพกับความสมบูรณ์ในชีวิต อันเป็นจุดหมายปลายทางทำให้เราทราบว่าเราเกิดมาทำไม ชีวิตสมบูรณ์คืออะไร ทำให้พบกับความสุขที่แท้จริง³⁸

นอกจากนี้ พระธรรมสิงหบุราจารย์ ยังได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้ตรัสสอนให้มุ่งหาประโยชน์จากวัตถุในแง่ใดแง่หนึ่งตามความต้องการทางโลกจนไม่เข้าถึงนิพพาน ความสำเร็จในชีวิตในที่นี้ก็มีความหมายให้เป็นไปเพื่อพระนิพพาน การยึดหลักของความเป็นจริง ที่ว่าทุกชีวิตเกิดมาในชาตินี้ เป็นชีวิตที่มีความสำคัญที่สุด เพราะสามารถกำหนดภพชาติได้ จึงมีความจำเป็นที่สุดของชีวิตที่จะต้องเป็นไปเพื่อการทำแต่บุญกุศล เพื่อให้กุศลบุญนั้น ส่งผลให้ชีวิตของตนพบแต่ความดีในอนาคต ความเป็นไปของชีวิตที่มีความสำเร็จจึงมีความสำคัญมาก มีการประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อให้ตนเองได้เพิ่มพูนสั่งสมบารมีให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ไปถึงความสุขที่แท้จริงในทางพระพุทธศาสนา เพื่อพบความสุขที่ถาวรมั่นคงแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นด้วย ซึ่งหลักธรรมในการปฏิบัติเกี่ยวกับความเป็นไปของชีวิตที่ประสบความสำเร็จนี้จากอริยฐานธรรมแล้ว เราก็ยังสามารถใช้หลักธรรมหมวดอื่นมาสนับสนุนเพื่อให้ชีวิตของเราเป็นไปเพื่อความสวัสดิภาพ และมั่นใจในชีวิตที่เกิดมา ความมั่นคงของชีวิตนี้เป็นไปด้วยการมีปัญญาเป็นเครื่องนำทาง มีการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ คือ ทำให้ชีวิตเป็นผู้มักน้อย คือ ทำตนให้เรียบง่าย มักน้อย ในสิ่งต่าง ๆ แต่ทำประโยชน์ให้มาก มีความสันโดษทางด้านจิตใจ พอใจในผลที่ได้รับ พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ตามอัตภาพ เมื่อใจสุข กายก็สุขด้วย เพราะสันโดษที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นพื้นฐาน จะทำให้มีความสุขไปตลอดชีวิต มีสาระในการดำเนินชีวิต รู้เท่าทันสิ่งที่เป็นสาระต่อชีวิตเท่านั้น สิ่งที่ไม่เป็นสาระก็ไม่ต้องสนใจ มีการใช้สติปัญญาทำให้รู้ถึงสิ่งที่เป็นสาระ และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ชีวิตที่เป็นสาระจึงเป็นชีวิตที่มีคุณค่า³⁹

มนุษย์ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ในทัศนะของ สอนอง วรอุไร ได้กล่าวว่า ความสำเร็จในชีวิตเป็นการดำเนินชีวิตให้เป็นไปโดยการเข้าใจปัญญาพิจารณาตามเหตุทั้ง 4 คือ มักน้อย สันโดษ มีสาระ และไม่เบียดเบียน จะทำให้เป็นคนที่มีชีวิตที่เรียบง่าย ทำให้เป็นผู้ที่มีจิตสงบ เมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้วย่อมทำให้รู้ความเป็นจริงของชีวิตว่า มีการเริ่มต้นและสิ้นสุดของชีวิตที่เกิดมามีความเป็นไปอย่างไร เพื่อจิตใจของเราจะไม่ถูกครอบงำ บีบคั้น ด้วยความทุกข์จากความพลัดพราก จากการคำนึงถึงความตายของตน คือมีความรู้เท่าทันความเป็นไปของธรรมดา จะทำให้มีจิตที่สบาย ดำรงชีวิตให้อยู่ในความเป็นปกติได้เสมอ ไม่มีความหวั่นไหวต่อความตาย มีความเป็นอยู่ด้วยปัญญา คือ กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้และความเข้าใจ หมายเอาความรู้ในเหตุผล อะไรที่ควรทำก็ทำไป อะไรที่ทำแล้ว

³⁸พระครูเมตตาสารคุณ (รัชชัย ยันสังกัต), “การศึกษาหลักอริยฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิต”, อ่างแล้ว, หน้า 58.

³⁹พระธรรมสิงหบุราจารย์, *หลักประกันชีวิต ทุกลมหายใจใช้เวลาให้เป็นประโยชน์*, อ่างแล้ว, หน้า 23.

เป็นปัญหาที่ควรที่จะแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ก็ควรกระทำไปตามเหตุปัจจัย ซึ่งข้อนี้เป็นคำสอนชั้นสูงในพระพุทธศาสนา ที่ชีวิตที่มีความมั่นคงแล้วดำเนินไปสู่ความสำเร็จ⁴⁰

มนุษย์เรานั้นเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยชั้น 5 ในทัศนะของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), คือ รูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น และวิญญาณชั้น 5 ชั้นนี้ก็มีสภาพของตัวมันเองเป็นไปตามหลักแห่งไตรลักษณ์ คือ อยู่ในสภาพแห่ง อนิจจา ไม่เที่ยง ไม่คงที่ อนัตตา ไม่มีส่วนใดที่มีตัวตนแท้จริง ไม่อาจยึดมั่นถือมั่นเอาเป็นตัวตนได้ ทุกขตา เป็นสภาพที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัวอยู่ทุกขณะ ซึ่งชีวิตของคนเราที่ประกอบด้วยชั้น 5 นี้จะหาความมั่นคงไม่ได้ถ้าไม่มีการบริหารชั้นที่ดีพอ การบริหารชั้นที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วย ปัญญา ถ้าหากขาดการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองที่ดีแล้วจะก่อให้เกิดความทุกข์ได้เสมอ⁴¹

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ) ได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนเรื่องเวไนยสัตว์ เกี่ยวกับความสำเร็จและมั่นคงในชีวิต พ้นจากกิเลส อาสวะทั้งหลาย ใช้หลักธรรมประคับประคองชีวิตให้อยู่ในกรอบที่ดีงาม มีความมั่นคงในการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านั้นตามวิถีทางที่แต่ละคนยึดแห่งอุดมการณ์ เพราะความมั่นคงของชีวิตจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีธรรมะ ชีวิตที่ประสบความสำเร็จและมั่นคงนั้นเป็นชีวิตที่ประพฤติจากความเป็นผู้ที่มีความทุกข์ไปสู่ผู้ที่ไม่มีความทุกข์ เช่น การปฏิบัติตามหลักของทางสายกลาง ที่ประกอบด้วยการปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 คือ

1. ความเข้าใจในชีวิตที่ถูกต้อง
2. มีความมุ่งหมายในชีวิตที่ถูกต้อง ข้อที่ 1 และ 2 นี้เป็นปัญญา
3. การพูดจาที่ถูกต้องตามหลักธรรม
4. มีการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง
5. มีการดำรงชีวิตที่ถูกต้อง ข้อที่ 3-5 นี้เป็นศีล
6. มีความพยายามที่ถูกต้อง
7. มีการใช้สติในการควบคุมตนเองที่ถูกต้อง
8. มีการดำรงใจมั่นคงที่ถูกต้อง ข้อที่ 6-8 นี้เป็นสมาธิ

ในทางที่ถูกต้องนั้นความมั่นคงของชีวิตที่ประกอบด้วยหลักธรรมจะต้องประกอบด้วยหลักของปัญญา ในการประพฤติปฏิบัติตามหลักแห่งทางสายกลาง ไม่มีความต้องการทั้งทางฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี ชีวิตนี้ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง เพราะหลักแห่งอริยมรรคมีองค์แปดนี้ ถ้าปฏิบัติตามแล้วก็เป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จและมั่นคง คือเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา เป็นชีวิตที่เดินตามทางสายกลาง หรือการดับทุกข์ ถ้ามนุษย์เราได้ดำเนินชีวิตในแนวทางนี้แล้วก็จะทำให้ชีวิตมีความหลุดพ้นว่างจากกิเลส เป็นคนที่มีศีลธรรมและสัจจธรรม มีความผาสุกแห่งตนและสังคมเพราะความมั่นคงจนประสบความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นได้นั้น ก็เป็นผลมาจากการปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนานั้นเป็น อากาสิโก ไม่ประกอบด้วย

⁴⁰ สอนอง วรอุไร, *ทำชีวิตให้ดีและมีสุข*, พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, 2550), หน้า 58.

⁴¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแล้ว, หน้า 91.

กาลเวลา สามารถปฏิบัติได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ไม่ว่าในอดีตจนกระทั่งปัจจุบันก็จะเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จสมบูรณ์ เป็นความมั่นคงของชีวิตไม่เจือปนด้วยทุกข์พญามารไม่สามารถเอาชนะได้⁴²

ในพระไตรปิฎก กล่าวไว้ว่า ชีวิตมนุษย์นี้น้อยนัก ที่ว่าด้วยครูชื่อ อรก ซึ่งเป็นเจ้าลัทธิ ผู้ปราศจากความกำหนัดในกามทั้งหลาย มีสาวกหลายร้อยคน ได้แสดงธรรมโดยแสดงธรรมแก่สาวกว่า ชีวิตมนุษย์ทั้งหลายน้อย นิดหน่อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก บุคคลพึงรู้ด้วยปัญญาพึงทำกุศล พึงประพฤติพรหมจรรย์ เพราะว่าคนที่เกิดมาแล้วไม่ตายไม่มี เปรียบเทียบกับสิ่งทั้งหลายได้ 7 ประการ ดังนี้

1. เปรียบชีวิตเหมือนน้ำค้างบนยอดหญ้า เมื่ออาทิตย์ขึ้นมา ย่อมแห้งหายไปได้เร็วไม่ตั้งอยู่นาน แม้ฉันใดชีวิตมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเสมือนหยาดน้ำค้างฉันนั้นเหมือนกัน

2. เปรียบชีวิตเหมือนฟองน้ำ ไม่ตั้งอยู่นาน แม้ฉันใดชีวิตมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเสมือนฟองน้ำ ฉันนั้นเหมือนกัน

3. เปรียบเหมือนรอยไม้ที่ขีดลงไปในน้ำ ย่อมกลับเข้าหากันเร็ว ไม่ตั้งอยู่นาน แม้ฉันใด ชีวิตมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเสมือนรอยไม้ที่ขีดลงไปในน้ำ ฉันนั้นเหมือนกัน

4. เปรียบเหมือนแม่น้ำไหลลงจากภูเขา ไหลไปไกล กระแสเชี่ยว พัดไปซึ่งสิ่งของที่พัดไปได้ ไม่มีระยะเวลา หรือชั่วคราวที่มันจะหยุด แต่ที่แท้แม่น้ำนั้นมีแต่ไหลเรื่อยไปฝ่ายเดียว แม้ฉันใดชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเสมือนแม่น้ำที่ไหลลงจากภูเขา ฉันนั้นเหมือนกัน

5. เปรียบเสมือนบุรุษที่กำลังอมก้อนเขพะไว้ที่ปลายลิ้น แล้วพึงถ่มไปได้โดยง่ายแม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเสมือนก้อนเขพะ ฉันนั้นเหมือนกัน

6. เปรียบเหมือนชิ้นเนื้อที่ใส่ลงในกระทะเหล็ก อันไฟเผาตลอดทั้งวัน ย่อมย่อยยับไปรวดเร็วไม่ตั้งอยู่นาน แม้ฉันใดชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเสมือนก้อนชิ้นเนื้อ ฉันนั้นเหมือนกัน

7. เปรียบเสมือนแม่โคที่จะถูกเชือด เมื่อเขานำไปสู่ที่ฆ่า ย่อมก้าวเท้าเดินไปไกลที่ฆ่าใกล้ความตายแม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเสมือนแม่โคที่จะถูกเชือด ฉันนั้นเหมือนกัน⁴³

บุคคลที่มีปัญญา ผู้ที่มีความมั่นคง ย่อมเข้าใจในสภาพแห่งความจริงของชีวิต ในการดำเนินชีวิตไปในความไม่ประมาท ถ้ายังมีความประมาทอยู่ ความสำเร็จของชีวิตก็ไม่เกิดขึ้น ผู้ที่มีความประมาทย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากพุทธศาสนาแต่ประการใด ผู้เข้าใจหลักธรรมย่อมได้ประโยชน์ที่แท้จริง คือ ความพ้นทุกข์⁴⁴ ซึ่งผู้ที่เข้าถึงธรรมจึงมีชีวิตที่ไม่ให้เวลาเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ใช้ชีวิตที่มีอยู่สร้างแต่คุณงามความดี ประพฤติพรหมจรรย์ เพราะว่าอายุของมนุษย์ทั้งหลายมีน้อย จึงต้องรีบชวนชวายนในการปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลายเหล่านั้น ความสำเร็จของชีวิตจึงเป็นไปเพื่อการประพฤติพรหมจรรย์ เพราะมนุษย์ทุกคนต้องตาย ควรเร่งทำความเพียร⁴⁵

สรุปได้ว่า การสร้างความสำเร็จในชีวิตกับกฎทางธรรมชาติ คือ การใช้ปัญญารู้แจ้งเห็นตามกฎของธรรมชาติ ทุกข์เกิดขึ้นตามกฎธรรมชาติ การดับไม่เหลือแห่งทุกข์จึงเป็นไปตามกฎของ

⁴²พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), “คู่มือดับทุกข์”, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2550), หน้า 76-86.

⁴³เรื่องเดียวกัน, หน้า 179.

⁴⁴พระราชมุนี (หลวงปู่ศุข อดุล), “หลวงปู่ฝากไว้”, (กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.สิฟวิ่ง, 2527), หน้า 35.

⁴⁵อง สตตก. 23/73/167-170.

ธรรมชาติ เพื่อการละกิเลส เป็นไปเพื่อการทำลายอวิชชา คือ ความไม่รู้ ความไม่รู้จักทุกข์ ความไม่รู้จักเหตุให้เกิดทุกข์ ความไม่รู้จักความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ความไม่รู้จักข้อปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ แต่เป็นไปเพื่อการใช้สติปัญญาเพื่อดับทุกข์

2.2.3 หลักและแนวทางในการสร้างความสำเร็จ

หลักในการสร้างความสำเร็จในชีวิตนั้น สิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตค่อนข้างมากนั่นก็คือ ทุณทรัพย์ ถ้าขาดตุณทรัพย์แล้วยากที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ดังนั้น ทุณทรัพย์จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต ซึ่งในพระพุทธศาสนาได้แบ่งตุณทรัพย์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ทรัพย์ภายนอก ได้แก่ แก้ว แหวน เงิน ทอง บ้านเรือน ที่ดิน รถยนต์ ที่อยู่อาศัย อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

2) ทรัพย์ภายใน ได้แก่ อริยทรัพย์⁴⁶ ซึ่งเป็นคุณสมบัติหรือคุณธรรมที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจ นับเป็นทรัพย์อันประเสริฐสุด เพราะเป็นทรัพย์ที่ไม่รู้จักสูญสลายไป ฉิบหายไปด้วยภัยทั้งปวง ซึ่งต่างจากทรัพย์ภายนอกที่สามารถสูญสลายไปฉิบหายไปได้ทุกเวลา ผู้มีทรัพย์ภายใน ย่อมหาทรัพย์ภายนอกได้ ดังนั้นผู้มีอริยทรัพย์ย่อมสามารถพึ่งตนเองได้ตลอดไป ทรัพย์ภายในเรียกว่า อริยทรัพย์ แปลว่า ทรัพย์อันประเสริฐ มี 7 ประการ คือ

2.1) สัทธานะ ทรัพย์ คือ ศรัทธา คือ บุคคลผู้มีความเชื่อในพระปัญญาเครื่องตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อในพระพุทธานุภาพของพระองค์ ว่าพระองค์เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบเป็นต้น บุคคลผู้มีลักษณะเช่นนี้ ชื่อว่าผู้มีศรัทธาเป็นทรัพย์ บุคคลประเภทนี้แม้ไม่มีทรัพย์สมบัติใด ๆ เลยก็ไม่จัดว่าเป็นคนจน⁴⁷

2.2) ศีลธนะ ทรัพย์ คือ ศีล คือ บุคคลผู้มีการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการถือเอาของสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ มีความยินดีเฉพาะในคุ้มครองของตน มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เสพสิ่งเสพติดมีนเมาต่าง ๆ

2.3) หิริธนะ ทรัพย์ คือ หิริ คือ บุคคลผู้มีความละอายต่อการทำชั่วทุจริตทั้งทางกาย วาจาและทางใจ อายต่อการประกอบบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย⁴⁸

2.4) โอตตปณนะ ทรัพย์ คือ โอตตปปะ คือ บุคคลผู้มีความสะดุ้งกลัวต่อการทำทุจริตทางกาย ทุจริตทางวาจา ทุจริตทางใจ สะดุ้งกลัวต่อการประกอบเหตุอันไม่ดีงามทั้งหลายทั้งในที่ลับและที่แจ้ง บุคคลผู้มีลักษณะเช่นนี้ ชื่อว่ามีโอตตปปะเป็นทรัพย์ หิริกับโอตตปปะนอกจากจะเป็นอริยทรัพย์แล้ว ยังเป็นคุณธรรมที่สร้างสันติสุขให้กับโลก แต่หากจะวิเคราะห์ให้ลึกลงไปก็จะเข้าใจได้ว่า การที่เราจะสร้างสันติสุขให้กับโลกหรือคุ้มครองโลกได้นั้นจะต้องอาศัยทรัพย์ เมื่อหิริและโอตตปปะเป็นอริยทรัพย์ ฉะนั้นบุคคลผู้มีความละอายแก่ใจและเกรงกลัวต่อบาปก็เท่ากับได้สร้างสันติสุขให้กับโลก

2.5) พาหุสัจจธนะ ทรัพย์คือ พหุสุต คือ บุคคลเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมามาก ซึ่งพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง

⁴⁶ที่.ปา. 11/331/438.

⁴⁷ส.ส. 15/80/396.

⁴⁸ที่.ปา. 11/181/438.

และมีความงามในที่สุด มีความรู้และเข้าใจในพุทธธรรมเป็นอย่างดี สามารถนำมาแสดงและชี้แจงได้อย่างถูกต้อง

2.6) จาคณะ ทรัพย์ คือ จาคะ คือ ความเป็นบุคคลผู้ที่มีปราศจากความตระหนี่ มีจิตยินดีในการเสียสละ

2.7) ปัญญาณะ ทรัพย์ คือ ปัญญา คือ ความเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเหตุผลดีชั่วประโยชน์มิใช่ประโยชน์

การพึ่งตนเองตามหลักอริยทรัพย์นี้ เมื่อบุคคลเกิดศรัทธาในทางที่ถูกต้องต่อสิ่งใดก็ตามต้องประกอบด้วยองค์ศีลเสมอ ไม่ใช่ศรัทธาเชื่อถือแต่ไร้ศีลธรรม โดยเฉพาะศีล 5 ซึ่งเป็นพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อมีศีลแล้ว จิตใจย่อมตั้งอยู่ในความละเอียดใส่ใจในการกระทำความผิดหรือความชั่วทั้งปวง แล้วหลีกเลี่ยงความชั่วนั้น เพราะเกรงจะได้รับโทษภัยแก่ตนขณะเดียวกัน ควรตั้งอยู่ในการศึกษา มีความรู้อย่างถ่องแท้ในเรื่องที่ตนเรียนรู้ทรงจำ สามารถถ่ายทอดแก่คนอื่นได้ พึ่งรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวมในส่วนที่ควรสละ แบ่งปัน และมีการดำเนินกิจกรรมใด ๆ พึ่งพิจารณาด้วยหลักโยนิโสมนสิการ คือ มีความระมัดระวัง รอบคอบ ฉลาด มีไหวพริบ ไม่เห็นแก่ความอยากได้ อยากดี เกินฐานะ หรือ วิชาการ ความรู้ที่ตนได้ศึกษามา⁴⁹ ดังนั้น ทุกคนย่อมอยากประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องชีวิตส่วนตัว หรือเรื่องการทำงาน คนส่วนมากจะวัดความสำเร็จกันในเรื่องของจำนวนเงินว่าใครมีเงินมาก ก็ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างที่ต้องการ แต่ในความเป็นจริงนั้นเงินก็ถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนยุคปัจจุบัน แต่ก็ไม่ใช่ตัววัดว่าคุณประสบความสำเร็จในชีวิตหรือไม่ บางคนที่มีเงินทองมากมาย แต่กลับไม่มีความสุขในชีวิต และบางคนที่ไม่มียอดเงินติดตัวแต่มีความสุขในชีวิต

แต่การใช้ชีวิตให้ประสบความสำเร็จด้วยหลักการของการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างภาพแห่งความสำเร็จในใจให้เป็นจริง เพราะความสำเร็จ คือ สิ่งสูงสุดในชีวิตที่ทุกคนต้องการ แต่ภาพของความสำเร็จที่เป็นความฝันนั้นจะถูกสร้างให้เป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อเรารู้วิธีการที่จะดึงออกมาใช้ จะต้องเล่นเกมรุกหรือรับเพื่อเดินไปให้ถึงความสำเร็จต้องมีจังหวะและวิธีทำ ซึ่งวิธีการที่จะนำไปสู่เส้นทางความสำเร็จนั้นมี 21 วิธีการ ดังนี้

1. เส้นผมบังภูเขา เพราะเราไม่รู้จักรักตัวเอง “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง” ถ้าเรายังไม่รู้จักรักตัวเองแล้วจะชนะใครได้ ในเมื่อเรายังไม่รู้จักรักตัวเอง คนที่ไม่สามารถที่จะประสบความสำเร็จได้คือคนที่ไม่รู้จักรักตัวเอง ไม่รู้ว่าตัวเองชอบอะไร ไม่ชอบอะไร ต้องการอะไร ไม่รู้ว่าอะไรคือตัวเรา ดังนั้นเราควรที่จะค้นหาความเป็นตัวของตัวเอง ค้นหาตัวเองว่าสิ่งที่เราชอบมีอะไรบ้างและหาให้ได้มากที่สุด จากนั้นเราจึงลงมือทำสิ่งนั้น

2. ตั้งเป้าหมายในชีวิตด้วยความสุข การตั้งเป้าหมายอย่างจริงจังเราควรที่จะหาจุดโฟกัสโดยการจำกัดเป้าหมายในชีวิตให้แคบลงเพราะจะเป็นการชี้ให้ชัดว่าอะไรคือสิ่งที่เราต้องการ ยิ่งเป้าหมายชัดเจนเรายิ่งสามารถสร้างภาพในความคิดได้ใกล้เคียงมากเท่านั้น และจะช่วยกระตุ้นความอยากของจิตใจให้อยากลงมือทำและมองเห็นความสุขความสำเร็จอยู่เบื้องหน้า

⁴⁹พระครูพิศาลธรรมรักขิต, “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเอง : กรณีศึกษากลุ่มสังฆะออมทรัพย์บ้านแม่ใส”, อ้างแล้ว, หน้า 20.

3. มุมมองที่ถูกต้องของความล้มเหลว คำว่าสำเร็จกับคำว่าล้มเหลวเป็นคำที่ควบคู่กันเสมอ ไม่ว่าเราจะทำอะไรก็ตามผลที่ได้ก็คือ สำเร็จกับล้มเหลว และไม่มีใครที่จะไม่พบกับความล้มเหลวเลยทุกคนเคยล้มเหลวกันทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับว่าใครจะพลิกความล้มเหลวในครั้งก่อนให้กลายเป็นความสำเร็จในครั้งต่อไป คือการนำเอาความล้มเหลวมาเป็นบทเตือนใจ และหยิบความล้มเหลวมาเป็นจุดเริ่มต้นได้ซึ่งการทำแบบนี้จะเป็นการฝึกให้เราเป็นคนล้มเหลวแบบผู้ชนะ

4. สร้างวิถีของตนเอง การมีต้นแบบ คือการที่เราชื่นชมบุคคลที่เขาประสบความสำเร็จแล้วก็นำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อที่จะได้ประสบความสำเร็จตาม และบุคคลที่เคยประสบความสำเร็จมีไว้เป็นแบบไม่ได้มีไว้ copy เพราะถึงเราจะทำตามแบบเขาทุกอย่างแต่ผลที่ได้ก็ไม่เท่ากัน ถึงแม้จะเป็นปัญหาเดียวกันแต่อาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ต่างกัน เช่น ประสบการณ์ ความกดดัน ความรู้ และความชำนาญ

5. เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง คนที่ประสบความสำเร็จจะทำการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองและของคนอื่น เรียนรู้จากความผิดพลาดความล้มเหลวเขาจึงประสบความสำเร็จได้ คนที่เก็บเกี่ยวความรู้ได้มากที่สุดคน ๆ นั้นคือคนที่ประสบความสำเร็จ

6. ความไม่กลัวคือความสำเร็จ คนประสบความสำเร็จคิดว่าความกลัวคือสิ่งทำลายให้ยิ่งต้องทำให้สำเร็จคนพ่ายแพ้จะคิดว่าความกลัวคือสิ่งบอกให้ห้ามทำและเลิกทำความฝันให้เป็นจริง

7. คิดบวกยังงี้ก็ต้องบวก การมองโลกในด้านบวก เป็นการคิดแต่ด้านดี ๆ เพื่อต่อย้ำความเชื่อมั่นในสิ่งที่เรากำลังทำและเปรียบเหมือนกับสิ่งดี ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ทำให้เรามีเรี่ยวแรงทำในสิ่งต่าง ๆ แต่ถ้าเรามองโลกในด้านลบ ซึ่งคือการไม่กล้าทำเพราะกลัวล้มเหลว

8. โฟกัสความสำเร็จให้เป็นหนึ่ง การสร้างความสำเร็จเราไม่จำเป็นต้องทำหนึ่งเรื่องภายในหนึ่งวัน แต่เราสามารถที่จะทำหลาย ๆ เรื่องภายในวันเดียวได้ การสร้างความสำเร็จต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนและเป็นหนึ่ง ต้องรอบคอบ ละเอียดอ่อน และต้องไม่ท้อต่ออุปสรรคที่ผ่านเข้ามา

9. กำหนดเส้นตายความสำเร็จ ระบุลงไปเลยว่าเป้าหมายของชีวิตต้องสำเร็จเมื่อไหร่ ปีไหน เมื่ออายุเท่าไร เขียนตัวโต ๆ ติดไว้ให้มองเห็นง่าย ๆ เพื่อต่อย้ำความจำไม่ให้เราลืมความตั้งใจของตัวเอง

10. พักสมองเพื่อความสำเร็จอันสวยงาม ความมุ่งมั่นความพยายามอย่างต่อเนื่องเมื่อรวมกับการพักผ่อนอย่างพอดีของร่างกาย จิตใจ และสมอง จะได้ผลลัพธ์คือความสำเร็จอันสวยงาม

11. ฟังตัวช่วยตน จงฝึกฟังตัวเองก่อนที่จะไปฟังคนอื่น ทำตัวเองให้แข็งแกร่งทำให้ตัวเองเติบโตขึ้นด้วยศักยภาพของตัวเอง เมื่อเราคิดอย่างนี้เป็นประจำก็จะเป็นการปลุกฝังตัวเองให้ฟังพาตัวเองก่อน แต่ถ้าเราทำไม่ได้จริง ๆ จึงไปขอความช่วยเหลือจากคนอื่น

12. การสร้างนิสัยคนสำเร็จ ประกอบไปด้วย วิเคราะห์ ยอมรับ รักษา ลบล้าง สร้างใหม่ ซึ่งใน 5 คำนี้เป็นการสร้างนิสัยคนสำเร็จที่แท้จริง มีรายละเอียด ดังนี้

1) วิเคราะห์ คือ การมองอย่างเป็นกลางว่าอะไรดี อะไรแย่ อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และเลือกทำในสิ่งที่ดี จงมั่นใจในการตัดสินใจของตนเอง

2) ยอมรับ คือ ยอมรับนิสัย ความรู้สึกของตัวเองทั้งด้านดี และไม่ดีจากนั้นค่อยทำการแก้ไข ปรับเปลี่ยนให้เป็นในทางที่ดี

3) รักษา คือ ทำการแก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลงนิสัยที่ไม่ดีให้ค่อย ๆ หาย ๆ ไป และรักษานิสัยที่ดีให้คงอยู่อย่าให้หายไป

4) ลบล้าง คือ เตือนตัวเองอยู่เสมอว่าเราเลิกนิสัยที่ไม่ดีแล้วและทำแต่สิ่งที่ดีจะทำให้ดียิ่งขึ้น

5) สร้างใหม่ คือ ฝึกสมองให้คิดและทำนิสัยใหม่ ๆ ทำอย่างต่อเนื่อง

13. อย่างจมอยู่กับความทุกข์ในอดีต อดีตเป็นเพียงเรื่องที่ผ่านมาไปแล้วต่อให้เรื่องนั้นจะทุกข์ขนาดไหนจงอย่าให้มันส่งผลร้ายถึงปัจจุบันและอนาคตแต่จงเปลี่ยนความทุกข์นั้นให้เป็นบทเรียนและเครื่องเตือนใจเท่านั้นพอ

14. ทำแบบฝึกหัดตัวเองทุกคืน ไม่ว่าจะทำอะไรการตรวจสอบตัวเองว่าได้ทำอะไรบ้างแล้วทำเสร็จหรือไม่ถ้าทำไม่เสร็จมีสาเหตุมาจากอะไรมีอะไรที่ต้องทำต่อไปและจะทำเสร็จเมื่อไหร่เป็นการถาม – ตอบตัวเองเพื่อให้รู้เราไม่ได้เพิกเฉยต่อความสำเร็จที่ตั้งเป้าหมายไว้

15. เสริมกำลังพลส่วนที่ไม่แข็งแรง ถ้าอยากประสบความสำเร็จเราก็ต้องรู้ว่าส่วนไหนคือความถนัดที่เป็นจุดแข็งของเราเอง ส่วนไหนที่เราไม่ถนัดเป็นจุดด้อยของเรา เพื่อที่จะได้ส่งเสริมส่วนที่เราถนัด ชำนาญ แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น และอุดจุดด้อยของตัวเองไปพร้อม ๆ กัน

16. เข้าในธรรมชาติของสิ่งที่ทำ คนที่จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีความรู้ในเรื่องที่แท้จริง ๆ และต้องรู้จักธรรมชาติของสิ่งนั้นด้วย โดยเฉพาะการทำธุรกิจที่ต้องเข้าใจธรรมชาติของธุรกิจแล้ว ยังต้องเข้าใจธรรมชาติของลูกค้าในธุรกิจของตัวเองด้วย

17. ศักยภาพที่แท้ มีมากกว่าที่คิด จงมองเห็นจุดที่ต้องพัฒนาศักยภาพของตนเอง และจงอย่าตำหนิตนเอง เพราะไม่มีใครสมบูรณ์แบบแต่ให้ปรับปรุงตนเองและปรับปรุงสิ่งที่เรากำลังลงมือทำ

18. มาตรการวัดความสำเร็จ มาตรการวัดความสำเร็จไม่ได้มีไว้เพื่อตรวจสอบยืนยันว่าเราก้าวมาไกลแค่ไหนแล้วเท่านั้นแต่ยังเป็นการบอกให้เรารู้ว่าเราเดินมาถูกและตรงทางหรือไม่ที่สำคัญการวัดความสำเร็จเป็นระยะอยู่ตลอดเวลาทำให้เราได้เห็นความก้าวหน้าของตัวเองและมีกำลังที่จะทำต่อไป

19. สะสมความสำเร็จ การก้าวไปสู่ความสำเร็จ ถ้าขาดการสะสมจุดเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปก็อาจทำให้เราไปไม่ถึงจุดหมายแห่งความสำเร็จ ซึ่งความสำเร็จสูงสุดของเราจึงจำเป็นต้องผ่านการสะสมความสำเร็จย่อย ๆ มาก่อนทั้งนั้น เพื่อความมั่นคงและแข็งแกร่งในชัยชนะอันสวยงาม

20. Just Do It Now จงลงมือทำ คำว่า รอ และ จะ เป็นคำแก้ตัวของคนที่ไม่มีวันประสบความสำเร็จได้ ไม่ว่าจะป็นผีเสื้อหรือผีเสื้อใหญ่ก็ไม่มีวันทำได้เพราะมัวแต่ รอ และ จะ เท่านั้น ซึ่งเป้าหมายอะไรก็ตามที่วางไว้จะไม่สำเร็จถ้าเราไม่ลงมือทำอย่างมัวแต่บอกว่าจะทำ แล้วก็มัวแต่รอ จงลงมือทำทันทีและทำด้วยความมั่นใจ

21. ต่อยอดความสำเร็จ การต่อยอดความสำเร็จเป็นเรื่องการใช้พื้นฐานความสำเร็จเดิมในการพัฒนาต่อเติมให้เราประสบความสำเร็จในระดับที่สูงขึ้น เป็นการเพิ่มมูลค่าความสำเร็จ⁵⁰

⁵⁰น้ำฝน กลินชัยศักดิ์, *เส้นทางคนสำเร็จ*, (กรุงเทพมหานคร : พิษณุการพิมพ์, 2552), หน้า 2-20.

มนุษย์ทุกคนต่างก็หวังที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยกันทั้งนั้น แต่แนวทางในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธให้ประสบความสำเร็จได้ มีหลักปฏิบัติเบื้องต้น 2 ประการ⁵¹ คือ

1. ต้องแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง
2. ดำเนินชีวิตไปตามเส้นทางที่ถูกต้องที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

การที่จะแก้ไขตนเองต้องเริ่มแก้ไขที่ใจ ใจบกพร่องเพราะมักทำไปตามอำนาจกิเลส คือถูกชักจูงให้ทำผิดด้วยอำนาจของโลก โภคะ หลง มีผลทำให้ชีวิตพบกับความทุกข์และอุปสรรคต่าง ๆ การแก้ไขที่ใจจึงต้องวางเป้าหมายไว้ที่การนำใจกลับมาอยู่กับธรรมะ ซึ่งเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ มีอยู่ภายในตัวมนุษย์ทุกคน

สรุปได้ว่า หลักในการสร้างความสำเร็จในชีวิต คือ สิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตค่อนข้างมาก นั่นก็คือ ทุณทรัพย์ ถ้าขาดทุนทรัพย์แล้วยากที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้ และแนวทางการความสำเร็จตามหลักพุทธนั้น ซึ่งมนุษย์ทุกคนต่างก็หวังที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยกันทั้งนั้น แต่แนวทางในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธให้ประสบความสำเร็จได้ มีหลักปฏิบัติเบื้องต้น 2 ประการ คือ 1) ต้องแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง และ 2) ดำเนินชีวิตไปตามเส้นทางที่ถูกต้องที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

2.3 สรุป

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัย อาจสรุปประเด็นที่เกี่ยวกับวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต สามารถสรุปได้ว่า วิธีการสร้างในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้นั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องศึกษาและพึงปฏิบัติเอง และวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตนั้นจำเป็นต้องน้อมนำและยึดถือหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติในการดำรงชีวิต เพื่อให้ชีวิตประสบความสำเร็จโดยมีการยึดมั่นกับหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติและจะต้องพึงตนเองก่อน วิธีการสร้างความสำเร็จในการพึ่งตนเองนั้นประกอบไปด้วย 1) การสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองตามกฎหมายแห่งกรรม 2) การสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยการประกอบคุณความดี 3) การสร้างความสำเร็จด้วยการพึ่งตนเองโดยไม่พึ่งวิธีบวงสรวง 4) การสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยการยกระดับชีวิตให้สูงขึ้น และ 5) การสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยหลักศรัทธา

ขั้นตอนการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จะเห็นได้ว่าคนเรามีคุณลักษณะที่สำคัญคือ มีความสามารถที่พัฒนาได้ และเมื่อได้รับการพัฒนาแล้วจะมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ จะมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี รู้จักใช้ปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม หลักจิตวิทยา หลักการบริหาร เพื่อมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม มีความรัก มีความจริงใจหรือพอใจที่จะทำเรื่องนั้น มีความเพียรพยายามเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง และใช้ปัญญากำกับการกระทำอย่างรอบคอบ แต่มีใจทำด้วยอารมณ์ความรู้สึก โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ประโยชน์และความสุขทั้งส่วนตน

⁵¹ หลวงพ่อทัตตชีโว, “แนวทางการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จของชาวพุทธเป็นอย่างไร”, 2558, สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2562 จาก <<http://www.dmc.tv. html>>

บุคคลอื่น และสังคม และมีความสุขบนพื้นฐานตามความต้องการของแต่ละคน รวมทั้งนำความรู้จากความจริงของชีวิตมาสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตได้

ดังนั้น วิธีการหรือแนวทางที่จะสร้างหรือนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้นั้น มีหลักธรรมที่สำคัญในทางพุทธศาสนาที่มนุษย์จะต้องดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม ซึ่งหลักใหญ่ทรงสอนให้รู้จักการพึ่งตนเองในการประกอบคุณความดี ในการยกระดับชีวิตของตนให้สูงขึ้นเป็นการสอนให้มนุษย์เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง สอนให้รับผิดชอบตัวเอง ไม่โอนให้เป็นภาระของคนอื่นหรือสิ่งอื่น ไม่ต้องบวงสรวง อ้อนวอน หรือรอโชคชะตา นอกจากนี้วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตนั้นจะต้องอาศัยการพึ่งตนเองก่อนที่จะทำให้ชีวิตประสบกับความสำเร็จได้

บทที่ 3

การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม

การวิจัยเรื่อง การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความที่ได้เขียนไว้ และเว็บไซต์ต่าง ๆ อีกส่วนหนึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 รูป/คน โดยมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

3.1 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม

3.1.1 ความเป็นมาของอริยฐานธรรม

3.1.2 ความหมายของหลักอริยฐานธรรม

3.1.3 ประเภทของอริยฐานธรรม

3.1.4 ประโยชน์ของหลักอริยฐานธรรม

3.1.5 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตโดยใช้หลักอริยฐานธรรม

3.1.6 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตโดยใช้หลักจักรธรรม 4

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ

3.3 สรุป

3.1 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม

อริยฐานธรรมเป็นการอริยฐานใจให้ชีวิตมีเป้าหมายมุ่งมั่นเพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จ หรือเพื่อบรรลุผลในสิ่งที่พึงประสงค์ ในหัวข้อหลักอริยฐานธรรมผู้วิจัยได้นำเสนอความเป็นมาและประเภทของอริยฐานธรรม รายละเอียดดังนี้

3.1.1 ความเป็นมาของอริยฐานธรรม

มนุษย์ที่เกิดมาทุกคนต่างมีเป้าหมายในชีวิตด้วยกันทั้งนั้น และแตกต่างกันไปตามความต้องการ ซึ่งคติในทางพระพุทธศาสนานั้น มีการแบ่งเป้าหมายของชีวิตออกเป็น 2 ระดับ ประกอบด้วย 1) ระดับโลกียะ คือ ชีวิตที่มีความสุขตามวิสัยของผู้ที่ยังบริโภคกาม ซึ่งเป็นความสุขที่มีความทุกข์เจือปน โลกียะนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีจริยธรรมกำกับเสมอ ตามอุดมคติทางพระพุทธศาสนานั้นชีวิตฆราวาสต้องมีแนวโน้มที่จะสละโลกียะสุข เพื่อยกระดับของจิตใจเข้าสู่โลกุตระด้วยอริยฐานธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต และ 2) ระดับโลกุตระ คือ ภาวะที่หลุดพ้นแล้วจากโลกียะ ไม่เกี่ยวข้องกับกาม ตัณหา ทิฏฐิ อวิชชาอีกต่อไป¹

อริยฐานธรรม ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในสิบबारมีของพระโพธิสัตว์ ที่พระองค์ใช้ในการบำเพ็ญอริยฐานबारมี เพื่อการบรรลุธรรมเป็นพระพุทธเจ้าในภายหน้า ซึ่งในตอนนั้นทรงเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ทรงพระนามว่า พระเนมิราช เมืองมิถิลา แคว้นวิเทหะ การบำเพ็ญอริยฐานबारมี

¹เทพพร มังธานี, *ทศชาติชาดก พระเจ้าสิบชาติ*, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, 2543), หน้า 71-84.

ของพระโพธิสัตว์ผู้มี เพื่อบรรเทา และละความ มัวเมาในกองสังขาร แล้วตั้งจิตอธิษฐานถึงเป้าหมายชีวิตที่มีความสงบสุขในบั้นปลาย จากนั้นมุ่งมั่นกระทำตามที่อธิษฐานไว้อย่างเด็ดเดี่ยว ไม่หวนกลับ ไม่โลเล การบำเพ็ญอธิษฐานธรรมบารมีมีเช่นนี้นับได้ว่าใช้ชีวิตด้วยความจริง หรือรู้เท่าทันในกองสังขาร และไม่เป็นชีวิตที่ปราศจากเป้าหมายทางจริยธรรม ทั้งยังจะเป็นฐานที่สำคัญ จะนำไปสู่ความรู้แจ้งในกองสังขาร หลุดพ้นจากความพัวพันด้วยกิเลสตัณหา มีจิตใจบริสุทธิ์ บรรลุนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตสืบไป²

สรุปได้ว่า ความเป็นมาของอธิษฐานธรรม เกิดจากเป้าหมายความต้องการของมนุษย์ ซึ่งในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ประกอบด้วย 1) ระดับโลกียะ และ 2) ระดับโลกุตระ อธิษฐานธรรมบารมีนี้เป็นการสร้างบารมีของพระพุทธเจ้า ซึ่งตอนนั้นทรงเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงพระนามว่า พระเนมิราช แห่งแคว้นวิเทหะ เพื่อบรรเทาความมัวเมาในกองสังขาร และรู้เท่าทันในกองสังขาร เพื่อการหลุดพ้น บรรลุนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุด ซึ่งบารมีเหล่านี้จะส่งผลในภายภาคหน้า จึงเห็นได้ว่า อธิษฐานธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสำเร็จของชีวิตได้ทั้งทางโลกียะ และทางโลกุตระ

3.1.2 ความหมายของอธิษฐานธรรม

อธิษฐานธรรม เป็นหลักธรรมที่ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้ จากความมุ่งมั่น กระทำตามที่อธิษฐานไว้อย่างเด็ดเดี่ยว ไม่หวนกลับ หรือโลเล เพื่อให้รู้แจ้งในกองสังขาร ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของอธิษฐานธรรม เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์แห่งการศึกษา และความเข้าใจเกี่ยวกับอธิษฐานธรรมไว้ ดังนี้

คำว่า “อธิษฐาน” ตามความหมายในทางธรรมมุ่งไปที่การตั้งใจจะทำความดีสิ่งหนึ่ง เป็นสำคัญมีทั้งส่วนที่เป็นหัวข้อธรรมและส่วนที่เป็นบารมี ซึ่งส่วนที่เป็นหลักธรรมท่านได้กล่าวถึง อธิษฐานธรรม คือ ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจมี 4 ประการ ได้แก่ ปัญญาอธิษฐาน สัจจาธิษฐาน จาคาธิษฐาน และอุปสมาธิษฐาน³

คำว่า “อธิษฐาน” ในทางพระพุทธศาสนามีรูปศัพท์ทางนิรุกติศาสตร์มาจาก อธิ + ฐาน + ยุ ซึ่งเป็นรูปกริยาปัจจุบันกาล คือ “อธิฐฺหติ” คำว่า “การอธิษฐาน” เป็นคำนามมีความหมายทั่วไปว่า

1. การยืนหยัดอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
 2. การกำหนดความตั้งใจรวมทั้งความคิดอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมั่นคง
 3. การตั้งใจปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ตนเองกำหนดอย่างมั่นคง
- นอกจากนี้ยังหมายถึง
1. การตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว
 2. การกำหนดใจตนเองให้มั่นคง

²ช.ช. 28/421-598/246-273.

³ที.ปา. 11/311/290.

3. การให้เห็นความเห็นชอบอย่างจริงใจ⁴

อริษฐาน ตามความหมายพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมได้นิยามคำว่า “อริษฐาน” หมายถึง ความตั้งใจมั่นการตัดสินใจเด็ดเดี่ยววางจุดหมายแห่งการกระทำของตนไว้แน่นอนและดำเนินตามนั้นแน่วแน่ การอธิบายความหมายตามแนวนี้นี้ตรงตามจุดมุ่งหมายเดิมทางพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นหนึ่งในทศบารมี⁵

อริษฐาน ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้นิยามความหมายของอริษฐานว่า หมายถึง การตั้งใจมุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่ง, ตั้งจิตปรารถนา, ตั้งจิตขอร้องต่อสิ่งที่ตนถือว่าศักดิ์สิทธิ์เพื่อผลอย่างใดอย่างหนึ่ง⁶

อริษฐานธรรม หมายถึง ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ ธรรมอันเป็นที่มั่น ทำให้ชีวิตของตนมีฐานของการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง สิ่งที่ควรตั้งความปรารถนาเพื่อให้เป็นคนดีตลอดไป เป็นธรรมดาที่ทุกคนจะต้องมีอุดมการณ์ หรือมีเป้าหมายของชีวิต จึงจะทำให้เป็นคนดีงามอยู่ตลอดไป ทุกคนจะต้องมีปัญญา เป็นเครื่องประคับ ประคอง เป็นแสงสว่างส่องทางในการดำเนินชีวิต เพื่อไม่ให้ชีวิตตกไปสู่ความชั่วร้าย ทุกคนจะต้องมีสัจจะในการที่จะนำพาชีวิตให้เข้าสู่เป้าหมายแห่งชีวิตได้ ทุกคนต้องไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่เป็นคนเอาดีแต่ตัวเองด้านเดียว ต้องเป็นคนเข้มแข็งไม่ยอมแพ้อำนาจของพญามาร ที่มีมาในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เราสามารถเดินทางล่องพ้นภัยในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ไปได้ เมื่อเรามีอริษฐานธรรมเป็นธรรมที่ตั้งมั่นและมั่นคงอยู่ในจิตใจแล้ว ถือได้ว่าเป็นผู้ที่หนักแน่นในคุณธรรม เป็นผู้มั่งคั่งที่ได้รับการฝึกฝน และอบรมมาดี ส่วนอริษฐานธรรมนั้นมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ 1) ปัญญา 2) สัจจะ 3) จาคะ และ 4) อุปสมะ⁷

อริษฐานธรรม เป็นธรรมที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้วสามารถดำเนินชีวิตของตนเองให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของชีวิตที่ได้วางเอาไว้ ทำให้ชีวิตของตนเองที่เกิดขึ้นมาแล้วชาติหนึ่งไม่เสียประโยชน์เปล่าซึ่งบุคคลที่มีธรรมเหล่านี้เป็นฐานของการดำรงชีวิตแล้ว ย่อมจะมีชีวิตที่ประสบผลสำเร็จทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นบุคคลที่มีความมั่นใจในชีวิตของตนเองไม่มีความหวั่นไหว หวาดหวั่น สะพรึงกลัว แม้แต่ความตายที่จะมีมาสู่ตนเอง บุคคลที่ตั้งมั่นอยู่ในอริษฐานธรรม และนำหลักธรรมนี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตให้ดีแล้ว ย่อมมีความสำเร็จ ความมั่นคง เป็นบุคคลที่ได้เข้าถึงแก่นแท้ของชีวิตอย่างแท้จริง เพราะว่าหลักอริษฐานธรรมนี้ จะทำให้มีพลังทางจิตใจที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยว มั่นคง จนประสบความสำเร็จ จะนึกจะคิดจะทำงานอะไรก็ประสบแต่ผลสำเร็จตามที่ตัวเองมุ่งหวังเอาไว้ได้ ซึ่งจะทำให้ธรรมในฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ หรือธรรมที่มาขัดขวางไม่ให้เราปฏิบัติไปในทางที่ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจะไม่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ เพราะว่าธรรมนี้จะ

⁴บุญย์ นิลเกษ, *อุดมการณ์ชีวิตแบบพระโพธิสัตว์ เล่มที่ 10 ตอนการบำเพ็ญอริษฐานบารมี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 1-2.

⁵พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2545), หน้า 239.

⁶ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, 2546), หน้า 1324.

⁷พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแล้ว, หน้า 308.

ด้านทาน หรือป้องกันเอาไว้ได้อย่างมั่นคง อกุศลธรรมหรือความชั่วร้าย รากเหง้าแห่งความเลวร้ายทั้งปวง ก็ไม่สามารถจะเข้าครอบงำชีวิต หรือจิตใจของบุคคลที่มีหลักธรรมข้อนี้ได้ เพราะว่าหลักธรรมที่แท้จริงที่เรานำมาปฏิบัติให้ชีวิตของเราประสบความสำเร็จในชีวิต และหน้าที่การงานนั้นจะต้องนำมาเพื่อพัฒนาจิตใจ ทำให้เป็นคนที่มีจิตใจตั้งงามเข้มแข็ง ไม่โลเล แม้จะมีอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้นก็ไม่มี ความย่อท้อ ท้อถอย หมดความเพียร⁸

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า องค์ธรรมแห่งอริยฐานธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงได้จำแนกไว้ มี 4 ประการ ประกอบด้วย ปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะ ซึ่งเป็นธรรมที่ยืนหยัดให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดของชีวิตในอันเป็นที่หมายได้อย่างแน่นอน ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคงของบุคคล ธรรมที่ใช้ประดิษฐานตน เพื่อให้ตนเองสามารถยึดเอาผล สำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายไว้ได้ โดยไม่เกิดความสำคัญในตนผิด ไม่หลงตนเองว่าเป็นผู้ที่ดีกว่าบุคคลอื่นทำให้เป็นคนที่ยกตนข่มท่าน มองคนอื่นต่ำกว่าตนเสมอ ไม่หลงโลก คือ ไม่ติดในโลภียสุข ไม่หลงในตำแหน่ง ไม่ยึดในยศอำนาจวาสนา และไม่ทำในสิ่งที่ทำให้เกิดความมัวหมองในตน คือ ความชั่วร้ายต่าง ๆ ความเห็นที่ผิดไปจากธรรมเป็นมิจฉาทิฎฐิ ต่อต้านธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว จึงเป็นหมวดธรรมที่สามารถนำชีวิตไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตนวางเอาไว้ เป็นแผนที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ประสบแต่ความสุขและความสำเร็จในชีวิต ทั้งด้านความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ หน้าที่การงานที่รับผิดชอบ ตลอดจนทั้งนำผู้ปฏิบัติให้เข้าใจและเข้าถึงธรรม เพื่อให้ตนเองได้รับผลจากการปฏิบัตินั้น อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม⁹

อริยฐาน หมายถึง การตั้งใจมุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่ง การตั้งจิตภาวนา การตั้งจิตขอร้องต่อสิ่งที่ตนถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ตนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ในทางพระวินัย แปลว่าการตั้งเอาไว้ หรือตั้งใจกำหนดไว้ แม้แต่พระพุทธเจ้าช่วงยังไม่ตรัสรู้ก็ทรงอริยฐานเหมือนกัน ทรงอริยฐานว่า เราตั้งความเพียร คือความไม่ถอยหลัง หลังเอ็นกระตุก จะเหลือเนื้อและเลือด ในสรีระจักเหี่ยวแห้งไปก็ตามที่ เมื่อยังไม่บรรลุได้ด้วยกำลังของบุรุษ ด้วยความเพียรของบุรุษ ด้วยความบากบั่นของบุรุษแล้ว จักหยุดความเพียรนั้นเสียเป็นไม่มีเลย ซึ่งเป็นคำอริยฐานของมหาบุรุษก่อนการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า¹⁰

อริยฐานธรรม หมายถึง ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคงในชีวิตของมนุษย์ มีอยู่ 4 ประการ ดังนี้

1. ปัญญา หมายถึง ความรู้ชัดหยั่งรู้ในเหตุผล พิจารณาให้เข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึง ความจริง
2. สัจจะ หมายถึง ความจริง ดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา เริ่มแต่สมมติ สัจจะจนถึง ปรมัตถสัจจะ

⁸พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *ธรรมานุญชีวิต ฉบับพจนานุกรมภาษาอังกฤษ*, อ่างแล้ว, หน้า 34.

⁹พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 174.

¹⁰พระธรรมสิงหบุราจารย์, *หลักประกันชีวิต ทุกลมหายใจใช้เวลาให้เป็นประโยชน์*, อ่างแล้ว, หน้า 21.

3. จาคะ หมายถึง ความเสียสละ สละอันสิ่งเคยชิน ข้อที่เคยยึดถือไว้ และสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงเสียได้ เริ่มแต่สละอันสิ่งจนถึง สละกิเลส

4. อุปสมะ หมายถึง ความสงบ ระวังโทษข้อขัดข้องมัวหมอง วุ่นวายอันเกิดจากกิเลสทั้งหลายแล้ว ทำจิตให้สงบได้¹¹

หลักธรรมที่ทำให้คนมีชีวิตอยู่อย่างมั่นใจ ไม่คลอนแคลน ไม่สิ้นหวัง ในทางโลกนั้นสามารถใช้อิทธิฐานธรรมในการดำเนินชีวิตให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง มีแนวทางที่มั่นคง สามารถต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคที่เข้ามากระทบกับการดำเนินชีวิต และการทำงานได้ ทำงานและดำเนินชีวิตให้อยู่บนโลกนี้ได้อย่างสุขสบาย ส่วนในทางธรรมนั้น สามารถนำหลักธรรมนี้ไปประกอบพิจารณาในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาจิตใจให้สงบสุข และเพื่อทำให้ชีวิตของตนเองหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งหลายทั้งปวงได้ เป็นธรรมที่เป็นเครื่องเกื้อหนุนให้เข้าสู่นิพพาน¹²

สรุปได้ว่า อิทธิฐานธรรม หมายถึง หลักธรรมที่ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้จากความมุ่งมั่นกระทำตามทิวอิทธิฐานไว้อย่างเด็ดเดี่ยว ไม่หวนกลับ หรือโลเล เพื่อให้รู้แจ้งในกองสังขารประกอบด้วย 4 ประการ คือ 1) ปัญญาอิทธิฐาน 2) สัจจาธิฐาน 3) จาคาธิฐาน และ 4) อุปสมาธิฐาน ซึ่งเป็นธรรมที่ยืนหยัดให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดของชีวิตในอันเป็นที่หมายได้ และเป็นธรรมอันเป็นฐาน เพื่อให้ตนเองสามารถยึดเอาผล สำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายไว้ได้ โดยไม่เกิดความสำคัญในตนผิด ไม่หลงตนเองว่าเป็นผู้ที่ดีกว่าบุคคลอื่นทำให้เป็นคนที่ยกตนข่มท่าน มองคนอื่นต่ำกว่าตนเสมอ ไม่หลงโลก คือ ไม่ติดในโลภียสุข ไม่หลงในตำแหน่ง ไม่ยึดในยศอำนาจวาสนา และไม่ทำในสิ่งที่ทำให้เกิดความมัวหมองในตน คือ ความชั่วร้ายต่าง ๆ

3.1.3 ประเภทของอิทธิฐานธรรม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงตรัสรู้ และทรงแสดง และสั่งสอนในหลักธรรมต่างๆ ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมจึงถือได้ว่าเป็นการตั้งต้นไว้ชอบ กล่าวคือ ตั้งจิตให้ตั้งอยู่ในศรัทธาศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ฝึกฝนตนเองให้เปี่ยมด้วยคุณธรรม ซึ่งจะช่วยให้พบแต่ความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรือง ธรรมะเหล่านี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และทำให้ชีวิตพบแต่ความสุข ความเจริญ จะทำสิ่งใดก็จะประสบผลสำเร็จ¹³ ยิ่งกล่าวว่า เพราะธรรมะเป็นสิ่งที่เปี่ยมมาตรฐานสามารถที่จะวัดความดีความชั่วของมนุษย์ได้ทั้งโลก และทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถควบคุมความโลภ ความโกรธ ความหลง ของตนเองได้ เพราะว่าธรรมะนั้นอยู่คู่กับการดำเนินชีวิต เนื่องจากธรรมสามารถทำให้โลกมีความสุข ผู้ที่ไม่มีธรรมะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ก็จะใช้ชีวิตที่หาแก่นสารอะไรไม่ได้ ไม่ประสบผลสำเร็จในชีวิต และนำไปสู่ความเสื่อม¹⁴ ธรรมะนั้นจึงเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ เป็นหนทางที่เป็นประโยชน์ เพราะหลักธรรมสอนให้คนรู้ถึงหลักของการ

¹¹ที.ปา. 11/311/290.

¹²พระครูเมตตาสารคุณ (ราชชัย ยันสังกัต), “การศึกษาหลักอิทธิฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิต”, อ้างแล้ว, หน้า 12.

¹³เสถียรพงษ์ วรรณปก, *นิทานมงคลธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2549), หน้า 55.

¹⁴พระเทพสุวรรณโมลี (สะอั้ง สิรินนโท), *เสียงพระ เสียงเพลง*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, 2552), หน้า 3.

ดำเนินชีวิตให้ถึงความเจริญ และผู้รู้ถึงสิ่งที่จะนำความเสื่อมมาสู่ตนจนทำให้สามารถป้องกันได้ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ เป็นทางที่เปิด เพื่อให้มีแนวทางเดินได้ไม่ต้องลำบาก¹⁵

อริชฐานธรรม คือ ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ ธรรมอันเป็นที่มั่น เป็นองค์ธรรมที่ประกอบด้วยธรรม 4 ประเภท ดังนี้ 1) องค์ธรรมประเภทปัญญา 2) องค์ธรรมประเภทสัจจะ 3) องค์ธรรมประเภทจาคะ และ 4) องค์ธรรมประเภทอุปัสมะ¹⁶ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ธรรมประเภทปัญญา

ปัญญา คือ ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด¹⁷

ปัญญา นั้นคือ ความรู้ทั่วถึงความจริงของสิ่งที่ควรรู้ทั้งหลายนั่นเอง¹⁸

ปัญญา คือ ความรู้ชัด รู้แจ้ง รู้ซึ่งความจริงแท้แน่นอน หยั่งรู้ในเหตุผลและทำการพิจารณาในสภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง¹⁹ และได้กล่าวถึงปัญญาว่า ได้ขึ้นชื่อว่าปัญญาเพราะความรู้เข้าใจหยั่งแยกใน เหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์ และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ และได้อธิบายเพื่อเพิ่มเติมว่า ปัญญาจึงได้แก่ความเข้าใจ ความรู้ทั่วไป ความรู้ชัด คือ รู้ทั่วถึงความเป็นจริงหรือรู้ตรงความเป็นจริง เช่น รู้เหตุรู้ผล รู้ชั่วรู้ดี รู้ผิดรู้ถูก รู้ว่าไม่ควรรู้ว่าควร รู้โทษรู้คุณ รู้ไม่ใช่ ประโยชน์รู้ใช้ประโยชน์ มีความรู้เท่าทันสังขาร รู้องค์ประกอบ รู้เหตุปัจจัย รู้คิด รู้พิจารณา รู้วินิจฉัย รู้จะจัดแจง หรือดำเนินการอย่างไร จึงทำให้ผู้มีปัญญาย่อมมีความหยั่งรู้ทั้งเหตุและผล และสามารถดำรงตนอยู่ในคลองแห่งความเจริญ และสามารถหลีกเลี่ยงจากเหตุแห่งความเสื่อม²⁰

ปัญญาเมื่อมีความแก่กล้าแล้ว ย่อมกำจัดอวิชชา ความไม่รู้แจ้ง ความหลง (โมหะ) ไม่รู้จริงซึ่งทำให้บุคคลพ่ายแพ้ได้ เปรียบเสมือนแสงสว่างของไฟที่สามารถกำจัดความมืดได้ การเข้าถึงความจริงที่วามนี้ คือกริยาที่แน่ชัด ความที่ได้ทำการวินิจฉัยแล้ว เลือกสรร วิจัย การกำหนดความหมาย ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ความรู้แจ้ง ความรู้ดี ผู้ที่มีปัญญาประกอบด้วยปัญญาพิจารณาถึงความเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็นอริยะ ข้ำแหละกิเลสอันเป็นที่จะให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ²¹

ปัญญา คือ ความคิดเห็นตามความจริง มีการอบรมจนเกิดความรู้แจ้งเห็นแจ้ง ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริงถึงที่สุด จนถึงกับถอนความยึดถือด้วยอุปทาน คือ ถอนความงอ ความหลงต่าง ๆ ออกไปได้จากใจ ซึ่งเป็นการถอนจิตใจให้หลุดพ้นออกมาเสียจากสิ่งที่มันเคยเข้าไปผูกพันไว้ตั้งแต่ต้น²²

¹⁵พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญา นันทะภิกขุ), *ธรรมครองชีวิตธรรมะนำแสงสว่างสู่ชีวิตใหม่*, อ่างแล้ว, หน้า 11.

¹⁶พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแล้ว, หน้า 308.

¹⁷ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*, อ่างแล้ว, หน้า 687.

¹⁸สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆปริณายก, *ความจริงที่ต้องเข้าใจ*, อ่างแล้ว, หน้า 227.

¹⁹พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, อ่างแล้ว, หน้า 174.

²⁰อง.ปญจก. 22/14/17-18.

²¹พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแล้ว, หน้า 875.

²²พุทธทาสภิกขุ, *สารนิพนธ์พุทธทาสภิกขุว่าด้วย ศาสนา ดนตรี กวี ศิลปะ*, (กรุงเทพฯมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2547), หน้า 77.

ปัญญา คือ คนที่มีปัญญาย่อมมีความฉลาดในการศึกษา มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ชีวิตเข้าถึงอิสรภาพ คือ ทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของปัจจัยภายนอกให้มากที่สุด และมีความเป็นใหญ่ในตัวในการกำหนดความเป็นอยู่ของตนให้มากที่สุด สามารถรับประกันได้ว่าจะไม่ทำชั่ว เอาชีวิตรอดปลอดภัย แม้ปัญหาของตนเอง และของผู้อื่นด้วยเหตุผล จะต้องเป็นการเข้าถึงในลักษณะของปัญญาที่มีหลักแห่งธรรมเป็นองค์ประกอบพิจารณาถึงเหตุผลของความจริงนั้น ดังนั้น ปัญญาที่จะนำมาใช้ในชีวิตจริง เพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นจะต้องเป็นปัญญาประยุกต์ คือ การนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชีวิตประจำวันของตนที่ดำเนินอยู่อย่างพอเหมาะแก่ตนและสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ทั้งหลาย แต่ว่าปัญญานี้ไม่ใช่ว่าทุกคนทุกคนจะใช้ได้เหมือนกันหมด จึงทำให้แต่ละคนนั้นมีระดับของปัญญา ระดับของความรู้ และบุญที่ทำไว้แตกต่างกัน จึงส่งผลให้แต่ละคนที่เกิดมามีระดับของปัญญาที่แตกต่างกันออกไป และคนเราก็ไม่สามารถทำอะไรตามที่ตนเองอยากจะทำได้เท่าที่ตนสามารถทำได้เท่านั้น แต่คนที่มีปัญญาเฉลียวฉลาดมากย่อมสามารถปรับตนเองให้เข้ากับเหตุการณ์ หรือปรับเหตุการณ์ให้เข้ากับตนเองได้ดีกว่าคนที่มีปัญญาน้อย เพราะว่าคนที่มีปัญญามากนั้น ย่อมเป็นคนที่มีประสบการณ์ ผ่านการฝึกฝนอบรมมามาก จนเป็นผู้ที่มีความรู้แตกฉานเรียนรู้และเข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเองได้อย่างถูกต้อง โดยใช้หลักของเหตุและผลมาประกอบในการดำเนินชีวิตของตนให้ประสบผลสำเร็จได้ง่ายกว่าคนที่มีปัญญาน้อย²³

ปัญญา นับได้ว่าเป็นแม่บทของอริยฐานธรรม เพราะปัญญาเป็นตัวสนับสนุนธรรมทุกข้อที่มีอยู่ ทำให้การปฏิบัติตามหลักอริยฐานธรรมประสบผลสำเร็จดังที่หวังได้ ถ้าไม่มีปัญญาก็อาจทำให้การปฏิบัติธรรมนั้นหลงทางได้ มนุษย์ทั่วไป สามารถนำหลักปัญญานี้มาใช้ให้ตนเองมีฐานที่มั่นคงเพื่อประสบความสำเร็จของชีวิต กล่าวคือ มีการใช้ปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิ หรือปัญญาเห็นชอบในการดำเนินชีวิต ให้มีชีวิตตั้งอยู่ในหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่หรือกิจการต่าง ๆ ที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ด้วยหลักแห่งอิทธิบาท 4 ด้วยปัญญาชาญฉลาด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีหลักในการบริหารจัดการกิจการของตนให้มีความเรียบร้อยและประสบผลสำเร็จ รู้จักการใช้จิตวิทยาในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดความสามัคคี เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น ก็ไม่ด่วนตัดสินใจไม่วู่วามไปตามอารมณ์ หรือหลงไหลตกไปตามอำนาจแห่งกิเลสตัณหาที่มาเย้ายวน ใช้ปัญญาของตนที่มีอยู่ศึกษาสิ่งต่าง ๆ ให้มีความรู้ที่แจ่มแจ้ง รู้ชัด หาเหตุหาผลไม่ด่วนสรุป ไม่หุเบา วางตัวเป็นกลาง ให้ความเป็นธรรมกับผู้ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างเท่าเทียมกัน มีปัญญารู้เท่าทันอคติทั้ง 4 ไม่ให้เข้าครอบงำจิตใจของตนเองได้ ไม่ไปสร้างปัญหา หรือสร้างความขัดแย้งกับบุคคลอื่น อันเป็นเหตุที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่ตน มีความรอบคอบจนสามารถเข้าใจอย่างละเอียดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคนั้น จนกระทั่งแก้ปัญหาอุปสรรคนั้นได้ หรืออาศัยผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่มีปัญญาเหนือกว่าเราช่วยเราอีกทีหนึ่ง เมื่อเข้าใจสิ่งต่าง ๆ นี้แล้ว ย่อมทำให้บุคคลเหล่านั้นมีความมั่นคง และประสบผลสำเร็จสูงสุด²⁴

²³ สาลี รักรุทธี, *คัมภีร์ของนักการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : เรื่องแสงการพิมพ์, 2548), หน้า 22.

²⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ*, (กรุงเทพมหานคร : ลิเบอร์ตีเพรส, 2548), หน้า 4.

ปัญญา คือ พละกำลังกิริยาที่รู้ชัดแจ้งเห็นตามสภาพความเป็นจริงทุกอย่าง การเลือกสรรภาวะที่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ไม่ฝืนตามกฎของสภาวะเหล่านั้น ภาวะที่ฉลาดรอบรู้ต่อสภาพเหตุการณ์ในต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจนสามารถเอาชนะเหตุการณ์เหล่านั้นได้ภาวะที่รู้ละเอียด ตรึกตรองหาเหตุและผลมาประกอบความรู้อย่างแจ่มแจ้งเห็นจริงของเหตุและผลตามความเป็นจริงต่าง ๆ ความคิดค้นความใคร่ครวญให้ถ่องแท้เป็นเครื่องทำลายกิเลสต้นเหตุที่มาทำให้ชีวิตของตนตกต่ำตกไปในทางเสื่อม และยังเป็นเครื่องนำทางชีวิตให้มีการดำเนินไปในทางที่ถูกต้องตามหลักธรรมคำสั่งสอนในพุทธศาสนาเพื่อให้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เพราะความประมาทในการดำเนินชีวิต ย่อมทำให้ชีวิตของตนเองตกต่ำพบแต่อุปสรรคปัญหาอยู่เสมอ ซึ่งจะทำให้ประสบความสำเร็จได้ยาก ปัญญาจึงเปรียบเสมือนดวงประทีปที่ส่องสว่างสามารถทำให้ตนดำเนินชีวิตไปตามทางที่ถูกต้องดีงาม และยังเปรียบเสมือนดวงแก้วทำให้จิตใจปลอดโปร่งเยือกเย็น ผู้ที่มีปัญญาต้องประกอบไปด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา เห็นถึงความเกิดขึ้นแล้วเสื่อมสิ้นไปไม่มีที่สิ้นสุด²⁵

การใช้ปัญญาพิจารณาเกี่ยวกับชีวิต เช่น การเกิดขึ้นแล้ว ย่อมมีแต่ความทุกข์จึงต้องใช้ปัญญาพิจารณาให้เข้าถึงแก่นแห่งความดับทุกข์นั้นเสีย เมื่อคนเรามีปัญหารู้แจ้งเห็นจริงและเข้าใจสิ่งนั้น ๆ อย่างถูกต้องตามที่เป็นจริงและสมบูรณ์จนทำให้ความเป็นอติตายึดมั่นถือตัวตนเป็นมิจฉาทิฎฐิ คือมีความเห็นที่ผิดไปจากครองธรรม มีมานะความถือตนสำคัญในตนเองผิดจะหมดไป อนัตตาความไม่ถือตัวตนไม่มีความยึดมั่น ความปล่อยวางจากสิ่งทั้งปวงก็จะเข้ามาแทนที่ ซึ่งแปลว่าวิชา หรือความรู้ที่มีปัญญาเป็นองค์ประกอบนั่นเอง²⁶

ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าปัญญานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิต เพราะบุคคลที่มีปัญญาในการดำเนินชีวิตที่มีความเฉลียวฉลาดนั้นย่อมถูกเรียกขานว่า บัณฑิต ซึ่งบัณฑิตนั้นได้ชื่อว่าเป็นคนที่มีความรู้เฉลียวฉลาดใช้ปัญญาของตนพิจารณาว่าจะต้องเว้นสิ่งที่ไม่ดีมีประโยชน์ และควรที่จะเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์มาสู่ตน ซึ่งจะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับนั้นย่อมเป็นประโยชน์ที่ประกอบด้วยธรรมที่มีปัญญาเป็นสิ่งเกื้อกูลจนทำให้การดำเนินชีวิตประสบแต่ความสำเร็จลุล่วงไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้วางเอาไว้²⁷

และในความเห็นทางพระพุทธศาสนานั้นได้จำแนกปัญญาออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ปัญญาระดับต้น คือ ระดับปัญญาที่เกิดขึ้นในธรรมชาติที่เป็นอยู่ในการใช้ชีวิตประจำวันของคนทั่วไป ซึ่งหมายถึง การรู้ทั่วไปในระดับของประสาทสัมผัส คือ การรู้แจ้งเกี่ยวกับอายตนะภายใน และอายตนะภายนอก เช่น การรู้แจ้งทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ซึ่งเป็นอายตนะภายใน เพื่อไปรับรู้เกี่ยวกับอายตนะภายนอก เช่น รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ รู้เกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียน การประกอบสัมมาชีพ การรู้จักนำความรู้ที่เป็นประโยชน์มาใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นปัญญาที่กำกับให้ตนสามารถ รู้ดี รู้ชั่ว ในระดับที่เป็นโลกีย์ปัญญา

²⁵ชุตินังค์ ไตรโลกา, “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาพละ 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 13.

²⁶พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), *แก่นพุทธศาสตร์*, อ่างแก้ว, หน้า 36.

²⁷อง.จตุกก. 21/59/97-98.

2. ปัญหาระดับกลาง คือ ความรู้ต่อสถานภาพต่าง ๆ ของสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในโลก หรือรู้ความหมายค่าแห่งการสมมติขึ้นในสังคม เช่น การสมมติเกี่ยวกับหน้าที่การงาน การสมมติให้มีการดำรงตำแหน่งที่แตกต่างกัน การสมมติเกี่ยวกับสถานภาพของความเป็นอยู่ที่ต่างกัน เช่น ชั้นชั้นที่ปกครอง และผู้ปกครอง พ่อแม่และลูก ครูและศิษย์ ซึ่งปัญหาระดับกลางนี้ก็เป็นโลกีย์ปัญญา

3. ปัญหาระดับสูงสุด คือ การที่รู้แจ้งในระดับของสังขธรรม ใช้ปัญญาพิจารณาให้เข้าถึงซึ่งรายละเอียดในหลักแห่งความเป็นจริง มีการศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้และเข้าใจจนสามารถแยกแยะว่าอะไรควรหรือไม่ควรนำมาปฏิบัติ ซึ่งการใช้ปัญหาระดับนี้นั้นเป็นการใช้ปัญญาเพื่อการปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับทุกข์ ปฏิบัติตามมรรคมืองค์แปด ซึ่งเป็นทางสายกลางมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การบรรลุพระนิพพาน ซึ่งหมายถึง การหมดจากอาสวะกิเลสทั้งปวงนั่นเอง ซึ่งปัญหาระดับนี้เป็นปัญญา ระดับโลกุตตรปัญญา²⁸

ปัญญา 3 ระดับนั้น ว่าโดยประเภทแล้วมีอยู่แค่สองอย่าง กล่าวคือ (1) โลภียปัญญา คือ ปัญหาระดับต้น และปัญหาระดับกลาง (2) โลกุตตรปัญญา คือ ปัญหาระดับสูงสุด²⁹

เกี่ยวกับชีวิตนี้มีทางเลือกอยู่สองทาง คือ คล้อยไปตามกับโลก หรือพยายามปฏิบัติให้อยู่เหนือโลก พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงปฏิบัติจนพระองค์ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ ในทำนองเดียวกันปัญญาก็มีสอง คือ ปัญญาโลกียะ กับปัญญาโลกุตระ หากเราไม่มีการภาวนาฝึกปฏิบัติอบรมตน ถึงเราจะมีปัญญาปานใดก็เป็นเพียงปัญญาโลกียะ เป็นโลกีย์วิสัย จะหลุดพ้นโลกไปไม่ได้ เพราะคำว่ามีธรรมะ นี้ก็คือการจะทำอะไรก็ตามให้ทำด้วยปัญญาให้นึกคิดด้วยปัญญา ผู้ใดมีสติสัมปชัญญะควบคู่ตลอดเวลาแล้ว คนนั้นย่อมอยู่ใกล้พระพุทธเจ้าทุกเมื่อ องค์ธรรมประเภทปัญญาธิฐานนี้³⁰

มนุษย์เราสามารถนำปัญญาที่ตนเองมีอยู่ไปใช้ในชีวิตได้ตลอดเวลา ใช้ได้ทั้งในการดำเนินชีวิตในทางโลก ทั้งความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ใช้ในการประกอบสัมมาอาชีพ ใช้ในการบริหารพัฒนา และปกครองบ้านเมืองให้มีแต่ความสงบสุข เพื่อให้ใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ได้อย่างมั่นคงและมีความสุขในการประกอบอาชีพการงาน รู้ว่างานไหนทำแล้วเป็นประโยชน์ งานไหนทำแล้วให้โทษ ใช้ปัญญาในการพิจารณาบุคคลต่าง ๆ ว่าดีหรือไม่ดีควรคบหาสมาคมหรือไม่ ส่วนการดำเนินชีวิตในทางธรรม คือ ใช้ปัญญาพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นจริงหรือไม่เป็นจริง เพราะปัญญาเป็นแสงสว่างที่นำพาคนเราให้มีความประเสริฐ สร้างแต่คุณงามความดี เพราะว่าเป็นการรู้เท่าทันสังขาร เห็นตามความเป็นจริงด้วยจิตใจที่มีความเป็นกลาง มีสติไม่หวั่นไหวไม่ถูกชักจูงไปตามความชอบใจและไม่ชอบใจรู้เท่าทันสมมติบัญญัติไม่ให้ออกนอกได้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น³¹

²⁸พระวราศักร์ วรรณโม, *พุทธจริยธรรมเพื่อมนุษยชาติ (ฉบับสมบูรณ์)*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2540), หน้า 648.

²⁹พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, อ่างแล้ว, หน้า 24.

³⁰พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), *โพธิญาณ*, อ่างแล้ว, หน้า 29.

³¹พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), *ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2536), หน้า 36-41.

บุคคลผู้มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาที่พัฒนาดีแล้ว คือ มีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ สดับรับฟัง ตลอดจนไตร่ตรองข้อมูล ข่าว สารต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้ที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่มีอคติคิดด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ไม่ถูกกิเลสครอบงำบัญชา ตลอดทั้งมีปัญญารู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต ทำให้สามารถทำให้ถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ตลอดจนสามารถแก้ปัญหาชีวิตให้หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย มีจิตที่หลุดพ้นเป็นอิสระ ทำให้มีจิตที่อยู่เหนือกระแสโลกซึ่งจะทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายและดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอย่างแท้จริงจึงเป็นชีวิตที่ประสบแต่ความสุข บรรลุถึงประโยชน์ทั้งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและยังใช้ปัญญาก่อให้เกิดประโยชน์และสร้างคุณค่าให้กับบุคคลอื่นได้ ซึ่งเกี่ยวกับปัญญาที่ใช้ในการพิจารณาเหตุและผลนี้ พระพุทธองค์ทรงตรัสเพื่อให้คนไม่หลงมกมายก่อนจะเชื่ออะไรก็ตามต้องใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ไตร่ตรองให้รอบครอบเสียก่อน เพราะว่าถ้าไม่ใช้ปัญญาในการพิจารณาเชื่อโดยที่ไม่มีเหตุผลแล้วจะทำให้เกิดความผิดพลาดและเสียใจในภายหลังได้³²

และเมื่อพระองค์ตรัสเรื่องกาลามสูตรนี้ก็เพื่อให้คนเราไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ให้ใช้ปัญญาในการพิจารณาเหตุผลของสิ่งต่าง ๆ ว่าถูกต้อง มีสาระหรือไม่ เป็นจริงตามสิ่งนั้นหรือไม่ ก่อนที่จะปลงใจเชื่อในสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น แต่ทรงสอนให้คนเราอย่าเชื่อหรือปฏิเสธอะไรง่าย ๆ เพราะว่าเรื่องเกี่ยวกับเหตุผลนี้ต้องใช้ปัญญาอย่างยั้งในการวิเคราะห์ เมื่อเห็นจริงแล้วว่าสิ่งนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขจึงทำตาม ถ้าไม่เป็นจริงและนำมาซึ่งความทุกข์และความเดือดร้อนก็พึงเว้นเสีย เพราะว่าปัญญาช่วยทำให้เป็นคนฉลาดรอบรู้ มีความชำนาญในการทำงานต่าง ๆ ประกอบกิจอันใดก็เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนและบุคคลอื่น บุคคลที่อยู่ด้วยปัญญาเป็นผู้มีชีวิตที่ประเสริฐเป็นชีวิตที่มีคุณค่าสามารถที่จะใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิตหรือที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยดี³³

ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้พระพุทธองค์ได้ทรงตอบปัญหาและสนทนากับชาวกาลามะในหัวข้อธรรม 10 ประการ เพื่อให้ชาวกาลามะไม่เป็นผู้หลงมกมายใช้ปัญญาหาเหตุผล ดังที่ท่านได้ตรัสไว้ในกาลามสูตร เพื่อให้บุคคลใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองประกอบไปด้วย 10 ประการคือ

1. อย่าปลงใจเชื่อทันที โดยการที่ได้ฟัง ได้เรียนกันมา
2. อย่าปลงใจเชื่อทันที โดยการถือ หรือปฏิบัติสืบต่อกันมา
3. อย่าปลงใจเชื่อทันที โดยตามข่าวลือ
4. อย่าปลงใจเชื่อทันที โดยการอ้างตำรา
5. อย่าปลงใจเชื่อทันที โดยการเดาเอง
6. อย่าปลงใจเชื่อทันที โดยการคาดคะเน
7. อย่าปลงใจเชื่อทันที โดยการตรึกตามอาการ
8. อย่าปลงใจเชื่อทันที โดยพอใจว่าเข้ากันได้กับความเห็นของตน
9. อย่าปลงใจเชื่อทันที เพราะเห็นว่าเป็นบุคคลน่าเชื่อถือ

³²พระมหาเสรีชน นริสสรโร(พันธ์ประโคน), “การศึกษาวิเคราะห์ห่อปัสเสนธรรมไพเราะพุทธศาสนาเถรวาท”, อ้างแล้ว, หน้า 49.

³³เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

10. อย่าปลงใจเชื่อทันที เพราะนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา³⁴

ปัญหาที่ว่านี้ ก็คือปัญหาอันเป็นสมบัติของพระอริยเจ้า ซึ่งเป็นปัญหาที่หยั่งถึงความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปอันเป็นธรรมดาของโลกและชีวิตอันให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ เพราะปัญหาที่เปรียบเหมือนดวงประทีปที่ใช้สำหรับส่องทางดำเนินชีวิตของตน ไม่ให้หลงทาง ให้ดำเนินชีวิตไปด้วยความผาสุก มีความเจริญและสุขสำราญ และเพื่อเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่มวลหมู่มหาชนทั้งหลาย และยังเป็นการนำปัญญามาเพื่อพัฒนาชีวิตในทางจิตอีกด้วย เป็นการนำไปสู่ความสงบสุขในวิถีชีวิต ตามหลักปัญญาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการใช้ปัญญาพัฒนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริงตรงตามสภาวะที่เน้นเพื่อการกำจัดอวิชชา นำไปสู่ความสงบ คือ โลกุตตรปัญญา เช่นปัญญาของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลาย³⁵

ความสำคัญของปัญญาสำหรับการดำเนินชีวิต ระดับพื้นฐานทั่วไปแล้วปัญญาสามารถอำนวยประโยชน์ ได้ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา คือ เมื่อผู้ใดเป็นอยู่ประกอบด้วยปัญญา ก็จะสามารถแก้ปัญหานานัปการที่ตนประสบได้ เช่น ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาครอบครัวปัญหาเรื่องฐานะความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังพุทธภาษิตว่า “ปัญญาชีวิต ชีวิตะมาหุเสฏฐัง แปลว่าชีวิตของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่าประเสริฐสุด”

2. ประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน คือกลุ่มคนที่อยู่รวมกัน ถ้ามีบุคคลดำเนินชีวิตด้วยปัญญามากด้วยกัน สังคมหรือชุมชนนั้นจะไม่เบียดเบียนกัน จะเป็นสังคมที่มีแต่ความสุขความปลอดภัยและเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ดังพุทธภาษิตว่า ปัญญา นระรานัง ระตะนัง แปลว่า ปัญญาเป็นแก้วของปวงชน”

3. ประโยชน์ของประเทศชาติ คือ ประเทศชาติใด มีพลเมืองที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นจำนวนมาก ก็ช่วยให้ประเทศพัฒนาขึ้น มีการสร้างสรรค์สิ่งอำนวยประโยชน์แก่สังคม สร้างความเจริญก้าวหน้า มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นประเทศที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ดังพุทธภาษิต ว่า

ปัญญะวา พุทธิสัมปนโน วิชาณะวิริโกวิทโ

กาลัญญู สมะยะญญู จะ สะ ราชะวะสะติ วะเส.

ซึ่งแปลว่า ผู้มีปัญญา ถึงพร้อมด้วยความรู้ ฉลาดในวิธีจัดการงาน รู้กาละและรู้สมัย เขาพึงอยู่ในราชการได้³⁶

สรุปได้ว่า องค์ธรรมประเภทปัญญา คือ ความรู้รอบตัวทั้งหลาย ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ ความรู้ซัดรู้แจ้งในสิ่งต่าง ๆ รู้อย่างละเอียด สามารถที่จะตรึกตรองหาเหตุผลมาประกอบปัญญาจึงเปรียบเสมือนดวงประทีปที่คอยส่องทางให้ดำเนินชีวิตไปได้ถูกทาง ประสบความสำเร็จใน

³⁴องคิก. 20/66-67/255-269.

³⁵พระครูเมตตาสารคุณ (รัชชัย ยันสังกัต), “การศึกษาหลักอริยฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิต”, อ่างแล้ว, หน้า 18.

³⁶พระครูกันตสีลาภิวังษ์ (ชนิด อนุทโก), “การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม 4”, อ่างแล้ว, หน้า 43-44.

การดำเนินชีวิต ขจัดและแก้ปัญหาด้วยการพิจารณา จะทำให้เกิดประโยชน์ที่ประกอบด้วยธรรมเป็น สิ่งเกื้อกูล องค์ธรรมแห่งปัญญานี้สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) ปัญญาระดับต้น คือ ระดับปัญญาที่เกิดขึ้นในธรรมชาติที่เป็นอยู่จริง เช่น การรู้แจ้งทางตา ซึ่งเป็นอายตนะภายใน เพื่อไป รับรู้ รูป ซึ่งเป็นอายตนะภายนอก ฯลฯ จึงเป็นปัญญาที่กำกับให้ตนเองสามารถ รู้ตัวรู้ชั่วในระดับที่เป็น โลภียปัญญา 2) ปัญญาระดับกลาง คือ ความรู้ต่อสภาพทั้งหลายที่มีอยู่ ของสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในโลก หรือรู้ความหมายที่สมมติขึ้นในสังคม เช่น การสมมติเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งที่ต่างกัน กล่าวคือ คน ชั้นที่ปกครองและผู้ปกครอง พ่อแม่ลูก ฯลฯ ปัญญาในระดับกลางนี้ จึงเป็น โลภียปัญญา 3) ปัญญา ระดับสูงสุด คือ การรู้แจ้งในระดับสัจธรรม สามารถใช้ปัญญาพิจารณาให้เข้าถึงรายละเอียดในหลัก แห่งความจริง มีการศึกษาหลักแห่งธรรมให้ท่องแท้จนสามารถแยกแยะว่าอะไรควรหรือไม่ควรนำมา ปฏิบัติ ซึ่งปัญญาระดับนี้เป็นการใช้ปัญญาเพื่อการปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับทุกข์ โดยมีจุดมุ่งหมายคือ พระนิพพาน ปัญญาในระดับนี้ เป็น โลกุตตรปัญญา

2. องค์ธรรมประเภทสัจจะ

ในพุทธปรัชญาเถรวาท ได้ให้ความหมายของสัจจะ ว่า สัจจะเป็นสิ่งสำคัญมาก สำหรับมนุษย์ เพราะการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในการทำกิจการต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยความจริงใจ ความซื่อตรง ดำเนินชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้น ในการพัฒนาชีวิตทั้งใน ระดับ โลภียะ และระดับโลกุตตระให้พอเหมาะพอดี ถูกต้องทุกขั้นตอนแห่งวิวัฒนาการของชีวิตทั้ง ตนเองและผู้อื่น ฉะนั้น สัจจะจึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดในการทำกิจการงาน โดยเฉพาะในส่วนตัว บุคคลแล้วสัจจะยังเป็นสิ่งสำคัญมากจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นให้มีขึ้นทุกระดับอย่างถูกต้องสามารถ นำไปใช้พัฒนาชีวิตได้อย่างถูกต้องกับเรื่องหรือเหตุการณ์นั้น ๆ โดยไม่จำกัดกาลเวลา และสถานที่ ถ้า มีปัญญาเกิดขึ้นก็สามารถใช้สัจธรรมแก้ไขได้ทันที ความหมายของสัจจะนี้ยังปรากฏขึ้นในหลาย ๆ แห่งในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา พจนานุกรม และหนังสือต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

สัจจะ หมายถึง ความจริง ความซื่อตรง ความจริงใจ โดยมีการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ทั้งความจริงที่เป็นสมมติและความจริงที่เป็นโลกุตตระ เข้าใจเกี่ยวกับความจริงใจได้ ถูกต้องว่าอะไรจริงแท้ อะไรจริงไม่แท้ ความจริงใจและความซื่อตรงของบุคคลที่มาเกี่ยวข้องกับตัวเราก็ สามารถรู้ได้เป็นอย่างดี³⁷

สัจจะ ความมีสัตย์ ได้แก่ กิริยาที่ประพฤติตนเป็นคนตรง ความจริง คือ สภาวะหรือ ธรรมชาติที่ทรงตัว เป็นของแท้เที่ยงตรงไม่เป็นอย่างอื่น³⁸ ทางใจ จริงใจ ได้แก่ ซื่อตรง ความบริสุทธิ์ใจ ทางวาจา จริงวาจา ได้แก่ พูดจริง และทางกาย จริงกาย ได้แก่ ทำจริง มีอาการที่จะพึงเห็น ได้แก่ 4 ข้อ ดังนี้

1. ความเที่ยงธรรม คือ ความประพฤติเป็นธรรมในกิจการอันเป็นหน้าที่ของตน ไม่ ทำให้ผิดกิจด้วยอำนาจอคติ 4 ประการ ดังนี้

³⁷บุญมี แห่งแก้ว, *จริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, 2530), หน้า 66.

³⁸พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 11. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 320.

- 1) ฉันทาคติ หมายถึง ความเห็นแก่กัน
- 2) โทสาคติ หมายถึง ความเกลียดชัง
- 3) โมหาคติ หมายถึง ความหลงไม่รู้ทัน
- 4) ภยาคติ หมายถึง ความกลัว

2. ความซื่อตรง คือ ความประพฤติตรงต่อบุคคลผู้เป็นมิตร เมื่อตนได้รับผูกไมตรีสนิทกับผู้ใดแล้ว ย่อมไม่คิดร้ายแก่ผู้นั้น ข้อนี้พึงเห็นตัวอย่างในมิตรผู้เว้นจากโทษ 4 สถาน ดังนี้

- 1) ปอกลอกเพื่อนมีแต่ว่าจาปราศรัย
- 2) ไม่สงเคราะห์จริง
- 3) ประจบสอพลอ
- 4) ซักชวนในทางเสื่อมเสีย

และ ข้อพึงเห็นตัวอย่างในคุณ 4 สถาน ดังนี้

- 1) อุปการะเกื้อกูลแก่มิตร
- 2) ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกัน
- 3) คอยตักเตือนให้สติแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์
- 4) มีความรักใคร่กันจริง

3. สวามิภักดิ์ คือ ความรักในเจ้าของตน เมื่อได้ยอมยกบุคคลใดเป็นเจ้าของตนแล้ว ก็ประพฤติซื่อสัตย์ไม่ติดคดต่อบุคคลนั้น มีใจจงรัก เป็นกำลังใจในสรรพกิจ และป้องกันภัยอันตราย เมื่อถึงเวลา ก็อาจจะยอมเสียชีวิตเพื่อประโยชน์แก่เจ้าของตนได้ นี้ได้แก่ ข้าราชการผู้ถวายสัตย์สาบานต่อสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเป็นเจ้าของตนแล้ว ตั้งใจทำราชการฉลองพระเดชพระคุณโดยสุจริตไม่เสียตายชีวิต เสวคามัตย์ผู้ประกอบด้วยลักษณะดังนี้ ได้ชื่อว่า มีความสวามิภักดิ์ในเจ้าของตน

4. ความกตัญญู คือ ความรู้อุปการะที่ท่านได้ทำแล้วแก่ตน เป็นคู่กับความ กตเวทิตี คือ ความตอบแทนให้ท่านว่าตนรู้อุปการะที่ท่านได้ทำแล้ว ประสงค์เฉพาะแต่ว่าบุคคลได้รับอุปการะ เช่นนั้นจากท่านผู้ใดแล้ว ยกย่องนับถือท่านผู้นั้นตั้งไว้ในที่ผู้มีบุญคุณ เช่น มารดา บิดา อาจารย์ และไม่ยกตนเทียบเสมอที่เข้าใจว่าเป็นอาการของความรักชาติอย่างหนึ่ง ขอยกตัวอย่าง พระสารีบุตร เมื่อท่านยังบวชเป็นปริพาชกนอกพระศาสนา ได้สดับธรรมภาษิตแสดงใจความหลักแห่งพระพุทธศาสนา ในสำนักของพระอัสสชิเถระที่นับเนื่องในพระภิกษุเบญจวัคคีย์ได้ความรู้ความเข้าใจ เกิดศรัทธาเลื่อมใสแล้ว จึงได้มาเฝ้าพระบรมศาสดาได้รับอุปสมบทด้วยพระวาจาทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุตามวิธีอุปสมบทในชั้นแรก ภายหลังได้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวามีปรีชาสามารถในการแสดงธรรมสั่งสอน เป็นที่สองรองจากพระบรมศาสดาลงมา ถึงดังนั้นท่านก็แสดงความนับถือพระอัสสชิเถระ ยกย่องไว้ในที่เป็นอาจารย์อยู่เสมอ ลูกู้จักคุณมารดา บิดา ศิษย์รู้จักคุณอาจารย์ ขารู้จักคุณเจ้านาย และเคารพนับถือ ได้ชื่อว่าคนกตัญญู ความมีสัจย์ทำผู้มีศีลให้บริบูรณ์ด้วยคุณสมบัติยิ่งขึ้นจึงได้ชื่อว่า “กัลยาณมิตร”³⁹

³⁹อง.จตุกก. 21/17-20/23-32.

สัจจะ หมายถึงความจริง คือประพจน์สิ่งใดก็ได้จริง คือ การเอาใจใส่ไม่ทอดธุระในคำพูดในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทำด้วยความเต็มใจ และตั้งใจทำเพื่อต้องการความสำเร็จในการประพจน์สิ่งนั้น ๆ เช่นนี้เรียกว่ามีความจริงใจ⁴⁰

สัจจะ คือ สิ่งที่มีอยู่จริงนั้น จะมีสิ่งอื่นรับรู้ว่ามีอยู่จริงเป็นอยู่จริงหรือไม่ก็ตาม ก็มีอยู่และเป็นอยู่โดยภาวะของสิ่งนั่นเอง สิ่งที่มีอยู่จริงบางอย่างอาจรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส บางอย่างอยู่นอกเหนือประสาทสัมผัส สิ่งที่มีอยู่จริงหรือความจริงในพระพุทธศาสนาก็คือสัจธรรมนั่นเอง ท่านเรียกสิ่งที่มีอยู่จริงหรือความจริงนั้นว่า สัจจะ คำว่า สัจจะ แปลว่า ความจริง ซึ่งความจริงในภาษาอังกฤษว่า Reality มีความหมายอยู่ 2 ประการ คือ

1. ความเป็นจริง หมายถึง ภาวะที่มีอยู่จริง ภาวะที่เป็นอย่างนั้นแน่แท้ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น สิ่งที่มีอยู่จริง คือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีอยู่จริง เป็นอยู่จริง จะมีสิ่งอื่นรับรู้ว่ามีอยู่จริงเป็นอยู่จริงหรือไม่ก็ตาม ก็มีอยู่และเป็นอยู่โดยภาวะของสิ่งนั่นเอง

2. สิ่งที่เป็นจริง หมายถึง สิ่งที่มีอยู่จริง เป็นอยู่จริง ซึ่งอาจรู้ได้หรือไม่อาจรู้ได้ทางประสาทสัมผัส สิ่งที่มีอยู่จริงบางอย่างอาจรู้ได้โดยประสาทสัมผัสบางอย่างอยู่นอกเหนือประสาทสัมผัส⁴¹

สัจจะ ในหนังสือ พุทธธรรม ไว้ว่า คำว่า สัจจะ ที่หมายถึงความจริงนั้น คือ การเข้าใจสภาพทองแท้จริงซึ่งมนุษย์และธรรมชาติที่มีอยู่ปรากฏอยู่จริงแล้วดำเนินชีวิตไปตามสภาพนั้น ความเข้าใจธรรมชาติผิดไปจากความเป็นจริง จะทำให้หลงติดวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ทำให้เห็นผิดเป็นถูก ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในเรื่องความคิดและนำไปสู่การวิวาทต่อสู้กัน แ่งแย้งทะเลาะวิวาทกันทั้งในเรื่องวัตถุฐานะ เกียรติยศ ชื่อเสียง ถ้าคนเราเข้าใจในหลักความจริงหรือที่เรียกว่า สัจจะ แล้วเว้นจากตัณหา มานะ และทิฐิที่ผิด ดำเนินชีวิตด้วยความรู้สึกว่ามีอะไรที่เที่ยงแท้แน่นอน เว้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง และมองเห็นทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ที่ต้องเกิด แก่ เจ็บ และตาย ด้วยกันทั้งสิ้น คือมองเห็นสัจจะความจริงที่มีอยู่ในสภาวะทั้งปวงเท่านั้นโลกก็เกิดความสงบสุขได้⁴²

สัจจะ คือ การรู้สิ่งทั้งหลายตามความจริง โดยที่มีปัญญาเป็นส่วนประกอบ มีคุณพิเศษ คือ รู้จริง รู้แจ้งแทงตลอดในสภาพธรรม เป็นการศึกษาตามวิถีธรรมชาติ ต้องการจิตที่มีความสงบเป็นสมาธิ ที่มีคุณสมบัติ กัมมณีโย พร้อมทั้งจะรู้แจ้งจนเกิดรู้ตามความเป็นจริง⁴³

สัจจะ คือ ความจริงที่สรรพสิ่งมีชีวิต รับรู้และต้องการรับรู้โดยอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ซึ่งเป็นอายตนะภายใน เพื่อรับรู้และเข้าใจต่ออายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ เมื่อมีการพัฒนาปัญญาอย่างดีและสมบูรณ์แล้ว พัฒนา

⁴⁰พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม (ศรีประสม), “มนทัศน์เรื่องสัจจะในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ ศานตศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 5.

⁴¹พระภุควิวัฒน์ จตปญโญ (ดอกบัว), “ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการเข้าถึงความจริงของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ศึกษากรณีปัจจุสมุปบาท”, วิทยานิพนธ์ศานตศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 10.

⁴²พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแก้ว, หน้า 594.

⁴³อภิ.วิ. 35/241/146.

อายตนะทางใจให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น คนและสัตว์ทั้งหลายย่อมรับรู้และเห็นแจ้งรู้งริงเกี่ยวกับ สัจจะ ความจริง กว้างขวาง ลุ่มลึกขึ้นอย่างไม่มีประมาณ ไร้ขอบเขตจากสมมติสัจจะความจริง คือ ความจริงระดับสมมติที่ระดับมองเห็น เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่บนโลกนี้ สมมติเกี่ยวกับชื่อที่ใช้เรียกสิ่งของเครื่องใช้ สมมติเกี่ยวกับหน้าที่การงาน สมมติให้มีหน้าที่รับผิดชอบที่ ต่างกัน ซึ่งสมมติสัจจะนี้ต่างก็ได้รับการยอมรับตกลงกันได้ของชาวโลก โดยทั่วไปจนถึงปรมาตีสัจจะ ซึ่งปรมาตีสัจจะนี้ได้กล่าวถึงความจริงที่เป็นความจริงแห่งโลกุตตระ ซึ่งเป็นความจริงตามความหมาย ขั้นสุดท้ายที่ตรงตามสภาวะอันพ้นจากสมมติเป็นความจริงที่เที่ยงแท้ไม่แปรเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นได้ คน สัตว์ ที่ยังไม่มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ ยังไม่มีการพัฒนาความรู้ พัฒนาปัญญาที่ไม่สามารถที่จะ เข้าใจในเรื่องของปรมาตีสัจจะได้เท่าที่จะกล่าวถึงได้⁴⁴

ปรมาตีสัจจะนี้ ซึ่งจากสภาวะแห่งความจริงดังกล่าวนี้ มนุษย์เราจะต้องอาศัยความ จริงดังกล่าวรวบรวม เป็นความรู้ หรือศาสตร์เบื้องต้นเพื่อนำมาศึกษาเรียนรู้และพัฒนา เพื่อปรับปรุง ตนเองให้ได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินงาน เลี้ยงชีพ ในการต่อสู้กับกิเลสและอุปสรรคที่จะมี มาสู่ตน การดำเนินชีวิตของตนเองเพื่อให้อยู่รอด ทั้งในการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นต่อการเอาเปรียบ จากสังคมมนุษย์ด้วยกัน ต่อสู้เพื่อตำแหน่งหน้าที่การงาน ยศศักดิ์ของตนเองให้ได้รับการยอมรับจาก เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และทำให้หน้าที่การงานของตนมีความเจริญก้าวหน้า มียศศักดิ์ที่สูงยิ่งขึ้นไป และ ได้รับการยกย่องจากสังคมว่าตนเองเป็นผู้ที่เลิศประเสริฐกว่าคนอื่นทั่วไป ตลอดจนถึงขั้นสูงสุด เพื่อ การได้รับความสุขที่แท้จริงและมั่นคง ซึ่งหมายถึงการที่ตนเองสามารถเอาชนะกิเลสตัณหาได้อย่าง ลื่นเชิง สำเร็จตามเป้าหมายที่ดีที่สุดของชีวิตคือความดับทุกข์ ซึ่งหมายเอาการข้ามพ้นวิญญูสงสาร ไม่ กลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ถ้าเราไม่ทราบเกี่ยวกับความจริงแล้วก็จะทำให้การดำเนินชีวิตของ ตนไม่มีแก่นสาร ใช้ชีวิตอย่างไรค่า หากความสุขและความเจริญที่แท้จริงไม่ได้ สิ่งรอบตัวที่เกี่ยวข้องกับ ตัวเราก็ย่อยเลี้ยวต่อความทุกข์ เพราะว่าถ้าเราไม่เข้าใจและไม่ใช้ปัญญาในการพิจารณาให้ทองแท้ เรา ก็จะไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรมาตีสัจจะได้ ก็จะทำให้ชีวิตของเราพบแต่ความ ยากลำบาก ความจริงจะเป็นความจริงต้องประกอบด้วยปัญญาพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุและผล รู้จัก วิธีแก้ปัญหา รักษาตัวเองให้รอดพ้นจากสิ่งชั่วร้าย มีความจริงใจในการรักษาตนเองให้หลุดพ้นจากการ ครอบงำของกิเลสทั้งปวง มีความรู้ที่ชัดเจน เห็นจริง คือ เริ่มต้นจากวาจา เพราะว่าวาจาเป็น จุดเริ่มต้นแห่งความเป็นจริง⁴⁵

บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปก็ต้องเริ่มจากที่เป็นคนที่มีวาจา หรือคำพูดที่มีแต่สัจจะ พูดแต่เรื่องความจริง คนที่จะประสบความสำเร็จและเป็นมนุษย์ที่ได้รับการยอมรับนับถือ จากบุคคลทั่วไป ก็เพราะว่าเป็นบุคคลที่พูดจริงทำจริง พูดอย่างไรทำอย่างนั้น และทำในกรอบที่ ถูกต้องตามหลักทางพระพุทธศาสนาไม่มีอะไรที่ทำให้เคลือบแคลงสงสัย จริงในหลักการมีหลักการที่ เที่ยงตรงในการดำรงไว้ซึ่งสัจจะ คือ แนวทางที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้วางไว้ดีแล้วควรทำ อะไร กับใคร เวลาไหน ว่ามีหลักความจริงอย่างไรบ้าง เมื่อเราทำลงไปแล้วไม่ทำให้ตนต้องประสบกับ

⁴⁴อากาศ บำรุงชีพ, “ศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานความจริงในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 11.

⁴⁵พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), *ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้*, อ่างแล้ว, หน้า 32.

ความเดือดร้อนจากการกระทำนั้นในภายหลัง จริ่งในการปฏิบัติ คือ ปฏิบัติตามแนวทางหรือหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ท่านได้ให้แนวทางของการปฏิบัติเอาไว้ เช่น หลักของอริยสัจ 4 หรือ ความจริงอันประเสริฐสี่อย่าง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เพื่อเป็นแนวทางที่ทำให้ชีวิตของเราสามารถดำเนินไปในการปฏิบัติให้เข้าถึงการหลุดพ้นแห่งจิตจนถึงจริงแห่งปรมาตม์ คือ ความจริงที่เป็นจุดหมายสูงสุดหรือประโยชน์อย่างยิ่งเข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต อันทำให้จิตเป็นอิสระ⁴⁶

จิตที่เป็นอิสระนั้นเป็นจิตที่ไม่มีอะไรมาบังคับบัญชาได้ เป็นดวงจิตที่ใสสะอาด เป็นจิตที่เกษม เป็นจิตที่สงบเยือกเย็น และเป็นจิตที่พ้นจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิง ดังนั้น สัจจะ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยประคับประคองชีวิตให้ดำเนินไปตามหลักแห่งธรรม เพื่อไม่ให้ตนเองดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิดหลักของศีลธรรม เพราะคนที่เข้าถึง สัจจะ ความจริงแล้วยอมทำให้ได้รับการยกย่องนับถือ จะทำอะไรก็จะประสบความสำเร็จ ทั้งในหน้าที่การงานที่ตนเองกระทำอยู่ เพราะสัจจะในอริยธรรมนี้ เป็นสัจจะความจริงที่เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นความจริงแท้แน่นอน โดยที่ไม่มีมือกุศลลุมมาเจือปน คือ ความจริงที่เที่ยงแท้แน่นอนไม่หลงใหลในสิ่งนั้น⁴⁷

สัจจะ เมื่อก้าวโดยภาพรวมแล้ว คือ ความจริง ที่เที่ยงแท้มั่นคง การรักษาสัจจะที่ยิ่งยวดแม้จะต้องแลกด้วยชีวิตก็ต้องรักษาสัจจะไว้ รวมถึงความซื่อตรง ความจงรักภักดี ไม่คิดคดทรยศหักหลังกับสิ่งที่ตนเองกระทำอยู่ มีความกตัญญูรู้บุญคุณของบุคคลที่ให้ความอุปการะตนมาก่อน และยังได้กล่าวถึงความกตัญญูในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่ตนเองนำมาประพฤติปฏิบัติเป็นต้น⁴⁸

ความจริงของโลกนั้น คนเราเมื่อเกิดมามีอุปสรรคกับโลกธรรม คือสิ่งที่เป็ธรรมดาของโลก ที่เราเกิดมาบนโลกนี้จะต้องเจอกับโลกธรรมกันทุกคนทั้งสิ่งที่ทำให้เกิดความชอบใจ เช่น ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และสิ่งที่ไม่ชอบใจ เช่น เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ เมื่อเป็นเช่นนี้เราก็ต้องรู้ทันความจริง เพื่อให้ตนเองได้เข้าใจในหลักธรรมจะต้องไม่ตีใจ และเสียใจในภายหลัง สิ่งที่เป็นเครื่องทดสอบจิตใจพุทธศาสนิกชนในเรื่องปฏิบัติ คือ สามารถรู้เท่าทันเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบจิตใจ เพื่อให้สามารถดำรงจิตใจของตนเองได้เป็นปกติสุข หรือพัฒนาจิตใจของตนเองให้เจริญงอกงามได้แค่ไหนเพียงไร ความจริงนี้ก็คือ อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งสัจจะหรือความจริงที่จะต้องเข้าใจนี้เป็นความจริงตามกฎธรรมชาติซึ่งคนเราจะต้องเข้าใจ เพราะการรู้ซึ่งความจริงนั้นมีแต่ประโยชน์ให้คุณแก่เราฝ่ายเดียว ซึ่งสิ่งไหนที่ให้โทษเราก็ควรที่จะหลีกเลี่ยง ไม่ถูกใจเราเราก็เฉย มองให้เห็นเป็นเรื่องธรรมดาเราไม่ปรารถนาสิ่งเหล่านั้นก็สมควรต้องรู้ เพื่อให้เราสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามปัญญาของตนที่สามารถปฏิบัติให้เข้าถึงในหลักของความจริงเหล่านั้นได้ ความจริงที่ว่านี้มีประโยชน์อยู่ 3 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 เป็นประโยชน์สำหรับเราที่ปฏิบัติตามได้ถูกต้อง เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับการดำรงชีวิตประจำวันของมวลหมู่มนุษย์ เพื่อจะดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี มิให้เกิดโทษภัย รู้จักการ

⁴⁶พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปญโญ), *ความสำเร็จแห่งชีวิต*, อ่างแล้ว, หน้า 8.

⁴⁷พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *คติธรรมแห่งชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมมิก, 2551), หน้า 267.

⁴⁸สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, *ความจริงที่ต้องเข้าใจ*, อ่างแล้ว, หน้า 190.

ป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและบุคคลอื่น รู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติว่าธรรมชาติแต่ละอย่างนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไรให้คุณให้โทษกับตัวเราอย่างไรบ้างเมื่อปฏิบัติตามได้ถูกต้อง สอดคล้องประสานให้กลมกลืนกันดีแล้วชีวิตของเราก็จะมีความเป็นอยู่ และมีการดำเนินชีวิตให้เป็นไปด้วยดี เป็นการปฏิบัติตามเพื่อไม่ให้เกิดอันตรายที่มาจากธรรมชาติเกิดผลดีต่อชีวิตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้ชีวิตของเราเป็นอยู่ได้ด้วยดีปราศจากอันตราย ชีวิตก็มีความกลมกลืนราบรื่นไปได้ก็เพราะการเห็นประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือมนุษย์กับธรรมชาติ

ขั้นที่ 2 เป็นประโยชน์ในการนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองในปัจจุบัน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ นำมาจัด มาทำ หรือนำมาสร้างสรรค์ให้สำเร็จประโยชน์ตามต้องการตามความมุ่งหมาย หรือแนวทางการดำเนินชีวิตที่ตนเองได้วางเอาไว้ ในขั้นนี้สามารถทำให้การดำเนินชีวิตของคนเราที่มีความเจริญยิ่งขึ้น นอกจากมีความรู้ในเรื่องกฎธรรมชาติพอที่จะปฏิบัติตามได้ให้ตนดำเนินอยู่ด้วยดี ก็เอาความรู้ในกฎธรรมชาตินั้นมาปรับปรุงชีวิตให้เข้าใจว่าอะไรเป็นอะไรได้ด้วย สามารถปรับปรุงการเป็นอยู่ของตนเองให้กลมกลืนเข้ากับธรรมชาติได้ ที่เราเห็นว่ามนุษย์มีความเจริญขึ้น ว่ามีความเจริญไปในทางไหน เจริญไปในทางด้านวัตถุ หรือทางด้านจิตใจตอนที่ยังไม่รู้จักความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของเราได้อย่างไรนั้น ก็ทำให้การดำเนินชีวิตนั้นมีความขัดข้องมาก พอรู้ความจริงเข้าก็สามารถทำให้มีการพัฒนาชีวิตขึ้นมาได้ ซึ่งชีวิตที่มีการพัฒนาขึ้นมาได้แล้วนั้นย่อมเป็นชีวิตที่มีความเจริญ มีความเป็นตัวเองสามารถรับรู้และเข้าใจได้ว่า การดำเนินชีวิตของตนเองนั้นมีความเป็นไปได้อย่างไร ซึ่งมนุษย์เราสามารถนำเอากฎธรรมชาติมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของตนได้ อันนี้เป็นการใช้ประโยชน์จากความรู้ในกฎของธรรมชาติอีกประการหนึ่ง

ขั้นที่ 3 เป็นประโยชน์ในทางรู้เท่าทันที่จะดำเนินชีวิตด้านใน ทำให้รู้จักวางท่าทีของจิตใจได้ถูกต้อง ทำให้มีความสุขและไร้ทุกข์อย่างสิ้นเชิง ขั้นนี้คือการรู้เท่าทันกฎธรรมชาติจนเข้าใจอย่างท่องแท้ว่า มันเกิดผลแก่ชีวิตจิตใจอย่างแท้จริง ด้วยปัญญาที่เข้าใจสภาวะของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจากขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 นั้น จะเห็นได้ว่าเราใช้ประโยชน์จากภายนอกเท่านั้น แต่ในทางพระพุทธศาสนา ท่านให้มองเห็นต่อไปด้วยถึงความจริงของธรรมชาติที่มีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งรวมถึงชีวิตของเราด้วย เราจะ ต้องมองเห็นความเปลี่ยนแปลง ความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ความเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยของชีวิตของเราเองด้วย ถ้าเราได้รู้เกี่ยวกับความจริงนี้แล้วนำมาใช้ในชีวิตของเรา จะทำให้เราเกิดความรู้อะไรใหม่ ๆ ขึ้นมา ทำให้เราสามารถเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต แล้วมีความเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องทั้งหลาย แม้ชีวิตของเราเอง⁴⁹

นอกจากนี้ สัจจะในทางพระพุทธศาสนานั้นได้จำแนกไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. สมมติสัจจะ คือ ความจริงโดยการสมมติ หรือจริงโดยการบัญญัติให้รู้ ซึ่งสมมติสัจจะนี้ก็เป็นสัจจะเหมือนกัน แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้ทำการตกลงกันเอาไว้เพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อความหมายให้เข้าใจ และทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่บนโลกนี้ มนุษย์แต่ละประเทศถึงจะใช้ภาษาที่แตกต่างกัน แต่ก็มีความหมายเหมือนกัน เพราะเป็นการสมมติขึ้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ เช่น สมมติว่าเป็น คน สัตว์ สิ่งของ เป็นคนรวย คนจน เป็นความดี ความชั่ว เป็น

⁴⁹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ*, อ่างแล้ว, หน้า 127-134.

บุญ เป็นบาป สมมติในการทำหน้าที่ต่าง ๆ เป็นนายจ้าง เป็นผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นนักบวช นักสอนศาสนา ฯลฯ ตามความรู้สึกรู้สึกของมวลมนุษยชน ซึ่งสิ่งนี้จะมนุษย์ได้เป็นผู้บัญญัติขึ้น เพื่อให้การทำหน้าที่ของมนุษย์ได้มีความสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น แต่ในทางธรรมถือว่าความจริงเหล่านี้เป็นความจริงที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน และไม่มี ความมั่นคงถาวร เพราะว่ามี การเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา สมมติสิ่งจะเป็นเรื่องของสังคมภายนอก เป็นสังคมที่จะทำให้เราอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติภาพ

2. ปรมัตถ์สิ่งจะ จริงโดยปรมัตถ์ คือ สิ่งจะที่สมบูรณ์แบบ สิ่งจะสุดท้าย เป็นสิ่งจะที่แท้จริง ความจริงที่สมบูรณ์แบบ ความจริงแท้แน่นอน ไม่มีอะไรมาทำให้เป็นอย่างอื่นไปได้ ไม่เปลี่ยนแปลง คงที่ถาวรมั่นคง อยู่เหนือการบัญญัติขึ้นของมนุษย์ แต่ว่าสิ่งจะนี้มีความเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เช่น ธรรมของพระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา ไม่มีตัวตน แต่มนุษย์เราสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงธรรมเหล่านั้นได้ เป็นความจริงของธรรมชาติ บริสุทธิ์ไม่มีใครสามารถหาเหตุ ผลมาคัดค้านหลักธรรมเหล่านี้ได้ ถ้าเกี่ยวเนื่องกับความสุข ความทุกข์ของมนุษย์มนุษย์ที่เข้าถึงสิ่งจะที่แท้จริงนี้แล้ว ย่อมจะพูดถึงแต่ความดีที่ไม่เหลือแห่งความทุกข์เท่านั้นเอง ความจริงตามความ หมายถึงตรง ตรงกันข้ามกับสมมติสิ่งจะ ไม่มีสัตว์ คน อัตตา ตัวตน เรา เขา แท้จริงทุกอย่างอย่างเป็นแต่เพียงสมมติ มิใช่อัตตาตัวตนจริง ต้องทิ้งทุกอย่าง ต้องปล่อยวางทุกสิ่งทุกอย่างไป และหมายเอาถึง จิต เจตสิก รูป นิพพาน⁵⁰

สิ่งจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ ความสุจริต หรือความจริง เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ มนุษย์ที่มีจิตใจประเสริฐจะต้องเป็นบุคคลที่มีสิ่งจะในตัวเอง สิ่งจะในอริยฐานธรรมนี้เป็นสิ่งจะที่ประกอบไปด้วยปัญญา ทำให้บุคคลมีความตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรม เริ่มตั้งแต่การมีวาจาที่จริง มีการทำงานที่จริง ปฏิบัติตามหลักการที่เป็นจริงตามที่ได้วางเอาไว้ จนกระทั่งเข้าถึงความจริงที่สูงที่สุดคือความจริงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ความจริงอันประเสริฐความจริงตามหลักของอริยสัจ 4 ประการ กล่าวคือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค อันเป็นความจริงอันสุดยอด ซึ่งสิ่งจะนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประการคือ 1) ความจริงที่สมมติขึ้น 2) ความจริงที่แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง หรือทางธรรมเรียกว่าปรมัตถ์สิ่งจะ⁵¹

สิ่งจะอริยฐานนั้น เป็นฐานที่มั่นคงให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตได้อย่างไร สิ่งจะนี้เป็นฐานที่มั่นคงเพราะ สิ่งจะในอริยฐานธรรมเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติธรรมให้ถึงการพ้นทุกข์ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ซึ่งถือว่าเป็นฐานที่มั่นคงแห่งพระอริยเจ้า ในส่วนของมนุษย์ เราก็สามารถนำสิ่งจะอริยฐานมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เป็นฐานที่มั่นคงแห่งการสำเร็จของชีวิตได้เช่นกัน เพราะว่าคนที่มีสิ่งจะย่อมเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นในการทำหน้าที่ของตนให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้ เพราะสิ่งจะที่ว่านี้ คือความซื่อสัตย์ ความซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ซื่อตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ต่ออาชีพ จริงใจกับเพื่อนฝูงพวกพ้องผู้ร่วมงาน ฯลฯ ถ้าเรารู้จักความจริงในชีวิตแล้ว ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตไปด้วยความไม่ประมาท เข้าใจในสิ่งจรรยาที่พระพุทธเจ้าสอนให้เราได้เรียนรู้และเข้าใจ เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาชีวิตอันจะไม่ทำให้เราต้องวุ่นวายมากจนเกินไป มีความกระตือรือร้นสามารถทบทวนในความดีความชั่วของตนเองที่ได้เคยทำไว้ รู้จักปลง

⁵⁰พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแก้ว, หน้า 54.

⁵¹พระวราศักดิ์ วรธมโม, *พุทธจริยธรรมเพื่อมนุษยชาติ (ฉบับสมบูรณ์)*, อ่างแก้ว, หน้า 531-532.

รู้เท่าทัน ในหลักของพระพุทธเจ้าที่สอนให้เราอยู่ด้วยความไม่ประมาท คือให้คิดนึกเตือนตนเองไว้เสมอในเรื่องอย่างนี้ เพื่อจะเกิดความเข้าใจถูกต้องในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาชีวิต เวลาเกิดอะไรขึ้นก็จะไม่ทุกข์ร้อนจนเกินไป คนที่มีสัจจะนั้นย่อมเป็นคนที่มัสติสัมปชัญญะ มีศีลไม่ต่างพร้อย มีสัจจะตั้งใจจริง มีความอดทน ฝืนใจได้ จะทำอะไรก็สำเร็จหมด จึงทำให้เป็นที่ไม่เดือดร้อน มีอาชีพที่ดีและมั่นคง สร้างฐานะที่มั่นคง จนประสบความสำเร็จของชีวิตให้กับตนเอง แต่ก็เป็นฐานที่เกี่ยวกับโลกียะ ซึ่งเป็นสิ่งชาวโลกต้องการ แต่พระอริยเจ้าไม่สรรเสริญ⁵²

ดังนั้น การเข้าใจสิ่งสมมุติสัจจะและปรมาตสัจจะ จะช่วยให้ไม่หลงยึดติดสมมุติเกิดความเบื่อหน่าย เข้าถึงปรมาตสัจจะ หลุดพ้นสู่วิมุตติได้ง่าย หากยังหลงอยู่ว่ามีแท้จริงแล้วไม่มี เช่น การเตือนตนเสมอว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา จะช่วยให้คลายอัตตตาลง ลดความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือบรรเทากิเลสให้ลดลงได้ในระดับหนึ่งความว่ารู้ชัดตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่งธรรมที่เป็นไปในภูมิทั้ง 3 เว้นต้นหาว่า นี้ทุกข์ รู้ชัดตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่งมีตัณหาที่มีอยู่ก่อน อันนำทุกข์มาให้นั้นนั่นแล ให้เกิด ให้ปรากฏขึ้น นี้ทุกข์สมุทัย รู้ชัดตามสภาพที่เป็นจริงซึ่งความดับคือ หยุดทุกข์และทุกข์สมุทัยทั้งสองว่านี้ ทุกขนิโรธ รู้ชัดตามสภาพ ซึ่งอริยมรรคอันเป็นเหตุกำหนดรู้ทุกข์ เป็นเหตุละสมุทัย เป็นเหตุทำให้แจ้งนิโรธว่า นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา⁵³

การรู้แจ้งสัจจะมีได้ด้วยอาการ 9 อย่าง บุคคลรู้แจ้งสัจจะด้วยอาการ 9 อย่าง ได้แก่

1. ทุกขสัจว่า เป็นธรรมที่ควรรู้แจ้งด้วยการกำหนดรู้
2. รู้แจ้งสมุทัยสัจว่า เป็นธรรมที่ควรรู้แจ้งด้วยการละ
3. รู้แจ้งนิโรธสัจว่า เป็นธรรมที่ควรรู้แจ้งด้วยการทำให้แจ้ง
4. รู้แจ้งมัคคสัจว่า เป็นธรรมที่ควรรู้แจ้งด้วยการเจริญ
5. รู้แจ้งธรรมทั้งปวงด้วยความรู้ยิ่ง
6. รู้แจ้งสังขารทั้งปวงด้วยการกำหนดรู้
7. รู้แจ้งอกุศลธรรมทั้งปวงด้วยการละ
8. รู้แจ้งมรรค 4 ด้วยการเจริญ
9. รู้แจ้งนิโรธด้วยการทำให้แจ้ง

การรู้แจ้งสัจจะมีได้ด้วยอาการ 9 อย่างนี้ บุคคลเมื่อรู้แจ้งสัจจะด้วยอาการ 9 อย่างนี้เป็นสัทธาธิมุตด้วยอำนาจสัทธินทรีย์ เป็นกายสักขีด้วยอำนาจสมาธิทรีเป็นทิวฐิปัจฉัยด้วยอำนาจปัญญาทรี⁵⁴

สรุปได้ว่า สัจจะ หมายถึง ความจริง ความซื่อตรง ความจริงใจ ความกตัญญู ความเที่ยงธรรม พูดจริงทำจริง ไม่โกหกหรือพูดเหลวไหล พูดคำไหนเป็นคำนั้นด้วย ซึ่งมนุษย์ได้มีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุข และเข้าใจความจริงว่าอะไรจริงแท้ อะไรจริงไม่แท้ สัจจะในทาง

⁵² พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญา นันทภิกขุ), *ธรรมครองชีวิตธรรมะนำแสงสว่างสู่ชีวิตใหม่*, อ่างแล้ว, หน้า 138.

⁵³ ที.ม.อ. 14/300/350.

⁵⁴ จุ.ป. 31/222/376.

พระพุทธศาสนานั้นได้จำแนกไว้เป็น 2 ประเภท คือ สมมติสังขจะ คือ ความจริงโดยบัญญัติ และ ปริมาณสังขจะ คือ ความจริงที่แท้ไม่สามารถเปลี่ยนเป็นอื่นได้

3. องค์ธรรมประเภทจาคะ

องค์ธรรมประเภทจาคะ เป็นองค์ธรรมที่มีอยู่ในหลาย ๆ หลักธรรม เช่น ในหลักของ ทศพิธราชธรรม ในหลักของฆราวาสธรรม หลักอริยฐานธรรม ฯลฯ จาคะจึงเป็นองค์ธรรมที่มีความสำคัญ เพราะมีอยู่ในหลาย ๆ หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

จาคะ คือความเสียสละ หมายถึง การตัดใจ หรือตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือในสิ่งต่าง ๆ ออกเสีย⁵⁵

จาคะ หมายถึง การสละ การให้ปัน การเสียสละ การสละสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความจริงใจ เป็นการสละความหวงแหนสิ่งของที่ตนมีออกจากใจ หรือการตัดใจ มีความหมายเหมือนกับคำว่า ทาน และปริจาคะ ซึ่งทาน หมายถึงการให้สิ่งของ ส่วนปริจาคะ หมายถึง การเสียสละกิเลส⁵⁶

ความเสียสละในคำว่า จาคะ มี 2 นัย คือ 1) สละวัตถุ และ 1) สละอารมณ์⁵⁷

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ไม่มีใครชอบคนที่เห็นแก่ตัว แต่กลับชื่นชอบคนที่มี ความเสียสละกันทั้งนั้น สิ่งที่ทำให้คน เราไม่มีความเห็นแก่ตัวก็คือคุณธรรม ที่ว่าด้วย จาคะ ซึ่งแปลว่า ความเสียสละนั่นเอง ถ้าเรามีความเสียสละ ความเห็นแก่ตัวก็จะสิ้นสลายไป⁵⁸ โดยธรรมชาติของสรรพ สัตย์ทั้งหลายที่อยู่ในโลกนี้ มีความอยากด้วยกันทั้งสิ้น จึงทำให้ผู้ที่มีความอยากย่อมเกิดทุกข์ ความอยากทั้งหลายเหล่านี้ก็คือตัณหา ซึ่งเกิดขึ้นในใจของผู้ใดแล้วก็จะพบแต่ความเดือดร้อน และเกิดความ มีดบอดในจิตใจในพุทธศาสนาจึงมุ่งสอนให้คนรู้จักการเสียสละ และบริจาคสิ่งที่เป็นต้นตอของตัณหา นั้น ออกจากใจ เพราะความโลภเป็นความมักได้ที่อันตราย⁵⁹

จาคะ คือ การสละ การให้ปันสิ่งของแก่บุคคลอื่น การเสียสละ การเสียสละสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อความจริงใจ การสละกิเลส เป็นการเฉลี่ยความสุขให้กับบุคคลอื่น เป็นการสละความหวงแหนสิ่งของที่ตนมีออกจากใจ หรือตัดใจ ไม่มีความอาลัย ทำให้เป็นคนที่มีจิตใจดีงาม ไม่เป็นคนหวงสมบัติ ไม่ทำให้ตัวเองต้องตกไปเป็นทาสในอำนาจของความโลภ ความตระหนี่ สิ่งเหล่านี้ทำให้เราเป็นคนยึดติด ลุ่มหลงมัวเมาจนเป็นนิสัย ผู้ที่เพรียกร่วมอย่างนี้ จึงชื่อได้ว่าเป็นผู้ประกอบด้วย อริยฐานธรรมอันยอดเยี่ยม จนทำให้เป็นฐานที่มั่นคงของชีวิตสูงสุดของพระอริยเจ้า ส่วนฆราวาสผู้ที่ อยู่ครองเรือนนั้น⁶⁰ จาคะ คือ ยินดีในการให้การเฉลี่ยแจกจ่ายปันซึ่งกันและกัน ไม่มีความโลภ ละ ความตระหนี่ในสันดาน ความใจแคบ หวงแหน การบริจาคหรือการเสียสละนี้ บางคนก็ให้เพราะ

⁵⁵เสถียรพงษ์ วรรณปก, *นิทานมงคลธรรม*, อ่างแล้ว, หน้า 164.

⁵⁶พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแล้ว, หน้า 34.

⁵⁷พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัล ฐิตธมฺโม), *หลักประกันชีวิต ทุกลมหายใจใช้เวลาให้เป็นประโยชน์*, อ่างแล้ว, หน้า 124.

⁵⁸พระครูเมตตาสารคุณ (ธวัชชัย ยันสังกัต), “การศึกษาหลักอริยฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิต”, อ่างแล้ว, หน้า 27.

⁵⁹พีรพัฒน์ ศุภรัตน์ลักข์, *คัมภีร์ชีวิต คิดอย่างพระพุทธเจ้าแล้วเราจะไม่ทุกข์*, อ่างแล้ว, หน้า 192-195.

⁶⁰พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแล้ว, หน้า 175.

ผลตอบแทน บางคนให้เพราะมีความสัมพันธ์ และมีจิตผูกพันกัน ซึ่งจากที่เป็นอยู่ของสังคมไทยในปัจจุบันเราจะเห็นการบริจาคช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่เป็นประจำ เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีความเมตตาอยู่ในจิตใจ เมื่อเห็นคนเดือดร้อนจึงไม่นิ่งดูตาย ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงน้ำใจที่คนเรามีให้กัน⁶¹

คนที่มีความเสียสละได้นั้น ไม่จำเป็นจะต้องเป็นบุคคลที่ร่ำรวย ซึ่งทรัพย์สมบัติ แต่คนที่ยากจนก็สามารถเสียสละได้เช่นเดียวกัน เพราะการเสียสละนี้ขึ้นอยู่กับจิตใจ ที่สามารถยอมรับรู้ความทุกข์ของบุคคลอื่น พร้อมทั้งหาทางช่วยเหลือด้วยวิธีการต่าง ๆ ถ้าเราไม่มีทรัพย์ก็สามารถช่วยเหลือสังคมได้ทั้งทาง กาย วาจา ใจ ของตนเอง คือ การอุทิศร่างกายเพื่อทำประโยชน์แก่บุคคลอื่น แก่ส่วนรวมหรือแก่ประเทศชาติ พุดแต่เรื่องที่ทำให้เกิดคุณประโยชน์ และมีปณิธานที่แน่วแน่ว่าแม้แต่ชีวิตของตนเองก็สละได้เมื่อถึงเวลาอันควร คุณค่าของการเสียสละ คือ ทำให้จิตใจของเราบริสุทธิ์สะอาด ปราศจากกิเลส พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายเป็นแบบอย่างของการเสียสละอย่างประเสริฐนี้ในอดีตชาติพระพุทธเจ้าทรงเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ได้ทรงบำเพ็ญการเสียสละหรือการบริจาคที่แท้จริง ดูเหมือนประหนึ่งว่าพระองค์แทบสิ้นเนื้อประดาตัว แม้แต่พระชายา พระราชโอรส พระธิดา ก็บริจาคได้⁶² แม้ในพระชาติสุดท้ายพระองค์ก็ทรงเสียสละความสุขส่วนตน ออกบรพพา เพื่อแสวงหา โมกขธรรม อันประเสริฐ และใน พระธรรมเทศนา กัณฑ์ที่ 29⁶³ เรื่องอริยฐานธรรม ของมูลนิธิพระราชศรัทธา ยังให้ความหมายของการเสียสละ หมายถึง การสละในสิ่งที่ควรให้อันเป็นประโยชน์เกื้อกูลสละสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อความดี เรามีความรู้ก็สละความรู้เพื่อพัฒนาสังคม มีความดีก็สละความดี เพื่อสั่งสอนมนุษย์ ชี้ทางสวรรค์นิพพานแก่ผู้อื่น มีความโลภ ความตระหนี่ ความโกรธ ความหลง อิจฉา ริษยา ใจแคบ ก็สละทิ้ง หรือบรรเทาให้เบาบางลง จาคะนี้บุคคลใดทำได้แล้ว ก็จะทำให้ชีวิตจิตใจประเสริฐพัฒนาสูงสุด เป็นมนุษย์สูงกว่ามนุษย์ มีใจปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มีการบริจาคเสียสละอย่างยิ่งยวด ปล่อยแล้ว มีมืออันล้างแล้ว มีความยินดีในการสละ ควรแก่การขอ พอใจในการแบ่งปัน นี้เรียกว่า จาคะ

ในทางพุทธศาสนาของเรานั้นถือเอาทั้งการเสียสละภายนอก และการเสียสละภายใน การเสียสละภายนอก คือ การเสียสละของ ทรัพย์สิน เงินทอง ที่ตนเองมีอยู่ เพื่อช่วยเหลือสังคมให้มีความสุข เสียสละทรัพย์สมบัติ เพื่อช่วยเพื่อนมนุษย์ในยามที่ได้รับความเดือดร้อน ช่วยเหลือสังคม เมื่อสังคมต้องการความช่วยเหลือ ไม่เป็นคนนิ่งดูตายโดยที่การเสียสละสิ่งของภายนอกนี้ต้องเป็นการเสียสละ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นให้ได้รับความสุขฝ่ายเดียว สิ่งของที่เสียสละนั้นก็ต้องเป็นสิ่งของที่เป็นประโยชน์ และมีคุณค่าต่อผู้รับ ไม่ใช่สละสิ่งของที่หาประโยชน์ไม่ได้ และต้องเป็นการเสียสละจริง ๆ ไม่ใช่เพื่อความเอาหน้าตาในสังคม ส่วนการเสียสละภายในก็มุ่งไปในการกำจัดกิเลสให้หมดไปจากจิตใจ ให้เข้าถึงหลัก ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่แท้จริง การสละ

⁶¹เสถียรพงษ์ วรรณปก, *นิทานมงคลธรรม*, อ่างแล้ว, หน้า 160.

⁶²มูลนิธิพระราชศรัทธา, *พระธรรมเทศนา กัณฑ์ที่ 29 เรื่อง อริยฐานธรรมคำความดีมั่นคง*, อ่างแล้ว, ม.ป.น.

⁶³พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญา นันทภิกขุ), *วงล้อชีวิต-ธรรมะสำหรับการดับทุกข์ สู่ทางชีวิตอันประเสริฐ*, อ่างแล้ว, หน้า 432.

ในทางนี้ถือเป็นการสละที่ยั่งยืน เพราะเป็นการสละความสุขทางโลก เพื่อให้ได้พบกับความสุขที่แท้จริง กล่าวคือ พระนิพพาน เพราะบุคคลที่ต้องการไปให้ถึงพระนิพพานนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่สละทุกสิ่งทุกอย่าง สละได้แม้กระทั่งชีวิตของตนเอง เพื่อความสุขที่แท้จริง คือ ความสุขทางปรมาตม์ เพราะการสละอย่างนี้ ถือว่าชีวิตนี้เราไม่ได้ยึดติดในสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อไม่มีการยึดมั่นถือมั่น ก็จะทำให้ชีวิตของเราพบแต่ความสุข ความสบายจริง ๆ เนื่องจากได้ประพฤติพรหมจรรย์ที่สมบูรณ์ เพราะสละทุกสิ่งแล้วนั่นเอง⁶⁴

ในอีกนัยหนึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว มีความอยากด้วยกันทั้งสิ้น ความอยากทั้งหลายนี้นักปราชญ์ท่านเรียกว่า ตัณหา มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี ทำให้เกิดความมืดบอดในจิตใจ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ซึ่งมนุษย์เราจะพบความสุขที่แท้จริงนั้น คือ จะต้องสละตัณหาทั้งสามนี้ออกเสียจากจิตใจให้ได้ก่อน เพราะว่าความสุขที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข แต่ความสุขที่แท้จริงนั้นอยู่ที่การเอาชนะใจตนเองหรือสละซึ่งสิ่งที่มาครอบงำจิตใจของเรา คนที่มีจาคะในตนที่มั่นคงแล้ว ย่อมเป็นคนทำแต่คุณงามความดี ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว แต่การสละหรือจาคะที่ถูกต้องตามแนวทางของ อริยฐานธรรม จะต้องเป็นการสละสิ่งของที่เป็นข้าศึกแก่ความจริง⁶⁵ การสละกิเลสคือ เมื่อบุคคลตั้งใจที่จะกระทำสิ่งที่ดี ประพฤติดี มักมีอุปสรรคเข้ามาขัดขวางทำให้เสียการเสียงาน เสียความตั้งใจจริงไป อุปสรรคบางทีก็เรียกว่า มารบ้าง เช่นเราตั้งใจจะให้ทาน ก็มีความตระหนี่ มีจรัญจะเป็นมารมากอยขัดขวางเอาไว้ ตั้งใจจะรักษาศีล ก็มีโลภะ โทสะ โมหะบ้าง เป็นมารมากอยขัดขวางเอาไว้ ตั้งใจจะภาวนา ก็มีถีนมิทธะ จิตหดหู่และเคลิบเคลิ้ม อุทธัจจะกุกกุกจะ ฟุ้งซ่านและรำคาญ หรือมีความกลัวบ้าง ตลอดจนถึงมารที่ล้างผลาญความเที่ยงธรรม คือ อคติ 4 ได้แก่ 1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะความรัก 2) โทสาคติ ลำเอียงเพราะความเกลียดชัง 3) โมหาคติ ลำเอียงเพราะความโง่เขลา หลงผิด และ 4) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว มีสิ่งเหล่านี้มากอยขัดขวางทำให้ความตั้งใจดีเสียไป เพราะฉะนั้นต้องตั้งใจสละสิ่งที่เป็นข้าศึกหรือเป็นมารให้หมดไป การตั้งใจสละสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความจริงนี้เรียกว่า จาคาอริยฐาน⁶⁶

พระพุทธองค์ก็ทรงตรัส เกี่ยวกับการเสียสละว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามาก ตามพระพุทธพจน์ที่ว่า สละสมบัติของตนเองที่มีอยู่ เพื่อรักษาอวัยวะของตนเอง ซึ่งก็หมายถึงการใช้ทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายที่ตนมีนั้นให้เป็นประโยชน์ ใช้รักษาตนเองเมื่อยามเจ็บป่วยหรือเดือดร้อน จากนั้นยังได้ตรัสถึงการสละอวัยวะ เพื่อรักษาชีวิต ซึ่งได้กล่าวไปถึงเมื่อตนเองได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับร่างกาย หรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายได้รับอันตรายจนไม่สามารถที่จะรักษาไว้ได้ ก็ต้องมีความจำเป็นตัดอวัยวะส่วนนั้นทิ้งเสีย เพื่อให้ชีวิตของตนเองดำรงอยู่ต่อไปได้ และยังได้ตรัสไปถึงการสละทรัพย์สิน อวัยวะ แม้แต่ชีวิต เพื่อรักษาธรรม ซึ่งการสละนี้เป็นการสละที่ยิ่งใหญ่เหนือการสละสิ่งของทั้งหลาย ถึงแม้ตนเองจะต้องตายก็ไม่หวั่น เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งธรรม บุคคลผู้ที่มีธรรมะเกี่ยวกับ จาคะ ความเสียสละในชีวิตที่มั่นคงไม่คลอนแคลนแล้ว บุคคลนั้นย่อมเป็นที่รักของบุคคลทั่วไป ซึ่งการ

⁶⁴ พระเทพสุวรนโมลี (สะอิ่ง สิริจันโท), *เสียงพระ เสียงเพลง*, อ่างแล้ว, หน้า 44.

⁶⁵ พีรพัฒน์ ศุภลักษณ์, *คัมภีร์ชีวิต คิดอย่างพระพุทธเจ้าแล้วเราจะไม่ทุกข์*, อ่างแล้ว, หน้า 194-195.

⁶⁶ มูลนิธิพระราชศรัทธา, *พระธรรมเทศนา กัมมัตถ์ที่ 13 เรื่อง ความเสียสละ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เลียงเชียง, 2537), หน้า 47.

เสียสละในที่นี้จะต้องมีปัญหาเป็นองค์ประกอบด้วย เพราะถ้าเสียสละที่ไม่มีการใช้ปัญญาพิจารณาให้ถี่ถ้วนก่อน ย่อมไม่เกิดประโยชน์⁶⁷

ประโยชน์ที่ได้จากการเสียสละ เช่น การทำทาน ได้แก่การสละทรัพย์สิ่งของสมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่บุคคลอื่นโดยมุ่งหวังจะเจือจุนให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุขด้วยเมตตาจิตของตน ทานที่ได้ทำไปนั้นจะทำให้ผู้ทำทานได้บุญมากหรือน้อยเพียงใด ย่อมสุดแล้วแต่องค์ประกอบ 3 ประการ ถ้าประกอบหรือถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ 3 ประการต่อไปนี้แล้ว ทานนั้นย่อมมีผลมาก ได้บุญบารมีมาก⁶⁸ กล่าวคือ

องค์ประกอบข้อ 1 “วัตถุทานที่ต้องบริสุทธ์” วัตถุทานที่ให้ ได้แก่สิ่งของทรัพย์สมบัติที่ตนได้สละให้เป็นทานนั่นเอง จะต้องเป็นของที่บริสุทธ์ ที่จะเป็นของบริสุทธ์ได้จะต้องเป็นสิ่งของที่ตนได้แสวงหา ได้มาด้วยความบริสุทธ์ในการประกอบอาชีพ ไม่ใช่ของที่ได้มาเพราะการเบียดเบียนผู้อื่น เช่น ได้มาโดยทุจริต ลักทรัพย์ ยักยอกฉ้อโกง ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฯลฯ

องค์ประกอบข้อ 2 “เจตนาในการให้ทานต้องบริสุทธ์” การให้ทานนั้น โดยจุดมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อเป็นการขจัดความโลภ ความตระหนี่เหนียวแน่น ความหวงแหนหลงใหลในทรัพย์สมบัติของตน อันเป็นกิเลสหยาบ คือ “โลกกิเลส” และเพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขด้วยเมตตาธรรมของตน

เจตนาที่ว่าบริสุทธ์นั้น ถ้าจะบริสุทธ์จริงจะต้องสมบูรณ์พร้อมกัน 3 ระยะ คือ

1) ระยะก่อนที่จะให้ทาน ก่อนที่จะให้ทานก็มีจิตโสมนัสสร้างเบิกบานยินดีที่จะให้ทานเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขเพราะทรัพย์สิ่งของของตน

2) ระยะที่กำลังลงมือให้ทาน ระยะที่กำลังลงมือทำทานอยู่นั้นเอง ก็ทำด้วยจิตโสมนัสสร้างยินดีและเบิกบานในทานที่ตนกำลังทำให้ผู้อื่น

3) ระยะหลังจากที่ได้ให้ทานไปแล้ว ครั้นเมื่อได้ให้ทานไปแล้วเสร็จ หลังจากนั้นก็ดี นานมาก็ดี เมื่อหวนคิดถึงทานที่ตนได้กระทำไปแล้วครั้งใด ก็มีจิตโสมนัสสร้างเบิกบานยินดีในทานนั้นเจตนาบริสุทธ์ในการทำทานนั้น อยู่ที่จิตโสมนัสสร้าง เบิกบาน ยินดีในทานที่ทำนั้นเป็นสำคัญ และเนื่องมาจากเมตตาจิตที่มุ่งสงเคราะห์ผู้อื่นให้พ้นความทุกข์และให้ได้รับความสุข เพราะทานของตนนับว่าเป็นเจตนาที่บริสุทธ์ในเบื้องต้น

สรุปได้ว่า จาคะ หมายถึง การสละ เป็นการสละกิเลส คือ การตัดใจหรือตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือในสิ่งต่าง ๆ ออกเสีย ลดความเห็นแก่ตัว เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความเรียบง่ายจนประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ ซึ่งในทางพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน จาคะนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 นัย คือ สละวัตถุ และสละอารมณ์

4. องค์ธรรมประเภทอุปสมะ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า อุปสมะ คือ ความสงบใจ เป็นความสงบใจที่ปราศจากสิ่งรบกวน เป็นสันติภาพที่ทำให้จิตใจไม่เดือดร้อน มีแต่ความว่างเปล่า เพราะทำให้จิต

⁶⁷ช.ชา. 28/151/108.

⁶⁸พระครูกันตสีลาภินันท์ (ชนิด ฉนทโก), “การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม 4”, อ้างแล้ว, หน้า 70-71.

หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง สงบเยือกเย็นไม่มีอะไรที่จะทำให้เปลี่ยนแปลงได้ ทำให้ศัตรูของจิตพ่ายแพ้ไป พญามารไม่สามารถมีอำนาจเหนือความสงบแห่งจิตนี้ได้ อาสวะกิเลสนี้เป็นศัตรูตัวฉกาจของจิต⁶⁹ ดังนั้น อุบายที่ทำให้จิตสงบ ต้องใช้อำนาจของศีล สมาธิ และปัญญา ผลักดันให้สงบราบคาบไป ระวัง โทษข้อขัดข้องมัวหมองอันทำให้จิตวุ่นวายอันเกิดจากกิเลสทั้งหลาย เป็นความสงบใจที่เป็นข้าศึกของความสงบ คือ นิพพาน ซึ่งเป็นสภาวะสิ้นกิเลส คือ หมตกิเลส คือ หมตตัณหา สิ้นราคะ โทสะ โมหะ ตัณณิแห่งความเร่าร้อน และเครื่องผูกพันร้อยรัดทั้งปวง ซึ่งเรียกว่าเป็นความทุกข์ หมตความผูกพันกับชั้น 5 พ้นไปจาก การปรุงแต่ง ปราศจากภพ หรือไม่มีภพใหม่อีกต่อไปเมื่อนิพพานเป็นที่ดับสนิทของความทุกข์ จึงกล่าวได้ว่าเป็นยอดของความสุข⁷⁰

อุปสมะ หมายถึง อุปสมะในที่นี้นั้นโดยความเป็นจริงได้หมายเอาความสิ้นไปแห่ง อาสวะกิเลส สงบจากราคะ โทสะ โมหะ ที่ไม่มีกิเลสเจือปน จิตถึงพระนิพพาน⁷¹ นิพพานอย่างนี้ หมายถึง การสิ้นกิเลส ซึ่งเป็นนิพพานสูงสุดของมนุษย์ ดังพุทธพจน์ที่ว่านิพพานเป็นบรมธรรม⁷² แม้แต่ในบท สวดของการพิจารณาสังขารที่เกิดขึ้นในโลกนี้เป็นสุข⁷³ อุปสมะนี้ คือความสงบที่เกิดมาจากการปฏิบัติธรรมทางจิต แข็งใจทำและเข้าใจทำ คือทำให้ถูกต้องด้วยดี ด้วยเหตุ ด้วยผล ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงทุกประการ จนทำให้จิตใจสงบปราศจากสิ่งรบกวน ซึ่งการทำแบบนี้ทำได้ยากแต่เมื่อทำได้แล้วย่อมมีอานิสงส์มาก สำหรับประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น อีกความหมายหนึ่ง อุปสมะ คือสันติ หรือความสงบ หมายถึง ภาวะที่หายวุ่น หายพลุ่งพล่าน กระทบกระวาย ปราศจากความทรมานทรมานเร่าร้อน หงุดหงิด รำคาญ หมตสิ่งที่จะมาทรมานทำให้ไหวระเพื่อม จึงมีความเรียบซึ่งสงบ เย็น ทุกอย่างเข้าที่เป็นตัวของตัวเอง สามารถเสวยผลต่าง ๆ ได้บริสุทธิ์ที่สุด และมีความพร้อมที่สุดที่จะทำการ⁷⁴

การที่จะเป็นบุคคลที่มีอุปสมานิษฐานได้นั้น พระพุทธองค์ทรงแนะนำภิกษุให้ศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของจิตให้เข้าใจอย่างท่องแท้เสียก่อน เพราะธรรมชาติจิตของมนุษย์นั้นดิ้นรนกลับกลอกรักษาได้ยาก ห้ามได้ยาก ถ้าไม่พยายามห้ามไว้ ไม่พยายามรักษาไว้ มันจะตกไปสู่บาปง่ายที่สุด ผู้หวังความสะอาด ความสว่างสงบ จึงควรรีบทำกิจอย่างไม่ชักช้า⁷⁵ กระทำและปฏิบัติในพระธรรมวินัยตามลำดับขั้นตอนเพื่อบรรลุพระนิพพาน ดังนี้

1. จะต้องเป็นผู้ที่มีศีลที่บริสุทธิ์ สรรวมในปาติโมกขสังวร
2. จงคุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย (อินทรี 6)
3. จงเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภคอาหารไม่เห็นแก่ปากท้อง

⁶⁹พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแล้ว, หน้า 175.

⁷⁰พระมหาทองคุณ ธีรปญโญ (ชนันไทย), “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่อง นิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท มหายานนิกายโยคจารและวัดพระธรรมกาย”, อ่างแล้ว, หน้า 15.

⁷¹พระวรศักดิ์ (วรธมโม), *พุทธจริยธรรมเพื่อมนุษยชาติ (ฉบับสมบูรณ์)*, อ่างแล้ว, หน้า 48.

⁷²ช.ธ. 25/184/90.

⁷³ส.ส. 15/11/11.

⁷⁴พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), *ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้*, อ่างแล้ว, หน้า 69.

⁷⁵พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญา นันทะภิกขุ), *ธรรมครองชีวิตธรรมะนำแสงสว่างสู่ชีวิตใหม่*, อ่างแล้ว, หน้า 195.

4. จงเป็นผู้ประกอยความเพียรเครื่องตั้งอย่างต่อเนื่อง
5. จงเป็นผู้ที่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ
6. จงพักอยู่ในเสนาสนะอันเงียบสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎี ที่
แจ้ ลอมฟาง ทำสมาธิเพื่อละนิวรณ์ 5
7. เข้าปฐมฌาน ทุตติฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน⁷⁶

อุปสมาคีตธรรม เป็นการทำความสงบแห่งจิตใจตามหนทางของอริยสัจ ใช้หลักของอริยสัจเป็นแนวทางของการปฏิบัติ ทำให้ตนเองบริสุทธิ์ หลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง เพราะอริยสัจนี้คือของจริงที่เป็นเพชรน้ำหนึ่ง มีเนื้อแท้ เป็นของจริงที่ถูกต้องไม่ผิดพลาด ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น อริยสัจเป็นของจริงที่ค้นพบโดยพระอริยเจ้า ไม่ใช่ค้นพบโดยปุถุชน อริยสัจเป็นของจริงชั้นสูงสุดยอด ไม่เป็นของจริงสามัญธรรมดา ผู้ที่ยึดถือเป็นแนวทางชีวิตละสิ่งที่ควรละหมัด และบำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญหมัดแล้ว ย่อมเข้าถึงความสงบหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง เป็นการประพาศพิภพจรรัยกระทำพระนิพพานให้แจ้ง นิพพานเป็น นิรามิสสุข เป็นสุขล้วนไม่มีทุกข์เจือปนเลย เป็นความสุขที่ใสสะอาดบริสุทธิ์เป็นบรมสุขไม่มีสุขอื่นยิ่งกว่า สงบสงัดรื่นรมย์เป็นที่ต้องการของผู้หวังความร่มเย็นที่สุด เป็นคนที่มีจิตแห่งโลกธรรมมากกระทบแล้วไม่มีความหวั่นไหว ไม่มีความประมาท เพราะผู้ที่ทำจิตให้สงบนั้น เป็นผู้ที่มีสติกำกับ มีปัญญาที่เฉียบแหลม พิจารณาเห็นโลกธรรมเหล่านี้ว่ามีเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงไม่ยินดียินร้ายในโลกธรรมนั้น เพราะผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว สามารถทำให้พ้นทุกข์ทั้งภายนอกและภายใน คนที่มีความสงบแห่งจิตได้นั้น จะต้องเป็นคนที่มีจิตไม่เศร้าโศกเป็นจิตที่หลุดพ้นจากความชอบและความไม่ชอบ หลุดพ้นจากสิ่งที่เป็นที่รักและสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก เป็นผู้ที่มีจิตใจปิดเป่าธุลี คือ ราคะ โทสะ โมหะ ออกหมัดแล้วจากจิตใจ ไม่มีความกำหนัดในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ไม่ขัดเคืองในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคืองจนทำให้จิตสงบเยือกเย็นไม่มีธุลี คือ ตัณหา มาเกาะจับให้มัวหมองได้ เป็นจิตที่มีความเกษม เป็นจิตที่มีความสงบสูงสุดยอด เป็นจิตสงบที่เข้าถึงแดนที่ปลอดภัยอย่างแท้จริง เกี่ยวกับความสงบแห่งจิตนี้ เป็นการสงบที่เป็นผลมาจากการประพาศพิภพจรรัย คือ การปฏิบัติทางจิตยถจิตของตนให้สูงขึ้น ยกจิตให้อยู่เหนือจากกิเลสทั้งปวง⁷⁷

มนุษย์ทุกคนมีความต้องการหรือปรารถนาความสุข มีการแสวงหาความสุขในรูปแบบต่าง ๆ กัน เพื่อให้ตนพ้นจากความทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น แต่ในการแสวงหาความสุขที่แท้จริงนั้นคือ ความสุขที่เกิดจากความสงบทางจิตใจ พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตก็คือจิตใจ เมื่อจิตใจดีมีความสุขสงบทุกอย่างก็จะดีตามไปด้วย ถือเป็นการเอาชนะใจตนเอง คือสามารถทำความสงบให้เกิดกับจิตใจได้นั้น ถือว่าเป็นการเอาชนะตนเอง เป็นชัยชนะที่ประเสริฐที่สุด ถือว่าเป็นการเอาชนะมาร เพราะพระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่าความสุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี⁷⁸

⁷⁶ ณิชชา ธารสนธยา, “ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพระนิพพานที่ปรากฏในคณกโมคคัลลานสูตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสดมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 17.

⁷⁷ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร), *มงคลยอตชีวิต ฉบับสมบูรณ์*, อ่างแล้ว, หน้า 587-667.

⁷⁸ พระอาจารย์มิตชูโอะ คเวสโก, *ชนะใคร ไม่เท่าชนะใจตน*, อ่างแล้ว, หน้า 59.

อุปสมะ หมายถึง ความสงบใจจากสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความสงบ การทำให้ใจสงบ สภาวะอันเป็นที่สงบ คือนิพพาน การรู้จักทำจิตให้พบกับความสงบ หาความสุขจากความสงบแห่งจิต ของตน ผีกฝนอบรมตนให้มีกำลังเกิดขึ้นกับจิตจนมีความกล้าแกร่ง จนสามารถเอาชนะความทุกข์ ความเศร้าโศก ความมัวหมองขุ่นมัว ความขัดข้องวุ่นวายใจอันเกิดจากกิเลสต่าง ๆ ได้⁷⁹

อุปสมานิษฐาน เป็นฐานความมั่นคงให้ประสบผลสำเร็จของชีวิตได้อย่างไร กล่าวคือ เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมนั้น เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ เป็นไปเพื่อนิพพาน ซึ่งถือว่าเป็นฐานที่มั่นคงพา ไปสู่ความสำเร็จของชีวิตที่สำคัญ คือ ไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารอีก ส่วนมนุษย์ผู้อยู่ ครอบครองก็สามารถนำเอาหลักของอุปสมะมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เป็นฐานของชีวิตที่ มั่นคงจนประสบความสำเร็จ กล่าวคือ ผู้ที่มีความสงบทางใจนั้น ย่อมเป็นผู้ที่ไม่เบียดเบียนใคร ไม่มี ความกระวนกระวายใจในสิ่งต่าง ๆ ที่มากกระทบตน ทำให้เป็นคนที่มีเหตุและผล ใจเย็นสุขุมรอบคอบ ไม่หลงติดยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ทำให้ตนเองเดือดร้อน มีการชำระจิตใจตนเองให้มีความสะอาดอยู่ ตลอดเวลา เหมือนดั่งที่พระพุทธองค์ท่านตรัสไว้ มีพุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้เราประพฤตินิฉันเพื่อหลอกลวงคน มิใช่เพื่อให้คนทั้งหลายมานับถือ มิใช่เพื่ออานิสงส์ ลาภสักการะ และความสรรเสริญ มิได้มุ่งหมายเพื่อเป็นเจ้าลัทธิ และแก้ลัทธิอย่างนั้นอย่างนี้ มิใช่ เพื่อให้ใครรู้จักตัวว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ที่แท้พรหมจรรย์นี้เราประพฤติเพื่อสังวร คือ ความสำรวม ระวังเพื่อ ปหานะ คือ ความละ เพื่อ วิราคะ คือ คลายความกำหนัด และเพื่อนิโรธะ คือ ความดับทุกข์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ลึกซึ้งเห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบประณีตมิใช่วิสัยแห่ง ตตรก คือ คิดเอาไม่ได้ หรือไม่ควรลงความเห็นด้วยการเดา แต่เป็นธรรมที่บัณฑิตพอจะรู้ได้ คือ สามารถปฏิบัติให้ถึงที่สุดแห่งธรรมได้ คือความสงบที่มั่นคง ซึ่งเป็นหนทางแห่งการดับทุกข์ คือการ ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติโดยรู้ชัดในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยที่เป็นจริงมิได้ เป็นไปโดยเอกเทศ⁸⁰

ความสงบแห่งจิตนี้ เป็นคนที่มีชีวิตที่ติงาม เป็นการทำให้เกิดความปราโมทย์ คือมี ความร่าเริงใจอยู่เสมอ มีปีติ คือมีความอิ่มใจอยู่ตลอดเวลา ปัสสัทธิ ความที่เราสามารถผ่อนคลายกาย ใจ ให้มีความสงบเยือกเย็น สุข คือความโปร่งชื่นคล่องใจ ไม่มีอะไรมาบีบคั้นใจ สมานิ คือความที่มีใจที่ แน่วแน่อยู่กับสิ่งที่ต้องการ ไม่มีจิตที่ฟุ้งซ่าน ความสงบแห่งจิตนี้ ถือเป็นสมบัติที่มีค่ายิ่ง มีค่ามากกว่า สมบัติภายนอกทั้งปวง⁸¹ ในทัศนะของ พระโพธิญาณ (ชา สุภทโท)⁸² กล่าวว่า ถ้าใจเรามีความสงบ ความสงบที่เป็นสัมมาทิฐิแล้ว ก็จะมีแต่ความสงบจะมีความฉลาด ไม่ว่าจะนั่งหรือนอนก็จะมีแต่ความ สงบ ไม่ว่าจะไปไหน ทำอะไร ก็จะมีแต่ความสงบ ให้มีความรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา ให้มีสติ ให้เห็นการ เกิดการดับของกายและใจ อย่างให้มันมาทำใจให้วุ่นวาย ให้ปล่อยวาง เมื่อจิตใจสงบดีแล้วก็จะทำให้ ใจว่างเป็นใจที่ว่างและเป็นอิสระจากกิเลสความชั่วทั้งหลาย ว่างจากกิเลส แต่เต็มไปด้วยความฉลาด

⁷⁹พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแล้ว, หน้า 376.

⁸⁰พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสมปนโน), *ชาติสุดท้าย*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาลาแดง, 2551), หน้า ปกหลัง.

⁸¹พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *ธรรมนุญชีวิต ฉบับพากย์ภาษาอังกฤษ*, อ่างแล้ว, หน้า 116.

⁸²พระโพธิญาณ (ชา สุภทโท), *โพธิญาณ*, อ่างแล้ว, หน้า 69-70.

ด้วยปัญญา จึงเป็นความสงบโดยแท้ ส่วนในทัศนะของ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)⁸³ กล่าวว่า ความสงบแห่งจิตจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัย สมาธิภาวนา คือการฝึกจิต และการใช้จิตที่ฝึกแล้วให้ทำหน้าที่ของมันโดยสมบูรณ์ให้มากที่สุดเท่าที่มันจะทำได้ ซึ่งคนที่มีจิตใจยังไม่สงบยังไม่ได้ผ่านการฝึกจิตที่ไม่ได้ผ่านการฝึกก็เหมือนสัตว์ป่าที่ยังไม่ได้รับการฝึก ทำความสงบไม่ได้ แต่ถ้ามีการฝึกให้เข้า ถึงความสงบแล้วจนได้รับความสงบอย่างแท้จริง จิตที่ฝึกแล้วทำอะไรก็จะประสบผลสำเร็จ ความสงบที่เกิดจากการฝึกจิตที่ดีแล้วย่อมทำหน้าที่สูงสุดของมนุษย์ได้ เป็นการทำให้จิตให้ว่าง ให้จิตทำงานด้วยปัญญา ทำให้เกิดความรู้แจ้งแทงตลอดเป็นความหลุดพ้นเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐตามแบบพระอรหันต์ คนที่มีความสงบ เป็นคนที่มีความผาสุกอย่างยิ่ง เพราะว่าความสงบทางจิตนี้เป็นสิ่งที่เปี่ยมมหาคุณอันยิ่งใหญ่ ทำให้หลุดพ้นจากห่วงทุกขในสังสาร เป็นการเข้าสู่พระนิพพาน⁸⁴

ความสงบ เป็นความสงบของจิตใจที่เป็นอิสระ ความสงบที่หมายถึงเป็นความหลุดพ้น คือ ความไม่ติดในสิ่งต่าง ๆ ผู้ถึงธรรมรู้แจ้งในสังขารธรรมคำสอน ไม่เศร้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ที่ผ่านมาแล้วก็ให้คิดว่าเป็นอดีต ไม่ฝันเพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง คือ ไม่ต้องวาดฝันเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้น ดำรงอยู่ในสิ่งที่ปัจจุบัน คือ ทำสิ่งที่อยู่ในปัจจุบันให้ดีที่สุด วางใจเฉยเป็นกลาง ปราศจากอคติทั้งหลาย อยู่อย่างมีสติสัมปชัญญะ เป็นผู้ที่มีสติควบคุมตนได้ เป็นคนที่ฝึกดีแล้ว เป็นผู้ชนะตนเองไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสตัณหา ซึ่งเป็นยอดของผู้ชนะสงคราม คือการเอาชนะใจตนเอง มีจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหวโยกคลอนไปตามอิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ เหมือนภูเขาหินที่ไม่หวั่นไหวด้วยแรงลม หรือเหมือนผืนแผ่นดิน ที่รองรับได้ทุกสิ่ง ไม่ขัดเคืองผูกใจเจ็บต่อใครไม่ว่าจะทั้งของดีของเสีย ของสะอาดไม่สะอาดลงไป เป็นผู้ที่มีจิตใจสงบสะอาดบริสุทธิ์เหมือนใบไม้ที่ไม่ติด ไม่เปียกน้ำ และดอกบัวที่เกิดในเปลือกตมไม่เปื้อนโคลน⁸⁵

สรุปได้ว่า อุปสมะ หมายถึง ความระงับโทษที่ขัดข้องมัวหมองวุ่นวายที่เกิดจากกิเลสทั้งหลายแล้ว ทำให้สงบได้ ความสงบในที่นี้ หมายถึงความสงบกาย ความสงบวาจา และความสงบใจ ซึ่งความสงบที่ปราศจากสิ่งรบกวน เป็นสันติภาพที่ทำให้จิตใจไม่เดือดร้อน มีแต่ความว่างเปล่า ทำให้การดำเนินชีวิตไม่มีความวุ่นวาย พบแต่ความสงบสุข ประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวในการอยู่ร่วมกัน เช่น หมดโทสะ หมดโมหะ

3.1.4 ประโยชน์ของหลักอริชฐานธรรม

ประโยชน์ของอริชฐานธรรมนั้น จากหนังสือพุทธธรรมของท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)⁸⁶ ได้กล่าวถึงการเกิดและการตายในปัจจุบันว่า ผู้ต้องการสืบความในบาปเกี่ยวกับสังสารวัฏ หรือการเวียนว่ายตายเกิด แบบที่เป็นไปในปัจจุบัน ภายในชาตินี้ อาจศึกษาพระสูตรตอนหนึ่ง ดังต่อไปนี้เป็นตัวอย่าง ความสำคัญตนที่เป็นกิเลสหมักหมม ย่อมไม่เป็นไปแก่บุคคลผู้ดำรงอยู่ในธรรมสี่ประการ คือ 1) ปัญญา 2) สัจจะ 3) จาคะ 4) อุปสมะ เมื่อไม่มีความสำคัญตนที่เป็นกิเลส

⁸³พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปณฺโญ) *วิธีปฏิบัติเพื่อความเป็นอยู่ด้วยความว่าง*, (กรุงเทพมหานคร : ไพลินบุ๊คเน็ท, 2549), หน้า 174.

⁸⁴วัดเมืองคอง, *ก้าวไรชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร : หจก. อภิสราการพิมพ์, 2547), หน้า 4.

⁸⁵พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), *ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้*, อ่างแล้ว, หน้า 43.

⁸⁶พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ่างแล้ว, หน้า 146.

หมักหมมเป็นไปย่อมเรียกได้ว่าเป็น มุณีผู้สงบ ข้อความที่กล่าวไว้ เราได้กล่าวโดยอาศัยเหตุ และผลอะไร ชี้แจงว่า ความสำคัญตนย่อมมีว่า เราเป็นบ้าง เราไม่เป็นบ้าง เราจักเป็นบ้าง เราจักไม่เป็นบ้าง เราจะเป็นผู้มีรูปบ้าง เราจักเป็นผู้ไม่มีรูปบ้าง เราจักเป็นผู้มีสัญญาบ้าง เราจักเป็นผู้ไม่มีสัญญาบ้าง คุกรรภิกขุ ความสำคัญตนเป็นโรคร้าย เป็นผีร้าย เป็นศรร้าย เพราะก้าวล่วงความสำคัญตน ว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนั้น ทั้งหมดได้ จึงจะเรียกว่า เป็นมุณีผู้สงบ คุกรรภิกขุ มุณีผู้สงบ ย่อมไม่เกิด ย่อมไม่แก่ ย่อมไม่ตาย ย่อมไม่วุ่นวาย ย่อมไม่ทะยาน สิ่งที่เป็นเหตุที่เขาจะเกิดย่อมไม่มี เมื่อไม่เกิด จักแก่ได้ อย่างไร เมื่อไม่แก่จักตายได้อย่างไร เมื่อไม่ตายจักวุ่นใจได้อย่างไร เมื่อไม่วุ่นใจจักทะยานได้อย่างไร ความสำคัญตนที่เป็นกิเลสหมักหมม ย่อมไม่เป็นไปในบุคคล ผู้ดำรงอยู่ในธรรมสี่ประการ เมื่อไม่มี ความสำคัญตนที่เป็นกิเลสหมักหมมเป็นไป ก็เรียกได้ว่ามุณีผู้สงบ ข้อความที่เรากล่าวดังนี้ เราได้กล่าวโดยอาศัยเหตุและผลที่กล่าวมานี้

อริษฐานธรรมนี้มีประโยชน์ต่อมนุษย์ เพราะทุกคนรู้ว่าตั้งแต่เริ่มต้นเกิดมาเป็นมนุษย์ ปลูกจนถึงการบรรลุเป็นพระอรหันต์นั้น ทุกชีวิตมีการเวียนว่ายตายเกิดภพแล้วภพเล่าในวัฏฏะสงสาร จนกระทั่งเข้าถึงเป้าหมายปลายทางของชีวิตวาระสุดท้าย คือนิพพาน หรือความพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะสงสาร ในช่วงที่เรายังไม่สามารถเข้าถึงพระนิพพานนั้น คนเราก็ต้องดำเนินชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์แบบ และให้เป็นประโยชน์ที่สุด ทั้งประโยชน์ที่เป็นไปแห่งชาวโลกและประโยชน์แห่งพระอรหันต์ โดยการนำเอาหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสุข ความเจริญสูงสุด เพราะว่าชีวิตของคนเรานั้นตราบใดที่เรายังไม่ไปถึงฝั่งแห่งพระนิพพาน ก็จะมีการเกิดแล้วเกิดอีก คนที่ใช้หลักธรรมเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิต เกิดชาติใดละอยู่ในสภาพเหตุการณ์อย่างไร คนเหล่านี้ก็จะมีแต่สร้างบารมีให้กับตนเองทุกภพทุกชาติไป ถึงจะใช้เวลานานแค่ไหนก็ตาม เพราะเขาทราบว่าหลักธรรมที่นำมาตั้งไว้ในใจเหล่านี้ สักวันหนึ่งเขาจะต้องตอบแทนและเป็นประโยชน์ต่อตัวเองในภายภาคหน้า คนที่สร้างบารมีมีหลักของอริษฐานธรรมนี้เป็นที่ตั้งแล้ว ย่อมปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นไม่ใช่ขาดตกบกพร่อง⁸⁷

ประโยชน์ คือ สิ่งที่ช่วยให้สำเร็จตามความประสงค์และอรรถผลที่เกิดจากความประสงค์นั้น กล่าวคือทั้งวิธีการและความสำเร็จอันเกิดจากวิธีการนั้น เรียกว่า “ประโยชน์” เมื่อนำหลักประโยชน์มาประยุกต์ใช้กับหลักอริษฐานธรรม ซึ่งหลักที่ภูธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นประโยชน์ขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ มี 4 อย่าง ได้แก่

1. มีความขยันในการประกอบอาชีพการงาน เพื่อการเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว
2. มีการเก็บรักษาและการประหยัด เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เพราะความไม่แน่นอนของชีวิตย่อมเกิดขึ้นได้ การประหยัดทรัพย์ไว้ก็เพื่อแก้ปัญหาในคราวจำเป็น
3. การเป็นมิตรที่ดี หรือคบคนดีเป็นเพื่อน กล่าวกันว่าคนที่มีเพื่อนเป็นคนดีนั้น ประสบความสำเร็จในชีวิตไปแล้วครั้งหนึ่ง เพราะเพื่อนจะเป็นตัวอย่าง และคอยชี้แนะความดีและข้อบกพร่องให้อยู่เสมอ ทำให้มีสติไม่พลั้งพลาดในการดำเนินชีวิต

⁸⁷ ศุภวรรณ พ.พรรณวงศ์ กรีน *คู่มือชีวิตภาคศีลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (ปทุมธานี : สกายบุ๊คส์, 2548), หน้า 49-50.

4. การเลี้ยงชีวิตที่เหมาะสม ได้แก่ การใช้จ่ายตามสมควรแก่รายรับ ดำรงชีวิตตามสมควรแก่อัตภาพ⁸⁸

นอกจากนี้ประโยชน์ที่จะพึงได้รับในกายภาคหน้าหรือชาติหน้า มี 4 อย่าง คือ

1. ศรัทธา ความเชื่อมั่นในปัญญา คุณธรรมและความเพียรพยายามของมนุษย์ ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงความจริง ความดีงามสูงสุด ได้ตามกฎธรรมดาแห่งเหตุผลดังได้มีผู้นำทางไว้ และซึ่งจะทำให้มนุษย์สร้างสังคมที่ดีงามอันดำรงอยู่โดยธรรมได้

2. ศิล การรู้จักบังคับควบคุมตนได้ ซึ่งทำให้ความเป็นอยู่ พฤติกรรมและลักษณะความสัมพันธ์กับผู้อื่น และสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ เกิดความเหมาะสมพอดีที่จะเกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามแห่งคุณธรรมของตน และความอยู่กันด้วยดีของสังคม

3. จาคะ ความสละ ที่ทำให้ไม่ตัดสินหรือคิดการต่าง ๆ เข้าข้างตนเอง และทำให้พร้อมที่จะเอื้อเพื่อเกื้อกูลแก่ผู้อื่น

4. ปัญญา ความรู้ตระหนักเท่าทันถึงความจริงของสิ่งทั้งหลายที่เป็นไปตามกฎธรรมดา มีความเกิดขึ้นเสื่อมสิ้นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ซึ่งทำให้วางใจวางท่าที่ต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้อง โดยมีใจหลุดพ้นเป็นอิสระ สามารถวินิจฉัยแยกการอันควร

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของอริชฐานธรรมนั้นเป็นหลักธรรมที่ทำให้ชีวิตเดินทางไปได้อย่างถูกต้องไม่หลงเพลิดเพลินไปกับกามคุณต่าง ๆ ไม่ให้อารมณ์เป็นตัวตัดสินปัญหา ใช้หลักของปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงเข้าใจในสรรพสิ่งที่เกิดมาบนโลกนี้ได้อย่างถ่องแท้ มีเหตุมีผลในการดำเนินชีวิตรู้จักประโยชน์ มีจุดหมายปลายทางของการดำเนินชีวิตที่แน่นอน

3.1.5 การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม

อริชฐานธรรมจึงเป็นธรรมที่มีประโยชน์มากมายในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในชีวิต นำมาซึ่งความผาสุก เป็นความดีงามที่สามารถทำให้ชีวิตก้าวหน้า มีจิตใจที่เป็นอิสระจากกองกิเลส อันได้แก่การบรรลุดุธรรมอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ผู้ที่มีอริชฐานธรรมจึงมีธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวแห่งจิตใจแล้ว ก็ย่อมที่จะสามารถบรรลุดุธรรมได้เช่นกัน เพราะการดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์นั้นจะต้องมีฐานของการดำเนินชีวิตที่มั่นคงไม่คลอนแคลน ไม่หวั่นไหวกับโลกธรรมที่เป็นฝ่ายกุศลและฝ่ายที่เป็นอกุศลเมื่อธรรมเหล่านั้นมากระทบก็จะทำให้ไม่เดือดร้อนหรือดีใจ ไม่หลงตัวเองเมื่อพบโลกธรรมฝ่ายดี และไม่โศกเศร้าเสียใจเมื่อพบกับโลกธรรมฝ่ายที่ไม่ดี การมีฐานชีวิตที่มั่นคงก็เปรียบเสมือนชีวิตคนที่มีการ ศึกษาดี มีคุณธรรมประดับประดาชีวิต อริชฐานธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่เป็นฐานที่ทำให้ชีวิตเดินทางไปได้ถูกต้องไม่หลงเพลิดเพลินไปกับกามคุณต่าง ๆ ไม่ให้อารมณ์เป็นตัวตัดสินปัญหา ใช้หลักของปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงเข้าใจในสรรพสิ่งที่เกิดมาบนโลกนี้ได้อย่างถ่องแท้ มีเหตุมีผลในการดำเนินชีวิต

วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตโดยใช้หลักอริชฐานธรรมนั้น เป็นการประยุกต์ใช้อริชฐานธรรม 4 เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้ประสบกับความสำเร็จ ซึ่งอริชฐานธรรมนั้น ประกอบด้วย ปัญญา ความรู้ชัด ความรู้จริง ความรอบรู้ สัจจะ ความจริง ความ

⁸⁸บ้านจอมยุทธ์, “ชีวิตอยู่เพื่ออะไร”, 2543, สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2563. จาก <https://www.baanjommyut.com/library_2/chivit/06.html>

ชื่อเสียง จาคะ การสละ และอุปสมะ ความสงบ ก็จะช่วยให้การดำเนินชีวิตให้มั่นคงเข้มแข็งยิ่งขึ้น ซึ่ง อริษฐานธรรม เริ่มด้วยปัญญาเมื่อทุกคนเพิ่มพลังปัญญาในการดำเนินชีวิตให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก คือไม่ ประมาทในการแสวงหาปัญญาใส่ตนอยู่เสมอ พร้อมกับความจริงในสิ่งที่ทำ คำที่พูดและความจริงใจ จาคะ สละ สิ่งที่เสียหายออกจากตน มีความสงบเสงี่ยมทั้งภายนอกและภายใน ดังนั้นวิธีการสร้าง ความสำเร็จในชีวิตโดยใช้หลักอริษฐานธรรมมี ดังนี้

1. ศึกษาปัญญา ส่งเสริมให้รู้จักพัฒนาตนเองในการศึกษาเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ช่วยให้ มนุษย์พบกับสิ่งที่ประเสริฐได้ด้วยการเรียนรู้ การศึกษาช่วยให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและ จิตใจ สุขภาพกาย และจิตใจจะสมบูรณ์ได้ก็ต้องมีความรู้ คนจะมีความรู้หรือปัญญาที่ต้องการศึกษาค้นคว้า การจะมีปัญญาให้เกิดในตน ก็ต้องรู้จักวิธีแสวงหาปัญญา ซึ่งวิธีแสวงหาปัญญาในทาง พระพุทธศาสนานั้นมีหลาย การดำเนินชีวิตตามกรอบของหลักธรรมในพุทธศาสนา เป็นการดำเนิน ชีวิตเข้าสู่เป้าหมาย ได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง เป็นชีวิตที่มีองค์ประกอบจากธรรมชาติ และเข้าใจ สัจจะธรรมของชีวิตตามความเป็นจริง

2. สัจจะ คือความจริง นำมาซึ่งความจริงเป็นสิ่งที่ทุกคนชื่นชอบและพอใจ แต่ถ้ามี ใครมาพูดโกหก เมื่อทราบในภายหลังก็จะโกรธหรือเกลียดทันที ความจริงจึงเป็นสิ่งที่ดีงาม ความจริง ที่เรียกว่าสัจจะมีหลายประการ จริงโดยวาจา คือพูดจริง ทุกคนชอบคนที่พูดความจริงความซื่อสัตย์ ทุกคนชื่นชอบ ลูกน้องที่ซื่อสัตย์เจ้านายยิ่งชอบไปทางไหนก็จะเรียกใช้ เพราะเขามีความซื่อสัตย์ สัจจะ ธรรมเป็นความจริงแท้ในตัวของธรรมะนั้นเอง มีอยู่อย่างนั้น เป็นอยู่อย่างนั้น ความจริง, ความซื่อสัตย์, ความแน่แท้, ความถูกต้อง ความดีงามประโยชน์สุขที่แท้จริง รวมทั้งหลักการที่จะให้เกิดความดีงาม ความถูกต้อง การดำเนินชีวิตในทุกวันนี้ ต้องค้นหาความจริง ความดี ความถูกต้อง ให้เกิดขึ้นใน เพื่อที่จะยุติความแตกแยกเพราะความจริงเท่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่ตาย เป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหาเพื่อให้ได้มา ซึ่งความถูกต้องและยุติธรรม การแสวงหาความจริงก็ต้องเริ่มที่ปัญญา เมื่อมีปัญญาจึงจะเข้าถึงสัจจะ อย่างถูกต้องและแท้จริง

3. จาคะ คือ การเสียสละ ในการดำเนินชีวิตที่จะให้ประสบความสำเร็จนั้น คนเราจะต้องมีการเสียสละ ซึ่งในที่นี้ คือ เสียสละทั้งสิ่งของ ๆ ตนและเสียสละอารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อ ความสงบของใจ การเสียสละทั้งสิ่งของที่เป็นวัตถุต่าง ๆ ที่ควรแก่การให้ทานการเสียสละที่เป็นจาคะ คือ ไม่หวังสิ่งใดตอบแทนแม้แต่คำสรรเสริญ หรือสิ่งที่เรียกว่าบุญก็ไม่หวังหรือไปยึดมั่นถือมั่น จึงได้ชื่อ ว่า จาคะ คือการเสียสละจริง ๆ อานิสงค์ของการเสียสละให้ทาน ระดับของทาน ในคัมภีร์ทาง พระพุทธศาสนา มีดังนี้

3.1 อามิสทาน ได้แก่ ทานที่มีการให้สิ่งของ มีทั้งผู้ให้และผู้รับด้วย เป็นการเพิ่ม จาคะ ลดความเห็นแก่ตน กำจัดความโลภ และความตระหนี่ออกจากใจได้

3.2 อภัยทาน คือ การให้อภัยแก่ผู้เบียดเบียนเรา ย่อมมีอานิสงค์มากกว่าอามิส ทานเพราะกำจัดความโกรธออกจากจิตใจเสียได้

3.3 ธรรมทาน ได้แก่การให้ธรรมะเป็นทาน มีอานิสงค์มากกว่าทานทั้งปวง ผู้ให้ และผู้รับได้ปัญญา สามารถนำตนให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

4. อุปสมะ ความสงบ สันติ ในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จนั้น จะต้อง อาศัยความสงบสุข ความสันติในคนเราจะบังเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยหลักธรรมทางศาสนา เป็นเครื่อง

หล่อหลอมขัดเกลาอบรมจิตใจ ด้วยศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งศาสนามีส่วนช่วยให้การพัฒนา ด้านคุณธรรมของคนให้มีวินัย มีความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ของตน มีความโปร่งใสได้รับความไว้วางใจ มีความละเอียดต่อการทำความผิด เสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีความตั้งมั่นและมุ่งมั่นมุ่งทำความดี มีชีวิตที่เรียบง่าย และการทำงานด้วยความพร้อมเพรียง มีความขยันและความสามัคคีในการทำงาน สิ่งดังกล่าวนี้เกิดจากความเชื่อในทางศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้มุ่งมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่ตนได้รับการศึกษาอบรมมาด้วยความศรัทธา เพราะศรัทธาเป็นกำลังผลักดันให้เกิดสติ สมาธิ ความเพียร และปัญญาส่งเสริมให้คนมีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขและเรียบง่ายที่เพียบพร้อมด้วยความรักความสามัคคีต่อกัน รู้จักเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม ด้วยการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องในการดำเนินชีวิต⁸⁹

สรุปได้ว่า วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตโดยใช้หลักอริยฐานธรรม โดยอาศัยหลักอริยฐานธรรมเป็นเครื่องก่อกำหนดในการดำเนินชีวิต เช่น เป็นการส่งเสริมรักษาศีล ไม่เบียดเบียนกันและกัน ปฏิบัติสมาธิทำจิตให้สงบจากความวุ่นวายสับสนที่ระคนด้วยอกุศลมูล มีปัญญา รู้จักวิถีทางการดำเนินชีวิตการประพฤติปฏิบัติกระทำความดี ปฏิบัติเพื่อกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต ก็จะทำให้เข้าถึงความสุขได้ในแต่ละระดับทั้งในระดับโลกียะและระดับโลกุตระ

3.1.6 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตโดยใช้หลักจักรธรรม 4

ความสำคัญของการพัฒนาคนว่าคนจะเป็นผู้ประเสริฐหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ก็ต้องได้รับการฝึกฝน ส่วนนักศึกษาจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ก็ต้องฝึกฝนเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากได้นำหลักพุทธธรรมว่าด้วย “หลักจักร 4” ในฐานะเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต มาเป็นเครื่องพัฒนา นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุจลือนำรถไปสู่ที่หมายอันเป็นหลักธรรมที่มีอุปการะมาก เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิตและการดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จ ซึ่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ธรรมะไว้สำหรับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการสู้รบกับกิเลสในใจตนเองและกระแสกิเลสของชาวโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพผลข้ามภพข้ามชาติ เรียกว่า “จักรธรรม” จักรธรรมนั้นแยกคำออกเป็น จักร แปลว่า วงล้อ วงกลม อาวุธรูปกลมมีคมเป็นเปลวรอบ กองทัพ อำนาจ และเขตแดน ส่วน ธรรม แปลว่า ความจริง ความถูกต้อง ความดี คุณสมบัติ และข้อปฏิบัติ ดังนั้น จักรธรรม แปลว่า วงล้อที่หมุนพาไปสู่ความจริง อันถูกต้องดีงาม ในความดี 4 ประการ อันเป็นประดุกวงล้อที่ขับเคลื่อนชีวิตให้ทำความดีสวนกระแสกิเลสได้อย่างเต็มที่ และเป็นอุปการะให้ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างยั่งยืน

จักรธรรม หรือ จักร 4 เรียกอีกอย่างว่า “พหุการธรรม” คือธรรมะที่มีอุปการะมาก เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ ทุกอย่างได้เต็มที่ และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิตอย่างถูกต้องและยั่งยืน จักรธรรม 4 ประการ ที่นำบุคคลไปสู่ความเจริญ ประกอบด้วย⁹⁰

⁸⁹ พระครูสมุห์สมชาย สิริสมปนโน, หลักอริยฐานธรรม 4 : การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทย, “วารสารปัญญาภิธาน”, 2, 2, 2560, (7-10).

⁹⁰ กัลยาณมิตรเพื่อนแท้สำหรับคุณ, “สูตรสำเร็จการพัฒนาองค์กรและเศรษฐกิจ”, 2559, สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2563 จาก <http://www.kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=13726>

1. ปฏิรูปเทสวาสะ หมายถึง การอยู่ในประเทศอันเหมาะสม ปฏิรูปเทสวาสะ แปลว่า การอยู่ในประเทศอันสมควร หมายถึง การอยู่ในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่ต้องกระทำ เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญสมณธรรม เป็นต้น ผู้ต้องการศึกษา วิชาการสาขาใด ควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน เช่น ครู อาจารย์ ตำราเรียน การคมนาคมสะดวก และสิ่งอื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้การเรียนมีประสิทธิภาพ ผู้ต้องการประกอบอาชีพ เพาะปลูก ควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีพื้นดินดี มีน้ำอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชนั้น ๆ ผู้ต้องการ ประกอบอาชีพค้าขาย ควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีประชากรหนาแน่น มีสาธารณูปโภคและเส้นทางคมนาคม สะดวก ผู้ต้องการปฏิบัติธรรมควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีพระสงฆ์ผู้รู้ธรรมและเคร่งครัดในพระวินัย มีผู้สนใจ ปฏิบัติธรรมกันมาก ส่วนภิกษุผู้ต้องการบำเพ็ญสมณธรรม คือเจริญภาวนา พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ไป ในที่อันเหมาะสม คือ ป่า โคนไม้ กระท่อมร้าง เป็นต้น ที่กล่าวข้างต้น หมายถึง ท้องถิ่นที่เหมาะสมกับ กิจกรรมต่าง ๆ แต่ความหมายโดยตรงของจักรข้อที่ 1 ได้แก่ การอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถศึกษาธรรม และปฏิบัติธรรมได้ดี คือ ท้องถิ่นที่มีคนดีผู้รู้ธรรม

จากหลักจักรธรรมปฏิรูปเทสวาสะในข้อนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นหลักธรรมที่อาจจะ เกี่ยวข้องกับหลักอริชฐานธรรมในหลักของจาคะหรือปัญญา คือ มีความเสียสละ ซึ่งการเสียสละในที่นี้ อาจจะเป็นการเสียสละที่อยู่อาศัยในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งในชีวิตคนเรานั้นตั้งแต่อายุเริ่มเข้าวัยเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับปริญญาตรี ถ้าได้เล่าเรียนในสถาบันการศึกษาที่ดี อยู่ในถิ่นการศึกษาที่ ดี มีการเอาใจใส่ของอาจารย์ต่อการเรียนจะทำให้คนเรารู้ที่ดี มีสติปัญญา ฉลาดหลักแหลมและ เท่าทันผู้อื่นได้ ซึ่งตรงกับปฏิรูปเทสวาสะว่าผู้ใดที่ต้องการบำเพ็ญสมณธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอน ให้ไปในที่อันเหมาะสม คือ ป่า โคนไม้ กระท่อมร้าง เป็นต้น นั้นหมายถึงการอยู่ในสถานที่สามารถ ปฏิบัติธรรมโดยมีผู้รู้ในทางธรรมที่ดี เปรียบเสมือนกับชีวิตคนเราถ้ามีการศึกษาที่ดีและมีคุณธรรมย่อม ทำให้ชีวิตเรานั้นประสบความสำเร็จได้

สรุปได้ว่า คนเราจะอยู่ที่ไหนต้องเลือก โดยใช้หลักความเจริญของคนเราเป็นเกณฑ์ คือทรัพย์เจริญ ชีวิตเจริญ และคุณความดีเจริญ เพราะบางแห่งทำมาหากินคล่อง แต่มีสิ่งเป็นภัยแก่ สุขภาพและชีวิตก็ไม่ดี พระพุทธเจ้าจึงสอนให้เลือกเพราะที่อยู่ทุกที่ไม่เท่ากัน แต่เมื่อวิเคราะห์จริง ๆ แล้ว ทรงเน้นถึงการมีศีลธรรม การมีน้ำใจของผู้คนเป็นสำคัญ จัดเป็นถิ่นที่ดี ย่อมส่งผลต่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตของตน

2. สัปปริสุสสังเสวะ หมายถึง การคบสัตบุรุษ การเข้าไปคบกับคนดีผู้มีสัปปริสธรรม 7 ซึ่งใน สัปปริสุสสังเสวะ (การเข้าไปคบหาคนดี) แปลว่า การคบสัตบุรุษ สัตบุรุษ เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า คนดี คนสงบ ตรงกับภาษาบาลีว่า สัปปริสสะ ผู้ที่เป็นสัตบุรุษหรือสัปปริสสะ ย่อมมีสัปปริสธรรม 7 ประการประจำตน ได้แก่ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล การเข้าไปคบหา ได้แก่ การเข้าไปสนทนาโต้ถาม มอบตัวเป็นศิษย์ รับโอวาทของสัตบุรุษ เมื่ออยู่ในท้องถิ่นที่มีสัตบุรุษ คือ คนดีตามจักรข้อ 1 แล้ว ก็เข้าไปคบหาสมาคมกับสัตบุรุษนั้น เป็นจักรข้อที่ 2 สัตบุรุษย่อมแนะนำ ในสิ่งที่ควรแนะนำ ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ให้รู้จักเว้นชั่วประพฤติดี ละสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์กระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเดียว

จากหลักจักรธรรมสัปปริสุสสังเสวะในข้อนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าเป็นหลักธรรมที่มีความ เกี่ยวเนื่องในหลักอริชฐานธรรมในข้อที่เป็นหลักธรรมทางปัญญา กล่าวคือ เมื่อคนเรามีความรู้แล้ว

ย่อมมีปัญญาในการรู้เหตุ รู้ผล รู้คบบุคคล รู้ประมาณ รู้กาล เปรียบเสมือนได้ว่าการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้ คนเราจะต้องรู้จักคบเพื่อนหรือบุคคลที่มีความรู้เป็นคนที่ มีสัจจะ ที่จะคอยแนะนำให้เราประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตได้ ถ้าเราคบเพื่อนหรือคนไม่ดีก็จะทำให้การดำเนินชีวิตไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การคบคนดีมีผลต่อชีวิตเพราะจะทำให้ช่วยเกื้อหนุนให้ชีวิตของเราประสบความสำเร็จได้ เพราะคนดีหรือกัลยาณมิตรจะคอยแนะนำและคอยตักเตือน ซึ่งการคบคนดีจัดว่าเป็นการรับสิ่งแวดลอมที่ดีที่สุดสำหรับชีวิต ซึ่งตรงกันข้ามกับการคบคนไม่ดี อันเป็นเหตุให้ได้รับสิ่งแวดลอมที่เลวร้ายที่สุดสำหรับชีวิต

สรุปได้ว่า การไปเสวนาคบหากับผู้มีศีลธรรมดี มีจิตใจที่ความคิดดีและพูดดี ย่อมเป็นบุคคลต้นแบบในสังคม หรือในโลกของคนฝ่ายดี คือเป็นผู้ที่ได้ถูกพัฒนาจนสมบูรณ์แล้วเจริญสติและปัญญา จึงเป็นบุคคลที่ควรคบหาหรือเป็นมิตรที่ดี ย่อมส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตนเองให้ดียิ่งขึ้น ให้มีความเจริญก้าวหน้าเพื่อตนเอง เพื่ออนาคตของครอบครัวและสังคม

3. อุตตสัมมาปณิธิ หมายถึง การตั้งตนไว้ชอบตน หมายถึง ร่างกายและจิตใจ การตั้งตนไว้ชอบจึงหมายถึง การตั้งอยู่ในสุจริต 3 คือ กายสุจริต ได้แก่ 1) การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม 2) วจีสุจริต ได้แก่ การไม่พูดเท็จ การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดคำหยาบ การไม่พูดเพื่อเจ้อ และ 3) มโนสุจริต ได้แก่ การไม่ยอกได้ของผู้อื่น การไม่คิดพยาบาทผู้อื่น การเห็นชอบตามคลองธรรม อีกนัยหนึ่ง หมายถึง การตั้งอยู่ในประโยชน์ปัจจุบัน ได้แก่ การหมั่นหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์ไว้ การมีเพื่อนดี การเลี้ยงชีวิตพอเหมาะพอดี และการตั้งอยู่ในประโยชน์ในอนาคต ได้แก่ ความสมบูรณ์ด้วยศรัทธา ความสมบูรณ์ด้วยศีล ความสมบูรณ์ด้วยจาคะ ความสมบูรณ์ด้วยปัญญา เมื่อเข้าไปคบหาสมาคมกับสัตบุรุษ และสัตบุรุษแนะนำสิ่งที่ควรแนะนำตามจักรข้อที่ 2 แล้ว ผู้เข้าไปคบหาสัตบุรุษนั้น ปฏิบัติตนตามคำแนะนำของสัตบุรุษ ย่อมเป็นผู้ตั้งตนไว้ชอบ

จากหลักจักรธรรมอุตตสัมมาปณิธิในข้อนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าเป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องในหลักอริชฐานธรรมในข้อที่เป็นหลักธรรมทางสัจจะ คนเราหากเป็นคนที่มีสัจจะ จะทำอะไรก็ทำจริง พูดจริงและทำจริง ถ้าเราพูดเท็จ พูดหลอกลวงผู้อื่น พูดคำหยาบ พูดให้ผู้อื่นแตกแยก ถือเป็นวจีสุจริตและเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะการพูดหลอกลวงหรือพูดใส่ร้ายผู้อื่นนั้นย่อมที่จะมีผลตามมา ดังนั้น การที่เรามีสัจจะในการพูดจริงทำจริงโดยมีการตั้งเป้าหมายของชีวิตและดำเนินชีวิตไปตามเป้าหมายที่วางไว้โดยถูกทางเป็นขั้นเป็นตอน และในการสร้างความสำเร็จในชีวิตให้ถูกทาง ซึ่งเป็นการตั้งเป้าหมายชีวิตแล้วประคองตนให้ดำเนินตนไปตามเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการดำเนินชีวิตที่ตนเองได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้

สรุปได้ว่า ในการดำเนินชีวิตนั้นคนเราจะต้องดำรงตนมั่นอยู่ในศีลธรรมและทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีการตั้งเป้าหมายชีวิตและการงานให้ดี และนำตนไปสู่จุดมุ่งหมายได้อย่างแน่วแน่และมั่นคงได้นั้น จะทำให้คนเราได้สร้างเนื้อ สร้างตัว สร้างฐานะให้ประสบความสำเร็จ

4. ปุพเพกตปุญญตา หมายถึง ความเป็นผู้มีบุญได้กระทำไว้ก่อน แปลว่า ความเป็นผู้มีบุญได้กระทำไว้ก่อน หมายความว่า ได้ทำบุญไว้ในอดีตบุญนั้น กล่าวโดยเหตุ ได้แก่ กุศลกรรมหรือความดี กล่าวโดยผล ได้แก่ ความสุข มีความหมายว่า คนทำความดีในอดีตย่อมได้รับความสุขในปัจจุบัน ทำความดีในปัจจุบันย่อมได้รับความสุขในอนาคต และผู้ที่ทำบุญหรือทำความดีนั้นยังได้รับความสุข ได้รับผลดีตอบแทนในขณะที่ทำนั้นด้วยความปิติยินดี ความสุขใจสบายใจที่ได้กระทำ

ความดี การได้รับคำยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนดีมีคุณธรรม การได้รับการปฏิบัติตอบที่ดี ความเป็นผู้มีบุญได้กระทำไว้ก่อน อุปมาด้วยการเรียนหนังสือจนสำเร็จ ได้ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร อันเป็นเครื่องแสดงคุณวุฒิให้เข้าทำงานได้ เมื่อทำงานเจริญก้าวหน้า มีตำแหน่งสูงขึ้น มีหลักฐานมั่นคง ก็ได้รับความสุขตามสมควรแก่อัตราภาพ ความสุขนั้นเป็นผลของความดี คือการเรียนหนังสือที่ได้กระทำไว้ในอดีต สำหรับความสุขที่ได้รับตามจักรข้อ 4 นี้ เกิดจากการตั้งตนไว้ชอบตามจักรข้อ 3 จักร 4 มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ข้อแรก ๆ เป็นเหตุให้เกิดข้อหลัง ๆ กล่าวคือ การอยู่ในประเทศอันสมควรได้แก่ ท้องถิ่นที่มีสัตบุรุษเป็นให้คบกับท่าน การคบกับสัตบุรุษเป็นเหตุให้ได้ฟัง ได้ศึกษา รู้จักบาปบุญและละบาปบำเพ็ญบุญเป็นการตั้งตนไว้ชอบ ซึ่งจะได้รับความสุขอันเป็นผลของบุญในกาลต่อมา ได้ชื่อว่าเป็นผู้ได้ทำบุญไว้แล้วในกาลก่อน

จากหลักจักรธรรมบุพเพกตบุญญตาในข้อนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าเป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องในหลักอริยฐานธรรมในข้อที่เป็นหลักธรรมทางอุปสมะ คือ ความสงบ การมีความอดทนอดกลั้น จะทำให้หลีกเลี่ยงจากความเสื่อมจากเหตุต่าง ๆ ได้ เพราะมีจิตใจที่สงบ เข้มแข็ง มั่นคง ไม่มัวเมาไปกับสิ่งเฝ้ายวนต่าง ๆ ในสังคัมได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าสามารถควบคุมสติอารมณ์ของตนเองได้ ไม่ให้กระทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดโทษต่อตนเองและสังคมตามมา ดังนั้น คนที่มีจิตใจที่สงบ เข้มแข็ง มั่นคง สามารถควบคุมได้ย่อมที่จะเป็นผู้ที่มีจิตใจผ่องใส ทำให้การดำเนินชีวิตในสังคัมย่อมสงบสุข

สรุปได้ว่า ในการทำความดีตามคำสอนในศาสนา ความดี คุณความดี คุณงามความดี การกระทำความดีนั้นยังได้รับความสุขได้รับผลตอบแทนที่ดี การได้รับคำยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนดีมีคุณธรรม และได้รับการปฏิบัติตอบรับที่ดี การดำเนินชีวิตในสังคัมย่อมสงบสุขและชีวิตของเรานั้นก็จะประสบกับความสำเร็จได้

ดังนั้น การนำหลักจักรธรรม 4 มาใช้พัฒนาหรือดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จเป็นหลักธรรมที่สร้างคุณประโยชน์ในทุก ๆ ด้าน ทำให้ปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีคุณภาพสูงขึ้น หลักการที่ทำให้ชีวิตดีขึ้นมีความสุขและมีความสมบูรณ์ทั้งด้านสุขภาพ คือ สุขภาพกายและสุขภาพจิต ด้านสังคัม คือ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และในด้านเศรษฐกิจ คือ การประกอบอาชีพ คือ มีรายได้สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว เป็นต้น รวมทั้งมีความรู้ลึกซึ้งของการอยู่อย่างพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิต และที่มีส่วนสำคัญมากที่สุด คือ บุคคลสามารถดำรงตนเองให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม รู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และไม่ทำตนให้เป็นภาระที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม

กล่าวสรุปได้ว่า จากการศึกษาหลักจักรธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลลือนารถไปสู่ที่หมายอันเป็นหลักธรรมที่มีอุปการะมาก เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคัม การดำเนินชีวิตให้ประสบกับความสำเร็จและมีความสุขก้าวหน้าในอาชีพการงานตามหลักจักรธรรม ประกอบไปด้วย 1) การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสมต่อการพัฒนาชีวิต 2) การสมาคมกับสัตบุรุษ คบเพื่อนที่เป็นคนดีมีศีลมีธรรมเป็นกัลยาณมิตร 3) การตั้งตนเองให้อยู่ในศีลธรรม ทั้งการประพฤติตนในระเบียบ มีวินัย มีการตั้งเป้าหมายของชีวิตตามแบบแผนในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง และ 4) ความเป็นผู้ได้ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมทำความดี ละเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง และได้มีโอกาสปฏิบัติธรรม

3.2 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 รูป/คน ดังนี้

3.2.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการสร้างความสำเร็จในชีวิต

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ กล่าวว่า “วิริยะะ ทุกขะมัจเจติ” คือ การสร้างความสำเร็จในการดำเนินชีวิต เพราะคนที่พ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร คนที่ประสบความสำเร็จได้เพราะความเพียร การสร้างความสำเร็จในชีวิต เป็นความต้องการมีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น การมีชีวิตที่ดีงาม มีการศึกษา มีงานทำ มีเงินใช้ มีครอบครัว มีบ้านอยู่อาศัย มีความมั่นคง ถ้าเป็นพระสงฆ์ คือต้องการความสำเร็จในชีวิตแบบนิกบวช คือต้องการความรู้ในธรรมะคำสอนของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าสอนอะไร เมื่อรู้แล้วก็ต้องการปฏิบัติให้ถึงเป้าหมายสูงสุดของนิกบวชนั้นก็คือ การตัดกิเลส เป็นเป้าหมายสูงสุด นี่เป็นเป้าหมายแบบโลกุตระ ถ้าเป็นเป้าหมายแบบโลกียชน ต้องการศึกษามีความรู้ มีวุฒิ เพื่อไปปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย เพราะว่าการศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในชีวิต พระสงฆ์ก็ต้องการมีปัญหา มีการศึกษาในระดับต่าง ๆ ดังนั้น ความสำเร็จในชีวิต เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการเป้าหมายซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนต้องมีเป้าหมาย ถ้าไม่มีเป้าหมายก็ไม่มีความสำเร็จ เพราะฉะนั้นทุกคนเกิดมาล้วนต้องการความสำเร็จในชีวิตตามเป้าหมายที่ตัวเองตั้งไว้ ความสำเร็จเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องไปให้ถึงความสำเร็จในระดับเบื้องต้น คือ เราต้องการในฝ่ายที่เป็นอริยฐานธรรม ซึ่งในระดับความสำเร็จก็ต้องมี ลาภ ยศ ชื่อเสียง ความสุข อยากให้คนชื่นชม ไม่อยากให้ใครนินทา ในระดับนี้คือโลกธรรม 8 เราก็สามารถเอาไปเป็นตัวกำหนดได้ ซึ่งโลกธรรม 8 เป็นดัชนีตัวชี้วัดว่าเราควรจะทำอย่างไร มนุษย์ทุกคนจะอยู่ในระดับไหน เช่น ต้องการลาภ ต้องการยศ ต้องการชื่อเสียง ต้องการคำสรรเสริญ มีบ้าน มีรถ มีความสุขไม่เป็นหนี้ ไม่อยากมีปัญหาใด ๆ กับวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตถ้าเป็นไปด้วยความสุขก็คือความสำเร็จ มีเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้วเราก็จะได้รับความสุขตามมา การสร้างความสำเร็จในชีวิต เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ชีวิตได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดทั้งทางกายและทางใจ คนเราจำเป็นจะต้องมีการวางแผนชีวิตให้ดำเนินไปให้ถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต จะต้องรู้จักการวางแผนชีวิตเป็นขั้นเป็นตอนตั้งแต่เกิดจนตาย โดยการรู้จักตั้งเป้าหมายวางรากฐานชีวิตให้มั่นคง และดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งทางกายและทางใจ สร้างอาชีพที่มั่นคงเพื่อดำรงร่างกาย เพื่อดำรงจิตใจให้มั่นคง มีอาชีพที่ประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการสร้างความสำเร็จในชีวิตนั้น ก่อนอื่นในเรื่องฐานคิดเรื่องความสำเร็จเราต้องยึดหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ตั้งใจฝึกฝนปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและตั้งเป้าหมายไว้ เพราะฉะนั้นทุกคนเกิดมาล้วนต้องการความสำเร็จในชีวิตตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งความสำเร็จนั้นมีความสำเร็จทั้งภายนอกและภายใน ภายนอกคือการมีศีล ส่วนภายใน คือ การมีปัญญา ดังนั้น ชีวิตที่มีความสำเร็จและสมบูรณ์จึงควรประสบความสำเร็จทั้งภายนอกและภายใน ดังนั้น การสร้างชีวิตให้ประสบความสำเร็จในเป้าหมายที่วางไว้ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการเกิดมาเป็นมนุษย์เพื่อสร้างบารมีต่อไป

3.2.2 ท่านสามารถนำหลักอริษฐานธรรมไปสร้างความสำเร็จในชีวิตได้อย่างไร

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าต้องมีปัญญา คนเราจะประสบกับความสำเร็จในชีวิตได้ถ้าไม่เกิดหรือไม่มีปัญญาก็คงไม่มีความสำเร็จได้ นั่นหมายความว่าคนเราจะประสบกับความสำเร็จหรือไม่ประสบกับความสำเร็จในชีวิตนั้นจะต้องบรรลุได้ด้วยปัญญา ถ้าเป็นปัญญาทางโลก คือมีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ เกี่ยวกับการดำรงชีวิตด้วยวิชาชีพ มีความรู้มีความเชี่ยวชาญ มีความชำนาญ มีความเข้าใจ รู้ในงานที่เขาทำในสิ่งที่เขาประกอบอาชีพ ถ้าเป็นทางธรรม คือมีปัญหาในการตัดกิเลส มีปัญหาในการปฏิบัติ มีปัญหาในการลด ละ เลิก และสามารถตัดกิเลสขาดด้วยปัญญาแล้วไม่กลับมาเกิดอีก นั่นคือการได้บรรลุพระนิพพาน ปัญญา เป็นตัวชี้วัดว่ามนุษย์จะประสบความสำเร็จหรือไม่สำเร็จได้ก็เพราะปัญญา เรายอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าปัญญาจะมีในมนุษย์มากกว่าสัตว์อื่น ถ้าพูดกันง่าย ๆ ก็คือ สัตว์อื่นปัญญามันไม่มี สัตว์เครื่องนุ่งห่มไปที่เราเห็นมันมีชีวิตอยู่ที่ทำจากมนุษย์ลงไปก็คือสัตว์สี่เท้าที่อยู่ใกล้ตัวเราส่วนใหญ่มันดำเนินชีวิตด้วยสัญชาตญาณ แต่มนุษย์เป็นผู้มีปัญหา รู้เหตุรู้ผลรู้ตนรู้ประมาณ รู้กาล รู้บุคคลนี้ สำคัญคือตัวปัญญา คำว่ารู้คือตัวปัญญามนุษย์ต้องมีปัญญาแม้แต่ในหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ แต่ตัวขมวดจริง ๆ คือตัวปัญญา ต้องรู้จักเอาความรู้ตัวปัญญานี้ไปใช้ให้รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน ถ้าคนเรารู้จักใช้ปัญญาแยกแยะสิ่งที่ถูกสิ่งที่ผิด ใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาสรรพสิ่งให้เห็นเป็นไปตามสภาพความเป็นจริง แล้วนำมาใช้ในการดำรงชีวิตด้วยการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจ เข้าถึงสภาพตามเป็นจริง แล้วมุ่งทำในสิ่งที่เรามีจะทำให้เราประสบกับความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น ปัญญา คือ ความรู้ชัด รู้ลึก สามารถนำความรู้มาวิเคราะห์ จำแนกแจกแจงแก้ไขปัญหาแล้วนำมาประยุกต์ได้ในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ปัญญา เป็นหนทางสู่ความสำเร็จระดับต้น “ปัญญา โลกัสมิง ปชโชโต” ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก เพราะฉะนั้นคนที่มีปัญญาย่อมหาทรัพย์ได้ เพราะปัญญาจะเกิดขึ้นก็ต้องมีความรู้เป็นพื้นฐาน พอเรามีความรู้ มีทฤษฎี เมื่อเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ เราก็สามารถนำความรู้มาประยุกต์มาแก้ปัญหาชีวิตและมาทำมาหาเลี้ยงชีพได้

สรุปได้ว่า ปัญญา คือ ความรู้ รู้ในสิ่งที่ถูกสิ่งที่ผิดที่เกิดขึ้นมาในชีวิตของตัวเอง สิ่งใดมันเป็นความผิดเราก็ต้องพยายามหลีกเลี่ยง ไม่เข้าไปหาเรื่องของการผิดศีลธรรม ผิดจริยธรรม เมื่อเรารู้ตัวว่าทำความผิดหรือเผลอกระทำความผิดเราก็มีสติรู้ตัว ให้โอกาสตัวเองในการแก้ไขความผิดพลาดนั้น ถ้าพูดถึงในด้านปัญญาความรอบรู้ สิ่งที่เป็นปัญญาในการเรียนรู้ แม้ว่าการดำรงชีวิตไม่มีฐานะที่ร่ำรวยมหาศาลจนมีความสุขอยู่ในสังคมก็ตาม จึงมองเห็นความสำคัญว่าตัวเองต้องมีความรู้ มีความสามารถ มีศักยภาพในการทำงาน ซึ่งหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้เรามีสติปัญญา เลือกคบแต่สัตบุรุษ และมีกัลยาณมิตรที่ดี แล้วเดินไปในทางที่ดีถูกต้อง จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ กล่าวว่า สัจจะ คือ ความจริง เมื่อมีปัญหาแล้วต้องมีความมุ่งมั่น ทำอะไรทำจริง จึงจะประสบความสำเร็จ เช่น การทำงานก็ทำงานอย่างจริงจัง เรียนหนังสือก็เรียนอย่างจริงจัง มันจึงจะประสบความสำเร็จ การสวดมนต์ภาวนาก็ทำอย่างจริงจังมันถึงจะสงบบุคคลใดที่มีปัญญามีความรู้แต่ขี้เกียจมันก็ไม่ประสบกับความสำเร็จ เพราะฉะนั้นเมื่อมีปัญหาแล้วมีความรู้แล้วก็ต้องลงมือทำอย่างจริงจังอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สัจจะอริษฐานธรรม ก็คือการตั้งใจที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ ต้องมีสัจจะเป็นตัวประกอบ ก็คือมีความตั้งใจอะไรเอาไว้แล้ว ก็ให้ตั้งใจทำเรื่องนั้นอย่างจริงจัง มีการทำในสิ่งที่ตัวเองตั้งความปรารถนาไว้ มีความมุ่งมั่นหวังอะไรไว้ก็ต้องทำตามนั้น แล้ว

ดำเนินไปตามเป้าที่ตัวเองตั้งเอาไว้ ให้ทำจริงตามที่ตั้งเอาไว้ ความสำเร็จขึ้นจากความเชื่อมั่น เมื่อเรานัดหมายคนใดไว้แล้วก็ต้องมีสัจจะต่อกัน ถ้ารับปากกันแล้วไม่มาตามเวลาที่นัดหมายและไปอยู่ที่อื่นเสีย ความสำเร็จของเขาคนนั้นก็เกิดขึ้นไม่ได้ และยังขาดความเชื่อมั่นในตัวเขา ซึ่งในความจริงแล้วที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกันแล้วจะนำมาซึ่งความไว้วางใจเชื่อใจกัน และจะนำไปสู่ความสำเร็จในกิจการงานน้อยใหญ่ได้

สรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตด้วยความเป็นผู้มีสัจจะ คนเราจะต้องมีความเชื่อ มีความจริงใจ และมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน หลีกเลี่ยงการโกหกหลอกลวง หรือการแก้ตัว รู้จักการแก้ไขในสิ่งที่พลาด ต้องดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจในสิ่งที่ตนเองรับผิดชอบ ยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในชีวิต แล้วรู้จักปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ กล่าวว่า จาคะ คือ การเสียสละ ต้องสละบางอย่างเพื่อให้ทำงานสำเร็จ เช่น สละความเห็นแก่ตัว สละเวลา ถ้าเป็นพระก็ต้องสละเวลาไปไหว้พระสวดมนต์ ภาวนา เติบงกรรม ถ้าเป็นฆราวาส ก็สละเวลาและความสุขส่วนตัวเพื่อไปทำงานหาเงินอย่างจริงจัง ตลอดจนสละทรัพย์เพื่อการลงทุน เพราะฉะนั้น บางครั้งก็ต้องสละเวลา บางครั้งก็ต้องสละทรัพย์ บางครั้งก็ต้องสละกิเลส คนเราถ้าไม่รู้จักรการแบ่งปันก็ยากที่จะไปสู่ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ได้ยากที่จะไปถึงเป้าหมายนั้นได้ การที่มนุษย์จะไปสู่ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ได้ มันก็ต้องอาศัยทีมงาน อาศัยบริวาร อาศัยคนอื่น จะอยู่ในตำแหน่งใด ๆ ถ้าคิดจะเป็นหัวหน้าคนมันก็ต้องรู้จักการแบ่งปัน เราไม่มีตัวนี้ความสำเร็จก็เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงให้ความสำคัญกับเรื่องของการสละแบ่งปันความสุขเล็กน้อยอย่างที่เราพึงมีพึงได้มันจึงจะสำเร็จ ดังนั้นคนเราจะต้องรู้จักเสียสละแบ่งปันทางด้านวัตถุและจิตใจ รู้จักการเป็นผู้มีจิตอาสาและจิตสาธารณะทำประโยชน์ให้แก่สังคม ไม่เห็นแก่ตัว แต่ต้องมองในประโยชน์ของส่วนรวมเป็นอันดับแรก ความเสียสละทั้งทางกายและทางใจเป็นคุณลักษณะของผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจะต้องมีและสร้างให้เกิดขึ้นในจิตใจ

สรุปได้ว่า จาคะ คือ การสละ การแบ่งปันให้คนรอบข้างจึงจะสำเร็จได้ คือการมีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ยึดมั่นถือมั่น ให้ด้วยกาย ให้ด้วยวาจา และให้ด้วยใจ คือมีการร่วมมือ มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อ ไม่ทำลายน้ำใจของคนอื่น แต่การให้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเป็นมิตร สร้างความร่วมมือ สร้างการมีส่วนร่วมได้ โดยตัดความยึดถือในสิ่งต่าง ๆ ออกเสีย ลดความเห็นแก่ตัว เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความเรียบง่ายจนประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ กล่าวว่า อุปสมะ คือ การคิด มีสติในการแก้ปัญหา และไม่อยู่กับความวุ่นวาย เพราะ ถ้าอยากจะประสบความสำเร็จก็ต้องมีมุมมองให้กับชีวิตของตน คือ มีเวลาอยู่กับตนเองจะมากหรือน้อย เพราะความสงบจะทำให้เกิดสติปัญญาขึ้นมาได้ พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ว่า “นัตถิ สันติ ปะรัง สุขัง” ไม่มีอะไรสุขเท่ากับความสงบ โดยให้เรากลับมาอยู่กับตัวเอง มีสติ คุณมหายใจ สงบอารมณ์ ทำสมาธิ ดูจิตดูใจ พิจารณาตนเอง หาข้อบกพร่องของตัวเองแล้วนำมาแก้ไข ไม่ไปโทษคนอื่นแต่ให้โทษตัวเองมากขึ้น จนนำไปสู่การปราศจากกิเลสทั้งหลาย ซึ่งการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จคือ อย่าทำตัวให้มีปัญหาให้วุ่นวายมากนัก อะไรที่มันเป็นบ่อเกิดของปัญหาที่จะตามมาก็ต้องหลีกเลี่ยง บางคนมีปัญหา มีสัจจะ มีจาคะ แต่ชอบสร้างปัญหา ก็ไม่สำเร็จ ดังนั้นต้องทำตามกฎกติกา มีระเบียบวินัย ไม่สร้างปัญหา ไม่คดโกง จึงจะประสบความสำเร็จในชีวิต ถ้าความสงบแบบพระ ก็ต้องมีอินทรีย์สังวร คือการสำรวม มันจึงจะไปสู่พระนิพพานได้ อุปสมะ จึงเป็น

หัวใจสำคัญเพราะการรู้จักกระจัด ระวังความวุ่นวาย ระวังโทษต่าง ๆ แล้วเอาจิตของตนไปผูกมัดอยู่กับความสงบ ซึ่งในคนบางคนพูดมากบางทีเขาบอกว่ามันเป็นจุดด้อย คนที่มีพลัง มีพาวเวอร์จริง ๆ คือคนที่ไม่ค่อยพูด เช่น พระพุทธเจ้าก่อนที่จะพบกับปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 พระพุทธเจ้าไม่เคยบอกว่าตัวเองจะบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ทั้ง ๆ ที่มีคุณวิเศษได้บรรลุมาสมาบัติจากสำนักอาหารดาบส และอุทกดาบส แต่เมื่อท่านได้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว มีผิวพรรณผ่องใสหน้าตาอัมมิเอิบ พอท่านเดินไปพบปัญจวัคคีย์ ท่านพูดทีเดียวว่า คำ ๆ นี้เราเคยพูดที่ไหน คำว่าเราได้บรรลุธรรมนี้ ปัญจวัคคีย์ก็ยอมสยบโดยคำ ๆ เดียวนี้เอง จะเห็นได้ว่าคนไม่ค่อยพูด คนที่ไม่โอ้อวด เป็นลักษณะของคนประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้นเรื่องอุปสรรคความสงบนี้เป็นเรื่องสำคัญ มนุษย์ผู้ที่มีพลังจิตสูงสุดก็คือคนที่มีความสงบ ความสงบมันจะเป็นเหตุให้มนุษย์มีพลัง คิดอ่านอะไรด้วยปัญญาที่แตกฉาน

สรุปได้ว่า อุปสรรค คือ รู้จักควบคุมอารมณ์ จิตใจ ให้สงบระงับความขัดข้องหมองใจให้ได้ รู้จักให้อภัยทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น หมั่นฝึกฝนอบรมตนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้รู้จักพิจารณาโทษในตนและคุณของผู้อื่น ต้องควบคุมอารมณ์จิตใจของตนเองให้อยู่ในกรอบที่ถูกต้องเหมาะสม มีแนวทางของตนเองที่ชัดเจน อย่าใส่ใจกับสิ่งรบกวนหรืออุปสรรค แล้วดำเนินชีวิตให้ถึงเป้าหมายอย่างมีคุณค่า

กล่าวสรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคนต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นหลักอริยฐานธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ เป็นหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ซึ่งหลักธรรมทั้ง 4 ด้าน ต่างก็มีความสัมพันธ์กัน มีความเกี่ยวพันกันตั้งแต่อุปสรรค ความสงบ มันทำให้คนได้เกิดแนวคิดแง่ธรรม มีเวลาได้อยู่กับตนเอง แล้วเห็นแก่คนอื่น มีการเสียสละแบ่งปันให้กับเพื่อนฝูง การสร้างบารมีขึ้นมา แล้วก็ต้องมีสัจจะว่าเราต้องทำอย่างไรจะนำไปสู่ความสำเร็จในปัญญา

3.2.3 ท่านใช้วิธีการใดบ้างเพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ กล่าวว่า การสร้างความสำเร็จในชีวิตด้วยหลักอริยฐานธรรมนั้นควรต้องเพิ่มหลักธรรมใหญ่อีกใน 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เข้ามา เพราะหลักธรรมทั้ง 4 ข้อนี้มันเป็นกระบวนการ process คือ ฉันทะ มีใจชอบ มีความเพียร ทำสิ่งนั้นให้มันรู้ชัด รู้แจ้งเห็นตลอดในเรื่องนั้น เพราะธรรมของพระพุทธเจ้ามันเกี่ยวคู่กัน ไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว เหมือนทุกวันนี้กำลังหาของสำเร็จรูป อะไรที่มันง่าย อะไรที่มันสำเร็จให้บอก แม้กระทั่งนักศึกษาอยากได้อะไรที่มันง่าย ๆ กระชักรวดเร็ว เหมือนกับบะหมี่สำเร็จรูป เพียงแค่เติมน้ำแล้วก็กินได้เลย อย่างไรก็ตาม ถ้าทำแค่ 4 ข้อนี้ก็เชื่อว่าสำเร็จเลยทีเดียว ต้องมีทาน ศีล สมาธิ เข้ามาประกอบด้วยจึงจะสำเร็จ เพราะหลักธรรมนี้ไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว ต้องมีธรรมหลักธรรมอื่นมาประกอบด้วย แต่อริยฐานธรรมทั้ง 4 ข้อ ที่กล่าวมา สามารถนำไปบรรลุเป้าหมายได้ มีทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์จะพึงมี แม้ว่าจะไม่ได้ร่ำรวยแบบเศรษฐี แต่ไม่ถึงกับว่าเป็นหนี้ ชีวิตไม่ได้เป็นหนี้มันคือความสุข ดังนั้น มนุษย์เราควรใช้หลักอริยฐานธรรม และวิริยะ ความเพียร ดังนั้น วิธีการสร้างความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีความศรัทธา มีความเชื่อมั่น ต้องมุ่งมั่นในสิ่งที่เราทำ มีความเพียร ต้องขยัน เพื่อขับเคลื่อนงานภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการที่ดีที่สุดต้องมีความเพียร และต้องมีสติ ระลึกรู้อยู่ตลอดเวลาว่าเราทำอะไร ทำอย่างมีสติแล้วจะเกิดปัญญา เพราะเมื่อมีสติ ก็จะมีสมาธิ แล้วก็เกิดปัญญา

สรุปได้ว่า วิธีการสร้างความสำเร็จ ควรใช้ปัญญาพิจารณาสรรพสิ่งรอบกายในการวางแผนชีวิตหรือตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน แล้ววางรากฐานชีวิตให้มั่นคงด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจกับ

ภาระหน้าที่ ดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามสภาพความเป็นจริงยอมรับได้กับสิ่งที่เกิดขึ้น รู้จักเสียสละ แบ่งปัน ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น รู้จักการยับยั้งชั่งใจ หมั่นฝึกจิตใจหนึ่งให้ผ่องใส สรุปลือคือ ละชั่วทำดีทำจิตให้ผ่องใส โดยใช้ปัญญากำกับจิต ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น รู้จักการยับยั้งชั่งใจ เพื่อขับเคลื่อนงานภารกิจ ให้บรรลุเป้าหมาย ทำอย่างมีสติสมาธิแล้วจะเกิดปัญญา

3.2.4 ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ อย่างไรบ้าง

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ควรมีการปฏิบัติเพื่อที่จะให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยหลัก 4 ข้อนี้เป็นสำคัญ เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ คือต้องมีปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะ

ควรขอให้มีปัญญา มีสัจจะ มีจาคะ อุปสมะ แล้วนำไปปฏิบัติให้เกิดสติปัญญา เกิดสัมมาทิฐิ ในการอธิษฐานแบบสัมมาทิฐิผลสำเร็จ ไม่ใช่การอธิษฐานขอพร ท่องคาถา ขอพรหลวงพ่อกุญชรเทพทันใจ ขอให้ถูกหวยรวยเบอร์ เมื่อเรานำมาปฏิบัติตามหลักอธิษฐานธรรมแล้วยอมทำให้เราประสบความสำเร็จในชีวิตได้

ควรมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นอกเหนือจากอธิษฐานธรรม แม้แต่พรหมวิหารก็มีหลักสำหรับความสำเร็จได้เช่นกัน แล้วหัวใจเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนา อู อา กะ สะ ก็เป็นหลักธรรมหนึ่งที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้เช่นกัน ถ้ามันจะนำไปสู่การอธิบายเรื่องของการนำหลักธรรมไปสร้างความสำเร็จในชีวิต ก็ใช้ได้หมด

ควรมีการสร้างความสำเร็จต้องเริ่มตั้งแต่ปัจจุบันของชีวิต เมื่อมีชีวิตอยู่ก็ต้องรักษาความดีเอาไว้ให้ได้พอประมาณ ไม่ให้โน้มเอียงไปในทางอบายมุข เพราะบางอย่างเมื่อไปติดเข้าแล้วก็ยากที่จะออกได้ ในที่สุดก็อาจจะทำร้ายชีวิตเราได้ ดังนั้น จึงต้องเริ่มตั้งแต่วินาที และวางแผนชีวิตให้ดีว่าทำอะไรไม่ให้ออกนอกเส้นทางแห่งความดีที่ปรากฏ ต้องตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี นี่เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คนเราประสบความสำเร็จในชีวิต

อธิษฐานธรรมเป็นหลักธรรมพื้นฐานควรนำมาประยุกต์กับการสร้างความสำเร็จในชีวิตได้ เพราะความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่จะสำเร็จได้ด้วย การเริ่มอธิษฐาน คือการตั้งใจแน่วแน่กระทำในสิ่งต่าง ๆ แล้วดำเนินไปตามขั้นตอนของชีวิตอย่างมั่นคงและถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิตได้

สรุปได้ว่า จากข้อเสนอแนะ กล่าวได้ว่าการอธิษฐานพระพุทธเจ้าคือ ขอให้มีความดี มีสัจจะ มีจาคะ อุปสมะ แล้วนำไปปฏิบัติให้เกิดสติปัญญา เกิดสัมมาทิฐิ ในการอธิษฐานแบบสัมมาทิฐิผลสำเร็จ ซึ่งการอธิษฐานนั้นไม่ใช่การอธิษฐานขอพร ท่องคาถา ขอพรหลวงพ่อกุญชรเทพทันใจ ขอให้ถูกหวยรวยเบอร์ แต่การสร้างความสำเร็จต้องเริ่มตั้งแต่ปัจจุบันของชีวิต เมื่อมีชีวิตอยู่ก็ต้องรักษาความดีเอาไว้ให้ได้พอประมาณ ไม่ให้โน้มเอียงไปในทางอบายมุข เพราะบางอย่างเมื่อไปติดเข้าแล้วก็ยากที่จะออกได้ ซึ่งเมื่อเรานำมาปฏิบัติตามหลักอธิษฐานธรรมแล้วยอมทำให้เราประสบความสำเร็จในชีวิตได้

3.3 สรุป

สรุปจากการศึกษา พบว่า การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ในสังคมชาวพุทธ ที่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ กล่าวคือ อริชฐานธรรม เป็นธรรมที่ควรตั้งมั่นไว้ในใจเป็นฐานที่ตั้งมั่นความเพียร ประกอบไปด้วย 4 ประการคือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และ อุปสมะ ดังนั้น มนุษย์ทุกคนจะมีความเจริญในชีวิตและการงาน และประสบความสำเร็จได้นั้นก็ต้องหมั่นประกอบในทางปัญญา เพราะปัญญาในการศึกษาจะทำให้รู้ยิ่งด้วยตนเองมีมากเท่าไรยิ่งเป็นประโยชน์แก่ตนมากเท่านั้น เพราะปัญญาเป็นประดุจดั่งเพชรเม็ดงามที่ใช้ประดับเพิ่มความงามแก่ตนและยังสามารถตัดกระจกให้ขาดได้ ไม่ว่าจะปัญญาในทางโลก ที่เรียกว่า “โลกียปัญญา” ย่อมให้ประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หากเป็นปัญญาในทางธรรม ก็ให้สำเร็จประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน หรือ “โลกุตตรปัญญา” อันเป็นปัญญาอย่างเยี่ยมยอด ฉะนั้นมนุษย์ควรพอกพูนปัญญาให้เกิดมีในตน เพราะปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก คือช่วยให้คนเข้าใจในปัญหาชีวิต ช่วยให้ประกอบกิจการงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี ดังนั้น หลักอริชฐานธรรม เป็นธรรมที่ควรตั้งมั่นไว้ในใจเป็นฐานที่ตั้งมั่น มีความเพียร มีความจริงใจ มีวาจาหรือมีสัจจะ มีการเสียสละของแต่ละคนย่อมก่อให้เกิดผลเป็นความสุขของมนุษย์ต่อสังคมส่วนรวม และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตโดยใช้หลักอริชฐานธรรม โดยอาศัยหลักอริชฐานธรรมเป็นเครื่องเกื้อหนุนในการดำเนินชีวิต เช่น เป็นการส่งเสริมรักษาศีล ไม่เบียดเบียนกันและกัน ปฏิบัติสมาธิ ทำจิตให้สงบจากความวุ่นวายสับสนที่ระคนด้วยอกุศลมูล มีปัญญา รู้จักวิถีทางการดำเนินชีวิตการประพฤติปฏิบัติกระทำความดี ปฏิบัติเพื่อกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต ก็จะทำให้เข้าถึงความสุขได้ในแต่ละระดับทั้งในระดับโลกียะและระดับโลกุตระ

จักรธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุจลือนำรถไปสู่ที่หมายอันเป็นหลักธรรมที่มีอุปการะมาก เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการประพฤติและปฏิบัติตนเพื่อที่จะให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้นั้น คนเราต้องอาศัยหลักอริชฐานธรรมใน 4 ข้อ เป็นสำคัญ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะ เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ แล้วนำไปปฏิบัติให้เกิดสติปัญญาและเกิดสัมมาทิฐิ

บทที่ 4

วิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จตามหลักอริยฐานธรรม

การวิจัยเรื่อง การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า โดยได้นำเอาหลักอริยฐานธรรม ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะ นำมาส่งเสริมคุณค่าในการสร้างความสำเร็จในชีวิต ซึ่งในการศึกษาบทนี้ได้นำเสนอคุณค่าของการสร้างความสำเร็จตามหลักอริยฐานธรรม ดังต่อไปนี้

- 4.1 คุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์
- 4.2 คุณค่าด้านการพัฒนาสังคม
- 4.3 คุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจ
- 4.4 สรุป

4.1 คุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์

คุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์ การปฏิบัติตนตามหลักอริยฐานธรรมจะทำให้มนุษย์รู้จักการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ได้อย่างดีสอดคล้องกับความจริงของชีวิต จะทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมแสดงพฤติกรรม เพื่อสนองความต้องการ แรงจูงใจ หรือเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ หรือเป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสันติสุขของตน การนำหลักอริยฐานธรรมไปใช้ในการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้ตนเป็นบุคคลที่มีความสำเร็จ และมีความสมบูรณ์ในชีวิต โดยใช้ชีวิตตามหลักของอริยฐานธรรมได้อย่างถูกต้อง รู้หลัก รู้ว่าอะไรควรหรือไม่ควรทำ เมื่อเรานำหลักอริยฐานธรรมนำไปพัฒนาตนแล้วจะทำให้จิตใจของเรามีความเชื่อในพระรัตนตรัย และในการกระทำความดี เชื่อในกฎแห่งกรรม เชื่อว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว มีหลักธรรมคำสอนเป็นหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อไม่ให้ตัวเองหลงผิด เรามีศีลคอยควบคุมไม่ให้เราหลงทำ ความผิดทางกาย และทางวาจา ทำให้มีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักวิธีการหาเลี้ยงชีพ มีวินัยในตน เป็นผู้มีความสามารถอันงาม เข้าได้กับทุกคน นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทอง หน้าที่การงาน ทำให้รู้จักวิธีการหามาได้ด้วยความสุจริต รู้จักวิธีการประกอบอาชีพที่ทำให้อาชีพของตนประสบความสำเร็จมั่นคง ทำให้ชีวิตมีความก้าวหน้าและสำเร็จเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นหลักธรรมที่อำนวยความสะดวกเบื้องต้นที่เรียกว่า ภูมิธรรมมีกัตถประโยชน์ มีอยู่ด้วยกัน 4 ข้อ ดังนี้

1. ภูมิจานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร คือการที่เป็นผู้ที่มีความขยัน หมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนอบรมพัฒนาฝีมือของตนเองให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบตรา หาวิธีการที่เหมาะสมที่ดี และทำงานนั้นไปด้วยดี

2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือการรู้จักคุ้มครอง เก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ตนทำได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรมด้วยกำลังของตน ไม่ให้เป็นอันตราย ชำรุดเสียหาย เสื่อมเสีย หรือสูญหายไป

3. กัลยานิมิตตตา การคบหาคนดีเป็นมิตร คือ การรู้จักคบค้าสมาคมกับคนที่เป็นบัณฑิตไม่คบคนที่จะชักนำตนเองไปในทางที่เสื่อมเสีย เลือคบและศึกษากับท่านผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่มีความสามารถ ผู้ที่น่านับถือ และผู้ที่มีคุณสมบัติเกื้อกูลต่ออาชีพการงานที่ตนเองกระทำอยู่

4. สมชีวิตา เลี้ยงชีพแต่พอดี คือมีการเลี้ยงชีวิตของตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอบายมุข มีความรับผิดชอบชีวิต รู้คุณรู้โทษ รู้หลักแห่งความเสื่อมและความเจริญของการดำเนินชีวิต รู้จักกำหนดรายได้ และรายจ่าย และส่วนที่เหลือก็เก็บไว้

หลักอริชฐานธรรมมีความสำคัญต่อการดำรงชีพให้ประสบความสำเร็จในทุกด้าน เช่น ความสำเร็จในด้านการศึกษา การทำงาน ตลอดจนความสำเร็จอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ถ้าหากมนุษย์เราไม่มีการอริชฐานเพื่อการตั้งมั่นตั้งใจว่าจะทำงานอะไรแล้ว ก็จะขาดแรงผลักดันเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จได้ ซึ่งการอริชฐานพระพุทธเจ้าก็จะสอนไว้ว่า ถ้าจะอริชฐานก็ควรจะอริชฐาน 4 อย่าง ตั้งไว้ในใจ ขอให้ธรรมเหล่านี้มีอยู่ในใจเรา หลักอริชฐานธรรมเป็นธรรมที่ควรตั้งมั่นไว้ในใจ

คุณค่าในด้านการพัฒนามนุษย์นั้น ผู้วิจัยได้สรุปถึงคุณค่าของหลักอริชฐานธรรมใน 4 ประการ ดังนี้

1. ปัญญา เป็นหลักธรรมข้อหนึ่งที่เป็นรากเหง้าของการกระทำทั้งหลายของมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่มีโลก โทสะ และโมหะ อยู่ที่ว่าคนใดจะสามารถควบคุมตนเองได้ จะสังเกตได้ว่า โลกะ โทสะ และโมหะ มีผลกระทบโดยตรงต่อร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งในด้านการพัฒนามนุษย์ จะเห็นได้ว่า การที่เรามีโทสะมากหรือไม่สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ความโกรธของตนเองได้ เป็นสิ่งที่สำคัญและอันตรายมาก เพราะหากควบคุมไม่ได้ย่อมที่จะก่อให้เกิดการทำลาย หรือทำร้ายซึ่งกันและกัน การที่เรามีปัญญาซึ่งปัญญาเป็นแสงสว่างของใจ จะทำให้ใจเราสว่าง และรู้จักควบคุมกิเลสของตนเองได้นั้นถือว่าเป็นประเสริฐที่สุด ดังนั้น คุณค่าของการมีปัญญานั้น ย่อมรู้เท่าทันกิเลสของตนเอง และรู้จักความพอประมาณของตนย่อมที่จะทำให้ชีวิตมีความปลอดภัยและประสบความสำเร็จได้ในทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และครอบครัว

2. สัจจะ เป็นหลักธรรมที่ดีในข้อหนึ่งของหลักอริชฐานธรรม ซึ่งคนเราหากเป็นคนที่มีสัจจะ จะทำอะไรก็ทำจริง พูดจริงและทำจริง ถ้าเราพูดเท็จ พูดหลอกลวงผู้อื่น พูดคำหยาบ พูดให้ผู้อื่นแตกแยก ถือเป็นวจีทุจริตและเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะการพูดหลอกลวงหรือพูดใส่ร้ายผู้อื่นนั้นย่อมที่จะมีผลตามมา ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตตนเองตามมา เช่น การพูดใส่ร้ายกันโดยที่ไม่มีข้อเท็จจริง เมื่ออีกฝ่ายมาได้ยินเข้าก็จะเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ทำร้ายกันด้วยวาจาหรือหนักกว่านั้นอาจจะทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ชีวิตได้ ดังนั้น คุณค่าของการไม่กล่าวเท็จนั้น ย่อมที่จะทำให้ชีวิตของตนนั้นปลอดภัยและการดำเนินชีวิตก็จะประสบความสำเร็จได้

3. จาคะ เป็นหลักธรรมในด้านการเสียสละ ความเสียสละในหลักธรรมข้อนี้อาจใช้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันของครอบครัวเพื่อให้เกิดความสุข ซึ่งครอบครัวที่จะอยู่ร่วมกันได้ยาวนานจะต้องมีสัจจะ ความจริงใจต่อกัน มีความเสียสละ มีความอดทน อดกลั้น การที่ครอบครัวยึด

หลักธรรมนี้เป็นที่ตั้งปัญหาทางครอบครัวต่าง ๆ ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำร้ายร่างกาย เพราะมีความอดทน อดกลั้น เป็นตัวขมจิตขมใจไม่ให้เกิดสติใจทำอะไรที่ก่อให้เกิดผลเสียตามมา แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดของการอยู่ร่วมกันก็คือ การรู้จักการเสียสละและให้อภัยซึ่งกัน หากครอบครัวไหนไม่รู้จักการเสียสละและให้อภัยกันก็ไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ ดังนั้น การเสียสละในทางพระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและความสำคัญอย่างยิ่งที่พุทธศาสนิกชนจะต้องฝึกและปฏิบัติให้ได้ เพราะหากไม่มีการเสียสละและให้อภัยซึ่งกันและกัน ความสุขสงบก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้และการดำเนินชีวิตก็ไม่ประสบความสำเร็จ

4. อุปสมะ ความสงบ เป็นหลักธรรมในข้อหนึ่งของหลักอริยฐานธรรมที่จะทำให้เรารักความสงบมีอนุสติในการควบคุมความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ ในทางพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด และน้อยคนนักที่จะสามารถปฏิบัติได้ ยิ่งรู้เท่าทันมากเท่าไร ความทุกข์ก็จะยิ่งลดน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อควบคุมความโลภได้ ความอยากได้ อยากเป็น อยากมี ก็ลดน้อยลง เมื่อเราสามารถควบคุมความโมโหและความโกรธได้ความคิดที่จะทำลายก็จะสงบลง และสติสัมปชัญญะก็จะเกิดขึ้น ดังนั้น คนที่สามารถควบคุมได้นั้นย่อมที่จะเป็นผู้ที่มีจิตใจผ่องใสไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยาใคร ไม่คิดที่จะทำร้ายใคร การดำเนินชีวิตก็จะประสบความสำเร็จได้

ผู้วิจัยได้นำผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงวุฒิมาประยุกต์ใช้กับคุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์ ว่ามนุษย์เป็นผู้มีปัญหา ต้องรู้จักเอาความรู้ตัวปัญหานี้ไปใช้ให้รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน ถ้าคนเรารู้จักใช้ปัญญาแยกแยะสิ่งที่ถูกสิ่งที่ผิดในการดำเนินชีวิต ถ้าเป็นไปด้วยความสุขก็คือความสำเร็จ มีเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้วเราจะได้รับความสุขตามมา การสร้างความสำเร็จในชีวิต เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ชีวิตได้รับสิ่งที่ประโยชน์สูงสุด ทั้งทางกายและทางใจ คนเราจำเป็นจะต้องมีการวางแผนชีวิตให้ดำเนินไปให้ถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต จะต้องรู้จักการวางแผนชีวิตเป็นขั้นเป็นตอนตั้งแต่เกิดจนตาย โดยการรู้จักตั้งเป้าหมาย วางรากฐานชีวิตให้มั่นคง และดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม

สรุปได้ว่า คุณค่าในด้านการพัฒนามนุษย์ เมื่อเราได้ปฏิบัติตนตามหลักอริยฐานธรรมแล้วจะทำให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้ความคิด เรียนรู้จนทำให้เข้าใจในเหตุผล รู้ถึงความดี ความชั่ว รู้คุณและรู้โทษ รู้สิ่งที่ทำแล้วเป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ จนกระทั่งสามารถมองเห็นสิ่งทั้งหลายด้วยความจริง มีวิจรรณญาณรู้จักการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัย สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดทั้งการทำงานต่าง ๆ ให้ดำเนินไปด้วยดีตามแผนที่ตนเองได้วางไว้ ซึ่งหลักอริยฐานธรรมเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความดีงามให้กับชีวิต เพราะเป็นตัวควบคุมให้คนเรามีการรักษาความประพฤติทาง กาย วาจา ให้มีแต่ความเรียบร้อย เป็นผู้ที่จิตใจผ่องใสไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยาใคร ไม่คิดที่จะทำร้ายใคร และไม่เป็นคนประมาทก็จะทำให้การดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จได้

4.2 คุณค่าด้านการพัฒนาสังคม

คุณค่าด้านการพัฒนาสังคม กล่าวถึง การนำเอาหลักอริยฐานธรรมไปใช้ในการพัฒนาสังคม เพื่อให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนี้จะทำให้มนุษย์มี

ความสัมพันธ์สามัคคีกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจะทำอะไร พุดอะไร คิดอะไร ก็เป็นไปในลักษณะของความที่มีเมตตาต่อกัน ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมงาน พี่น้องร่วมครอบครัว ผู้ที่อยู่ร่วมชาติและอยู่ร่วมโลก เมื่อปฏิบัติอย่างนี้แล้วจะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลักอริชฐานธรรมข้อที่ว่าด้วยความเจริญงอกงามด้วยจาคะ เป็นการที่ได้เสียสละบริจาคสิ่งของที่เรามีเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ทำให้เป็นคนที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้เป็นคนที่มีน้ำใจ ไม่เป็นคนตระหนี่ และเป็นคนที่มีความสุขต่อการที่ตนได้ทำประโยชน์ให้แก่มนุษย์และส่วนรวมการพัฒนาสังคมนี้ถือได้ว่า เป็นการนำหลักอริชฐานธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่นำมาเสนอเพื่อให้ทราบและนำไปปฏิบัติ และเป็นการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างสรรค์ให้สังคมให้มีแต่ความสงบสุข มีความสามัคคี มีความเป็นเอกภาพ มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมไว้ 3 ประการ คือ 1) หลักพุทธธรรม จะช่วยให้บุคคลและสังคมมีความรัก ความเมตตา และมีความสามัคคี สามารถร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกันได้ หากขาดหลักธรรม ผู้คนก็จะขาดความรัก ความเมตตาต่อกัน 2) หลักพุทธธรรม จะช่วยให้ผู้คนมีทิวฐิสามัญญตา คือ มีความเห็นเสมอกัน มีความรู้ มีความเข้าใจ มีความเชื่อ และมีอุดมคติเสมอกัน ดังนั้น ถ้าบุคคลมีทิวฐิ มีความเห็นร่วมกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็จะหมดปัญหาไป เพราะการที่บุคคลและสังคมจะทะเลาะวิวาทกันไม่ได้ ก็เพราะว่ามีทิวฐิ คือ ความเห็นไม่ตรงกัน เมื่อมีทิวฐิไม่ตรงกันก็เกิดการทุ่มเถียงทะเลาะวิวาท แย่งแย่งหรือเกลียดชังกัน 3) กัมมสามัญญตา คือ การกระทำที่เสมอกัน ถ้ามีหลักธรรมอยู่ในโลกหรือเป็นหลักยึดถือปฏิบัติอยู่ในโลก มนุษย์ทุกคนก็จะมี การกระทำเสมอกัน ทั้งในเรื่อง ศีล คือ พื้นฐานขั้นต้นเกี่ยวกับการดำรงอยู่ร่วมกัน จากนั้นก็จะมี การประพฤติที่เป็นไปในแนวเดียวกันอย่างกลมกลืนกัน คือ เสมอกันด้วยสมาธิและปัญญา ซึ่งเป็นแนวทางที่จะดับทุกข์ของบุคคลและสังคมได้ หลักอริชฐานธรรมเป็นธรรมที่ควรตั้งมั่นไว้ในใจ

คุณค่าในด้านการพัฒนาสังคมนั้น ผู้วิจัยได้สรุปถึงคุณค่าการพัฒนาสังคมตามหลักอริชฐานธรรมใน 4 ประการ ดังนี้

1. ปัญญา เป็นหลักธรรมที่รู้เท่าทันอกุศลมูล 3 คือ โลภะ โทสะ และโมหะ เป็นการรู้เท่าทันต้นเหตุของปัญหาทั้งหมดในสังคม เพราะทุก ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากความโลภ ความโกรธ ความหลงของมนุษย์ ซึ่งการแย่งชิงดีชิงเด่นกันในสังคมจะนำไปสู่การก่ออาชญากรรมต่าง ๆ ซึ่งการกระทำส่วนใหญ่เหล่านี้ ล้วนมาจากการขาดสติสัมปชัญญะ เพราะฉะนั้น การรู้เท่าทันกิเลสที่เกิดขึ้นย่อมเป็นการช่วยระงับการกระทำต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคมให้เดือดร้อน ดังนั้น คุณค่าของการมีปัญญานั้นย่อมรู้เท่าทันกิเลสของตนเองและยอมที่จะทำให้ชีวิตมีความปลอดภัยและการดำเนินชีวิตก็จะประสบความสำเร็จ

2. สัจจะ ในการดำรงอยู่ในสังคมสิ่งที่คุณคนจะต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับกรอบในการประพฤติปฏิบัติซึ่งในทางสังคมนั้นคนทุกคนที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและกรอบของศีลธรรม การมีวาจารักษาศีลธรรมเป็นเสมือนกรอบพื้นฐานของสังคมที่จะทำให้สังคมไม่เกิดความวุ่นวาย มีความสงบสุข หากพิจารณาดูแล้วจะพบว่า การทำผิดกฎศีลธรรมย่อมที่จะส่งผลทำให้ผิดกฎหมายไปด้วย เช่นการทำร้ายกัน การขโมยสิ่งของ การเสพสิ่งเสพติด เพราะฉะนั้นหากปฏิบัติตามกรอบของศีลธรรมอย่างเคร่งครัด กฎหมายก็ไม่จำเป็นต้องนำมาใช้กับมนุษย์ และถือว่ามีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การที่เป็นคนที่มีสัจจะหรือมีความจริงใจนั้น จะช่วยให้สังคมและสภาพแวดล้อมที่

อาศัยอยู่มีความอบอุ่น มีความสามัคคี เพราะทุกคนมีความจริงใจต่อกัน การมีสัจจะหรือไม่พูดเท็จจึงถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดนั้นเจตนาดีหรือมีจิตใจดีถือว่ามีความสำคัญต่อสังคมมากที่สุด

3. จาคะ เป็นหลักธรรมในด้านการเสียสละ ซึ่งในด้านการพัฒนาสังคมนั้นเมื่อรู้จักการเป็นผู้ให้ไม่มีการเอาเปรียบผู้อื่น นั้นหมายความว่า เกิดความสามัคคีกัน ไม่ชิงดีชิงเด่นกันมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์สังคมนั้นจะมีความสุข เพราะหากไม่มีการเสียสละและให้อภัยซึ่งกันและกัน ความสุขสงบก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้และชีวิตก็ไม่ประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น หากสังคมใดมีความจริงใจต่อกัน มีความเสียสละช่วยเหลือกันยอมเป็นสังคมที่น้อยอยู่และการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นก็จะประสบความสำเร็จได้

4. อุปสมะ ความสงบ หรือการมีความอดทน อดกลั้น จะทำให้หลีกเลี่ยงจากความเสื่อมจากเหตุต่าง ๆ ได้ เพราะมีจิตใจที่สงบ เข้มแข็ง มั่นคง ไม่มีว้าวเมากับสิ่งเย้ายวนต่าง ๆ ในสังคมได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าสามารถควบคุมสติอารมณ์ของตนเองได้ ไม่ให้กระทำการต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดโทษต่อตนเองและสังคมตามมา ถ้าหากสังคมใดมีความจริงใจต่อกัน มีความเสียสละและช่วยเหลือซึ่งกันและกันยอมที่จะเป็นสังคมที่น้อยอยู่ ดังนั้น คนที่มีจิตใจที่สงบ เข้มแข็ง มั่นคง สามารถควบคุมได้ยอมที่จะเป็นผู้ที่มีจิตใจผ่องใส การดำเนินชีวิตในสังคมนั้นย่อมสงบสุขและชีวิตของเรานั้นก็จะประสบความสำเร็จได้

ผู้วิจัยได้นำผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาประยุกต์ใช้กับคุณค่าด้านการพัฒนาสังคม ว่าควรพิจารณาสรรพสิ่งรอบกายในการวางแผนชีวิตหรือตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน แล้ววางรากฐานชีวิตให้มั่นคงด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจกับภาระหน้าที่ ดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามสภาพความเป็นจริง ยอมรับได้กับสิ่งที่เกิดขึ้น รู้จักเสียสละแบ่งปัน การมีน้ำใจ ไม่หึงไม่หวงสมบัติ ไม่ยึดมั่นถือมั่น ให้อภัย ให้อภัย และให้ด้วยใจ คือมีการร่วมมือ มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อ ไม่ทำลายน้ำใจของคนอื่น แต่การให้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเป็นมิตร สร้างความร่วมมือ สร้างการมีส่วนร่วมได้ โดยตัดความยึดถือในสิ่งต่าง ๆ ออกเสีย ลดความเห็นแก่ตัว เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความเรียบง่ายจนประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า คุณค่าในด้านการพัฒนาสังคม การอยู่ร่วมกันของคนเราในสังคมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมยุคปัจจุบันที่มีการแตกแยกทางความคิด กอปรกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้สังคมแห่งการสื่อสารกลายเป็นประเด็นที่จะต้องใช้วิจารณญาณหรือคิดอย่างรอบคอบเสียก่อน ดังนั้น การมีสติสัมปชัญญะ ถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการเสพข่าวจากสื่อเทคโนโลยี หรืออาจกล่าวได้ว่า ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ไม่มีความประมาท ดังนั้น การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขจะทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์และมีความสามัคคีกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จะทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร ก็เป็นไปในลักษณะของความที่มีเมตตาต่อกัน ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมงาน พี่น้องร่วมครอบครัว ผู้ที่อยู่ร่วมชาติและอยู่ร่วมโลก เมื่อปฏิบัติอย่างนี้แล้วจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและการดำเนินชีวิตก็จะประสบความสำเร็จได้

4.3 คุณค่าในด้านการพัฒนาจิตใจ

คุณค่าในด้านการพัฒนาจิตใจ ในการพัฒนาจิตใจเป็นการนำเอาหลักอริยฐานธรรมไปปฏิบัติโดยมุ่งเน้นไปที่การฝึกจิต ทำให้จิตเป็นสมาธิ มีความตั้งมั่นแห่งจิตใจ ซึ่งเป็นการพัฒนาภายในอย่างหนึ่งที่มนุษย์เราจะต้องทำการศึกษา และลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมาธิ การทำให้ใจสงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน ถ้าเราสร้างนิสัยสร้างจิตใจให้เป็นคนรักความสงบ ยิ่งอยู่ในที่สงบมันยิ่งชอบมันได้สงบ การที่เราตั้งใจว่าเราจะรักความสงบ ชอบใจในความสงบ อยู่อย่างสงบ แต่ก็ไม่อดอัด แต่ว่าสงบอยู่ด้วยความพอใจในความสงบ มีความเยือกเย็นเป็นสุขที่ได้สงบ ซึ่งตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นการยืนหยัดให้สามารถเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นเป้าหมายได้โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิด ไม่เปิดช่องแก่ความผิดพลาดเสียหาย และไม่เกิดสิ่งมัวหมองหมักหมมทับถมตนด้วยการปฏิบัติตนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ประการ เช่น 1) ปัญญา ในการดำเนินชีวิตจะต้องเป็นไปตามกรอบของศีลธรรมหรือหลักธรรมต่าง ๆ ได้หรือไม่จำเป็นต้องใช้ปัญญา ความคิด วิเคราะห์ เมื่อประสบเหตุใด ๆ ก็ไม่วู่วามตามอารมณ์หรือหลงไปตามสิ่งเย้ายวน โดยศึกษาสิ่งต่าง ๆ ให้มีความรู้ชัด มีเหตุผล เข้าใจภาวะสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง 2) สัจจะ การรักษาสัจจะ คือ การสงวนรักษาดำรงตนมั่นในความจริงที่รู้ชัดเห็นด้วยปัญญา เริ่มจริงวจา จริงในหลักการและมีความจริงใจ 3) จาคะ เป็นสิ่งที่คอยส่งเสริมหรือทวีความเสียสละให้เข้มแข็งมีกำลังแรงยิ่งขึ้นเสมอ เพื่อป้องกันหรือตัดทอนตนไว้มิให้ตกไปเป็นทาสของลาภสักการะ และการกระทำทุกอย่างโดยไม่เห็นแก่ตน โดยนึกถึงประโยชน์ส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ และ 4) อุปสมะ เป็นความสงบใจ ผู้ฝึกตนให้สามารถระงับดับความขัดข้องวุ่นวายอันเกิดจากกิเลสได้ ทำให้จิตใจสงบ ผ่องใส รู้จักรสแห่งสันติ คนที่รู้จักรสแห่งความสุขอันเกิดจากความสงบใจแล้วย่อมจะไม่หลงใหลมัวเมาในวัตถุหรือลาภยศสรรเสริญโดยง่าย

ในการที่บุคคลมีความรักใคร่กันถึงซึ่งกันและกัน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน มีความรักผูกพันกัน มีใจประสานใจ มีความหวังดีต่อกันและกัน เมื่อกล่าวถึงในด้านความรักความสามัคคี ต้องดูกันที่จิตใจที่มีความรักใคร่กันและหวังดีต่อกันเป็นสำคัญ เพราะความพร้อมเพรียงกันทางร่างกาย เช่น เมื่อผู้คนเป็นจำนวนมากมาทำงานด้วยกัน บางทีเป็นเพราะถูกบังคับให้มาทำงานร่วมกันโดยที่จิตใจไม่มีความสามัคคีกันอย่างนี้จะเรียกว่าพวกเขามีความสามัคคีกันก็ไม่ถูกต้อง เพราะพวกเขาไม่ได้มีจิตใจรักใคร่กัน ดังนั้น การทำความดีนั้นจะต้องเริ่มต้นที่ใจ มีเข็มทิศหรือมรรคาที่จะใช้ดำเนินชีวิตของตนเองไปในภายภาคหน้า ย่อมทำให้ชีวิตตนเองได้รับประโยชน์ที่ดีงาม หลักอริยฐานธรรมจึงเป็นธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวแห่งจิตใจแล้ว ก็ย่อมที่จะสามารถบรรลุธรรมได้เช่นกัน เพราะการดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์นั้นจะต้องมีฐานของการดำเนินชีวิตที่มั่นคงไม่คลอนแคลน ไม่หวั่นไหวกับโลกธรรมที่เป็นฝ่ายกุศลและฝ่ายที่เป็นอกุศลเมื่อธรรมเหล่านั้นมากระทบก็จะทำให้ไม่เดือดร้อนหรือดีใจ ไม่หลงตัวเองเมื่อพบโลกธรรมฝ่ายดี และไม่โศกเศร้าเสียใจเมื่อพบกับโลกธรรมฝ่ายที่ไม่ดี การมีฐานชีวิตที่มั่นคงก็เปรียบเสมือนชีวิตคนที่มีการศึกษาดี มีคุณธรรมประจำประครองชีวิต ดังนั้น อริยฐานธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่เป็นฐานที่ทำให้ชีวิตเดินทางไปได้อย่างถูกต้องไม่หลงเพลิดเพลินไปกับกามคุณต่าง ๆ ไม่ให้อารมณ์เป็นตัวตัดสินใจ ใช้หลักของปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริง มีเหตุมีผลในการดำเนินชีวิต รู้จักประโยชน์ และมีจุดหมายปลายทางของการดำเนินชีวิตที่แน่นอน

ในหลักอริษฐานธรรม นอกเหนือจะมีคุณค่าในด้านการพัฒนามนุษย์แล้วนั้น ในคุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจนั้นเมื่อครอบครัวใดที่มีฆราวาสธรรมเป็นที่ตั้งนั้น ในแง่ของครอบครัวจะทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสบายใจ ไม่ระแวงกัน มีความเชื่อใจซึ่งกันและกัน และหลักอริษฐานธรรมจะช่วยทำให้จิตใจแน่วแน่ เมื่อตั้งใจจะทำอะไรแล้วก็จะทำจนกว่าจะประสบผลสำเร็จ หลักอริษฐานธรรมเป็นหลักการที่ควรตั้งมั่นไว้ในใจ

คุณค่าในด้านการพัฒนาจิตใจนั้น ผู้วิจัยได้สรุปถึงคุณค่าในด้านการพัฒนาจิตใจของหลักอริษฐานธรรมใน 4 ประการ ดังนี้

1. ปัญญา เป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าในด้านความไม่ประมาทที่เกิดขึ้นกับจิตใจ นั่นคือเป็นการช่วยให้คนเป็นคนที่มีเหตุและมีผล เป็นคนที่มีความรอบครอบและมีจิตใจที่เข้มแข็ง เมื่อมีเหตุการณ์หรือมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นก็จะไม่ตื่นตระหนก ไม่ตีโพยตีพาย และไม่ด่วนตัดสินใจ การที่ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทนั้นย่อมเป็นสิ่งประเสริฐที่สุด เพราะปัจจัยอิวาทของพระพุทธองค์เองก็ทรงเน้นย้ำถึงความไม่ประมาท โดยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญารู้้อย่างเท่าทัน ดังนั้น คนที่ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทจึงเป็นคนเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตและมีสุขภาวะทางจิตที่ดี การดำเนินชีวิตก็จะประสบกับความสำเร็จได้

2. สัจจะ หากคนเราไม่มีสัจจะและมีการพูดจาใส่ร้ายกันโดยที่ไม่มีข้อเท็จจริง เมื่ออีกฝ่ายมาได้ยินเข้าก็จะเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ทำร้ายกันด้วยวาจาหรือหนักกว่านั้นอาจจะทำร้ายจิตใจและร่างกายได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทำร้ายร่างกายกันส่วนหนึ่งก็มาจากการที่คนสองฝ่ายมีการทะเลาะกันด้วยวาจา ซึ่งเมื่อไม่มีใครยอมใคร ก็เป็นฉนวนเหตุทำให้เกิดการทำร้ายร่างกายกันได้ การมีสัจจะหรือพูดอย่างจริงใจจึงถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้การพูดเท็จหรือการกล่าวมุสาวาทยังก่อให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมา สูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้น การพูดแต่ความจริง ไม่พูดเท็จนั้น ถือเป็นหลักประกันในทางจิตใจในเรื่องของสัจจะ เพราะการพูดแต่ความจริงนั้นจะช่วยให้ได้รับความไว้วางใจจากสังคมรอบข้าง ผู้ฟังก็จะเชื่อถือเป็นที่ยอมรับในสังคมการดำเนินชีวิตก็จะประสบกับความสำเร็จได้

3. จาคะ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเพื่อให้ชาวพุทธมีความพอดีรู้จักประมาณตนในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน การเสียสละนี้หากปฏิบัติตามจะพบว่า สามารถช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันคุณค่าของหลักธรรมมีความกตัญญูเสียสละต่อครอบครัวหรือมีความกตัญญูต่อบิดา มารดา ซึ่งคุณค่าที่เกิดขึ้นต่อจิตใจนั้นอาจกล่าวได้ว่า จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในฐานะที่ได้ตอบแทนบุญคุณ ตลอดจนถึงเป็นคนที่มีจิตใจที่ตั้งใจประกอบไปด้วยความเมตตา และมีความคิดอยากที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเป็นที่ตั้ง นอกจากนี้การมีความกตัญญูต่อบุคคลที่นั่นช่วยให้ได้รับการยอมรับในสังคมและได้รับการยกย่องให้เป็นแบบอย่างในสังคมอีกด้วย

4. อุปลมมะ ความสงบ การรู้จักพอประมาณหรือมีความสันโดษมิได้มีคุณค่าเฉพาะด้านร่างกายเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงคุณค่าที่เกิดขึ้นกับจิตใจ กล่าวคือ การที่มีหลักธรรมสันโดษเป็นฐานของการดำเนินชีวิตจะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติยึดถือตามไม่มีความอิจฉาริษยาได้ เพราะว่า ผู้ที่มีความสงบและมีความสันโดษนั้นจะไม่มิจฉาที่เป็นอกุศล คิดอยากได้ของผู้อื่น ซึ่งหากเกิดความอิจฉาริษยาขึ้นย่อมที่จะนำไปสู่การดิ้นรน แก่งแย่งกัน จิตใจคนเราก็จะมีแต่ความคิดที่เอาชนะซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่การก่อ

เหตุที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นตามมา ดังนั้น การที่มีความสงบและหลักสันโดษ อยู่ประจำใจย่อมที่จะทำให้ไม่เกิดความโลภ ความอยากได้ของผู้อื่น รู้จักใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย จะทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมย่อมสงบสุขและชีวิตของเรานั้นก็จะประสบความสำเร็จได้

ผู้วิจัยได้นำผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาประยุกต์ใช้กับคุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจ ว่า มนุษย์ทุกคนต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นหลักอริชฐานธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ เป็นหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ซึ่งหลักธรรมทั้ง 4 ด้าน ต่างก็มีความสัมพันธ์กัน มีความเกี่ยวพันกัน ทำให้คนได้เกิดแนวคิดแง่ธรรม ยกกระดับจิตใจให้สูงขึ้น รู้จักการยับยั้งชั่งใจ หมั่นฝึกจิตให้นิ่งให้ผ่องใส ซึ่งการอริชฐานธรรมนั้นไม่ใช่การอริชฐานขอพร ท่องคาถา ขอพร หลวงพ่อ ขอพรเทพทันใจ ขอให้ลูกหวยรวยเบอร์ แต่การสร้างความสำเร็จต้องเริ่มตั้งแต่ปัจจุบันของชีวิต เมื่อมีชีวิตอยู่ก็ต้องรักษาความดีเอาไว้ให้ได้พอประมาณ ไม่ให้นิ่มเอียงไปในทางอบายมุข เมื่อเรานำมาปฏิบัติตามหลักอริชฐานธรรมแล้วย่อมทำให้เราประสบความสำเร็จและขับเคลื่อนงานภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย

สรุปได้ว่า คุณค่าในด้านการพัฒนาจิตใจ เมื่อได้ปฏิบัติตามหลักอริชฐานธรรมจะทำให้เกิดความรู้สึกรู้สึกดี มีเขาว์ปัญญา มีสติ และพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม เมื่อเรามีการควบคุมความโลภ ความโกรธ ความหลงได้นั้น ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด และน้อยคนนักที่จะสามารถปฏิบัติได้ ยิ่งรู้เท่าทันมากเท่าไร ความทุกข์ก็จะยิ่งลดน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อควบคุมความโลภได้ ความอยากได้ ออยากเป็น ออยากมีก็ลดน้อยลง เมื่อควบคุมความโกรธได้ ความโมโห ความคิดที่จะทำลายก็จะสงบลง และเมื่อควบคุมความหลงได้สติสัมปชัญญะก็จะเกิดขึ้น ดังนั้นคนที่สามารถควบคุมอกุศลมูลได้นั้นย่อมที่จะเป็นผู้ที่มีจิตใจผ่องใสไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยาใคร ไม่คิดที่จะทำร้ายใคร และไม่ตั้งอยู่ในความประมาท เมื่อเรายึดมั่นในหลักอริชฐานธรรมจะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้นจะได้พบความสุขสูงส่งของชีวิตและการดำเนินชีวิตก็จะประสบความสำเร็จ

4.4 สรุป

คุณค่าในการสร้างความสำเร็จด้วยหลักอริชฐานธรรม คุณค่าในการพัฒนาด้านดังกล่าวที่กล่าวมานั้นทุกด้านมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนนั้นมีจุดหมายไม่เหมือนกัน เช่น จุดมุ่งหมายของครู อาจารย์ อาจเป็นตำแหน่งงานวิชาการหรือการสั่งสอนศิษย์ให้ได้รับความรู้ให้ตรงตามที่ตนเองได้ตั้งใจไว้ จุดมุ่งหมายของผู้ปฏิบัติธรรมก็คือ การบรรลุธรรมในขั้นต่าง ๆ นั้นตามที่ตนตั้งใจไว้ ส่วนผู้ที่เป็นนักธุรกิจมีจุดหมายคือ การดำเนินธุรกิจของตนเองให้ได้ตามที่ตั้งใจไว้ คือ จะต้องมียอดขายในแต่ละเดือนหรือมีการขยายสาขา เป็นต้น ส่วนที่เป็นนักเรียน นักศึกษาก็ต้องมีการตั้งเป้าหมาย ในชีวิตว่าตนต้องการจะประกอบอาชีพอะไรเมื่อเรียนจบ เมื่อตั้งเป้าหมายให้กับตัวเองได้แล้วก็สอบในสาขาวิชานั้น ๆ ที่ตนได้ตั้งใจไว้ ซึ่งถ้าไม่มีการตั้งเป้าหมายก็จะเรียนแบบไร้จุดหมายไม่มีทิศทางที่แน่นอนจะส่งผลเสียหายในอนาคตทั้งของตนเองและสังคมได้

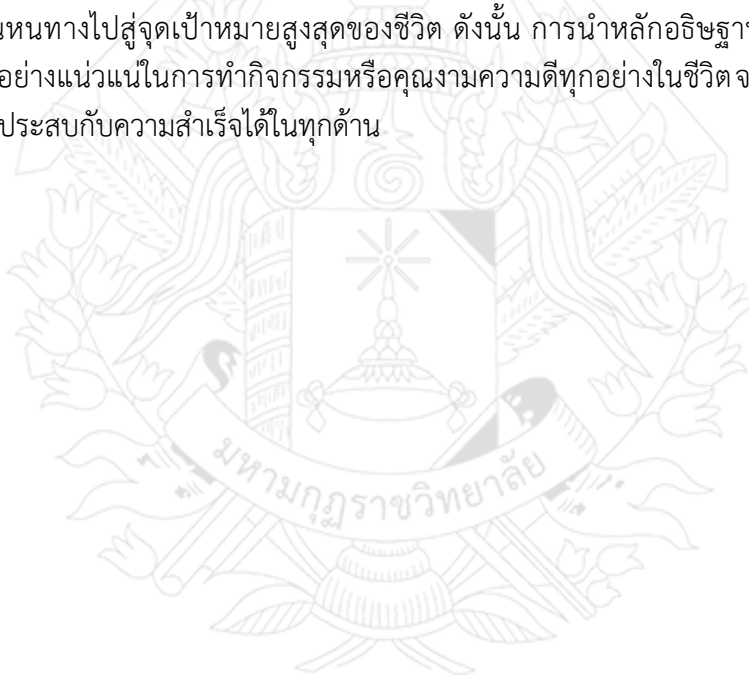
คุณค่าในด้านการพัฒนามนุษย์ สรุปได้ว่า ในคุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์นั้น จะทำให้เราเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้ความคิด เรียนรู้จนทำให้เข้าใจในเหตุผล รู้ถึงความดี

ความชั่ว รู้คุณและรู้โทษ รู้สิ่งที่ทำแล้วเป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ไม่อิจฉาริษยาใคร ไม่คิดที่จะทำร้ายใคร และไม่เป็นคนประมาท

คุณค่าในด้านการพัฒนาสังคม สรุปได้ว่า ในคุณค่าด้านพัฒนาสังคม เมื่อคนเรามีสติสัมปชัญญะหรืออาจกล่าวได้ว่าการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ไม่มีความประมาท มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จะทำอะไร พุดอะไร คิดอะไร ก็เป็นไปในลักษณะของความที่มีเมตตาต่อกัน ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมงาน พี่น้องร่วมครอบครัว เป็นผู้ที่อยู่ร่วมชาติและอยู่ร่วมโลก เมื่อปฏิบัติอย่างนี้แล้วจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

คุณค่าในด้านการพัฒนาจิตใจ สรุปได้ว่า ในคุณค่าในด้านการพัฒนาจิตเจ้านั้น เมื่อครอบครัวหรือสังคมใดที่มีฆราวาสธรรมเป็นที่ตั้งนั้น ในแง่ของครอบครัวจะทำให้การดำเนินชีวิตคู่อยู่อย่างสบายใจ ไม่ระแวงกัน มีความเชื่อใจซึ่งกันและกัน และอริชฐานธรรมจะช่วยให้มีจิตใจแน่วแน่เมื่อตั้งใจจะทำอะไรแล้วก็จะทำจนกว่าจะประสบผลสำเร็จ

หลักอริชฐานธรรม จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันให้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือได้ว่าเป็นการวางเป้าหมายให้กับชีวิตว่าในวันหนึ่งเราจะทำอะไรบ้าง แล้วก็ดำเนินการตามที่ได้ตั้งใจไว้ หากเราไม่มีการกำหนดเป้าหมายของชีวิตในแต่ละวันแล้ว ก็ยากที่จะประสบกับความสำเร็จในชีวิตได้ ซึ่งการวางเป้าหมายในชีวิตประจำวันแต่ละวันนั้นเป็นสิ่งที่เรากำหนดขึ้นเพื่อเป็นหนทางไปสู่จุดเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ดังนั้น การนำหลักอริชฐานธรรมมาปฏิบัติด้วยความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการทำกิจกรรมหรือคุณงามความดีทุกอย่างในชีวิต จะมีความสำคัญมากที่จะส่งผลให้ประสบกับความสำเร็จได้ในทุกด้าน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสร้างความสำเร็จตามหลักอริชฐานธรรม มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้
1) เพื่อศึกษาวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต 2) เพื่อศึกษาการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม และ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนา อรรถกถา วารสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

5.1.1 ศึกษาวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา เว็บไซต์ต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างความสำเร็จ สรุปได้ว่า วิธีการสร้างความสำเร็จเพื่อให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ประสบความสำเร็จได้นั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องศึกษาและพึงปฏิบัติเอง และวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตนั้นจำเป็นต้องน้อมนำและยึดถือหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติในการดำรงชีวิต เพื่อให้ชีวิตประสบความสำเร็จโดยมีการยึดมั่นกับหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติและจะต้องพึงตนเองก่อน วิธีการสร้างความสำเร็จในการพึงตนเองนั้น ประกอบไปด้วย 1) การสร้างความสำเร็จโดยการพึงตนเองตามกฎแห่งกรรม 2) การสร้างความสำเร็จโดยการพึงตนเองด้วยการประกอบคุณความดี 3) การสร้างความสำเร็จด้วยการพึงตนเองโดยไม่พึงวิธีบวงสรวง 4) การสร้างความสำเร็จโดยการพึงตนเองด้วยการยกระดับชีวิตให้สูงขึ้น และ 5) การสร้างความสำเร็จโดยการพึงตนเองด้วยหลักศรัทธา ดังนั้นวิธีการหรือแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้นั้นมนุษย์จะต้องดำเนินตามหลักอริชฐานธรรม คือ มีความรัก มีความจริงใจหรือพอใจที่จะทำเรื่องนั้น มีความเพียรพยายามเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง และใช้ปัญญากำกับการทำงานอย่างรอบคอบ แต่มิใช่ทำด้วยอารมณ์ความรู้สึก โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ประโยชน์และความสุขทั้งส่วนตน บุคคลอื่น และสังคม ซึ่งหลักอริชฐานธรรมนั้นจะแฝงไปด้วยคติคำสอนต่าง ๆ ที่มนุษย์เราสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้

หลักในการสร้างหรือวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามแนวทางความสำเร็จตามหลักพุทธให้ประสบความสำเร็จได้ มีหลักปฏิบัติเบื้องต้น 2 ประการ คือ 1) ต้องแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง และ 2) ดำเนินชีวิตไปตามเส้นทางที่ถูกต้องที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งมนุษย์ทุกคนต่างก็หวังที่จะ

ประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยกันทั้งนั้น แต่สิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตค่อนข้างมากนั้นก็คือ ทุนทรัพย์ ถ้าขาดทุนทรัพย์แล้วยากที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้

วิธีการสร้างความสำเร็จในการพึ่งตนเองนั้น ประกอบไปด้วย 1) การสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองตามกฎหมายแห่งกรรม 2) การสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยการประกอบคุณความดี 3) การสร้างความสำเร็จด้วยการพึ่งตนเองโดยไม่พึ่งวิธีบวงสรวง 4) การสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยการยกระดับชีวิตให้สูงขึ้น และ 5) การสร้างความสำเร็จโดยการพึ่งตนเองด้วยหลักศรัทธา ดังนั้น วิธีการหรือแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้นั้นมนุษย์จะต้องดำเนินตามหลักอริยฐานธรรม คือ มีความรัก มีความจริงใจหรือพอใจที่จะทำเรื่องนั้น มีความเพียรพยายามเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง และใช้ปัญญากำกับการทำงานอย่างรอบคอบ แต่มิใช่ทำด้วยอารมณ์ความรู้สึก โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ประโยชน์และความสุขทั้งส่วนตน บุคคลอื่น และสังคม ซึ่งหลักอริยฐานธรรมนั้นจะแฝงไปด้วยคติคำสอนต่าง ๆ ที่มนุษย์เราสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้

สรุปได้ว่า วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต พบว่า วิธีการ การสร้าง หรือแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้นั้นคนเราจะต้องดำเนินชีวิตตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ชีวิตประสบความสำเร็จโดยมีการยึดมั่นกับหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติ มีหลักปฏิบัติเบื้องต้น คือ ต้องแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง และดำเนินชีวิตไปตามเส้นทางที่ถูกต้องที่จะนำไปสู่กับความสำเร็จ โดยใช้ปัญญากำกับการทำงานอย่างรอบคอบ มีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขทั้งส่วนตน บุคคลอื่น และสังคม

5.1.2 เพื่อศึกษาการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ และเว็บไซต์ต่าง ๆ อีกส่วนหนึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 รูป/คน เพื่อศึกษาการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งในสังคมชาวพุทธและสังคมทั่วไปที่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ กล่าวคือ อริยฐานธรรม เป็นธรรมที่ควรตั้งมั่นไว้ในใจเป็นฐานที่ตั้งมั่นความเพียร ประกอบไปด้วย 4 ประการคือ ปัญญา สังขะ จาคะ และ อุปสมะ ดังนั้น มนุษย์ทุกคนจะมีความเจริญในชีวิตและหน้าที่การงานและประสบความสำเร็จได้นั้นก็ต้องหมั่นประกอบในหลักอริยฐานธรรม เช่นทางปัญญา เพราะปัญญาในการศึกษาจะทำให้รู้ยิ่งด้วยตนเองมีมากเท่าไรยิ่งเป็นประโยชน์แก่ตนมากเท่านั้น เพราะปัญญาเป็นประดุจดังเพชรเม็ดงามที่ใช้ประดับเพิ่มความงามแก่ตนและยังสามารถตัดกระจกให้ขาดได้ ไม่ว่าจะปัญญาในทางโลกที่เรียกว่า “โลกียปัญญา” ย่อมให้ประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หากเป็นปัญญาในทางธรรม ก็ให้สำเร็จประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน หรือ “โลกุตตรปัญญา” อันเป็นปัญญาอย่างเยี่ยมยอด ฉะนั้นมนุษย์ควรพอกพูนปัญญาให้เกิดมีในตน เพราะปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก คือช่วยให้คนเข้าใจในปัญหาชีวิต ช่วยให้ประกอบกิจการงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี และจากการศึกษาหลักจักรธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลล้อนารถไปสู่ที่หมายอันเป็นหลักธรรมที่มีอุปการะเป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการประพุดติและปฏิบัติตนเพื่อที่จะให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้นั้น คนเราต้องอาศัยหลักอริชฐานธรรมใน 4 ข้อ เป็นสำคัญ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะ เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ แล้วนำไปปฏิบัติให้เกิดสติปัญญาและเกิดสัมมาทิฐิ จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวสรุปได้ว่า การอริชฐานพระพุทธเจ้าคือ ขอให้มีปัญญา มีสัจจะ มีจาคะ อุปสมะ แล้วนำไปปฏิบัติให้เกิดสติปัญญา เกิดสัมมาทิฐิ ในการอริชฐานแบบสัมมาทิฐิผลสำเร็จ ซึ่งการอริชฐานนั้นไม่ใช่การอริชฐานขอพร ท่องคาถา ขอพรหลวงพ่อกขอพรเทพทันใจ ขอให้ลูกหวยรวยเบอร์ แต่การสร้างความสำเร็จต้องเริ่มตั้งแต่ปัจจุบันของชีวิต เมื่อมีชีวิตอยู่ก็ต้องรักษาความดีเอาไว้ให้ได้พอประมาณ ไม่ให้โน้มเอียงไปในทางอบายมุข เพราะบางอย่างเมื่อไปติดเข้าแล้วก็ยากที่จะออกได้ ซึ่งเมื่อเรานำมาปฏิบัติตามหลักอริชฐานธรรมแล้วย่อมทำให้เราประสบความสำเร็จในชีวิตได้

สรุปได้ว่า การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม พบว่า หลักอริชฐานธรรมเป็นเครื่องเกื้อหนุนในการดำเนินชีวิต โดยการส่งเสริมรักษาศีล ไม่เบียดเบียนกันและกัน ปฏิบัติสมาธิ ทำจิตใจให้สงบจากความวุ่นวายด้วยอกุศลมูล มีปัญญา มีความเพียร มีความจริงใจ มีวาจา มีสัจจะ มีการเสียสละ มีการประพุดติปฏิบัติตนเพื่อที่จะให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จในชีวิต และรู้จักวิถีทางการดำเนินชีวิตการประพุดติปฏิบัติกระทำความดี ปฏิบัติเพื่อกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ก็จะทำให้เข้าถึงความสุขได้ในแต่ละระดับทั้งในระดับโลกิยะและระดับโลกุตระ ดังนั้น คนเราต้องอาศัยหลักอริชฐานธรรมในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะ โดยนำไปปฏิบัติให้เกิดสติปัญญาและเกิดสัมมาทิฐิ เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จตามหลักอริชฐานธรรม

5.1.3 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม

จากการวิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าโดยได้นำเอาหลักอริชฐานธรรม ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะ นำมาส่งเสริมคุณค่าในการสร้างความสำเร็จในชีวิต ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยในการวิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จ ดังนี้

1) คุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์ เมื่อเราได้ปฏิบัติตนตามหลักอริชฐานธรรมแล้ว จะทำให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้ความคิด เรียนรู้จนทำให้เข้าใจในเหตุผล รู้ถึงความดี ความชั่ว รู้คุณและรู้โทษ รู้สิ่งที่ทำแล้วเป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ จนกระทั่งสามารถมองเห็นสิ่งทั้งหลายด้วยความจริง มีวิจรรย์ญาณรู้จักการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัย สามารถแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคตลอดทั้งการทำงานต่าง ๆ ให้ดำเนินไปด้วยดีตามแผนที่ตนเองได้วางไว้

2) คุณค่าด้านการพัฒนาสังคม เมื่อเรานำเอาหลักอริชฐานธรรมไปใช้ในด้านการพัฒนาสังคม เพื่อให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนี้จะทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์สามัคคีกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจะทำอะไร พุดอะไร คิดอะไร ก็เป็นไปในลักษณะของความที่มีเมตตาต่อกัน ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมงาน พี่น้องร่วมครอบครัว ผู้ที่อยู่ร่วมชาติและอยู่ร่วมโลก เมื่อปฏิบัติอย่างนี้แล้วจะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3) คุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจ เมื่อเราได้ปฏิบัติตามหลักอริชฐานธรรมจะทำให้เกิดความรู้สึกรักนึกคิด มีเขาว์ปัญญา มีสติ และพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม เมื่อเรายึดมั่นใน

หลักอริยฐานธรรมจะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้นและมั่นใจว่าดีขึ้น เราก็จะได้คุณภาพชีวิตที่ดีงาม และจะได้พบความสุขสูงส่งของชีวิต ซึ่งชีวิตของเราจะมีคุณภาพที่ดีหรือประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยการงานที่ทำนั้นดีก็จะทำให้คุณภาพของเราดีขึ้นและประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า จากการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าในทั้ง 3 ด้าน ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

คุณค่าในด้านการพัฒนามนุษย์ พบว่า ในคุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์นั้นจะทำให้เราเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้ความคิด เรียนรู้จนทำให้เข้าใจในเหตุผล รู้ถึงความดี ความชั่ว รู้คุณและรู้โทษ รู้สิ่งที่ทำแล้วเป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ไม่อิจฉาริษยาใคร ไม่คิดที่จะทำร้ายใคร และไม่เป็นคนประมาท

คุณค่าในด้านการพัฒนาสังคม พบว่า ในคุณค่าด้านพัฒนาสังคม เมื่อคนเรามีสติสัมปชัญญะหรืออาจกล่าวได้ว่าการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ไม่มีความประมาท มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จะทำอะไร พุดอะไร คิดอะไร ก็เป็นไปในลักษณะของความที่มีเมตตาต่อกัน ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมงาน พี่น้องร่วมครอบครัว เป็นผู้ที่อยู่ร่วมชาติและอยู่ร่วมโลก เมื่อปฏิบัติอย่างนี้แล้วจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

คุณค่าในด้านการพัฒนาจิตใจ พบว่า ในคุณค่าในด้านการพัฒนาจิตใจนั้น เมื่อครอบครัวหรือสังคมใดที่มีฆราวาสธรรมเป็นที่ตั้งนั้น ในแง่ของครอบครัวจะทำให้การดำเนินชีวิตคู่อยู่อย่างสบายใจ ไม่ระแวงกัน มีความเชื่อใจซึ่งกันและกัน และอริยฐานธรรมจะช่วยทำให้มีจิตใจแน่วแน่ เมื่อตั้งใจจะทำอะไรแล้วก็จะทำจนกว่าจะประสบผลสำเร็จ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำเสนออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

5.2.1 วิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิต พบว่า วิธีการสร้างในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้นั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องศึกษาและพึงปฏิบัติเอง และวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตนั้นจำเป็นต้องน้อมนำและยึดถือหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติในการดำรงชีวิต เพื่อให้ชีวิตประสบความสำเร็จโดยมีการยึดมั่นกับหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติและจะต้องพึงตนเองก่อน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)** กล่าวว่า การดำเนินชีวิตเพื่อให้พบกับความสำเร็จนั้น เป็นสิ่งที่แต่ละท่านจะพึงศึกษาและปฏิบัติเอาเอง เพราะธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสำเร็จและมั่นคงนั้นเป็นแนวทางเพื่อให้ตนเองไปสู่ความพ้นทุกข์ มีความสุขที่ถาวร เพราะความสำเร็จและความมั่นคงที่เราสร้างกับชีวิตนี้เป็นสิ่งที่สะอาด บริสุทธิ์ เป็นชีวิตที่อยู่ด้วยการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แต่ในทางตรงกันข้ามกันเป็นชีวิตที่ปล่อยวาง เพราะการปล่อยวางทุกอย่าง เป็นความสุขที่ประเสริฐ ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในตัวในตนของเรา ซึ่งพระพุทธศาสนานั้นเน้นสอนให้มนุษย์เราให้มีความเข้าใจอย่างถูกต้อง ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

ดังนั้น หลักหรือวิธีการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามแนวทางหลักพุทธศาสนาให้ประสบความสำเร็จได้ มี 2 ประการ คือ 1) ต้องแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง และ 2) ดำเนินชีวิตไปตามเส้นทางที่ถูกต้องที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ แต่สิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตก่อนข้างมากนั้นก็คือ ทุนทรัพย์ ถ้าขาดทุนทรัพย์แล้วยากที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้

5.2.2 การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม พบว่า หลักอริยฐานธรรม เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อคนในสังคมชาวพุทธที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ กล่าวคือ อริยฐานธรรม เป็นธรรมที่ควรตั้งมั่นไว้ในใจเป็นฐานที่ตั้งมั่นความเพียร ประกอบไปด้วย 4 ประการ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และ อุปสมะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูเมตตาสารคุณ (ธวัชชัย ยันสังกัต)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักอริยฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิต” พบว่า อริยฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์ เป็นธรรมหมวดหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งอีกหมวดหนึ่งที่มีผลต่อการทำให้ชีวิตมีความมั่นคง มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย และเป็นสุข เป็นหลักธรรมที่เปรียบเสมือนแผนที่ เพราะว่าอริยฐานธรรมนี้เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้คนที่มีจิตใจที่เด็ดเดี่ยวมั่นคงเห็นคุณค่าของตนที่เกิดมา อริยฐานธรรมมี 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัญญาอริยฐาน 2) สัจจาอริยฐาน 3) จาคาอริยฐาน 4) อุปสมาอริยฐาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูกันตสีลาภวิวัฒน์ (ชนิด ฉันทโก)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม 4” พบว่า อริยฐานธรรม 4 เป็นธรรมอันเป็นที่มั่น ธรรมอันเป็นรากฐานที่มั่นคงของบุคคล เพื่อให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายไว้ได้ โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิดและไม่เกิดสิ่งมัวหมอง หมักหมมทับถมตน ผู้ปฏิบัติตามหลักอริยฐานธรรม 4 ย่อมประกอบด้วยปัญญาไม่ไปสร้างความวุ่นวายในสังคม หลักอริยฐานธรรม 4 คือ ปัญญา (ความรู้ชัด) สัจจะ (ความจริง) จาคะ (ความสละ) และอุปสมะ (ความสงบ) เมื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมก็จะช่วยส่งผลให้สังคมไทยมีความสงบร่มเย็น เป็นชุมชนที่มีความสามัคคีน่าอยู่อาศัย ทุกคนใช้ปัญญาในการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา มีการสละสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงเสียได้ และใช้วิถีทางสันติระงับโทษข้อขัดข้อง มัวหมองวุ่นวาย ทำจิตใจให้สงบได้ ถือความสามัคคีเป็นใหญ่ย่อมส่งผลให้เกิดความสงบสุขทั้งแก่ตนและสังคมอย่างแท้จริง ดังนั้น มนุษย์ทุกคนจะมีความเจริญในชีวิตและการทำงานและประสบความสำเร็จได้นั้นก็ต้องหมั่นประกอบในทางปัญญา เพราะปัญญาในการศึกษาจะทำให้รู้ยิ่งด้วยตนเองมีมากเท่าไรยิ่งเป็นประโยชน์แก่ตนมากเท่านั้น เพราะปัญญาเป็นประจูดังเพชรเม็ดงามที่ใช้ประดับเพิ่มความงามแก่ตน เพราะปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก คือช่วยให้คนเข้าใจในปัญหาชีวิต ช่วยให้ประกอบกิจการงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี

ดังนั้น หลักอริยฐานธรรม เป็นธรรมที่ตั้งมั่นไว้ในใจเป็นฐานที่ตั้งมั่น มีความเพียร มีความจริงใจ อริยฐานธรรม ประกอบไปด้วย 4 ประการคือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะ บุคคลใดยึดมั่นในหลักอริยฐานธรรมย่อมก่อให้เกิดผลเป็นความสุขของมนุษย์ต่อสังคมส่วนรวมและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

5.2.3 วิเคราะห์คุณค่าการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม คุณค่าในการสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม ในแต่ละด้านมีดังนี้

1) คุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์ พบว่า เมื่อเราได้ปฏิบัติตามหลักอริยฐานธรรมแล้ว จะทำให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้ความคิด เรียนรู้จนทำให้เข้าใจในเหตุผล รู้ถึงความดี ความชั่ว รู้คุณและรู้โทษ มีความเชื่อในพระรัตนตรัย และในการกระทำความดี เชื่อในกฎแห่งกรรม เชื่อว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว รู้สิ่งที่ทำแล้วเป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ จนกระทั่งสามารถมองเห็นสิ่งทั้งหลายด้วยความจริง มีวิจาร์ณญาณรู้จักการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัย

สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดทั้งการทำงานต่าง ๆ ให้ดำเนินไปด้วยดีตามแผนที่ตนเองได้วางไว้ ซึ่งหลักอริชฐานธรรมเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความดีงามให้กับชีวิต เพราะเป็นตัวควบคุมให้คนเรามีการรักษาความประพฤติทางกาย วาจา ให้มีแต่ความเรียบร้อย ทำให้เป็นคนที่มีการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีงาม ทำให้เป็นคนที่มึระเบียบวินัยในตัวเอง และไม่เป็นคนประมาท ก็จะทำให้ชีวิตของเราประสบผลสำเร็จได้

2) คุณค่าด้านการพัฒนาสังคม พบว่า การนำเอาหลักอริชฐานธรรมไปใช้ในการพัฒนาสังคม เพื่อให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนี้จะทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์สามัคคีกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจะทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร ก็เป็นไปในลักษณะของความที่มีเมตตาต่อกัน ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมงาน เพื่อน้องร่วมครอบครัว ผู้ที่อยู่ร่วมชาติและอยู่ร่วมโลก เมื่อปฏิบัติอย่างนี้แล้วจะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งหลักอริชฐานธรรมข้อที่ว่าด้วยความเจริญงอกงามด้วยจาคะ เป็นการที่ได้เสียสละบริจาคลังของที่เรามีเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ทำให้เป็นคนที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้เป็นคนที่มีน้ำใจ ไม่เป็นคนตระหนี่ และเป็นคนที่มีความสุขต่อการที่ตนได้ทำประโยชน์ให้แก่มนุษย์และส่วนรวมการพัฒนาสังคมนี้ถือได้ว่าเป็นการนำหลักอริชฐานธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่นำมาเสนอเพื่อให้ทราบและนำไปปฏิบัติ และเป็นการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างสรรค์ให้สังคมให้มีแต่ความสงบสุข มีความสามัคคี มีความเป็นเอกภาพและมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

3) คุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจ พบว่า คุณค่าในการพัฒนาจิตใจนั้นเป็นการนำเอาหลักอริชฐานธรรมไปปฏิบัติโดยมุ่งเน้นไปที่การฝึกจิต ทำให้จิตเป็นสมาธิ มีความตั้งมั่นแห่งจิตใจ การทำให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน ซึ่งเมื่อเราได้ปฏิบัติตามหลักอริชฐานธรรมจะทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิด มีเขาวปัญญา มีสติ และพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม เมื่อเรายึดมั่นในหลักอริชฐานธรรมจะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้นและมั่นใจว่าดีขึ้น เราก็จะได้คุณภาพชีวิตที่ดีงาม และจะได้พบความสุขสูงส่งของชีวิต ซึ่งชีวิตของเราก็จะมีคุณภาพที่ดีหรือประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยการทำงานที่ทำนั้นดี ก็จะทำให้คุณภาพของเราดีขึ้นและประสบความสำเร็จ ดังนั้น การปฏิบัติตนตามหลักอริชฐานธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัญญา ในการดำเนินชีวิตจะต้องเป็นไปตามกรอบของศีลธรรมหรือหลักธรรมต่าง ๆ ได้หรือไม่จำเป็นต้องใช้ปัญญา ความคิด วิเคราะห์ เมื่อประสบเหตุใด ๆ ก็ไม่วางตามอารมณ์หรือหลงไปตามสิ่งยั่วยวน โดยศึกษาสิ่งต่าง ๆ ให้มีความรู้ซัด มีเหตุผล เข้าใจภาวะสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง 2) สัจจะ การรักษาสัจจะ คือ การสงวนรักษาดำรงตนมั่นในความจริงที่รู้ซัดเห็นด้วยปัญญา เริ่มจริงวจา จริงในหลักการและมีความจริงใจ 3) จาคะ เป็นสิ่งที่คอยส่งเสริมหรือทิวความเสียสละให้เข้มแข็งมีกำลังแรงยิ่งขึ้นเสมอ เพื่อป้องกันหรือตัดทานตนไว้มิให้ตกไปเป็นทาสของลาภสักการะ และการกระทำทุกอย่างโดยไม่เห็นแก่ตน โดยนึกถึงประโยชน์ส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ และ 4) อูปสมะ เป็นความสงบใจ ผู้ฝึกตนให้สามารถระงับดับความขัดข้องวุ่นวายอันเกิดจากกิเลสได้ ทำให้จิตใจสงบ ผ่องใส รู้จักรสแห่งสันติ

กล่าวสรุปได้ว่า หลักอริชฐานธรรม จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันให้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เพราะถือได้ว่าเป็นการวางเป้าหมายให้กับชีวิตว่าในวันหนึ่งเราจะทำอะไรบ้าง แล้วก็ดำเนินการตามที่ได้ตั้งใจไว้ หากเราไม่มีการกำหนดเป้าหมายของชีวิตในแต่ละวันแล้ว ก็ยากที่จะประสบกับความสำเร็จในชีวิตได้ ซึ่งการวางเป้าหมายในชีวิตประจำวันแต่ละวันนั้นเป็นสิ่งที่

เรากำหนดขึ้นเพื่อเป็นหนทางไปสู่จุดเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ดังนั้น การนำหลักอริชฐานธรรมมาปฏิบัติด้วยความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการทำกิจกรรมหรือคุณงามความดีทุกอย่างในชีวิตจะมีความสำคัญมากที่จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จได้ในทุกด้าน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการส่งเสริมให้สถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ นำหลักอริชฐานธรรมนำไปปฏิบัติให้เกิดความรู้ มีการประพฤติปฏิบัติดีทั้งทางกายและวาจา รวมถึงการมุ่งประกอบสัมมาชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต

2) ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในองค์กรและประชาชนในการนำหลักอริชฐานธรรมไปปฏิบัติให้มีจิตสำนึกในคุณค่าแห่งการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ขององค์กรหรือส่วนรวม

3) สถาบันหรือองค์กรควรมีแผนในการพัฒนาด้านปัญญา ให้มีปัญญารู้เท่าทันความจริง อันทำให้จิตใจเป็นอิสระโดยไม่หวั่นไหว มองเห็นโลกและชีวิตด้วยความเป็นจริง

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริชฐานธรรม

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างความสำเร็จตามหลักอริชฐานธรรม

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการนำหลักอริชฐานธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนที่ส่งผลต่อคุณภาพขององค์กร

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลีพร้อมอรรถกถา ฉบับสยามรัฐ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือทั่วไป

เทพพร มิ่งธานี. ทศชาติชาดก พระเจ้าสิบชาติ. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, 2543.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการจัดการทันสมัยยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2543.

นิตย์ สัมมาพันธ์. ยุทธศาสตร์การบริหารใน 3 โลกธุรกิจสู่ความสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เอ็กสเปอร์เน็ท, 2546.

น้ำฝน กลินชัยศักดิ์. เส้นทางคนสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร: พิชญ, 2552.

บุญมี แท่งแก้ว. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, 2530.

บุญย์ นิลเกษ. อุดมการณ์ชีวิตแบบพระโพธิสัตว์ เล่มที่ 10 ตอนการบำเพ็ญอธิษฐานบารมี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534.

แปลก สนธิรักษ์. แว่นธรรม เล่ม 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาสนา, 2530.

พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมจิตโต). ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2536.

พระเทพสุวรรณโมลี (สะอึ้ง สิรินนโท). เสียงพระ เสียงเพลง, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดดา, 2552.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปญฺโญ). คู่มือดับทุกข์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2550.

_____ . แก่นพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2549.

_____ . คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2549.

_____ . วิธีปฏิบัติเพื่อความเป็นอยู่ด้วยความว่าง. กรุงเทพมหานคร: ไพลินบุ๊คเน็ต, 2549.

_____ . สมเด็จพระพุทธองค์ตรัสสอนอะไรและวิมุตติธรรม. กรุงเทพมหานคร: กองทุนรักษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, 2548.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). ความสำเร็จแห่งชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). คติธรรมแห่งชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมมิก, 2551.

_____ . พุทธธรรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

_____ . พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

- . *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสมปนฺโน). *ชาติสุดท้าย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาลาแดง, 2551.
- พระธรรมสิงหบุราจารย์. *หลักประกันชีวิตทุกกลมหายใจใช้เวลาให้เป็นประโยชน์*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2548.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *ธรรมบุญชีวิตฉบับพากย์ภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2550.
- . *กระแสธรรมเพื่อชีวิตและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2550.
- . *พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ*. กรุงเทพมหานคร: ลิเบอร์ตีเพรส, 2548.
- . *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2545.
- พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญา นันทะภิกขุ). *ธรรมครองชีวิตธรรมะนำแสงสว่างสู่ชีวิตใหม่*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2550.
- . *วงล้อชีวิต-ธรรมะสำหรับการดับทุกข์สู่ทางชีวิตอันประเสริฐ*. กรุงเทพมหานคร: ไทยควอลิตี้บุ๊คส์, 2550.
- พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท). *โพธิญาณ*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.
- พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูล อตุโล). *หลวงปู่ฝากไว้*. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.ลีฟวิ่ง, 2527.
- วรงค์ดี วรรณโม, พระ. *พุทธจริยธรรมเพื่อมนุษยชาติ (ฉบับสมบูรณ์)*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2540.
- พุทธทาสภิกขุ. *สารนิพนธ์พุทธทาสภิกขุว่าด้วย ศาสนา ดนตรี กวี ศิลปะ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2547.
- พีรพัฒน์ ศุภลักษณ์. *คัมภีร์ชีวิต คิดอย่างพระพุทธเจ้าแล้วเราจะไม่ทุกข์*. กรุงเทพมหานคร: ชบาพับลิชชิงเวิร์กส์, 2550.
- พิน ดอกบัว. *พุทธปรัชญาแห่งชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, 2550.
- मितชูโอะ คเวสโก. *ชนะใคร ไม่เท่าชนะใจตน*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, 2551.
- มูลนิธิพระราชศรีธา. *พระธรรมเทศนา กัณฑ์ที่ 13 เรื่อง ความเสียสละ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, 2537.
- . *พระธรรมเทศนา กัณฑ์ที่ 15 เรื่อง ประโยชน์ 3*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, 2537.
- . *พระธรรมเทศนา กัณฑ์ที่ 29 เรื่อง อธิษฐานธรรมคำความดีมั่นคง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, 2537.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, 2546.
- วัดเมืองคง. *ก้าวไรชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: หจก. อภิสราการพิมพ์, 2547.
- วิเชียร วิทญ์อุดม. *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: ธนัชชการพิมพ์, 2550.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. *หลักการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: วิจิตรหัตถการพิมพ์, 2550.
- ศิริพงษ์ จันท์หอม. *ธรรมชาติชีวิต Way of life*. กรุงเทพมหานคร: สยามอินเตอร์บุ๊คส์, 2548.

- ศุภวรรณ พิพัฒพรณวงศ์ กรีน. *คู่มือชีวิตภาคศีลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. ปทุมธานี: สกายบุ๊คส์, 2548.
- สนอง วรอุไร. *ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, 2550.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. *ความจริงที่ต้องเข้าใจ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535.
- สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร). *มงคลยอดชีวิตฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2546.
- สุทธิพงศ์ ต้นตยาพิศาลสุด และคมสันต์ สังฆมณี. *ประมวลสารคดีธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ การศาสนา, 2530.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. *นิทานมงคลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2549.
- สำลี รักสุทธี. *คมวาตะ ของนักการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: เรื่องแสงการพิมพ์, 2548.
- อรรถภูมิ บุญยเกียรติ. *อารมณ์ขันและความศักดิ์สิทธิ์ของสมเด็จพระสังฆราช สมุดสมเด็จ 3*. นนทบุรี: สยามพระ, 2553.
- อานนท์ ชินบุตร. *คัมภีร์แห่งความสำเร็จ*. กรุงเทพมหานคร: ต้นไม้, 2546.

2) บทความจากวารสาร

- พวงรัตน์ เกสรแพทย์ และดุขุฎิ โยภี. (2546). การศึกษาเชิงอารมณ์ในฐานะตัวกำหนดความสำเร็จของผู้บริหาร. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. ฉบับปริทัศน์. 9(21).
- สมุห์สมชาย สิริสมปนโน, พระครู. (2560). หลักอริยฐานธรรม 4 : การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทย. *วารสารปัญญาภิธาน*, 2(2), 7-10.

3) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

- กันตสีลาภวัฒน์ (ชนิด ฉันทโก), พระครู. “การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอริยฐานธรรม 4”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.
- ชุตติพงศ์ ไตรโลกา. “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาพละ 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.
- ชุติมันต์ อริโย (เข้มกลาง), พระ. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์อริยฐานบารมีในเนมิราชชาดก”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.
- ณัชชา ธารสนธยา. “ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพระนิพพานที่ปรากฏในคณกโมคคัลลานสูตร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.
- ทองคุณ อธิปญโญ (ชนันไทย), พระมหา. “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องนิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท มหายานนิกายโยคจารและวัดพระธรรมกาย”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

- นรงค์ฤทธิ์ ธรรมรชิต (สุขอ้น), พระ. “ศึกษาหลักการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา มหายาน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.
- ปภัสรา เตชะไพฑูริย์. “รูปแบบการทำงานให้ประสบความสำเร็จในชีวิตของนักแสดงอาชีพไทยตาม หลักพระพุทธานุชาต”. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.
- พิศาลธรรมรักชิต, พระครู. “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเอง : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะออม ทรัพย์บ้านแม่ใส”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.
- ภูริวัฒน์ จตปถโญ (ดอกบัว), พระ. “ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการเข้าถึงความจริงของพระพุทธานุชาต กับวิทยาศาสตร์ ศึกษากรณีปฏิบัติสมุบบาท”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิต วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2549.
- เมตตาสารคุณ (ธวัชชัย ยันสังกัต), พระครู. “การศึกษาหลักอริยฐานธรรมในการสร้างความมั่นคงของ ชีวิต”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2554.
- สมชาย จิตตคุตโต (โถมจันทร์), พระครูปลัด. “การบำเพ็ญสัจจะบารมีของวิฑูรบัณฑิต”. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.
- เรืองเดช ถาวรธมโม (ศรีประสม), พระมหา. “มโนทัศน์เรื่องสัจจะในพุทธปรัชญาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ ศานศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2549.
- เสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน), พระมหา. “การศึกษาวิเคราะห์ข้อปัสเสนธรรมในพระพุทธานุชาตเถรวาท”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, 2549.
- สุภาพร พรหมเถื่อน. “การศึกษาแนวคิดเรื่องอริยฐานบารมีในคัมภีร์พระพุทธานุชาตเถรวาท”. วิทยา นิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2554.
- สุรนนท์ เพ็ชรพิรุณ. “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการพัฒนาปัญญาตามทัศนะพระพุทธานุชาตเถรวาท”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2547.
- อากาศ บำรุงชีพ. “ศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานความจริงในพระพุทธานุชาตเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548.

4) บทความจากเว็บไซต์

- กันต์มิ่งค์ แสงเกียรติทะเลการ. (2562). “ความสุข 3 ระดับ”. สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2562 จาก <https://www.medium.com/@javakung/a318a0380bf8>

- กัลยาณมิตรเพื่อนแท้สำหรับคุณ. (2563). *สูตรสำเร็จการพัฒนาองค์กรและเศรษฐกิจ*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2563, จาก http://www.kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=13726.
- ชมรมลานความคิด. (2562). *ความสุข 3 อย่าง*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.oknation.nationtv.tv/blog/Duplex/2009/04/04/entry-1>.
- บ้านจอมยุทธ์.(2563). *ชีวิตอยู่เพื่ออะไร*, สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2563, จาก https://www.baanjommyut.com/library_2/chivit/06.html
- เพ็ญศาสิริ. (2562). *เป้าหมาย 3 ระดับ*. สืบค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2562 จาก <https://www.winnews.tv/news/22067>
- วนา. (2562). *ความสุขในพระพุทธศาสนา*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2562, <http://www.oknation.nationtv.tv/blog/vana/2008/05/01/entry-1>.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). *ประโยชน์ 3 อย่าง*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.payutto.net>
- สุภาภรณ์ บุตรดีวงษ์มีเงิน. (2562). *ความสำเร็จ*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2562, จาก [http://www.gotoknow.org.posts/137130](http://www.gotoknow.org/posts/137130)
- หลวงพ่อทัตตชีโว. (2562). *แนวทางการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จของชาวพุทธเป็นอย่างไร*. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2562, จาก www.dmc.tv. Html.

5) สัมภาษณ์

- พระครูศรีปริยัติวิธาน, ดร. (2562, 27 พฤศจิกายน) ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ. สัมภาษณ์.
- พระครูอรุณจริยานุวัตร, ดร. (2562, 27 พฤศจิกายน) อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาชิต สุขวรรณดี (2562, 27 พฤศจิกายน) อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.
- ดร.วันไชย์ กิ่งแก้ว (2562, 27 พฤศจิกายน) อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.
- ดร.วิญญู กิณะเสน (2562, 27 พฤศจิกายน) อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.

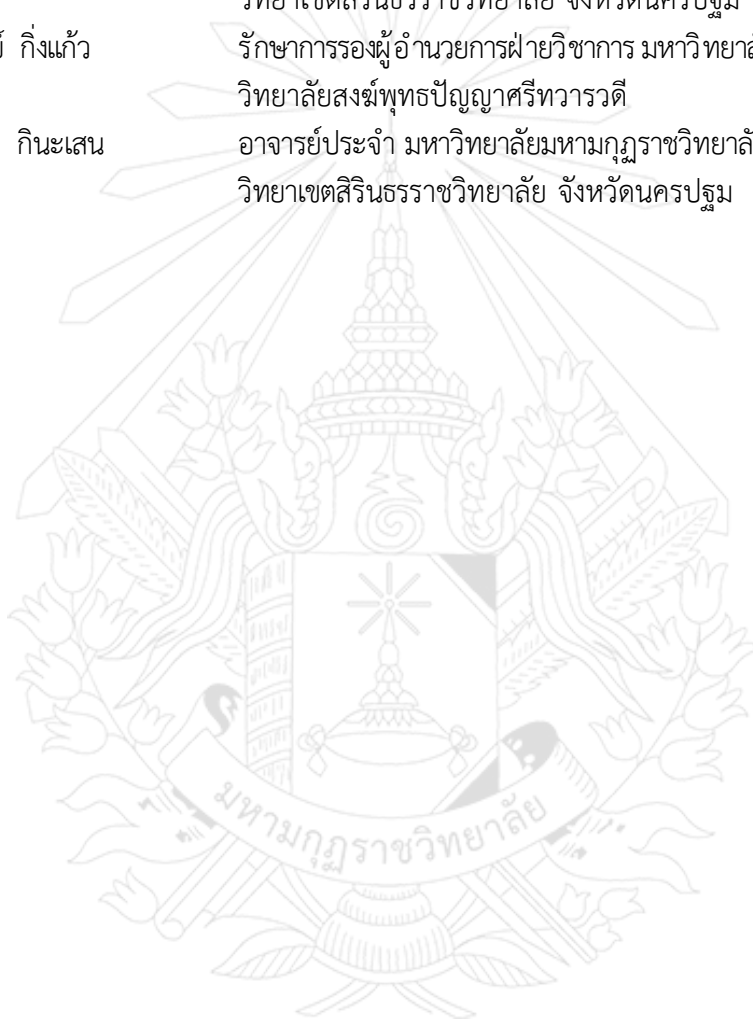
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. พระครูศรีปริยัติวิธาน, ดร. ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม
2. พระครูอรุณจริยานุวัตร, ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม
3. ผศ.ดร.ภาชิต สุขวรรณดี อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม
4. ดร.วันไชย กิ่งแก้ว รักษาการรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
5. ดร.วิญญู กิณะเสน อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ

พระครูศรีปริยัติวิธาน, ดร. ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

พระครูอรุณจริยานุวัตร, ดร. อาจารย์ประจำ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาชิต สุวรรณดี อาจารย์ประจำ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ดร.วันชัย กิ่งแก้ว รักษาการรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ดร.วิญญู กิณะเสน อาจารย์ประจำ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

๒๖ หมู่ ๗ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓
โทรสาร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๔๒
www.src.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๓ (๒)/ ๒๓๑

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลหลัก
เรียน พระครูศรีปริยัติวิธาน, ดร.

ด้วย พระบุญลัทธิ ปุณณวณโธ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๑๓/๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิริน
ธรราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐาน
ธรรม” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วจึงทำการ
วิเคราะห์เนื้อหา โดยมีพระครูศรีปริยัติคุณากรณ์, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและ
ประสบการณ์ จึงใคร่เรียนเชิญท่านเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าวแก่นักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขออโนไมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ทวน
๑๗ พฤศจิกายน
พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์
๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๑๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

๒๖ หมู่ ๗ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓

โทรสาร. ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๒

www.src.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙/๑๓ (๒)/๒๓๒

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

เรียน พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์, ดร.

ด้วย พระบัญชา ปุณฺณวณโฑ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๑๓/๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีพระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ จึงใคร่เรียนเชิญท่านเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าวแก่นักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ได้อนุญาตให้สัมภาษณ์
๒๗ พ.ย. ๒๕๖๒
พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๑๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

๒๖ หมู่ ๗ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓
โทรสาร. ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๒
www.src.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๓ (๒)/๒๓๓

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาชิต สุขวรรณดี

ด้วย พระบุญลัทธิ ปุณณวนโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๑๓/๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีพระครูศรีปริยัติคุณากรณ์, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ จึงใคร่เรียนเชิญท่านเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าวแก่นักศึกษา

ขอเจริญพร

(พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

(ผศ.ดร.ภาชิต สุขวรรณดี)

ผู้ช่วยอธิการบดี

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

๒๗ พ.ค. ๖๒

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๑๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

๒๖ หมู่ ๗ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓
โทรสาร. ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๒
www.src.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๓ (๒)/๒๓๕

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลหลัก
เจริญพร ดร. วิญญู กิณะเสน

ด้วย พระบัญชาฯ ปุณณวนโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๑๓/๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิริน
ธรราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยธรร
ม” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วจึงทำการ
วิเคราะห์เนื้อหา โดยมีพระครูศรีปริยัติคุณากรณ์, ผศ.ดร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและ
ประสบการณ์ จึงใคร่เรียนเชิญท่านเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าวแก่นักศึกษา

ขอเจริญพร

(พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

วิญญู กิณะเสน
๒๗ พ.ย. ๒๕๖๒

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๑๗

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย
การสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริยฐานธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วัน/เดือน/ปี.....

สถานที่.....

คำชี้แจง : โปรดตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามความเป็นจริง หรือตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการสร้างความสำเร็จในชีวิต

.....

.....

.....

2) ท่านสามารถนำหลักอริยฐานธรรมไปสร้างความสำเร็จในชีวิตได้อย่างไร

1. ด้านปัญญา (ความรู้ชัด คือ หยั่งรู้ในเหตุผล พิจารณาให้เข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง)

.....

.....

.....

2. ด้านสัจจะ (ความจริง คือ ดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา เริ่มแต่จริงวาจาจนถึงปรมาตสัจจะ)

.....

.....

.....

3. ด้านจาคะ (ความสละ คือ สละสิ่งอันเคยชิน ข้อที่เคยยึดถือไว้ และสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงเสียได้ เริ่มแต่สละอามิสจนถึงสละกิเลส)

.....

.....

.....

4. ด้านอุปสมะ (ความสงบ คือ ระงับโทษข้อขัดข้องมัวหมองวุ่นวายอันเกิดจากกิเลสทั้งหลายแล้วทำจิตใจให้สงบได้)

.....

.....

.....

3) ท่านใช้วิธีการใดบ้างเพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิตตามหลักอริชฐานธรรม

.....

.....

.....

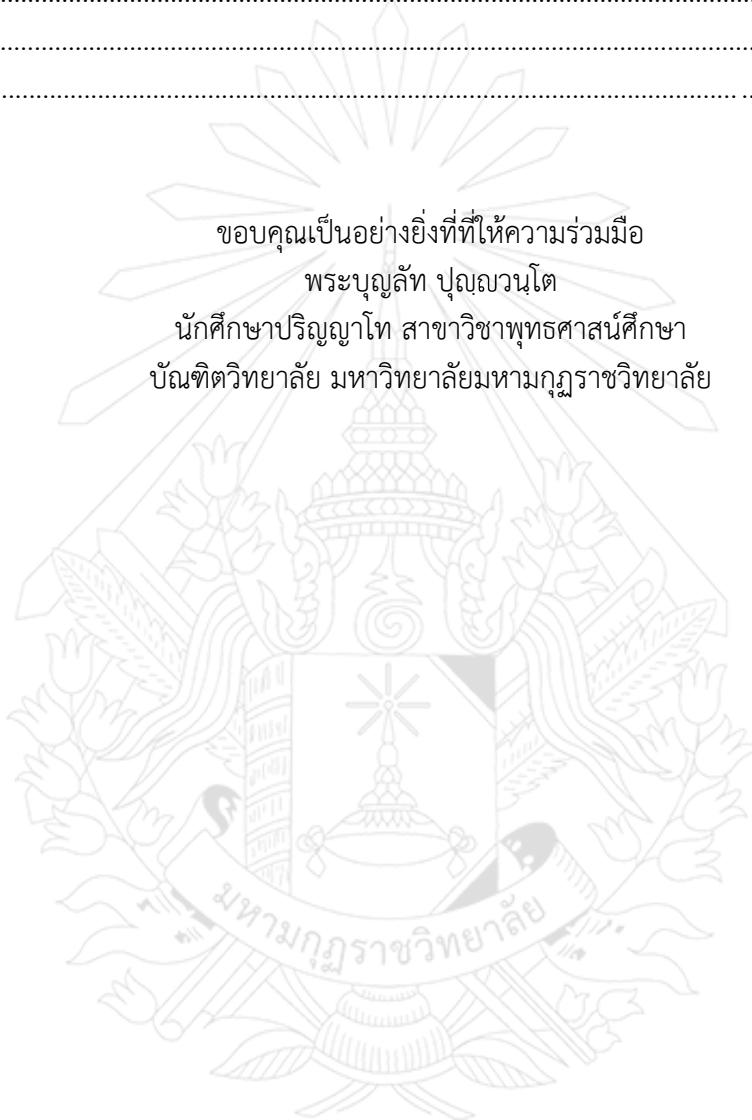
4) ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือ
พระบุญลัท ปุณณวนโต
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติของผู้วิจัย

- ชื่อ สกุล : พระบุญลัทธิ บุญฉนวนโต (สุวรรณเดช)
- วัน เดือน ปีเกิด : วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2531
- ชาติภูมิ : แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดสิรินธรเทพรัตนาราม 26 หมู่ 7 ตำบลอ้อมใหญ่
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73160
E-mail boonsouvan@gmail.com
Tel.Mobile 082-4409946
ID.Line 082-4409946
- การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก)
: ปริญญาตรี ศาสนศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์
- ประวัติการทำงาน : พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

